

Bromatologia seu doctrina de esculentis et potulentis / [Joseph Jacob Plenck].

Contributors

Plenck, Joseph Jacob, Ritter von, 1738-1807.

Publication/Creation

Viennae : R. Graeffer, 1784.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ass7zzpz>

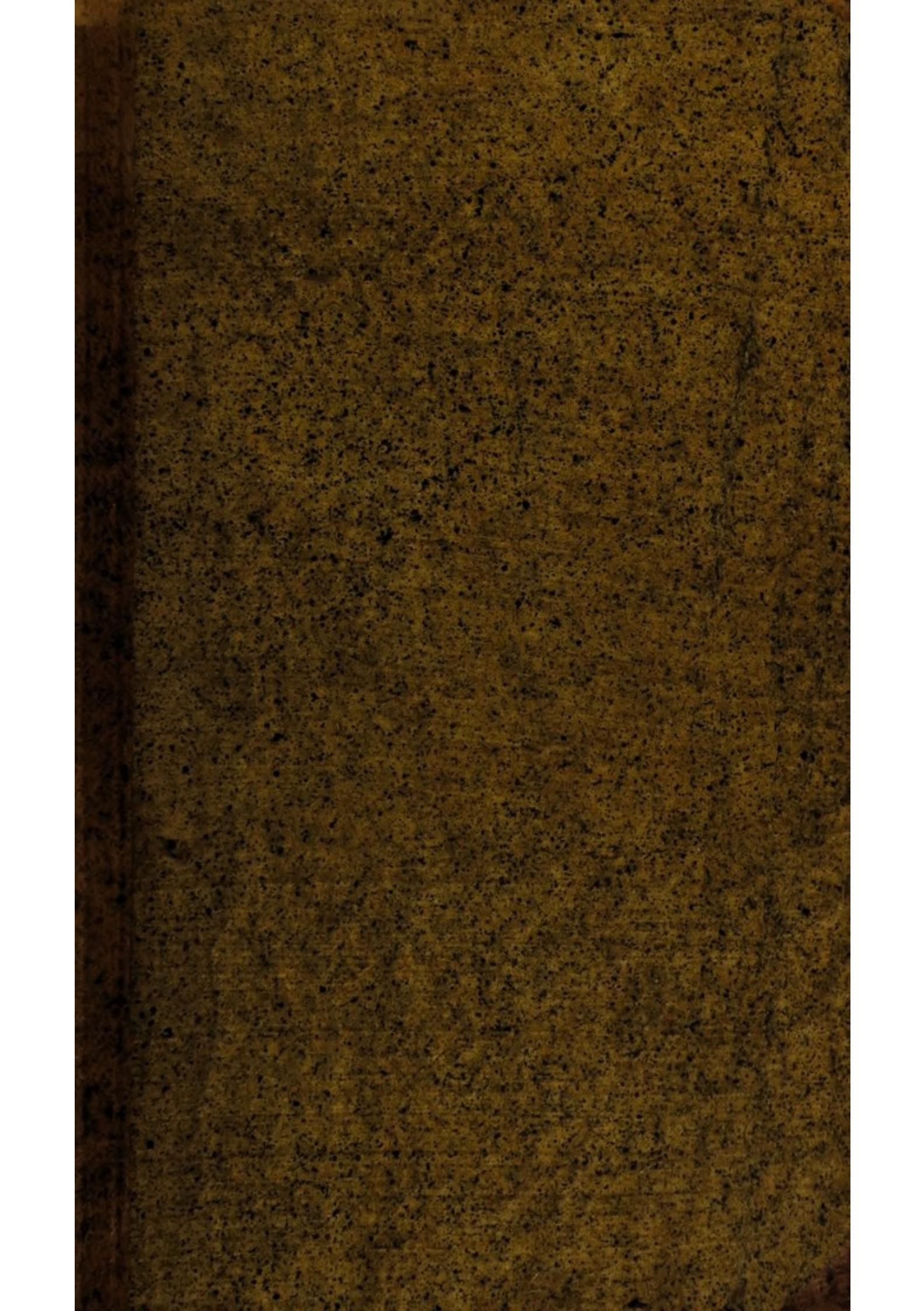
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

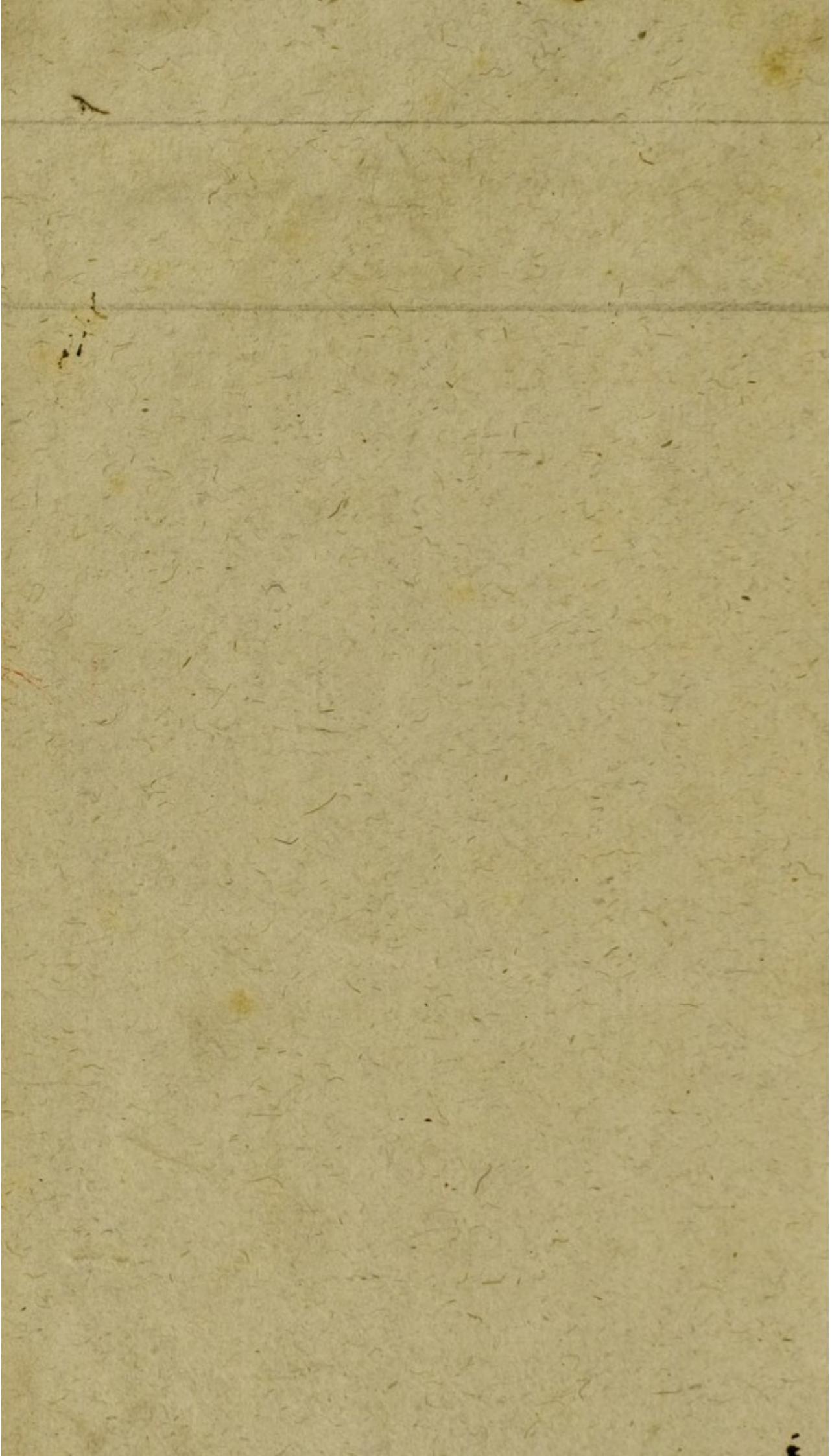
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

L. S. A.

-1560/B

Ex
Libri Joannis Thomae Bokh
Medicis Doctoris.

JOSEPHI JACOBI PLENCK,

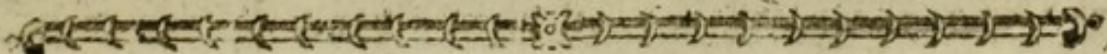
*Chirurgiae Doctoris, Chemiae atque Botanices Professoris,
publici, ordinarii in Academia chirurgica militari,
nec non Directoris pharmacopœarum militarium
atque chirurgi status militaris supremi.*

BROMATOLOGIA
SEU
DOCTRINA

DE
ESCULENTIS ET POTULENTIIS.

Jac. Adam fecit Viena

VIENNÆ,
APUD RUDOLPHUM GRAFFER. 1784.

Non aér, non pontus non terra, denique cuncta
Sufficiunt nostræ vix elementa gulæ.

307409

V I R O
PERILLUSTRI, EXPERTISSIMO,
DOCTISSIMO, AC CELEBERRIMO
JOANNI ALEXANDRO
B R A M B I L L A
SAC. CÆS. REG. APOST. MAJ.

CHIRURGO PRIMARIO

N E C N O N

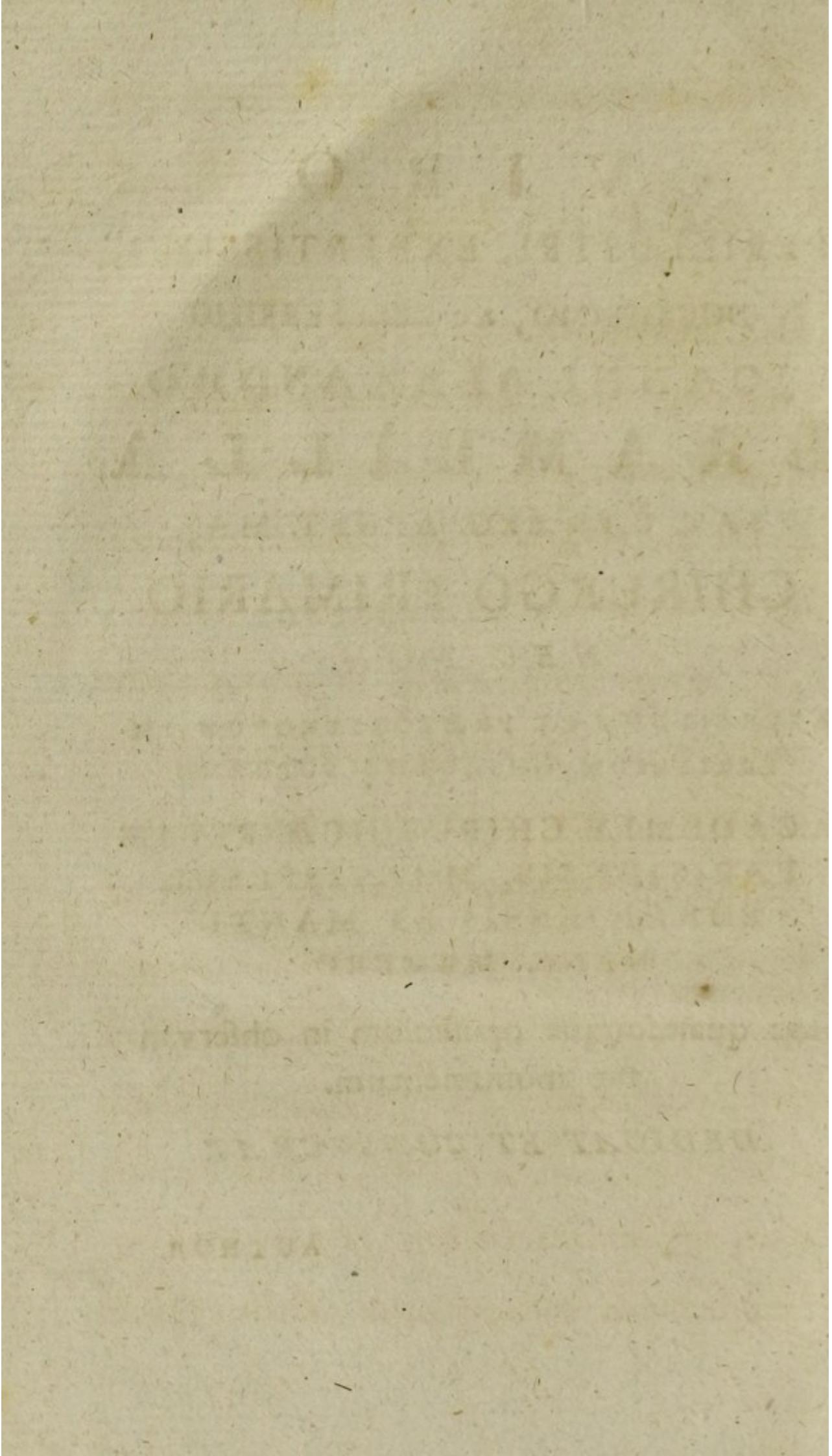
EXERCITUUM ET PRÆTORIANORUM IM-
PERIALIUM CHIRURGO SUPREMO

ACADEMIÆ CHIRURGICÆ REGIÆ
PARISIENSIS, MONTISPESUL.
BONONIENSIS ET MANTI-
NENS. MEMBRO

Hoc qualemque opusculum in observan-
tiæ monumentum.

DEDICAT ET CONSECRAT

A U T H O R.

PRÆFA^EX^IO.

Ea corporis humani est conditio, ut ipsius vitæ actionibus omni momento partes solidæ deterrentur & fluidæ corrumpantur; hinc sanitas diu illibata & vita longa sperari nequit, nisi detritæ partes & corrupti humores, nova restaurazione iterum quotidie resarciantur. Cum vero hæc restauratio solidis alimentis fieri possit, hinc primarium ac præcipuum medici officium esse opinor, ut esculentorum & potulentorum indolem optimè pernoscat; sola enim hujus notione diætam, cuilibet ætati, temperamento, sexui, anni tempori, climati, consuetudini & morbo congruam præscribere valebit. Hæc notitia denique multiplici alia ratione necessa-

P R A E F A T I O.

ria est, morbi enim plurimi potissimum ex
pravo victu originem habent, plurimi ideo
bona diæta præcaveri, plurimi hac sola faci-
lius quam medicaminum sarragine curari se si-
nunt. Consentient denique Diætologi omnes,
inter causas longæ vitæ nostrorum Proavo-
rum non postremam fuisse, quod ignora-
rent adhuc in prima morum simplicitate tot
sensim ab ingeniosa gula invectas cibi & po-
tus corruptelas, tot condimenta, quæ ma-
gnatum & divitum mensis apposita, suc-
cos generant impuros aut ventriculum op-
presso naturæ sensu ad nimium ingerendum
alliciunt.

Non vero mihi mens est in hoc opu-
sculo Hygienes aut Diæteticæ integrum tra-

P R A E F A T I O.

dere doctrinam, sed eam solummodo amplissimæ hujus doctrinæ partem, quæ rem cibariam specialem pertractat, aphoristico, prælectionibus apto, percurrere sermone.

Nemo mihi, opinor, vitio dabit, quod etiam cibos regionum exoticarum & illos, qui annonæ defectu in usum alimentarem adhibebantur, recenseam; prius etenim completus esculentorum elenches exigit & alterum multis esse potest utilissimum, ne calamitatis tempore latranted stomachum nocivis aut ineptissimis ad nutritionem rebus infarciant, aut ne fame pereant.

Cum vero utilissimæ rei alimentariæ doctrina maximum suum incrementum immor-

P R Æ F A T I O.

talibus lucubrationib^{is} LINNÆI, ZÜKERTI,
SPIELMANNI, BERGII, MURRAY, GAT-
TERERI, RICHTERI debeat, hinc plu-
rimis in locis ipsa horum illustrium virorum
verba potius retinere quam meis offerre
volui.

ELENCHUS GENERALIS

De esculentis generatim.

ESCULENTA VEGETABILIA.

Cerealia. *Getreidfrüchte.*

Legumina. *Hülsenfrüchte.*

Olera. *Gartengemüsse.*

Fungi. *Schwämme.*

Acetaria. *Salatpflanzen.*

Fructus. *Gartenfrüchte.*

Esculenta vegetabilia succedanea. *Nothspeisen.*

ESCULENTA ANIMALIA.

Mammalia. *Saugthiere.*

Aves. *Federthiere.*

Pisces. *Fische.*

Amphibia. *Amphibien.*

Insecta. *Insekte.*

Vermes. *Würme.*

CONDIMENTA.

Condimenta salina. *Salzgewürze.*

————— acida. *Saure Gewürze.*

————— dulcia. *Süße.*

————— pinguia. *Fette.*

————— lactea. *Michartige.*

————— gelatinosa. *Sulzartige.*

Condimenta aromatica. *Aromatische.*

— extraordinaria. *Außerordentliche.*

— narcotica. *Betaubende Gewürze.*

P O T U L E N T A.

Aquæ. *Wässer.*

Cerevisiæ. *Biere.*

Vina. *Weine.*

Spiritus vinosi. *Brandweine.*

Lacta. *Milcharten.*

Potulenta dulcia. *Süsse Getränke.*

— calida. *Warme Getränke.*

D E
E S C U L E N T I S
G E N E R A T I M.

Quæ ventriculo nostro ingesta in naturam nostri corporis mutari se sinunt, *cibi seu nutrimenta* vocantur.

Scientia, quae esculentorum, & potulentorum doctrinam compleatitur, *Bromatologia* audit.

Etymon est a *κεῖμα*, *cibus*, & *λογίς*, *doctrina*.

Nutriendi facultate pollent corpora, quæ *principium constitutivum* continent

1. *Amylaceum* ut cerealia, legumina & quædam radices.
2. *Gelatinosum*: ut animalia.
3. *Oleosum*: ut animalia & nuclei quorumdam fructuum.
4. *Sacharinum*, quod in vegetabilibus quibusdam invenitur.
5. *Gummosum*, quod e vegetabilibus aliquibus exsudat.
6. *Glutinosum*, quod in cerealibus, caseo & animalibus abundat.

7. *Mucilaginosum* quod vegetabilibus & anima-
libus quibusdam inest.
8. *Lacteum* quod e vegetabili ut amygdalis, sed
præprimis ex animali petitur regno.

Denique quilibet cibus præter principium nutriendis alia
quoque principia constitutiva continet, quæ sub
digestione in ventriculo simul se evolvunt, inde
habentur.

Eculenta acescentia, e quibus *acidum*, ut e ce-
realibus.

— *alcalescentia*, e quibus *alcali urinosum*
ut ex animalibus, fungis

— *putrescentia*, e quibus *putridum*

— *rancescentia* e quibus *oleum acre*

— *glutinescentia* e quibus *gluten vel mucus*

— *salina* e quibus *sal culinare*, ut e carne
salita se sub digestione evolvit.

— *flatulenta* e quibus magna copia *aeris*
sub digestione extricatur.

DIVIDUNTUR esculenta:

1. A *regno* e quo depromuntur

in *vegetabilia*, quæ e vegetabili

— *animalia*, quæ ex animali desumuntur
regno

— *vege-to-animalia* seu *mixta* quæ ex ani-
mali & vegetabili regno mixtis constant.

2. A *consistentia* denique dividuntur

in *esculenta liquida*

— — *mollia*

— — *dura*

3. A *facili* vel *difficili* digestione

in *eugepta*, quæ cito & facile digeruntur: ut mollia & friabilia, facile solubilia, nempe carnes animalium juniorum & mediæ ætatis, cerealia præparata, vegetabilia tenera &c.

— *dyspepta*, quæ difficulter vel plane non a ventriculo digeruntur, ut tenacia, dura, difficulter succo gastrico solubilia. Carnes animalium vetustorum, cerealia cruda, legumina, olera plurima. Pisces & Carnes salitæ, infumatæ, pinguis valde. Hæc ventriculum suo pondere gravant, in faburram crudam abundant, unde varii generis morbi in primis & ex crudo chylo in sanguinem tanseunte in secundis viis oriuntur.

4. A *quantitate* contentæ substantiæ nutritiæ

in *polychyla*, quæ multum substantiæ nutritiæ continent: ut gelatinæ aut jura ex animalibus extracta.

— *oligochyla*, quæ parum substantiæ nutritiæ, multum substantiæ non nutritiæ continent: ut pisces, olera, legumina; horum ciborum ergo magna copia & robustus ventriculus pro nutritione exigitur.

5. A *salubritate* chyli, quem elargiuntur,

in *euchyma*, quæ bonum largiuntur chylum, qui ex mera substantia nutritiæ

constat, ut lac, gelatina, carnium
jura

in *cacochyma*, quæ malum largiuntur chy-
lum: si nempe cum illo materia visci-
da, salina, terrea, putrida sanguinem
simul ingreditur, ut cum glutinosis,
acidis, salsis, rancidis, putrescentibus
cibis fieri solet. Varii ex talibus cibis
propullulant morbi.

Ex his primum est intelligere, qui victus homini *sano*,
qui cuique *temperamento*, qui *aegroto*, qui cui-
libet *ætati*, qui *climati*, qui anni *temporibus* ma-
xime sit conveniens. De quibus vide *Diæticam*
generalem & specialem, quam *Hygiene* tradit.

Diæta homini sano maxime conveniens est victus *ve-
geto-animalis* seu ex vegetabili & animali *mi-
stus*, ut carnium urinosa acrimonia vegetabilium
acido mitigetur.

Qui enim solo victu animali perpetuo vicitant, hu-
mores acrimonia urinosa - putrida inquinant; hoc
enim comprobat fætor manifestus oris, urinæ &
ipsius laetis animalium carnivorum atque scor-
buti & morborum putridorum frequentia in gen-
tibus, quæ sola carne vescuntur.

A solo victu vegetabili sanguis nimium aquosus vel
pituitosus redditur, corporis & ventriculi debilitas,
faciei pallor, acida in ventriculo faburra nascitur.

Necessitatem cibi ex vegetabilibus & animalibus
etiam docent instinctus, qui hominem in utrum-
que cibi genus allicit & fabrica corporis, quam

cum herbivoris & carnivoris animalibus communem habet. *

VASA CULINARIA.

Cum mors s^epe lateat in olla, hinc Diæteticus etiam notitiam vasorum culinarium habeat oportet.

Vasa, in quibus esculenta & potulenta conservari, arte culinari præparati & mensis apponi solent, generatim dividuntur

in *ligneaa*, *terrea*, *vitrea*, *porcellana* & *metallica*.

VASA LIGNEA. Hæc innocua sunt, dummodo bene & s^epe purgentur, alias a servatis cibis pinguibus vel acescentibus rancor vel acor poris inhaerens novos inditos inficit cibos.

VASA TERREA seu FIGULINA. Huc pertinent.

a. *nigra* seu *plumbaginagea*. Ex plumbagine & argilla conficiuntur ollæ illæ nigræ, quæ coquendis cibis inserviunt. Sunt vasa innocua, neque enim a pinguibus nec ab acidis solvuntur cibis.

b. *argillacea*. Vasa ex argilla facta non sunt nociva, nisi ea, quorum superficies interna vitrificatione viridi ex lythargyrio, cinere cupri ac sabulo confecta, obducitur. **

* Cel. ZÜCKERT. *mat. aliment.* p. 50. & Ill. HALLE RI *ELEM. Physiol.* T. VI. p. 189.

** Cel. DELIUS *Etwas zur Revision der Weinprobe* p. 33 & 34.

Vitrificatio autem *fusca* ex magnesia vitrario-
rum confecta nihil nocet.

γ. *lapidea* Steintöpfē dicta. Ex argilla in lapidem
ope ignis cum sale communi indurata, sunt
innocentia.

VASA VITREA. Hæc maxime innocua & purissi-
ma sunt vasa: at ob fragilitatem non omni usui
culinari adhibenda.

VASA PORCELLANA seu *MURRHINA*, quæ
ex terra argillacea alba conficiuntur, & in *vera*
& *spuria* vasa porcellana dividuntur, sat tuti sunt
usus culinaris. Encaustum horum vasorum calx
stanni vel plumbi ingreditur quidem, at encau-
stum non facile a cibis acidis vel pinguibus dis-
solvi se finit.

Possunt etiam vasa e laminis metallicis *encausto* ob-
ductis in usum culinarem adhiberi. *

VASA METALLICA. Hæc varii sunt generis: ut
α. *Aurea*. Cum aurum nec acidis nec alcalinis nec
pinguibus solvatur cibis, hinc præstantissi-
ma ex auro essent vasa culinaria; at ob in-
gens ejus pretium solas mensas regum ornant.

β. *Argentea*. Argentum *purum* a nullo etiam ci-
bo soluble est: at vulgare argentum ut plu-
rimum cupro est adulteratum. Hinc cibi

* Celeb. MACQUERS Chymisches Wörterbuch. 4. Th.
p. 687.

pingues, acidi, vel vinum diutius in tali vase
retenta, emesim & tormina causant. *

γ. *Stannea.* Stannum purum nec pinguibus, nec
vino, nec acidis solvitur cibis: at tale vix ve-
nale invenitur, sed ut plurimum arsenico,
plumbo, cupro contaminatum. Hinc cibi
acidi vel pingues diu in vase stanneo ser-
vati s̄epe noxios exserunt effectus.

δ. *Cuprea stanno obducta.* Incrustatio stannea ex
stanni partibus duabus & plumbi parte una
constat.

Detrita incrustatione stannea, quæ vix chartæ
crassitatem habet, cibi ærugine contaminan-
tur, quæ vomitus, tremores, nauseam, pu-
stulas, dolores spasmaticos abdominis, dia-
rrhaeas producit.

ε. *Ferrea stanno obducta.* Ex laminis ferreis cras-
sissimis elaborata intus stanno obductis. Fer-
rum innocens est metallum, hinc hæc vase
detrito etiam stanno non nocent, si ferrum
etiam a cibis acidis aliquantum solvatur. At
cibi inde nigrescunt.

τ. *Ferrea zinco obducta.* Zincum purum nec
stanni impuri nec cupri vitia habet, hinc
ad vase ferrea obducenda est præstantissimum
metallum.

η. *Aenea seu Aurichalcea,* ex cupro & zinco vel
stanno confecta, ut etiam vase ex cupro

albo , quod arsenicum ingreditur , valde
sunt noxia.

Sapor mineralis , qui ex cochlearibus inde con-
fectis linguæ imprimitur , ubi juscula iis hau-
riuntur , docet , quam insalubre metallum
æneum sit.

ESCULENTA
VEGETABILIA

ELENCHUS GENERALIS

Cerealia. *Getreidfrüchte.*

Legumina. *Hülsenfrüchte.*

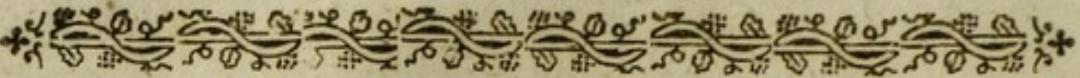
Olera. *Gartengemüse.*

Fungi. *Schwämme.*

Acetaria. *Salatpflanzen.*

Fructus. *Gartenfrüchte.*

Esculenta vegetabilia succedanea. *Pflanzenartige Nothspeisen.*

ELENCHUS SPECIALIS

C E R E A L I A.

- Triticum. *Weizen.*
Secale. *Rocken.*
Hordeum. *Gerste.*
Oryza. *Reiss.*
Avena. *Haber.*
Panicum miliaceum. *Hirsen.*
Panicum italicum. *Bitzweizen.*
Fagopyrum. *Buchweizen.*
Polygonum tartaricum. *Sibirischer Buchweizen.*
Polygonum erectum. *Pohlnischer Gries.*
Zea Mays. *Türkischer Weizen.*
Spelta. *Spelz.*
Holcus sorghum. *Indianische Hirse.*
Grana mannæ. *Schwaden.*
— Sago. *Sagogrütze.*
De pane generatim.
Panis triticeus. *Weizenbrot.*
— secalinus. *Rokenbrot.*

L E G U M I N A.

- Pisum. *Erbse.*
Lens. *Linsē.*
Phaseolus. *Phasole.*
Faba. *Saubohne.*
Cicer. *Ziserl.*
Caragana. *Baumerbsen.*

O L E R A.

R A D I C E S.

- Brassica Rapa. Weisse Rübe.*
 ——— *oblonga. Lange Rübe.*
 ——— *Napobrassica. Kohlrübe.*
 ——— *Napus. RübenSaamen Rübe.*
Caulorapa seu Gongylodes. Kohlrahe.
Daucus Carota. Gelbe Rübe. Mohre.
Sium Sisarum. Zukerwurzel.
Scorzonera hyspanica. Scorzonewurzel.
Tragopogon pratense. Bockshart.
 ——— *porrifolium. Haberwurzel.*
Pastinaca sativa. Pastinak.
Campanula Rapunculus. Rapunzel.
Apium Petroselinum. Petersilie.
Carum Cärdi. Kümmelwurzel.
Bunium Bulbocastanum. Erdkösten.
Nymphæa Nelumbo. Wafferbohnen.
Batatta. Batatten.
Solanum tuberosum. Erduffel.
Helianthus tuberosus. Erdäpfel.
 ——— *Cynara. Erd - Artischoke.*
Lathyrus tuberosus. Erdnuss.
Cyperus esculentus. Erdmandeln.

F O L I A.

- Brassica capitata. Weiser Kopfkohl. Weisses Süßkraut.*
 ——— *acidulata. Sauerkraut.*
 ——— *rubra. Rother Kopfkohl. Rothes Süßkraut.*

- Brassica** *viridis*. *Grüner Wirsching.*
 ——— *sabauda*. *Weisser Wirsching.* *Savoyerkohl.*
 ——— *laciniata*. *Blaukohl.*
 ——— *Selenisia*. *Blumaschekohl.*
 ——— *septilis*. *Schnittkohl.*
 ——— *botrytis*. *Blumenkohl.* *Carfiol.*
 ——— *Brocoli*. *Brocoli.*
- Spinacia oleracea**. *Spinat.*
- Endivia**. *Endivie.*
- Portulaca**. *Portulak.*
- Beta Cicla**. *Weisser Mangold.*
 ——— *rubra*. *Rothe Rübe.*
- Oxalis Acetosella**. *Sauerklee.*
- Rumex Acetosa**. *Sauerampfer.*
 ——— *scutatus*. *Schildformiger Sauerampfer.*
 ——— *Patientia*. *Englischer Spinat.* *Mönchsribaber.*
- Urtica dioica**. *Brennessel.*
- Atriplex hortensis**. *Garten Melde.*
- Malva rotundifolia**. *Gänsepappel.*
- TURIONES.**
- Asparagus officinalis**. *Spargel.*
- Humulus lupulus**. *Hopfen.*
- Cynara Cardunculus**. *Cardi.* *Artifi.*
- DISCI.**
- Cynara Scolymus**. *Artischoke.*
- LEGUMINA VIRIDIA.**
- Phaseolus vulgaris**. *Grüne Phasole.*
 ——— *floralis*. *Blumenphasole.* *Türkische Bohne.*
 ——— *saccharatus*. *Zuker Phasole.*

Phaseolus nanus. *Zwergphasole.*

Pisum viridia. *Grüne Erbsen.*

— *saccharina.* *Zukererbsen.*

Fabæ virides. *Grüne Bohne.*

F U N G I.

Agaricus campestris. *Champignon.*

— *deliciosus.* *Reizker.*

— *Chantarellus.* *Pfifferling.*

— *lactifluus.* *Brädling.*

— *Mouceron.* *Mouceron.*

— *piperatus.* *Pfefferschwamm.*

— *violaceus.* *Violenschwamm.*

— *integer.* *Taubling.*

— *Kremlinga.* *Kremling,* *Kohlentaubling.*

— *Georgii.* *Reissling.* *Mayschwamen.* *Georgenschwamen.*

Boletus bovinus. *Pilze.* *Bilsling.*

Clavaria coralloides. *Corallenschwamm.*

— *fastigiata.* *Ziegenbart.*

Phallus esculentus. *Maurachen.*

— *Mitra.* *Spizmorcheln.*

Lycoperdon Tuber. *Trüffel.*

— *Bovista.* *Bovist.*

A C E T A R I A.

B L A N D I O R A.

Lactuca sativa capitata. *Kopf-Salat.* *Hapfel-Salat.*

— — *crispa.* *Krauser Salat.*

Cichorium Endivia. *Endivien.*

— *Intybus.* *Cichorien.* *Wegwart.*

- Valeriana Locusta olitoria. *Vögerlsalat.* *Feldsalat.*
 Sedum reflexum. *Rückwärtsgeschlagene Fettehenne.*
 —— rupestre. *Felsen - Fettehenne.*
 —— Anacampseros. *Kriechende Fettehenne.*
 Campanula Rapunculus. *Rapunzel.*
 Oenothera biennis. *Nachtkerze.* *Rübrapunzel.*
 Portulaca oleracea. *Portulak.*
 Apium graveolens. *Celleri.* *Peterlein.*
 Smilax aspera. *Scharfe Stechwinde.*
 Chærophillum bulbosum. *Knollicher Kälberkropf.*
 Pöperlsalat.
 Leontodon Taraxacum. *Löwenzahn.* *Pfaffenrührlein.*
 Brassica capitata. *Kohlsalat.*
 —— Rapa. *Rübenkraut.*
 Cucumis sativus. *Gurken.*
 —— anginus. *Schlangenförmige Gurke.*
 Receptacula Mays. *Gugeruz.*
 Beta rubra. *Rothe Rüben.*
 Scorzonera Picroides. *Bittere Scorzoner.*
A C R I O R A.
 Nasturtium hortense. *Gartenkresse.*
 —— crispum. *Krauser Gartenkresse.*
 —— aquaticum. *Brunenkresse.*
 Cochlearia. *Löffelkraut.*
 Beccabunga. *Bachbungen.*
 Barbarea. *Barbenkraut.* *Winterkresse.* *Wassersenf.*
 Salicornia. *Glasschmalz.*
 Dracunculus. *Dragun.*
 Tamus. *Gemeine Schmerwurz.* *Jungferwurzel.*
 Pimpinella italicica. *Pimpernel.*

Nasturtium indicum. *Indianische Kresse.*

Borrago. *Porretsch.*

Raphanus. *Rettig.*

Armoracia. *Meerrettig.*

Gemmae Sambuci. *Hollunder Pozen.*

F R U C T U S.

A C I D I .

Citrus. *Citrone.*

Limonium. *Limone.*

Berberis. *Weinschärl.* *Berberizen.*

Cerasum acidum. *Weixel.* *Saure Kirschen.*

Ribes rubrum. *Rothe Johannisbeer.*

— *album.* *Weisse Johannisbeer.*

Tamarindus. *Tamarindenfrucht.*

Cassia. *Cassiefrucht.*

Hippophaë Rhamnoides. *Haftdornfrucht.*

Karatas. *Wilde Ananas.*

A C I D O - D U L C E S .

Ananas. *Ananas.*

Aurantium. *Pomerange.*

— *sincense.* *Apfelsine.*

Armeniaca. *Apricose.*

Persica. *Pfirsching.*

Pomum. *Apfel.*

Pyrum. *Biern.*

Pruna. *Pflaume.*

Prunus Padus. *Schwarze Vogelkirsche.* *Faulbeer.*

— *virginiana.* *Virginische Kirsche.*

— *avium.* *Gemeine Vogelkirsche.*

Cynosbatus. *Hanbutten.*

Cerasum dulce. *Kirsche.*

Fragum. *Erdbeere.*

Morum nigrum. *Schwarze Maulbeere.*

— **rubrum.** *Rothe Maulbeer.*

— **album.** *Weisse Maulbeer.*

Uva. *Weinbeere. Weintrauben.*

Pastulæ corinthiacæ. *Corinthen Trauben, kleine Weinbeer.*

Baccæ Sambuci. *Hollunder Beere.*

Rubus idæus. *Himbeer.*

— **arcticus.** *Nordländische Himbeer.*

— **fruticosus.** *Brombeer.*

— **cæsius.** *Bocksbeer.*

— **saxatilis.** *Steinbeer. Felsenhimbeer.*

— **Chamæmorus.** *Multbeer.*

— **occidentalis.** *Virginianische Himbeer.*

A Q E O - D U L C E S.

Melo. *Melone.*

Dudaim. *Apfelmelone.*

Citrullus. *Wassermelone.*

Pepo. *Kürbis.*

Cucurbita lagenaria. *Flaschenkürbis.*

Ficus. *Feige.*

— **Sycomorus.** *Pharaonische Feige.*

Dactylus. *Dattel.*

Jujuba. *Brustbeer.*

Sebestena. *Schwarze Brustbeer.*

Siliqua dulcis. *Johannibrod.*

Empetrum nigrum. *Schwarze Affenbeer.*

- Melongena. *Melanzonäpfel.*
 Lycopersicum. *Paradisapfel.*
 Granatum. *Granatapfel.*
 Ribes nigrum. *Schwarze Johannisbeer.*
 —— alpinum. *Süsse Johannesbeere.*
 Grossularia. *Stachelbeer.*
 Uva crispa. *Krause Stachelbeer. Kruselbeer.*

A C E R B I U S C U L I .

- Cornus mascula. *Kornelle. Diendel.*
 —— suecica. *Schwedische Kornelle.*
 Mespilus germanica. *Mispel.*
 Sorbus domestica. *Speyerling. Eierschüzen.*
 —— aucuparia. *Vogelheere. Sperberbeere.*
 Crataegus Aria. *Mehlbeer.*
 —— suecica. *Schwedische Mehlbeere.*
 —— terminalis. *Elsbeere.*
 —— Oxycantha. *Hagedornheere. Weisdornbeere.*
 —— Azerolus. *Lazeroli. Azerollen.*
 Vaccinium Oxycoccus. *Moosheere.*
 —— Myrtillus. *Gemeine Heidelbeere.*
 —— Vitis idaea. *Preuselheere.*
 —— uliginosum. *Sumpfheidelbeere. Moorheere.*
 Oliva. *Oliven.*
 Cydonium. *Quitten.*
 Acacia. *Schlehen.*
 Myrobalanus. *Mirobalanen.*
 Arbutus Uva ursi. *Bärentraube.*
 —— Unedo. *Erdbeerbaumfrucht.*
 —— alpina. *Alpen Erdbeerbaumfrucht.*

O L E O S I.

Amygdala dulcis. *Süße Mandeln.*

— — — **amara.** *Bittere Mandeln.*

Avellana. *Hafelnuss.*

Nux Juglans. *Wallnuss.*

Pistacia. *Pistazie.*

Pineolæ. *Zirbelnüsse.* *Pinien.*

Nux fagi. *Bucheicheln.* *Buchekern.*

— — **Cembræ** *Cembernüsse.*

Anacardium occidentale. *Abendländische Elefantenlaus.*

— — — **orientale.** *Morgenländische Elefantenlaus.*

Castanea. *Castanie.*

Cacao. *Cacaubohne.*

Tribulus aquaticus. *Waffernuss.*

F R U C T U S V A L D E E X O T I C I .

Musa. *Pisang.* *Paradiesfeige.* *Musa.*

Banana. *Banane.*

Annona. *Annona.*

Garcinia Mangostana. *Mangopflaume.*

Psidium Guajacanum. *Gwajarven.*

Dillenia. *Rossapfelfrucht.*

Chrysophyllum. *Sternapfel.*

Chrysobalanus. *Kacoapflaume.*

Genipa. *Genipabeere.*

Morinda. *Indianische Maulbeer.*

Moringa. *Moringefrucht.*

- Malum indicum. *Indianische Jujubenapfel.*
 Spondias Mombin. *Mompin.*
 Diospyros. Kaki. *Kakiapfel.*
 Mammea. *Mameypfersche.*
 Ochna. *Jabotapita-Frucht.*
 Opuntia. *Indianische Feige.*
 Eugenia Jambos. *Gemeine Jambusen.*
 Cocos nucifera. *Kokosnuss.*
 —— butyracea. *Butterkokosnuss.*
 Jacapucaya. *Topfbaumnuss.*
 Catappa. *Catappennuss.*
 Gnemon. *Gnemonbaumnuss.*
 Canarium. *Canarienbaumnuss.*
 Solanum montanum. *Bergpapa.*
 Cucumis Chate. *Türkische Gurken.*
 Petola. *Gemeine Petole.*
 Strychos potatorum. *Wassertrinker-Nuss.*
 Soja. *Sojabohne.*
 Dolichus tetragonolobus. *Vierwinklige Bohnen.*
 —— sinensis. *Chinesische Bohnen.*
 —— lignosus. *Indianische Bohnen.*
 Durio. *Durione.*
 Papaia. *Papaya.*
 Averrhoa acida. *Saurer Averrhoeapfel.*
 Bilimbi. *Bilimbiapfel.*
 Carambola. *Carambolaapfel.*
 Malpighia. *Malpighische Frucht.*
 Melastoma. *Schwarzmund.*
 Podophyllum. *Mayapfel.*
 Mangifera. *Mangefrucht.*

- Corypha.** *Schirmpalmfrucht.*
Borassus. *Weinpalme.*
Arundo saccharifera. *Zuckerrohr.*
Grias. *Griasfrucht.*
Calaba. *Schönblattfrucht.*
Elæocarpus. *Graniterbaumfrucht.*
Persea. *Avogatofrucht.*
Areca oleracea. *Kohlpalmbaum.*
Cassava. *Amerikanische Mehlwurzel.*
Sitodium. *Mehlfrucht.*
Caffra. *Mehlrinde.*
Lachryma Jobi indica. *Indianische Hiobsträne.*

ESCULENTA VEGETABILIA SUCCEDANEA.

LOCO CEREALIUM.

- Scirpus maritimus.** *Meer-Semsen.*
Bromus secalinns. *Rocken-Trespe.*
Avena fatua. *Windhaber.*
Lolium temulentum. *Sommerlolch. Schwindelhaber.*
Triticum repens. *Queckenwurzel. Hundegras.*
Convallaria Polygonatum. *Weisswurz.*
Multiflora. *Vielblümige.*
Rumex acutus seu Lapatum acutum. *Gemeine Gründ-wurz.*
Polygonum Convolvulus. *Buchwinde.*
 ————— *viviparum.* *Keimender Wegetritt.*
 ————— *aviculare.* *Blutkraut. Vogelwegetritt.*
 ————— *Bistorta.* *Natterwurz.*
Arbutus Uva ursi. *Bärentraube.*

- Spergula arvensis.* *Akerspark.*
Crataegus Aria. *Mehlbeer.* *Atlasbeer.*
 —— *Oxycantha.* *Weisdornbeer.*
Sorbus aucuparia. *Vogelbeer.* *Quitfernbeer.*
Spiraea Filipendula. *Rother Steinbrech.* *Erdeicheln.*
Cynosbatus. *Hagebutte.*
Stachys palustris. *Sumpfroßspoley.*
Melampyrum arvense. *Ackerkuhweizen.*
Orobus tuberosus. *Knollische Erven.*
 —— *niger.* *Schwarze Erven.*
Pisum maritimum. *Meerstrands - Erbse.*
Lathyrus Cicera. *Purpurrote Platte - Erbsen.*
Ervum Ervilja. *Giftige Erven.*
Vicia sativa. *Wiken.*
Lupinus albus. *Feigbohne.*
Trifolium repens. *Kriechender Klee.*
Scorzonera humilis. *Niedriger Scorzoner.*
Calla palustris. *Sumpf - Calla.*
Arum esculentum. *Esbarer Aron.*
 —— *maculatum.* *Gefleckter Aron.*
 —— *Colocasia.* *Egyptischer Aron.*
Fagus sylvatica. *Gemeine Buche.*
Glandes. *Gemeine Eichel.*
Pinus sylvestris. *Gemeine Fichte.*
Abies. *Gemeine Tanne.*
Hymenaea Courbaril. *Heuschreckenbaum.*
Zizania aquatica. *Seehafer.*
Cichorium Intybus. *Cichorienwurzel.*

LOCO OLERUM.

Lilium Camschatcense. *Camschatenser Lilie.*

Arisarum. *Kohlaron.*

Dioscorea sativa. *Blutkohl.*

——— **bulbifera.** *Oebiswurzel.*

Cyperus Papyrus. *Aegyptische Papierrinde.*

Arachis hypogaea. *Erdpißazien.*

Anchusa officinalis. *Officinelle Ochsenzunge.*

Primula veris. *Schlüsselblume.*

Campanulæ. *Glockenblumen.*

Lapsana communis. *Gemeiner Rainkohl.*

Chenopodium Bonus Henricus. *Guter Heinrich.*

Sonchus alpinus. *Alpen Gänsefistel.*

——— **oleraceus.** *Kohlartige Gänsefistel. Hasenkohl*

Helianthus annuus. *Gemeine Sonnenblume.*

Heracleum Spondylium. *Bärenklau.*

Sempervivum tectorum. *Hausslaub. Hausswurz.*

Ranunculus Ficaria. *Scharbockkraut.*

Lamium album. *Weisse Taubenessel.*

——— **lævigatum.** *Rothe Taubenessel.*

Sinapis arvensis. *Ackersenf.*

Ornithogalum luteum. *Vogelmilch.*

Crambe maritima. *Meerkohl.*

Carduus palustris. *Sumpfdistel.*

Melocactus. *Melonendistel.*

Carlina acaulis. *Staminlose Eberwurz.*

Onopordon Acanthium. *Weisse Bergdistel.*

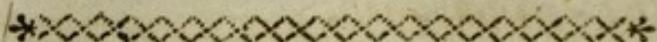
Cnicus oleraceus. *Kohlartiges Krazkraut.*

Hipochæris maculata. *Geflecktes Saukraut.*

- Alga saccharifera.* Isländisches Meergras.
Amaranthus oleraceus. Amaranth.
Blitum. Maier - Amaranth.
Lichen islandicus. Isländisches Moos. Flechte.
 —— *velleus.*
Fucus saccharinus. Zukersüßes Meergras.
 —— *esculentus.* Esbares Meergras.
 —— *palmatus.* Handförmiges Meergras.
Tremella Nostoc. Sternputz.
Ulva umbilicalis. Meernabel.
Tataria hungarica. Tatarwurz.
Phytolacca decandra. Kermesbeere.
Arctium lappa. Große Kletten.
Borrago. Borretsch.
Eryngium maritimum. Meerstrand. Mannstreu.
Mercurialis annua. Gemeines Bingelkraut.
Betonica. Betonie.
Ononis. Hauhechel.
Salicaria. Weiderich.
Angelica Archangelica. Erz - Engelwurz..
Epilobium angustifolium. Schmalblättericher Weide-rich.
Panicum sanguinale. Bluthirse.
Fœnum græcum. Bockshorn.

C E R E A L I A.

VEGETABILIA, e quorum seminibus farinaceis *Panis* aliique *cibi* farinacei parari solent, *Cerealia* dicuntur.

Duplici constant *principio nutritiente*. Uno *amylaceo*, quod acescit & aqua calida solvitur. Altero *glutinoso*, quod alcalescit, putrescit & aqua calida solubile non est.

Principium amylaceum destillatione decomponitur in *oleum* & *acidum*. *Glutinosum* vero in *alcali volatile* & *gluten* *animale* resolvitur. Hoc *principium* maxima quantitate in *tritico* invenitur. *

Solent *cerealia triplici modo* in usum alimentarem adhiberi:

1. Semina *integra*, vel in granula minima seu *Grutum* Grieß ope molendini contrita cum aqua, jure carnium vel lacte coquuntur.
Vel

2. Semina ope molendini in *farinam* rediguntur. Ex qua ope aquæ in massam pastaceam redacta *cibi farinacei* variæ formæ parantur, qui cum aqua, jure carnium vel lacte

* Inde origo principiorum constitutivorum chyli & lactis patet. *Cremor* ex oleo, *serum sacchariferum* ex acido vegetabili, *caseus* ex glutine & alcali volatili cerealium nascitur. *Cel. BERGII mat. med.* p. 51.

aut solo butyro cocti comeduntur. * Rarius farina simplex vel tosta cum lacte in *pulmentum* redigitur.

3. Demum massa farinacea ope additi fermenti fermentationi comittitur & clibani calore in *panem* coquitur.

VIRTUS. Cerealia & cibi farinacei bene cocti egregie nutriunt, facile digeruntur, mucilagine tenui acrimonias involvunt, acescentia putredini humorum resistunt: hinc hominibus sanis & non valde debilibus aptissimum & saluberrimum suppeditant nutrimentum. *Panis* tamen bene fermentatus longe facilius adhuc, quam cibi farinacei *non fermentati*, digeritur.

Abusus vero ciborum farinaceorum præsertim non fermentatorum aut non satis coctorum in primis viis glutinoso-acidam faburram generant: inde sensatio ponderis in ventriculo, dyspepsia, vermes, apoplexia, atrophia, vel leucophlegmatia,

* Varium imponitur cibis farinaceis nomen tum à figura tum ab additamentis: ut *Diphongi Knedel*, *Noduli Nöfen*. *Placentæ quadratæ Strudel*. *Macarones Macaroni*. *Torundulæ Nudeln*. *Placentæ Kuchen*, hæ variae sunt butyraceæ, axungiatæ, saccharatæ, quæ minores sunt, majores enim vocantur *Tortæ Torten*. *Clibanites* seu *Artocreas Pastete* est panificium, cui includuntur carnes vel pisces varie parati.

febris pituitosa , scrophula & obstru&is visceribus hydrops varius . *

T R I T I C U M.

TRITICUM hybernū LINNÆI. Weizen.

ODOR nullus ; SAPOR farinaceus. INDOLES glutinoso-amylacea, hinc cibus vegeto-animalis. Nam $\frac{1}{4}$ glutinis animalis continet , utpote qua quantitate hoc cereale ab omnibus reliquis discriminatur.

VIRTUS est magis nutriens & minus acescens quam reliquorum cerealium , sed lento generat succos.

Usus. *Farina* pro pane & cibis farinaceis parandis frequentissime adhiberi solet.

Grutum tritici Weizengries cum lacte vel jure carnium coctum dat gratum & valde nutriens pulmentum.

* III. VAN SWIETEN observavit , pueros quosdam , qui semina tritici matura avidius comedenter , cunctos male se habuisse , & infarcto ac tumido abdomenie diu languisse ; tandemque binos eorum periisse hydropicos , reliquis purgantium ope servatis , quibus putrida saburra glutinosa expulsa fuit. *Comment.* T. IV. p. 108. Idem expertus est ipse GALENUS , dum adolescens adhuc , aliorum ciborum inopia , triticum coctum , sale conditum , esuriens avide ingessisset , mox pondus sensit in ventriculo , postero die sequebaur omnis cibi fastidium , molesti flatus , capitis dolor & caligatio oculorum , alvo interea suppressa. *De alimentorum facultat.* lib. I. c. VII.

Farina tritici cum lacte in pulmentum cocta consuetum in nostris regionibus neunatorum alimentum est. At nisi infans simul lacte materno fruatur & pulmentum rite paratum * sit, modicaque copia ingeratur, sua glutinositate putrida primas vias obducit, vasa lactea glandulasque mesaraicas obturat. Inde atrophia corporis cum ab domine tumido, diarrhaea, apoplexia & mors infantum hoc pulmetto nutritorum. **

* De legitima præparatione & usu pulmenti triticei vide mea *Elementa artis obstetriciae* p. 79.

** Im freymaurer Weisenhaus zu Stockholm, dicit *Celeberrimus MEISNER*, gab man den Kindern Brey, halb Wasser und halb Milch, und ungesauerten Rockenzwieback, und wenn einige unruhig waren, so gab man ihnen Reisswasser zu trinken. Allein man fand Ursache, damit bald aufzuhören. Die meisten Kinder sollen am Schläge mit vorgängigen Erbrechen und Ruhr gestorben seyn. Auch in Londen wurde es versucht, die Findlinge mit Brey zu füttern. Man fand aber, das von 50 derselben 45 in einem Jahr sterben, wogegen von 80 die man aufs Land zu Ammen gethan hatte, nur 29 dem Tode zu Theil wurden. Herr R A U L I N erzählt, dass zu Rouen von 132 Kindern, die man mit Kuhmilch und vom 8 Tage an mit Brey ernähret hatte, nicht mehr als 5 am Leben geblieben, und das es zu Paris bey eben der Nahrung nicht besser gegangen seye. Vide MEISNERS *zwo Abhandlungen über die Frage: Sind Findelhäuser vortheilhaft oder schädlich?* Göttingen 1779. p. 32. & p. 139. At videtur Celeberrimus Author pulmento so-

Corrigit noxiā pulmenti qualitatē addita pauca
quantitas vitelli ovi, sacchari & magna copia la-
ctis.

Ex finissima tritici farina *torundæ italicæ*, quæ *Ma-
caroni* vocantur, fiunt, quorum magnus in ju-
sculis cum jure carnium factis usus est.

Panis triticeus est præstantissimus, tenerimus &
facillimæ digestionis cibus. Vide *Panis triticeus*.

S E C A L E.

SECALE cereale L. Röcken. Korn.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES: viscosæ mu-
cilaginis ponderis sui dimidium vehit.

VIRTUS nutriens, inviscans, tritico facilius acescens,
at minus constipans.

Usus. Farina pro pane secalino et cibis farinaceis ad-
hibetur. *Pulmentum* ex gruto vel farina secalina,
quam pauperes in cibum recipiunt, est valde vi-
scosus cibus.

Ptyxana secalina valde cito acescit.

Panis secalinus est sapidus, facilis stomacho & pri-
marius cibus gentium septentrionalium. Vide *Pa-
nis secalinus*. Saluberrimus est panis ex secali &
tritico mixtus.

H O R D E U M.

HORDEUM vulgare L. Gerste.

li nimium adscribere: aër enim nosocomii corruptus
potissima lethalitatis causa mihi esse videtur.

ODOR nullus; **SAPOR** farinaceus. **INDOLES**: Farina hordei $\frac{3}{4}$ mucilaganis largitur.

VIRTUS. Nutrit minus quam triticum* & secale, refrigerat, semen virile auget.

Usus. Hordeum *integrum* coctura suam mucilaginem non dimittit, nisi ad tegminis crepaturam usque coquatur. Hordeum *mundatum*, id est, suo tegmine privatum, cum jure carnium coctum exhibit cibum gratum, multum nutrientem, sua mucilagine acrimoniam temperantem, facillimæ digestionis. Hordeum *perlatum* Gerstengraupe, seu in minora granula contritum ejusdem est virtutis, salubre præbet alimentum.

Cremor hordei ob vim demulcentem & antiphlogisticae optimus est cibus in morbis acutis, inflammatoriis, febrilibus, catarrhosis.

Panis hordeaceus est secalino albidior, at gravior & viscedinem diu retinens. Recens est quidem satis sapidus, antiquior vero siccus & insipidus evadit, hinc digestu difficilis, tenax, summe flatulentus cibus.

O R Y Z A.

O R Y Z A sativa L. Reis.

ODOR nullus; **SAPOR** farinaceus. **INDOLES** gelatinosa, mucilaginis siccæ $\frac{1}{2}$ largitur.

* Ideo militibus romanis, qui male se in pugna gesserunt hordeum loco tritici in pœnam distribuebatur.

VIRTUS valde nutriens, subexsiccans, constipans, at gratum & saluberrimum alimentum. Vulgatissimus Orientis cibus.

Usus. Oryzæ puls ad cuncta ciborum genera loco panis adhibetur per totam Indiam orientalem, Persiam & Japoniam. Semina oryzæ cum aqua, jure carnium vel lacte in pultem cocta egregium sanis & ægrotis exhibent cibum, qui in diarrhæa & dysenteria pro viatu subexsiccante commendatur.*

Jusculum oryzæ mucilagine gelatinosa non viscosa gaudet, coloris lactescentis, & egregium obvolvens acrimoniam est.

Mahometani oryzam in balneo vaporis præparant, qua additis sale & croco quotidie vescuntur, quem cibum Pilau dicunt.

Panis ex oryzæ paratus, albus quidem & adspectu pulcher est, at ob farinæ particulas duriusculas nondum emollitas & imperfecte fermentatas ponderosus, difficulter mandendus & digereudus.

A V E N A.

A V E N A sativa L. Haber.

ODOR nullus; Sapor farinosus, insipidus. Indoles ex anaticis partibus amyli & mucilaginis constat.

VIRTUS minus quam hordei nutriens, & obvolvens sed magis adhuc refrigerans.

* An pulmentum oryzæ valde calidum ventriculo ingestum cæcitatem & hemorrhoides, ut BONTIUS refert, inducat, nondum sufficienter compertum est.

Usus. *Grutum avenæ*, seu *Grualtum* Haber-Grüze,
seu semina in farinam crassiorem redacta cum jure
carnium cocta utilem & facilis digestionis
præbent cibum.

Juscula avenacea ob vim refrigerandi & acritatem
involvendi in morbis hæticis, tussi, sputo cruento,
arthritide & morbis inflammatoriis laudan-
tur.

Panis avenaceus est niger, amaricans, difficillimæ
digestionis.

PANICUM MILIACEUM.

PANICUM miliaceum. L. Hirſen.

ODOR nullus; **SAPOR** farinaceus.

VIRTUS nutriens, alvum constipans, pauci alimenti &
difficilioris digestionis cibus.

Usus. *Pultes* cum aqua vel lacte paratæ frequens pau-
perum & plebis cibus est.

Panis e panico miliaceo confectus, aridus, friabi-
lis, ingratus, difficilis digestionis, pauci alimen-
ti cibus, Lombardis in usu est.

PANICUM ITALICUM.

PANICUM italicum L. Bissweizen.

ODOR nullus; **SAPOR** farinaceus, dulcescens.

VIRTUS. Cibus nutriens at brevi fastidium inferens.

Usus. Ad pulmenta cum lacte vel jure carnium adhi-
betur. In annonæ caritate ad panificia cogi pos-
set. Massilienses in obsidione panico vivebant.

F A G O P Y R U M.

POLYGONUM Fagopyrum L. Buchweizen.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus, debilis.

VIRTUS. Cibus digestu non facillimus, panico miliaceo plus nutriens, tritico minus acescens, at plus constipans, hinc hominibus alvo laxa laborantibus utilis cibus.

Usus. Semina excorticata cum lacte vel jure carnium in pultem cocta præstans constituunt ferculum.*

POLYGONUM TARTARICUM.

POLYGONUM tartaricum L. Sibirische Buchweizen.

Usus. Incolæ Sibiriæ septentrionalis & Russiæ panem, placentas & alios cibos ex farina conficiunt. Gravis hic cibus a robustis his gentibus bene tamen concoquitur. **

POLYGONUM ERECTUM.

POLYGONUM erectum L. Pohlñischer Gries.

ODOR & SAPOR farinaceus.

Usus. Ex seminibus alimentum tenue & leve in juculæ lactaceis, quæ phthisicis commendantur, parari solet.

Z E A M A Y S.

ZEA Mays. L. Türkisches Korn. Türkischer Weizen. *Frumentum turcicum.* Mays.

* *Schwed. Abhandl.* 6. B. p. 105.

** *Schwed. Abhandl.* 8. B. p. 28.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES viscosa, duruscula.

VIRTUS nutriens, at constipans, digestu difficilis, rusticis relinquendus cibus.

Usus. Americani hoc unico cercali ab omni tempore vitam sustentarunt. Gens Valachiæ ex farina Mays cum lacte cocta valde nutriens pulmentum parat, quod *Malay* seu *Potentam* dicunt. Alii conos semenum mox maturorum sub cineribus ustulatos in deliciis habent.

Semina sub cineribus tosta in mortario conquassata a pelliculis separata cum saccharo mixta peregrinantibus per longa deserta exoptatum præbent alimento, cuius pauca quantitas cum aqua vel pinguedine in pullem redacta *Quitzena* vocatur & validum dat nutrimentum.

Farina Mays difficulter fermentans dat *panem* viscosum, constipantem: at cum farina secalina vel triticea mixta dat panem salubrem, album, apetientem. *

S P E L T A.

TRITICUM Spelta L. Dünkelforn. Spelsz. *Alica.*

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES viscosa-glu-

tanosa.

VIRTUS plus hordeo, minus tritico nutriens, constipans.

* *Schwed. Abhandl.* 13. B. p. 313 & 14 B. p. 29.

Usus. *Panis ex farina speltacea tenax, cito arescens, concoctu valde difficilis.* Incolis circa Rhenum communis est. Ex *Spelta majori* paratur *Alica Himmelsgerste*, quæ hordeo perlato præfertur.

HOLCUS SORGHUM.

Holcus Sorghum L. Sorgo. Indianische Hirse.
Melica.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus, subdulcis.

VIRTUS nutriens, at ob magnum lentorem digestu difficultis, flatulenta; constipans.

Usus. Semina a rusticis Ferrariensisibus in Italia in panificium adhibentur. Hoc unicum Indorum, ante Europæorum adventum erat frumentum. Indi spicam vix maturam edunt assatam.

SEMEN MANNÆ.

Festuca fluitans L. Schwaden. Mannagrass.
Manna polonicum.

ODOR nullus, SAPOR farinosus, dulcescens.

VIRTUS nutriens, salubris & sapidior quam grana Sagu cibus, at constipans.

Usus. Semina in grutum contusa sapidissimam exhibet pultem. Farina seminum in panis, placentrum vel aliorum ciborum præparatione cæteris cerealibus parum cedit.

GRANA SAGU.

Cycas circinalis L. Sago. Sago - Grûze. Sed etiam hæc grana ex variis generis palmis, quarum

nondum satis determinatus character est, parantur. Indi ex caudice palmæ medullam seu amylum aqua extrahunt, quod in pastam efformant, dein per cribrum meare cogunt, ut granulorum subrotundorum formam induat, quæ deinde super lenem ignem siccant, usque dum indurescant.*

ODOR granorum nullus; SAPOR farinaceo-gelatinosus.

VIRTUS nutriens, digestu facilis, gelatinosa, obvolvens.

USUS. Grana Sagu cum aqua vel jure carnium vel lacte vel vino cocta cibum sustent delicati saporis, appetitum excitantis, gulam raucam bene lenientis. Hinc debilibus, exhaustis, tussientibus & tabidis commendatur.

Farina Sagu cum aqua cocta in pulmentum abit, gelatinæ amyli triticei simile, quod vero vapidum dat nutrimentum ad leucophlegmatiam disponens. ** Indi ex farina Sagu etiam *panem* sibi consciunt, quum hi insulani oryza vel alio frumento careant, hinc panis hicce arboreus iis quotidiano in usu est.

* Cel. Z U K E R T mat. alim. p. 79. BRUCKMANN'S Abh. von Sago. & commerc. lit. Norimb. Ann. 1744.

** RUMPHIUS narrat fœminas Amboinenses, quæ papeda Sagu maxime delectantur, tumidum habere corpus leucophlegmaticum & in hydropem facile incidere, si corpus non multo labore exerceant.

In aliis regionibus panis pinsitur & puls conficitur ex medulla farinosa trunci & ramorum CHAMÆROPIIS humilis L. Folia Cycadis circinalis sub nomine *olus Callopoides* in aqua cocta forma asparagorum comeduntur.

DE PANE GENERATIM.

Massa farinacea fermentata & clibani calore cocta *Panis* dicitur.

Differentia vero ingens Panis datur:

1. Quoad *cerealia*.
2. —— *farinam*.
3. —— *figuram*.
4. —— *additionem*.
5. —— *præparationem*.
6. —— *vitia*.

Respectu *cerealium* usitatissimus & optimus est *triticus* & *secalinus*: minus bonus ex reliquis cerealibus, ut hucusque recensuimus.

Respectu *farinæ* optimus est *filagineus*, & *domesticus*, minus bonus *confusaneus* & *furfuraceus*, ut postea dicetur.

Respectu *figuræ* habetur:

1. *Panis placentatus* Labbrod, qui magnam placentam refert, quique vehementer tostus per totum annum servari potest & pani biscoito proximus est.
2. —— *similageus*, parvam placentam refert.
3. —— *spiratus*, in spiram contortus.

4. *Panis buccellatus*, in buccellas confectus. Russi in castris & itineribus hoc pane utuntur.

Respectu additionis. Ingredientia necessaria panis sunt *farina*, *aqua*, *fermentum*, *sal*. His vero alia quandoque simul adduntur ingredientia, inde vocatur panis

1. *lacetus*, quando lac loco aquæ additur. Inde candidus & gratissimi saporis panis consicitur.

2. *Ovatus*. Admixta ova panes molliores & magis friabiles reddunt.

3. *Saccharatus*, quando saccharo sapor dulcis conciliatur.

4. *Mellitus seu piperatus*, Pfifferkuchen, si mel & piper addantur. Optimus est Norimbergensis.

5. *Aromatisatus*: ut crocatus, fœniculatus, vel coriandro, cumino conditus; hæc aromata gratum saporem pani conciliant, & ventri flatulentiam tollunt.

6. *Butyraceus*, si addatur butyrum.

7. *Fructaceus*, quando uvæ passæ, passulæ corinthicæ, caricæ, taleoli pomorum, pyrorum, nucum adduntur.

Respectu præparationis habetur: panis

1. *biscoetus seu dipyrus*. Ob siccitatem maxime attrahit salivam & humorem gastricum, hinc facilime digeritur. Ob siccitatem diutissime conservari potest, ideo in navibus frequens

ejus usus est , tropicos transit situm non contrahens.

2. *Azymus* seu *non fermentatus* , qui absque fermento paratur.

VITIA PANIS. Bonus & salubris panis legitime fermentatus , salitus & coctus esse debet ; hinc sit non nimis recens , bene siccatus , porosus , tener , sapidus , in ore facile deliquescens , alias multos infert morbos. Est autem panis vitiosus

1. *Panis calidus* , quem multi butyro illitum in deliciis habent. At dentes reddit molliores * & vacillantes , difficulter digeritur : hinc dyspepsiam , stomachi debilitatem , flatulentiam , sitim , passionem hystericam & chlorosim infert. **

2. *Panis nimis mollis*. Inflat & debilitat ventriculum , hinc diarrhææ obnoxii morbum semper ex pane recente recurrere sentiunt , debilitat etiam gingivas. *** *Crusta* facilius quam *mica* panis digeritur.

* *Ill. LINNÆUS* in *amœnit. acad. Vol v. p. 54* dicit : Ebur & cornu cervi ab artificibus pani præcalido inclusum emolliri solet , veluti cera flexilis.

** *HIPPOCRATES* *rat. viðus L. I.* panem calidum comestum repentinam repletionem & sitim inducere , tum tarde e ventre discedere & corpus flatibus distendere docet.

*** Rusticis , qui sub feriis per totos 14 dies non nisi molliori pane vescuntur , dentes sentiunt vacillantes. Hinc

3. *Panis nimis antiquus.* Firmatur ventriculus pane vetere & sicco, qui, etsi alvum aliquantum adstringat, optime tamen digeritur. Si vero panis ob antiquitatem jam nimis aridus est, tunc vix masticari, & difficilime digeri potest.
4. *Panis nimis exustus.* Ob carbonaceam indolem vix nutrit.
5. *Panis nimis humidus.* Ob spongiosam mollietiam humores gastricos non absorbet, hinc digestu difficillimus eadem mala ac panis nimis mollis infert.
6. *Panis non bene fermentatus.* Ob gluten fermentatione non bene attenuatum, viscidum in primis viis generat & alvum cohibet, hinc eadem mala. Fermentatio enim panem reddit porosum & lentorem glutinosum attenuat. Panis talis *collapsus* est.
7. *Panis non bene coctus.* Sic nimis humidus manet & farinaceam indigestibilem indolem retinet. Farina enim cruda non digeritur.
8. *Panis nimis acidus.* Scani rustici, qui molles & valde acidos comedunt panes, habent dentes plerumque cariosos & impuros, quod in aliis provinciis non observatur.* Panis secalinus ob aciditatem hypochondriacis &

etiam opulentorum pane molli utentium dentes & ginvæ sunt moliores dicit *Ill. LINNÆUS l. c.*

* *Ill. LINNÆUS l. c.*

hystericis multis sodam & cardialgiam cau-
sat.

9. *Panis non bene salitus.* Insipidus est & non facile digeritur.
10. *Panis mucidus.* Omnis mucor saporem amarum & odorem nauseosum & venenatum habet, unde etiam canes panem mucidum non facile devorant. Habet mucor vim septicam.
11. *Panis vermiculosus.* Nauseam excitat, etiam si haæ larvæ non sint venenatæ.
12. *Panis arenosus.* Ubi lapilli a lapidibus molaribus detriti farinæ immiscentur, panis cum stridore dentium masticatur.
13. *Panis ex frumento immaturo,* &
14. *Panis ex frumento corrupto,* ex quibus sæpe variii morbi epidemicæ observantur.
15. *Panis venenatus.* Ab admixto bromo secalino seu Lolio temulento, Lathyro cicera, Ervo Ervilja, Secali cornuto &c. De his vide *Toxicologiam.*

Consuetissimæ & maxime salubres panis species sunt:

PANIS TRITICEUS.

Est panis ex farina tritici paratus. Weizenbrød.

Ex tritico quintuplex paratur farinæ species:

1. *FARINA SILIGINEA TRITICÆ.* Weizen Mundmehl. Quæ flos farinæ est, tenerimum & facillimæ digestionis dat pa-

nem. Cum lacte panem *lacteum* Milchbrod constituit.

2. **FARINA SIMILAGEA TRITICÆ.** Est pura farina triticea, inde Similagines Mundsemeln conficiuntur.
3. **FARINA CIBALIS** Speismehl. Ex farina & furfure subtili constat. Inde *panis domesticus albus* Weisses Hausbrod paratur.
4. **FARINA CONFUSANÆ.** Weizen Mangmehl. Ex farina a furfuribus non separata constat. Inde *panis militaris triticæus* Weizen Kammisbrod paratur.
5. **FARINA FURFURACEA.** Kleinenmehl. Ex grossiori furfure & pauca farina constat. Inde *panis furfuraceus* Kleinenbrod conficitur, qui solo annoꝝ tempore a pauperibus in cibum adhibetur.

ODOR levis, gratus; SAPOR gratissimus, COLOR albus.

VIRTUS. Panis triticeus in ventriculo facile solubilis, & in humorem laeti analogum, valde nutrientem & acescentem mutabilis est, alvum parum constipat, cito arescit.

USUS. Est opulentorum saluberrimum, frequentissimum & copiosissimum alimentum. Libræ duæ panis homini sano prò die sufficiunt.

Aegrotis *Panatella* seu panis cum jure carnis in pultem coctus, pro cibo, & *Decoctum panis* auc

panis tostus cum aqua infusus ob vim nutriendem & acescentem in morbis acutis inflammatoriiis, febrilibus & putridis pro potu salubri sufficit.

Panis vino intinctus valde & cito refocillans cardiacum est.

Gelatina e crusta panis cum pauca quantitate vitelli ovorum & lacte est optimum infantum neonatorum alimentum. *

PANIS SECALINUS.

Est panis ex farina secalina paratus. Röckenbrod.

ODOR levis, gratus; SAPOR gratus; COLOR nigricans.

VIRTUS. Est pane triticeo sapidior, nec adeo cito arescens, minus alvum obstruens, magis detergens.

USUS. Est primarius ac frequentissimus hominum plebeorum cibus, digestu facilis, valde nutriendens, at aliquantum flatulentus. Ad remum damnati solo pane nigro & aqua vivunt.

Panis secalinus crassior subtiliore furfure remixtus non affuetis alvum movet. Saluberrimus panis ex secali & tritico mixtus est.

Abusus saburram acidam generat hinc infantibus infarctus mesenterii, abdomen tumidum, tabes,

* Samml. für pract. Aerzte 8. B. 1. p. 35. VON DER HAAR über das beste Nahrungsmittel für neugebohrne Kinder.

scrophulæ, vermes, ab acido rachitis, & pyrosis. *

Ex secali quadruplex paratur farinæ species :

1. **FARINA SILIGINEA** secalis. Feines Röfenmehl. Ex subtilissima farina pura constat. Inde *Similagines secalini* parantur.
2. **FARINA DOMESTICA**, Rocken-Hausmehl. Farina mediæ tenuitatis est. Inde *panis domesticus niger*, Schwarzes Hausbrod paratur. Hicce est
 - a. *Dulcis* e farina & tartaro cerevisiæ paratus. Est valde sapidus, nutriens, stomacho facilis.
 - b. *Acidus* e farina & pasta acida paratus. Hic refrigerans est, minus nutriens, diætæ animali convenientissimus.
3. **FARINA CONFUSANEA**. Rocken-Mangmehl. Ex farina a furfuribus non separata constat. Inde *panis militaris secalinus*. Rocken-Kommisbrod conficitur.
4. **FARINA FURFURACEA SECALINA**, Rocken-Klehenmehl ex solis furfuribus constat. Inde *panis furfuraceus seu caninus Klehenbrod seu Hundebrod* pro canum pabulo paratur.

* *Ill. HALLERI mat. med. T. II. p. 157.* nunquam sine pyrosi panem atrum Göttingæ comedere potuit.

L E G U M I N A.

Sunt semina farinosa, quæ manu, non falce ut cerealia, leguntur & e quibus, panis patari non solet.

ODOR nullus; SAPOR peculiaris *leguminosus* dictus.

VIRTUS. Nutriunt principio amylaceo: at cerealibus multo flatulentiora & digestu difficiliora sunt, adeo ut colicam flatulentam, alvum constipatam inferant & iis, qui primarum viarum debilitate laborant, integra secedant. Hinc non nisi laboriosæ vitæ hominibus concedenda, debilibus & sedentariis præsertim herniosis, ne hernia incarcetur, evitanda.

USUS. Ingeruntur legumina aqua ad mollitiem cocta, additis condimentis carminativis & sale. In aqua fluviatili facile, in puteali difficerter ad mollitiem coquuntur.

P I S U M.

Pisum sativum L. Erbsen.

ODOR seminum maturorum vix ullus; SAPOR subdulcescens, leguminosus, peculiaris; Coctorum magis dulcescens.

VIRTUS nutriens, subflatulenta.

USUS. Semina integra cum carne salita & fumata coquuntur.

Panis e pisis est ponderosus, satis gratus, dum reçens est, at saporis dulcescentis, leguminosi &

per dies nonnullos servatus siccus & non sapidus.

L E N S.

ERVUM lens L. Linse.

ODOR vix ullus; SAPOR subamaricans, leguminosus, qui adhuc in transpiratione corporis post ejus esum percipitur. *Cocitura* sapor dulcescit.

VIRTUS nutriens. Lentes coctæ non ingrati quidem sunt saporis, sed flatibus molestissimæ* & digestu difficiles.

Usus. Semina integra cum carnibus coquuntur. Etiam juscula ex seminibus nostræ culinæ parant.

P H A S E O L U S.

PHASEOLUS vulgaris L. Phasole seu Böhne.

ODOR nullus; SAPOR leguminosus, coctura tener, sapidus.

VIRTUS nutriens, minus flatulenta quam in pisis.

Usus. Semina integra cum carne salita & fumata coquuntur. *Jusculum* phaseolorum est spissum ob partem cotyledoneam, quæ coctura non solvitur.

F A B A.

VICIA Faba L. Sauböhne. Duplex datur varietas: una semine *majori*, altera semine *minori*.

* Lentes equos flatulentia necarunt. *Ill. HALLERI Stirp. helv.* n. 421.

ODOR nullus; **SAPOR** leguminosus, dulcescens ut pisorum.

VIRTUS fabarum maturarum nutriens: at flatulentus, digestu difficilis cibus, rusticis relinquendus.

Usus. Præstat seminibus tenellis vesci utpote tenuioribus. Vide *fabas virides*.

C I C E R.

Cicer arietinum L. Ziserl seu Richerl.

ODOR vix ullus. **SAPOR** dulcescens ut pisorum. Arilli
COLOR variat, unde distin^{tio} in *cicer rubrum*,
album & *nigrum*.

VIRTUS nutriens, mucilaginea: at flatulentus, difficulter digerendus cibus, hinc bajulis relinquendus.

Usus. Semina virentia & immatura in jusculis coquuntur. Semina in sartagine fricta & sale conspersa apud veteres Romanos plebi in theatris vendebantur, quæ cicere fricto, dum fabulæ agebantur, famam sedare solebat.

Cicer *tostum* coffeeæ loco adhiberi potest.

C A R A G A N A.

ROBINIA Caragana L. Baumerbsen.

ODOR nullus. **SAPOR** leguminosus.

VIRTUS nutriens, flatulenta.

Usus. Incolæ Sibiriæ seminibus hujus fruticis ut pisa paratis, vescuntur.

O L E R A.

Sunt vegetabilia esculenta, quæ cocta comeduntur.

ODOR nullus. SAPOR tener, oleraceus, proprius.

DIVISIO in radices, folia, turiones, discos & legumina viridia. *

VIRTUS. Principio gummoso, vel amylaceo, vel scharino nutriunt, at minus quam cerealia & legumina. Et utut tenera sentiantur, flatulenta tamen & digestu longe difficiliora sunt quam caro animalis. At tenue & aquosum dant alimento, quod refrigerat, transpirationem & stimulum veneris minuit, vi saponacea alvum aperit, viscerum obstrunctiones & lentorem humorum resolvit, atque scorbutum curat.

Hinc atrabilariis, emphracticis, scorbuticis, alvo dura aut lentore humorum laborantibus olera convenient.

Usus. Cum aqua elixata & dein juscule butyraceo embemmati comedunt.

R A P A.

BRASSICA Rapa L. Weisse Rübe. Halmrübe.

ODOR subfragrans; SAPOR dulcescenti- subamaricans, subacris.

* De methodo olera recentia in usum hyemalem siccandi vide *Ill. BERGII mat. med.* p. 573.

VIRTUS nutriens, parum flatulenta, carnes laxiores, humores mites generans, alvum apertam servans, antiscorbutica, pectoralis, diuretica.

Usus. Rapæ in aqua elixatæ & postea cum embemmate butyraceo aut cum laðe in pulm coctæ cibum præbent facillimæ digestionis, edulcorantem, salubrem, non adeo flatulentum, ut vulgo putatur. Rapæ a quibusdam etiam crudæ & tostæ comeduntur.

RAPA OBLONGA.

BRASSICA *Rapa sativa oblonga L.* Lange Rübe.
Große Rübe. Wasserrübe.

ODOR subfragrans; **SAPOR** dulcescens, nullam fere acredinem habens.

VIRTUS nutriens, at flatulenta.

Usus prioris.

NAPOBRASSICA.

BRASSICA *Napobrassica L.* Kohlrübe seu Krautrübe.

ODOR fere brassicæ albæ; **SAPOR** subdulcescens. **VARIETAS** lutescens præstantior atque dulcior est.

VIRTUS nutriens, edulcorans, antiscorbutica. *

Usus. Editur cocta in jusculis: at rapis est durior.

N A P U S.

BRASSICA *Napus L.* Steckrübe. Rübsatzwurzel.
Rübsamen-Rübe.

* Götting. Gel. Nachricht. 45. St. 1779. p. 705.

ODOR rapæ. SAPOR dulcescens Napobrassicæ sapidior.

Radix junior delicatissima. Radices majores cariosæ & tenaces ut plurimum sunt.

VIRTUS nutriens, antiscorbutica, & flatulenta.

USUS. Radices in aqua elixantur & juxta carnes eduntur. Incoquuntur etiam jusculis.

C A U L O - R A P A.

BRASSICA Gongylodes L. Kohlrabe.

ODOR rapæ; SAPOR dulcescens Napobrassicæ, sed post coctionem magis tenerescit & sapidior, dulciorque est.

VIRTUS nutriens.

USUS. Editur decorticata more Napobrassicæ.

C A R O T A.

DAUCUS Carota L. Gelbe Rübe seu Möhre.

ODOR subaromaticus non ingratus. SAPOR dulcescens, subaromaticus.

VIRTUS nutriens, aperiens, diuretica, antiscorbutica, anthelminthica.

USUS. Radix cum jure carnium cocta gratum ac salubre exhibet cibum, qui hystericas, scrophulosis, phthisicas, aphthosis & calculosis commendatur.

Radix cruda scorbuticis & pueris verminosis * conducit.

* Ephem. N. C. 1730. p. 449.

Succus expressus valde laudatur in tussi sicca , phthy-
si & contra vermes. *

S I S A R U M.

Sium Sisarum L. Zuckervurzel.

ODOR debilior in radicem petroselini incidens. SAPOR
subdulcescens , gratus.

VIRTUS. Principio amylaceo & saccharino ** egregie
nutrit. Urinæ & seminis secretionem quandoque
promovet.

Usus. Radix recens jusculis incoquitur aut elixata cum
butyro & aromate paratur,

SCORZONERA.

Scorzonera hispanica L. Scorzonerwurzel.

ODOR nullus. SAPOR , aquoso - succulentus , dulce-
scens.

VIRTUS nutriens *** , aperiens , temperans humores
acres.

Usus. Radix in aqua elixata cum embemmate butyra-
ceo vel acidulo mensis apponitur.

* Hamb. Magazin. 8. B. 6. St.

** Libra civilis dimidia siccatae radicis ȝis dat sacchari.
Cel. MARGGRAF in Mémoires de l'Academ. de
Berlin. Ann. 1747.

*** Cel. CARTHEUSERI diff. de radicibus esculentis
in genere §. 4. ȝj radicis suppeditat ȝv. substantia
mucagineæ nutrientis.

TRAGOPOGON PRATENSE.

TRAGOPOGON pratense L. Bocksbartwurzel.

ODOR nullus. SAPOR subdulcescens ut asparagi, sed aliquantum amaricans.

VIRTUS nutriens, * aperiens, humores acres blandos reddens.

USUS. Radix aqua elixata cum embemmate ut asparagus comeditur. *Folia* primo vere erumpentia, prope radicem resepta inter saturas herbarum sapidas locum tenent.

TRAGOPOGON PORRIFOLIUM.

TRAGOPOGON porrifolium L. Haberwurzel.

ODOR nullus; SAPOR ful dulcescens.

VIRTUS & USUS præcedentis.

PASTINACA.

PASTINACA sativa L. Pastinak.

ODOR fragrans. SAPOR dulcescens, subaromaticus. Primo vere dulcior.

VIRTUS egregie nutriens, diuretica, minus rapis flatulenta. **

* Hæc radix est, qua JULIUS CÆSAR suum exercitum a POMPEJO cinctum per longum tempus unice aluisse dicatur. *Cel.* ERHART Deconom. Pflanzenhistorie 2. B. p. 147.

** Quandoque primo vere, antequam folia progerminant radices *hyosciami* vel *cicutæ* vel *cynappii* pro pastinacis in foro venduntur. Hinc caveant sibi coqui.

Usus. Radix recens incoquitur jusculis carnium vel elixatur in aqua & cum embemniate ex butyro acidulato editur.

Annosæ radices pastinacæ habentur venenatæ. *

R A P U N C U L U S.

CAMPANULA Rapunculus L. Rapunzel.

ODOR nullus. SAPOR dulcescens.

VIRTUS nutriens, appetitum excitans, lac augens.

Usus. Radix ut asparagus cum embemmata butyraceo editur cocta.

P E T R O S E L I N U M.

APIUM Petroselinum L. Petersilie.

ODOR radicis subaromaticus. SAPOR dulcescens, aromaticus. Radix vere & autumno præstantissima. Sed cave, ne cum venenata cicutæ radice confundas.

VIRTUS nutriens, diuretica, aperiens. Epilepticis ** hystericis & oculis inflammatis noxia censetur. ***

* *Ill. MURRAY ap. med. T. I. p. 284.*

** *Cel. HANNEMANNUS in Eph. N. C. Dec. 3. A. 3. p. 78.* epilepticum citat, qui post petroselinum in jusculis vel aliis ferculis comedum semper graviori paroxysmo correptus fuit. Plura exempla similia narrat.
Cel. MARIOTTE in Journal de Medic. T. 23. p. 545.

*** *Cel. ALSTONUS (lectures on Mat. med. Vol. I. p. 381)* ex comesto copotius petroselino crudo plenitudinem vasorum capitum & levem inflammationem oeu-

Usus. In culinis radices recentes jusculis carnium incoquuntur. Etiam quandoque ut Pastinaca parentur.

C A R U M C A R V I .

CARUM Carvi L. Kummelwurzel. Speiskümmel.

ODOR radicis subaromaticus. **SAPOR** consimilis, gratus.

VIRTUS nutriens, aperiens.

Usus. Radices, adhuc teneræ in Anglia more Pastinacæ vel Dauci paratæ eduntur. *Folia* tenera cum oleribus coquuntur.

B U L B O C A S T A N U M .

BUNIUM Bulbocastanum L. Erdfösten. *Castanea porcina*.

ODOR radicis tuberosæ nullus. **SAPOR** castaneæ aliquantum similis.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca.

Usus. Radix decorticata incoquitur cum pipere jusculis carnium. Editur etiam cruda.

N E L U M B O .

NYMPHÆA Nelumbo L. Wasserbohne.

ODOR seminum nullus. **SAPOR** dulcescens, oleraceus.

VIRTUS nutriens, æstum temperans, antaphrodisiaca.

lorum & faciei observavit. Ophthalmiam ab esu petroselini auditam refert *Cel. BOYLE Works T. I. p. 503.*

Usus. Semina baccarum decorticata cum saccharo in pultem coquuntur, qui reconvalescentibus refocillans dicitur esse cibus. *Radices cocta vel assatae* saporem cynarae Scolymi habent. Veteres ex fabis his panem conficiebant. *

B A T A T A.

CONVOLVULUS Batatas L. Batatten. Ubium. Debiswurzel.

ODOR nullus. **SAPOR** dulcis, siccus, farinaceus.

VIRTUS. Radix farinacea optime sapit, valde nutrit, optimumque carnis instar nutrimentum est. Cito satiat, stomachum gravat, si nimia ingurgitatur copia. Est frequens Indorum cibus.

Usus. Editur *cruda* in frusta consissa ad carnes & pisces, vel butyro aut oleo *friða* vel forma obsonii loco oryzæ. Portugalli ex contrita & saccharo subacta radice *Marmodam* vel ex cocta & trita radice conficiunt pultem lactis forma instar albam, quam *Pepadam* dicunt.

S O L A N U M T U B E R O S U M.

SOLANUM tuberosum L. Kartoffel. Erduffel. Grundbiern.

* PYTHAGORAM, ubi dicit, a fabis abstinendum esse, semina Nelumbi intelligere opinatur *ILL. LINNAEUS.* Vide *Amaenit. acad.* T. VI. p. 364.

ODOR tuberum recentium subaphrodisiacus. **SAPOR** subfatuus. Tuberum *cocitorum* sapor farinoso-leguminosus.

VIRTUS nutritiens, digestu facilis, acidum spontaneum in ventriculo domans. *Abusus* vero generat abdominis, viscerum & glandularum infarctus pituitosos.

Usus. Hæc tubera plurimis gentibus primarius sunt cibus. Esitantur in aqua subsalita vel in jure carnium elixata cum embemmate butyraceo vel cum lardo sive carnibus salitis. Eduntur etiam elixata cum aceto & oleo forma acetarii vel sub cineribus tosta cum butyro & sale. Varia denique alia esculenta e solano tuberoso parantur.

Panis ex sola farina solani crudus & insalubris est, si autem farina hæc misceatur cum frumentacea, melior exinde nascitur panis, quo in Silesia & Saxonia inferiori multi utuntur homines pro firmissimo alimento. *

Amylum e solano tuberoso cum addito fermento in fermentationem non abit, hinc panis inde coqui nequit. At ex amylo cum lacte cocto sapida parantur pulmenta & variæ sapidæ placentæ.

Amylum hoc juri carnium additum, gelatinosum hoc reddit, licet limpidum maneat.

HELIANTHUS TUBEROSUS.

HELIANTHUS tuberosus L. Erdäpfel.

* Hannov. nützliche Samml. vom Jahr. 1458. 51. Stück.

ODOR nullus. SAPOR vix ullus. Tubera hæc coctura evadunt tenera, dulcescentia, albida, odore fere pisi cocti.

VIRTUS nutriens, subflatulenta, antiscorbutica. *

USUS. Hæc tubera incoquuntur juscum carnium, quibus bonum conciliant saporem & ipsa fiunt sapida, sed sape flatus generant. Etiam butyro frixa eduntur.

HELIANTHUS CYNARA.

HELIANTHUS Cynara. Erd-Artischocke. Gallice *Taupinambour.* Est Corona solis parvo flore, radice tuberosa Tourn.

ODOR tuberum recentium nullus. SAPOR fatuus. Tubera cocta perfecte fere saporem disci cynaræ coctæ emulantur.

VIRTUS nutriens, sapidissima, caput parum quandoque temulentans. **

USUS. Tubera hæc in taleolos scissa, elixata & dein cum embemmate butyraceo ut asparagus parata delicatum fistunt cibum.

LATHYRUS TUBEROSUS.

LATHYRUS tuberosus L. Erdnûße. Nucæ terræ. *Panis porcinus.* Saubrod.

* Ill. RICHTER Chirurg. Biblioth. 5. Band 1. Stück p. 131.

** Ego saltem aliquoties post hujus cibi pastum sentiebam levem temulentiam in capite.

ODOR subaphrodisiacus. SAPOR dulcescens leguminum
virentium pisí hortensis, INDOLES magis amylacea
quam solani tuberosi.

VIRTUS nutriens.

USUS. Tubera in aqua elixata & cute nigra detracta
eduntur cum butyro recente. Tartaris hæ radic-
es primarium sunt alimentum.

CYPERUS ESCULENTUS.

CYPERUS esculentus L. Erdmandeln. Arabische
Süßwurzel. Italis Dolci Thraſi.

ODOR nullus. SAPOR dulcis.

VIRTUS nutriens, at siccus, durus & constipans cibus.

USUS. Radices frequenter coctæ eduntur in Italia. Alii
e crudis radicibus rejecta pellicula dulcem exsu-
gunt succum.

BRASSICA CAPITATA.

Brassica capitata L. Weisser Kopfkohl. Weiß-
ses Süßkraut.

ODOR foliorum debilis. SAPOR oleraceus, subdulce-
scens.

VIRTUS nutriens, victum tenuem subministrans, fla-
tulenta, diuretica, eccoprotica, putrescibilis cum
fætore.

USUS. Capita recentia dissecta elixantur in jure car-

nium, usque dum plurimum brodii incoctum fuerit, & sic eduntur cum carnibus.

Brassica acidulata Sauerkraut & *Brassica muriata* seu muria condita, sunt optima præparata.

BRASSICA ACIDULATA.

Capita *BRASSICÆ capitatæ* L. in filamenta opercultri vel dolabræ peculiaris minutim conscissa anetho, cumino & sale permixta, in dolio mediante pistillo ligneo arcte compacta & clausa sponte intra aliquot dies in breviusculam fermentationem spirituosam, dein acidam abeunt. Sauerkraut. *

ODOR acidulus: SAPOR acido-oleraceus, gratus.

VIRTUS nutriens. Cibus grato acore multis placens & sapidissimus, at magna copia ingestus, duriusculus, digestu difficilis, flatulentus, ut & tormina, anxietatem, vomitum aliaque mala subinde excitet & quandoque supra triduum in intestinis immutatum permaneat. **

Usus. *Brassica acidulata* juri carnium incocta frequen-
tissimus est cibus, quod cum carne pingui, lar-
do vel farciminibus sapidissimum nobis exhibet
ferculum.

VIRTUS MEDICA. Efficacissima est diæta, quæ contra scorbutum in itineribus marinis tuetur & enatum jamjam morbum mirifice coercet & curat. Eo

* *ILL. MURRAY app. med. T. II. p. 331.*

** *Cel. ROSENBLAD.*

magis commendabilis, quum brassica acidulata ultra annum in navi integrum sese servari patiatur: libra una singulo nautæ bis vel pluries per hebdomadem data sufficit. Hæc instar acetarii cum aceto vini vel & cum alia esca cocta ingéri potest. Vis antiscorbutica non solum ab acore sed vel maxime ab aere fixo, qui ex brassica sub digestione in ventriculo extricatur, dependet.*

Hungari Brassicam acidulatam crudam cum oleo lini comedunt.

BRASSICA RUBRA.

BRASSICA rubra L. Rother Kopffohl. Rothes Süßkraut.

ODOR brassicæ capitatae. SAPOR dulcescens.

VIRTUS magis tenera est, minus flatulenta.

Usus. Sapidior fit cibus si brassicæ rubræ cum jure carnium in pulmentum cocta addatur acetum. Brassica hæc cum vino rubro & saccharo lente cocta delicatissimum fistit cum carne salita tenera ferculum.

* Virtus antiscorbutica plurimis observatis extra dubium posita invenitur in *Ill. PRINGLE'S Means for preserving the health of mariners.* p. 29. &c. & *Medical and phil. Comment. Vol 4.* p. 237. *Cel. LIND on the Scurvy* p. 172. *Cel. FORSTER'S observations during a Voyage round the world* p. 631. ubi miro exemplo 119 hominum vita per triennium in itinere marino incolumis maximam partem brassica acidulata fuit servata.

BRASSICA VIRIDIS.

BRASSICA viridis L. Grüner Wirsching. Retsch.
ODOR nullus. SAPOR dulcescens. Erixatæ sapor tener, gratusque.

VIRTUS nutriens, facilius ob teneritudinem digeritur quam Brassica alba & rubra. Quo tenerior enim est brassica, eo facilius concoquitur.

Usus. Capitula dimidiatim disiecta cum jure carnium coquuntur.

BRASSICA SABAUDA.

BRASSICA Sabauda L. Weisser Wirsching. Gasboherföhl.

ODOR nullus. SAPOR præcedente adhuc dulcescens magis.

VIRTUS præcedentis.

Usus præcedentis.

BRASSICA LACINIATA.

BRASSICA Sabellica L. Blauföhl. Blauer Retsch.
ODOR in raphanum incidens. SAPOR subdulcescens in rapam incidens.

VIRTUS. Difficillima est concoctu, nisi gelu tenerescat: tunc vero nutriens, antiscorbuticus & pectoralis censetur cibus.

Usus. Coma hujus brassicæ ad mensam ut spinacia paratur. Quandoque castaneæ tostæ cum ea miscentur.

Hæc brassica frigoris etiam særioris patientissima, sub nive sepulta virens tamen & succosa est. Pro gentibus borealibus ob climatis atque diætæ via scorbuto maxime obnoxiis valde utilis cibus est. Ut aliæ brassicæ species non putrescit cum fætore. *

BRASSICA SELENISIA.

BRASSICA selenisia L. Blumaschefohl.

ODOR nullus. SAPOR subdulcescens, coctione mollissima, sapidissima fit.

VIRTUS nutriens, ob mollitiem digestu facilis.

USUS. Paniculæ eduntur cum oleribus.

BRASSICA SECTILIS.

BRASSICA maritima BAUH. Schnittfohl.

ODOR debilis. SAPOR in brassicam sabellicam incidens.

Utilis brassicæ species est, cum tota æstate sectilis haberí possit.

VIRTUS præcedentis.

USUS. Paratur ad mensam ut spinacia.

BRASSICA BOTRYTIS.

BRASSICA Botrytis L. Blumenfohl seu Carfio. *Cauliflora.*

ODOR debilis. SAPOR brassicæ dulcescens, coatura sapidissimus.

* Ill. BERGIUS mat. med. p. 575.

VIRTUS nutriens, digestu facilis, ob teneritudinem & saporis gratiam præripit palmam omnibus brassicis.

USUS. Paniculæ cocta cum embemmate butyraceo sapidissimum fistunt cibum. Potest Botrytis per hymenem totam in frigidario facile recens servari.

BRASSICA BROCOLI.

BRASSICA Brocoli MILL. Brocoli. *Brassica italica purpurea seu alba.* Italiânischer Kohl.

ODOR nullus. SAPOR brassicæ Botrytios.

VIRTUS nutriens.

USUS. Coquitur planta integra resecto trunco prope radicem & resectis apicibus foliorum, in aqua salita, postea cribelli ope ex olla eximitur, integraque patinæ immittitur, atque cum embemmate ex sale, oleo, aceto vini & succo citri comeditur. Estur Brocoli frequentissime in Italia & Sicilia.

SPINACIA.

SPINACIA oleracea L. Spinat.

ODOR nullus. SAPOR debilis, herbaceus. Folia cocta sub masticatione subarenulosum quid mentiuntur.

VIRTUS parum nutriens, temperans, alvum emolliens.

USUS. Folia cum jure carnium in pulmentum coquuntur. Sunt æconomi, qui folia viridia in furno

tepido torrefaciunt & in usum hyemalem servant.

E N D I V I A.

CICHORIUM Endivia L. Endivie.

ODOR foliorum nullus. SAPOR grate amaricans, mollis.

VIRTUS nutriens.

Usus. Folia cocta esitantur.

P O R T U L A C A.

PORTULACA oleracea L. Portulak.

ODOR foliorum & caulum nullus. SAPOR herbaceo-aquosus, vix acidulus. Sed folia cocta tenera acidula.

VIRTUS nutriens, refrigerans, in aestu viscerum umbris.

Usus. Folia recentia cum summitatibus caulum ferve de infunduntur aquæ, tum per cribellum ab aqua bene liberata, frizantur & macerantur in butyro; dum penitus mollescunt, addatur saccharum & si placet vinum; tandem confiantur cum cremore lactis vel vitellis ovorum.

B E T A A L B A.

BETA Cicla L. Mangold.

ODOR herbæ nullus. SAPOR herbaceus, mitis.

VIRTUS nutriens, eccoprotica.

Usus. Folia recentia ut spinacia parata comeduntur.

Radix ob fatuitatem non amplius in usu culinari est. *

B E T A R U B R A.

BETA vulgaris L. Rothē Rüben.

ODOR herbæ nullus. SAPOR mitis, herbaceus.

VIRTUS nutriens, spinacia multo mihi saltem sapidior.

USUS. Folia recentia pari modo ut spinacia parantur.

Radix vero betæ rubræ ob nauseosam & fatuam dulcedinem nisi aceto condita forma acetarii.

A C E T O S E L L A.

OXALIS Acetosella L. Sauerklee.

ODOR foliorum nullus. SAPOR gratae dulcescenti-acidus.

VIRTUS minus refrigerans, quam acetosæ.

USUS. Folia jusculis & oleribus, quibus admiscentur, saporem conciliant gratum. Hinc talia juscula in morbis inflammatoriis, biliosis & putridis convenient.

A C E T O S A.

RUMEX Acetosa L. Sauerpfeffer.

* Betæ rubræ & albæ radicem apud priscos Romanos in usu culinari fuisse præsertim apud plebem, quæ vino & pipere betam coquebat, docet MARTIALIS.

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,

O quam sæpe petet vina piperque coquus.

ODOR foliorum nullus. SAPOR intensius acidus, gratus.

VIRTUS refrigerans, antibiliosa, antiscorbutica, saporem acidum cibis concilians.

USUS. Folia eduntur in jusculis, vel cum aliis oleribus cocta. Frequentissimus vero usus in embemmate ad carnes est. Lappones folia hæc cum lacte cocta comedunt. Juscula acetosæ in morbis biliosis & putridis prosunt.

RUMEX SCUTATUS.

RUMEX scutatus L. Schildförmiger Sauerkraut.

ODOR foliorum nullus. SAPOR acidus, sed gravior & sapidior quam Acetosæ.

VIRTUS acetosæ.

USUS idem cum acetosa, sed rarius ob folia nimis parva adhibetur.

RUMEX PATIENTIA.

RUMEX Patientia L. Englischer Spinat. Möhnsrhabarbar.

ODOR foliorum nullus. SAPOR gratae acidulus. Utilis planta frigoris & solis patiens.

VIRTUS refrigerans, antiscorbutica. Folia recentia initio veris inter prima olera obveniunt. Cito coquuntur & cocta valde tenera evadunt.

USUS. Folia in aqua leniter infusa, butyro frida addito pauxillo farinæ & sacchari & tandem cum

cremore lactis acidulo sive vitellis ovorum condita sapidum exhibent cibum.

URTICA DIOICA.

URTICA dioica L. Große Brennessel. *Urtica major.*

ODOR foliorum debilis. SAPOR herbaceus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica.

Usus. Folia tenella primo vere in Suecia tamquam oleris species frequentissime ut spinacia parata comeditur.

ATRIPLEX HORTENSIS.

ATRIPLEX hortensis L. Garten Melde.

ODOR foliorum nullus. SAPOR debilis, herbaceus.

VIRTUS nutriens.

Usus. Folia tempore aestivo cum cerefolio, allio fistuloso & carnibus in jusculum spissum coquuntur.

M A L V A.

MALVA rotundifolia LINN. Gänsepappel. Gänse-Malve.

ODOR nullus. SAPOR herbaceus, debilis, mucilaginous.

VIRTUS nutriens, eccoprotica; * at dura, digestu difficultis herba.

* Exoneraturo ventrem mihi Villica malvas attulit & varias, quas habet hortus opes, dicit MARTIALIS.

Usus. Apud veteres Romanos malva culinaris fuit. Sciebant autem Malvam & Betam adeo laute condire, ut suavissima esset daps. *

A S P A R A G U S .

ASPARAGUS officinalis L. Spargel.

ODOR turionum vix ullus. **SAPOR** dulcescens, exakte leguminosus ut pisi crudi, Turiones cocti minus dulces, obscure amaricantes, pulposi.

VIRTUS nutriens, mundificans, diuretica, aphrodisiaca, alcalescens, urinam odore peculiari imbuens, qui vero sanis nullam noxam infert. Calculosis, podagrīcis & mihi cruento & hæmorrhoidē laborantibus a copioso asparagorum esu paroxismus quandoque accelleratur. **

Usus. Coquuntur turiones in aqua subsalsa & eduntur cum embemmate butyraceo vel ex vitello ovi, succo citri, butyro recenti & saccharo.

Comeduntur turiones etiam semicocti & refrigerati cum embemmate ex oleo olivarum & aceto. *Jusculis carnium* gratum conciliant saporem. Asparagi turiones valde crassi in pretio habentur, atque ditiorum mensas tempore vernali opulentant.

* CICERO (*Epistol. libr. 7. epist. 26*) dicit se in cœna augurali apud LENTULUM facile quidem ostreis & muræris abstinere potuisse, at a Beta & Malva ob luxuriosam præparationem tam copiose comedisse, at gravi iο dierum diarrhæa correptus fuerit.

** Cel. ERHART. l. c. 3. B. p. 11.

Vilioris pretii est *Asparagus sylvestris* Wiesent-
spargel. & *Asparagus maritimus*. Meerspargel,
Corallenkraut, cuius turiones in acetariis sua-
muntur.

L U P U L U S.

H U M U L U S Lupulus L. Hopfen.

ODOR turionum recentium vix ullus. SAPOR amari-
cans.

VIRTUS nutriendis, robotans, sapida ob gratam ama-
ritiem.

Usus. Primo vete prorumpentes turiones ut asparagi
ad mensam parati comeduntur.

C A R D U N C U L U S.

C Y N A R A Cardunculus L. Cardi seu Artifi.

ODOR foliorum virentium debilis, graviusculus, bal-
samicus. SAPOR amarus at coctione gratus.

VIRTUS nutriendis, diuretica. Fætorem axillarum &
oris tollere dicitur.

Usus. Folia virentia ut turiones asparagi præparata
eduntur.

C Y N A R A.

C Y N A R A Scolymus L. Artischoke.

ODOR squammarum crudarum & receptaculi vix ul-
lus. SAPOR amaricans, ingratus. Coctura vero
sapor vix amaricans, gratus redditur.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca, urinam violaceo odore inficiens. Cibus sedentariis conveniens.

Usus. Capita virentia ante florescentiam resecta elixantur in aqua subsalsa & dein cum embemmate butyraceo vel acidulo comeduntur. A squammis calycinis ope dentium abraditur pulpa lateris interioris. Receptaculum ut tenerima & maxime carnosa pars, sapidissimum est.

PHASEOLUS VIRIDIS.

PHASEOLUS vulgaris L. adhuc viridis. Grüne Phasole.

ODOR leguminum & seminum viridium subhircinus.
SAPOR dulcescens, subnauseosus.

VIRTUS egregie nutriens: at pisis viridibus phaseoli legumina sunt duriora, hinc iis digestu difficultiora.

Usus. Legumina adhuc tenella aqua elixata & cum embemmate butyraceo parata tenerum & sapidum sustunt cibum.

PHASEOLUS FLORALIS.

PHASEOLI vulgaris L. varjetas cum flore punico. Blumen - Phasole. Türkische Bohne, welsche oder Schminkbohne.

Usus. Legumina tenella cocta priori specie sunt sapidiora. Recentes phaseoli, virides & elixati, in segmenta scissi sed abstractis longis filis, quæ ornantur.

PHASEOLUS SACCHARATUS.

PHASEOLI vulgaris L. varietas. Zufer-Phaseole.
Usus. Legumina cocta priori specie dulciora, teneriora, sapidiora.

PHASEOLUS NANUS.

PHASEOLUS nanus L. Zwergel Phaseole.
Usus. Legumina coctura evadunt sapida & tenera minus tamen quam reliquæ species.

PISA VIRIDIA.

PISUM sativum L. Grüne Erbsen.
ODOR. Leguminum immaturorum moderatus. SAPOR leguminum & seminum dulcescens herbaceus.
Coctura sapidissimus.
VIRTUS nutriens, eccoprotica, non flatulenta, digestu facillima.
Usus. Legumina integra, tenella adhuc vel ex adulteribus semina viridia exempta cocta cum embemmate butyraceo comeduntur, vel pullis cotidis adduntur. Siccata & leniter tosta ad hyemen servari quidem possunt, at ventriculum gravant.

PISA SACCHARINA.

PISI sativi L. varietas. Zufererbsen.
ODOR nullus. SAPOR multo dulcior quam præcedentis speciei.
VIRTUS prioris at magis sapida & eccoprotica.
Usus præcedentis.

FABÆ VIRIDES.

VICIAE Fabæ L. legumina tenella. Grüne Sausbohne.

ODOR leguminum immaturorum moderatus. SAPOR dulcescenti-oleraceus.

VIRTUS nutriens: at cibus digestu difficilior, quam reliqua legumina viridia.

USUS. Legumina tenella pariter ac semina immatura sapidum dant ferculum si cum radice dauci in aqua coquantur, ac dein cum butyro & petroselino conficiantur. Solent etiam semina immatura in aqua fervida citissime infusa in usum hyemalem servari.

CLASSIS FUNGORUM.

Vegetabilia mollia, floribus foliisque destituta ex habitu omnibus nota *fungi* vocantur.

ODORE & SAPORE singulari fungoso dicto instruuntur.

PRINCIPIA CONSTITUTIVA sunt gluten, sale alcalino volatili dives, facile putrescens. Multum continent aquæ, vix enim pars octava fungi est solida.

VIRTUS nutriens, aphrodisiacus ac delicati saporis cibus, gulæ gratus. Tartari in Russia, qui ecclesiam græcam profitentur, in frequentissimis suis jejuniis fere solis fungis vescuntur, & robusto tamen gaudent corpore. At debili non conveniunt

stomacho. Nam ob coriaceam & glutinoso-putridam, quam coctura induunt indolem, parum nutriunt, & saepe, indigesti alvo excernuntur. Magna copia ingurgitati in stomacho intumescunt, unde a distensione ejus anxietas, cardialgia, colica, singultus, quandoque indigesti triduo in stomacho retinentur: dein putrescunt & praeter priora symptomata gastritidem & diarrhaem gangrenosam inducunt.

Cum fungorum genera & species quædam venenata sint, hinc fungi esculenti a venenatis bene in culina distinguantur. Non comedantur fungi, qui instruuntur

1. stipite cavo.
2. Odore tetro & sapore acri, urente.
3. Qui sibi reliqui cito in liquamen putridum defluunt, aut cocti valde indurantur.
4. Color fungi nihil certi docet.

Ex his ergo patet, fungum ob virus metum semper *ancipitem esse cibum.*

Notissimi fungi esculenti sunt sequentes.

AGARICUS CAMPESTRIS.

Agaricus campestris L. Champignon. Ehrgürtel.

ODOR fungosus. SAVOR consimilis, subdulcescens, gratus. Est vulgatissimus fungus in nostris culinis.

VIRTUS parum nutriendat sapidissimus cibus.

USUS. Recens fungus incoquitur embenim atibus va-

riis carnium & piscium. Aceto vini conditus per hyemem salvo grato suo sapore servari potest.

AGARICUS DELICIOSUS.

Agaricus deliciosus L. Reijser. Tånnling.

ODOR fungosus. SAPOR consimilis, satis gratus, masticatus in faucibus levem sensum acrimoniæ relinquens.

VIRTUS. Ob gelatinosam indolem priori magis nutritens. Brodium hujus fungi, dum refrigeratur, valde spissescit & revera gelatinescit, quod apud alios fungos non adeo observatur.

USUS. Recens fungus embematibus incoctus est sapidissimus. Multo sale conditus aut aceto coctus & pipere conditus per hyemen servatur.

AGARICUS CANTARELLUS.

Agaricus Cantarellus L. Pfifferlinge. Eryschwamm.

ODOR fungosus. SAPOR consimilis, subsalsus, cum levi sensu acrimoniæ in ore & faucibus mordente.

VIRTUS nutritiens, sapida.

USUS. Ut prior species paratur.

AGARICUS LACTIFLUUS.

Agaricus lactifluus L. Brädling.

ODOR fungosus, gratus. SAPOR consimilis. Coctus gratissimus.

VIRTUS nutritiens, sed ob duriusculam carnem digestu difficultis.

Usus. Cum butyro & petroselino fridus valde gelatinosens & sapidus evadit.

AGARICUS MOUCERON.

AGARICUS Mouceron GLED. * Mouceron. Nasslinge.

ODOR fungosus. **SAPOR** consimilis, subsalsus, subaromaticus, gratus.

VIRTUS nutriens, gratum embemmatibus concilians saporem.

Usus. In culinis siccatus servatur hic fungus per hymen. Recens vel siccatus embemmatibus incoquitur.

AGARICUS PIPERATUS.

AGARICUS piperatus L. Pfefferschwamm.

ODOR fungosus. **SAPOR** acris.

VIRTUS. Etsi caro hujus fungi lacte croceo valde acri & fere caustico repleatur, tamen in Russia, ubi in doliis ad tempus quadragesimæ reservatur, comedì solet.

AGARICUS VIOLACEUS.

AGARICUS violaceus L. Violenschwamm.

ODOR fungosus. **SAPOR** mollis.

VIRTUS & Usus sequentis.

AGARICUS INTEGER.

AGARICUS integer L. Taubling. *

ODOR fungosus, debilis. SAPOR subdulcescens, fa-
tuus. *Caro* duriuscula, at tenera. *Color* vel ru-
ber vel violaceus, vel albus vel viridis.

Datur Agaricus integer *venenatus*, qui babitu, fi-
gura & colore esculento perfecte similis est, sed
differt ab esculento *odore tetro*, *sapore acri* fere
caustico & *carne laxa*. Unicus venenatus cum
plurimis esculentis coctus omnes hos emeticos &
venenatos reddit. **

VIRTUS nutriens. Fungus adulterior facile vermine scit.

USUS. Coquitur cum butyro, sale, pipere & petro-
felino.

AGARICUS KREMLINGA.

AGARICUS Kremlinga L. Kremling. Kohlentaub-
ling.

* Cel. KRAPF Beschreibung der in Unterösterreich wach-
senden Schwammen I. Heft p. 5.

** Vide egregium opus mox citatum Cel. KRAPF p. 9.
An ex hac obseruatione explicari potest, cur quibus-
dam authoribus visum fuerit fungos eosdem certis an-
ni temporibus esculentos, aliis vero temporibus esse
venenatos? Aut an idem fungus pro diversitate loci,
in quo crescit, bonus vel malus sit, ut de plantis um-
bellatis, quæ in locis aquosis crescentes solummodo
venenatæ sunt, notum est. At CELEBERRIMI Krapf
Agaricus integer venenatus crescebat in eodem loco
cum esculentis l. c.

ODOR debilis. SAPOR subdulcescens.

VIRTUS & Usus prioris.

AGARICUS GEORGII.

Agaricus Georgii L. Reißling. Manschwamm.
Georgen-Schwamm.

Usus. Convenir cum priore.

BOLETUS BOVINUS.

Boletus bovinus L. Pilze. Bilsling.

ODOR & SAPOR debilis, fungosus.

VIRTUS nutriens, bonum saporem concilians.

Usus. Ut plurimum siccatus ad condimenta juscudorum
& ciborum adhibetur.

CLAVARIA CORALLOIDES.

Clavaria Coralloides L. Corallenschwamm.

ODOR fungosus. SAPOR debiliter fungosus, in sapo-
rem rapæ recentis incidens. Fungus masticatus
sensem acrimoniam & amaroris in ore & faucibus
relinquit.

VIRTUS nutriens, sapidum præbens cibum.

Usus. In culinis paratur fere ut agaricus deliciosus.
Coquitur nempe cum butyro, sale, petroselino
& basilico per semihoram circiter, postea cum
cremore lactis & ovis recentibus perficitur.

CLAVARIA FASTIGIATA.

Clavaria fastigiata L. Ziegenbart.

ODOR & SAPOR debilis, fungosus.

VIRTUS & USUS præcedentis.

PHALLUS ESCULENTUS.

Phallus esculentus L. Morchel. Maurachen.

ODOR debilior non ingratus. **SAPOR** odori congruens,
sublubricans.

VIRTUS nutriendis.

USUS. Infunditur fungus integer in aqua, quæ abji-
cienda, dein coquitur in butyro, tum additur
faccharum atque vinum. Adhibetur etiam ad per-
ficienda embemmatum. Potest etiam siccari & per
totum annum stipitibus rejectis servari.

PHALLUS MITRA.

Phallus Mitra. Spizmorchel.

ODOR fungosus. **SAPOR** phalli esculenti, facillime ma-
sticatione comminuendus.

VIRTUS nutriendis.

USUS. Recens, aqua calida infusus, dein butyro ma-
ceratus, iterum cum pauca aqua per semihoram,
addito petroselino & pauxillo basilici coquitur,
tandem perficitur cum cremore lactis; unde sa-
pidissimus fit cibus.

Siccatus etiam diu servari potest.

LYCOPERDON TUBER.

Lycoperdon Tuber L. Trüffel. Hic fungus
per totam hyemem effoditur e terra, sub qua

ad dimidium pedem delitescit. Hinc aut casu inventur, aut suibus, qui tubera odore percipiunt, vel etiam canibus ad vestiganda tubera condocefactis inquiruntur. Quæ hyeme inquiruntur, nigricant, quæ tempore occurrunt æstivo, pulpam minus obscuram habent, minusque sapida at fragrantia tamen.

ODOR fragrans. **SAPOR** gratus.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca, gratissimum saporem cibis concilians.

Usus. Tubera *recentia* sub cineribus vel prunis fricta valde sapida & fragrantia sunt. *Siccata* evadunt tenacia, odorem saporemque fragrantem fere perdunt, in magnatum tamen epulis usitata. *Oleo condita* diutius tenera, hinc siccatis præstantiora, parum tamen sapida sunt, quare hæc solummodo cibis & embemmatibus tanquam condimentum adduntur.

LYCOPERDON BOVISTA.

LYCOPERDON Bovista L. Bovist.

ODOR fungi recentis fungosus. **SAPOR** consimilis.

VIRTUS nutriendis.

Usus. In Italia recens fungus non solum exiguus, sed etiam magnus conscius, coctus, dein frictus, sale & oleo conditus esitatur.*

* *Ill. HALLERI mat. med. T. II. p. 277.*

CLASSIS ACETARIORUM.

Vegetabilia esculenta, quæ cruda aceto, oleo & sale
irrorata comedи solent, *Acetaria* dicuntur.

Folia tenera, succulenta, glabra, sapore & odore in-
grato destituta huic scopo sunt apta.

ODOR plerumque nullus.

VIRTUS. Plantæ acetariæ succo gaudent solvente, sa-
ponaceo, refrigerante, antiseptico, parum nu-
triente, eccoprotico, & diuretico; ob additum
acetum ventriculum grato stimulo irritante.

Hinc appetitum excitant, diathesin inflammatoriam,
atrabilariam, alcalinam, putridam, scorbuticam
humorum impediunt, corrigunt; linguam, ven-
triculum, intestina & renes sordibus liberant,
sanguinem refrigerant, attenuant; ohstrunctiones
hepatis aliorumque viscerum solvunt.

Conveniunt sedentariis, scorbuticis, biliosis, san-
guineis, calidis, præsertim climatis aut æstatis
calore debilitatis.

Nocent vero acetaria frigidis, pituitosis, inertia bi-
lis vel acido laborantibus.

DIVIDUNTUR acetaria a suo sapore in *blandiora* &
acriora.

LACTUCA CAPITATA.

Lactuca sativa capitata L. Kopf-Salat. Hapels-
Salat.

ODOR foliorum nullus. **SAPOR** oleraceus, debilissime amaricans.

VIRTUS succo laetio refrigerans, solvens, abstergens eccoprotica, antaphrodisiaca, subanodina. Satis facilis est digestu: si vesperi comedatur, noctes facit tranquillias, ardorem viscerum, aestum nocturnum temperat.

USUS. Capita aliquoties discissa aceto, sale & oleo irrorantur, optime cum ovi vitellis in aceto solutis sapit.

LACTUCA CRISP A.

Lactuca sativa crispa L. Krauser = Salat.

ODOR foliorum nullus. **SAPOR** aliquantum magis amaricans.

VIRTUS prioris.

USUS prioris.

E N D I V I A.

Cichorium Endivia L. Endivie Salat.

ODOR foliorum nullus. **SAPOR** grata amaricans. Si folia primo vere germinantia ad apices filo nectuntur, tunc folia interiora magis alba, tenera, dulcia evadunt.

VIRTUS nutriens, aperiens, temperans, eccoprotica, diuretica.

USUS prioris.

C I C H O R I U M.

Cichorium Intybus L. Eichorie. Wegwart = Salat.

ODOR foliorum tenerorum nullus. **SAPOR** grate amaricans.

VIRTUS aperiens, tonica, diuretica. Hypochondriacis, iictericis, obstructione hepati laborantibus utilis.

USUS. Folia tenella acetariis, radices jusculis & carnis adduntur.

LOCUSTA OLITORIA.

VALARIANA *Locusta olitoria* L. Feldsalat. Bögerlsalat.

ODOR nullus. **SAPOR** debilis, austriuscus, gratus.

VIRTUS refrigerans, humores acres corrigens, tonica.

USUS. Folia vere & autumno, antequam caulescat herba, leguntur & radice rejecta, forma acetarii eduntur.

SEDUM REFLEXUM.

SEDUM reflexum L. Rückwärtsgeschlagene Fettehenne.

USUS est vulgatissimus Hollandis pro acetariis & oleibus.

SEDUM RUPESTRE.

SEDUM rupestre L. Felsen-Fettehenne.

USUS præcedentis.

ANACAMPSEROS.

SEDUM Anacampseros L. Kriechende Fettehenne.

ODOR foliorum subrancidus. SAPOR aquoso - acidulus.
 VIRTUS nutriens, refrigerans, antiscorbutica.
 USUS. Folia recentia acetariis admiscentur. Sola per
 se non facile assumuntur.

R A P U N C U L U S.

CAMPANULA Rapunculus L. Rapunzel.

ODOR nullus; SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriens, sapida.

USUS. Recentes radices in acetariis adhibentur, co-
 quuntur etiam cum carne vel jure carnium.

O E N O T H E R A.

OENOTHERA biennis L. Dūrapunzel.

ODOR radicis nullus. SAPOR dulcescens, oleraceus fe-
 re rapunculi.

VIRTUS nutriens, sapida.

USUS. Radices coctæ fornia acetarii comeduntur.

P O R T U L A C A.

PORTULACA oleracea L. Portulaf. Portlaf.

ODOR caulinum nullus. SAPOR herbaceo - aquosus, co-
 dura acidulus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, antiscorbutica, solvens
 obstructa.

USUS. Caules aqua fervida infunduntur, dein oleum
 & acetum adfunditur in forma acetarii, quod ad
 carnes comeditur. Caules crudi conduntur cum
 aceto, sale, pipere & foliis lauri, atque ita per
 hyemem servantur.

A P I U M.

APIUM graveolens L. Celleri.

ODOR radicis graveolens, aromaticus. **SAPOR** subdulcescens, subaromaticus.

VIRTUS nutriens, diuretica, subnarcotica, emmenagogia. Noxia dicitur morbo nervoso laborantibus.

Usus. Radix cruda vel levissime cocta secatur in taleolos & ad carnes vel pisces assatas, aceto, oleo-que condita editur.

S M I L A X A S P E R A.

SMILAX aspera L. Stechwinde.

Usus. Turiones frequenter Constantinopoli in acetariis comeduntur.

C H Æ R O P H Y L L U M B U L B O S U M.

CHÆROPHYLLUM bulbosum L. Pöperlsalat.

Knollichter Räßberkropf.

ODOR radicis junioris nullus; **SAPOR** subdulcescens instar Apii.

VIRTUS nutriens, censetur suspecta. *

Usus. Radices teneræ crudæ vel coctæ ad finem hymis seu tempore quadragesimæ forma acetarii co-

* Vertiginem, gravedinem, doloremque capit is esu hujus radicis causari propria experientia testatur *Celeb. CLUSIUS.* At ego & mea familia multoties tum Viennæ tum Budæ his radicibus in jusculo, tum & acetarii forma sine noxa vescebamus.

meduntur. Jusculis incoctæ bonum conciliant saporem.

T A R A X A C U M.

LEONTODON Taraxacum L. Löwenzahn. Pfaffenrohrlein.

ODOR foliorum nullus. SAPOR primo vere amaricans, æstate amarus. Tota planta admodum lactescit.

VIRTUS nutriens, aperiens, valde diuretica. Hinc dicitur vulgo in Gallia Piffenlit seu ledliminga; infantes enim vesperi taraxacum in acetario comedentes, lectum facile permungunt.

USUS. Folia primo vere propullulantia adhuc alba ad acetarium colliguntur. Hoc asciticis, iætericis, scorbuticis & obstruktione hepatis laborantibus valde convenit.

B R A S S I C A C A P I T A T A.

BRASSICA oleracea L. Süßes Kraut.

ODOR nullus. SAPOR oleraceus, subdulcescens.

VIRTUS nutriens, diuretica, at valde flatulenta.

USUS. Capita brassicæ albæ vel rubræ ope cultri vel dolabræ peculiaris in minutissima filamenta consissa aceto calido perfusa & addito lardo in minimas molleculas scisso & calefacto forma acetarii ad carnes assatas præsertim porcinas comeduntur.

Hungari brassicam *acidulatam crudam* cum oleo lini forma acetarii comedere amant.

BRASSICA RAPA.

BRASSICA Rapa L. Rübenfaut. Radices arenæ immisæ per totam hyemem albos turiones cum foliis flavescentibus emittunt, quæ instar acetarii usurpantur.

ODOR foliorum nullus. SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriens.

USUS. Hæc folia in defectu aliarum herbarum acetariarum in usum trahuntur pro acetariis.

CUCUMIS SATIVUS.

Cucumis sativus L. Gurken. Umlurken.

ODOR pomorum crudorum & immaturorum fatuus.

SAPOR subdulcescens, crudus, fatuus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, solvens.

USUS. Fructus tenelli seu immaturi Eßiggurken.

Conditi sale & aceto per totam hyemem conservantur & frequentissime ad carnem bubulam comedì solent; signum bonæ conservationis est, si rigidi, subfragiles non autem flaccidi deprehendantur. In vase cupreo cocti valde virides & fragiles evadunt, at ob cuprum venenati sunt. *

Eduntur etiam crudi in taleolos resecti addito aceto, sale, & pipere forma acetarii. Si succus exprimitur, digestu sunt difficiles & ructus cucumerinos generant, quod non observatur a taleolis non expressis.

* Cel. GMELIN *Geschichte der mineralischen Gifte*
P. 75.

Fructus paullo *majores* vel solutione salis parati.

Salzgurken, ad carnem bubulam comeduntur.

Coquuntur cucumeres conditi vel recentes in aqua,
qui tenerimi fiunt & cum embemmate butyra-
ceo ad carnes comeduntur.

Cucumeris taleoli cum saccharo matutinis præsertim
temporibus comesti vel succus expressus, com-
mendatur phthisicis, hæticis & hæmoptoicis. *

Cucumerum succus in ventriculo non putrescit ut
succus melonum & cucurbitarum. **

CUCUMIS ANGUINUS.

Cucumis *anguinus* L. Schlangenförmige Gur-
ken.

ODOR nullus; SAPOR amaricans.

Usus. Indiani fructu immaturo, exempta medulla &
amaritie per cocturam in aqua ablata, vescun-
tur.

MAYS ACETATA.

Zea *Mays* L. Gesauerter Mays seu Gugeruz.

Usus. Receptacula florum fæmineorum adhuc tenella
cum acero condita suavissimum edulium, loco
cucumerum ad carnem comedendum sicutunt.

BETA RUBRA.

Beta *vulgaris* L. Røthe * Rübe.

* Cel. MUZELL Wahrnehm. I. Samml. p. 5.

** Cel. ZUKERT l. c. p. 190.

ODOR radicis debilis. **SAPOR** dulcescens, fatuus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, mucilaginea. *Succus expressus* naribus attractus sternutationem movet.
Usus. Radices recentes elixantur in aqua & in taleolos sectæ aceto & sale conditi ad tempus hyemale conservantur. Sic conditæ rubro suo & refrigerante succo gratissimum constituunt acetarium, quod ad carnem bubulam comedì solet.

SCORZONERA PICROIDES.

Scorzonera Picroides L. Bittere Scorzoner.

Usus. Folia Monspelii in oleribus & acetariis comeduntur.

NASTURTIUM HORTENSE.

Lepidium sativum L. Gartenfresse.

ODOR foliorum debilis, contusorum fr̄agrans. **SAPOR** vix subamaricans, acris, linguam faucesque calefaciens.

VIRTUS solvens, antiscorbutica.

Usus. Folia nuper erumpentia, sola vel lactucæ intermixta tempore vernali forma acetarii comeduntur.

NASTURTIUM CRISPUM.

Lepidium sativum crispum L. Krauser Gartenfresse.

ODOR foliorum debilis. **SAPOR** præcedentis sed dulcior & validior.

VIRTUS & USU præcedentis.

NASTURTIUM AQUATICUM.

SISYMBRIUM *Nasturtium aquaticum* L. Brunnenfresse.

ODOR foliorum debilis. SAPOR acriusculus.

VIRTUS antiscorbutica.

USUS. Folia præcipue in Germania eduntur in acetariis.

C O C H L E A R I A.

COCHLEARIA officinalis L. Löffelfraut.

ODOR foliorum debilis, subnasturcinus. SAPOR amarus, in nasturtium incidens, acris; masticata fugacem acritatem ori & faucibus inprimunt.

VIRTUS antiscorbutica, diuretica, mundificans.

USUS. Folia recentia herbis pro acetario intermiscentur.

B E C C A B U N G A.

VERONICA Beccabunga L. Bachbungen.

ODOR foliorum contusorum debilis. SAPOR amaricans, stypticus, acriusculus.

VIRTUS antiscorbutica, incidens.

USUS. Folia tenera tempore verno præsertim a Silesis comeduntur. Turiones primo vere coði gratum præbent olus.

B A R B A R E A.

ERYSIMUM Barbarea L. Winterfresse. Barbenfaut. Wassersenf.

ODOR foliorum fere brassicæ. SAPOR nasturtii, vix
acris, amaricans, linguam & fauces leniter ca-
lefaciens.

VIRTUS antiscorbutica, duriuscula.

Usus. Folia per totam hyemem sub nive virent. Nul-
la igitur aptior planta in regionibus frigidis aut
tempore hyemali pro acetariis antiscorbuticis in-
venitur.

S A L I C O R N I A.

SALICORNIA herbacea L. Glasschmalz.

ODOR foliorum nullus. SAPOR salsus, submordax.

VIRTUS antiscorbutica, herbæ aceto conditæ appetitum
excitans.

Usus. In Zealandia mensibus æstivis planta cocta, cau-
libus lignosis exuta, lactucæ instar oleo, aceto
& pipere condita, ut gratum antiscorbuticum
forma acetarii comeditur. Herba aceto conditæ
per hyemem facile servatur.

D R A C U N C U L U S.

ARTEMISIA Dracunculus L. Dragun. Kaiser-
salat.

ODOR foliorum fragrans, suaveolens, subambrosiacus.
SAPOR aromaticus, gratus, vix amaricans.

VIRTUS stomachica, tonica, emmenagogica.

Usus. Folia recentia condimenti iustar ob gratiam sa-
poris adduntur acetariis.

T A M U S.

Tamus communis L. Schmerwurz. Jungferwurzel.

Usus. Turiones in Oriente forma acetarii comeduntur.

P I M P I N E L L A I T A L I C A.

Poterium Sanguisorba L. Pimpernel.

ODOR foliorum fragrans, graviusculus, gratus. SAPOR congruus.

VIRTUS stomachica, bonum saporem concilians.

Usus. Folia recentia saturæ herbarum pro acetariis adduntur.

N A S T U R T I U M I N D I C U M.

Tropæolum majus L. Indianische Kresse.

ODOR florum exakte nasturtii hortensis. SAPOR nasturcinus, subacris.

VIRTUS antiscorbutica, eccoprotica, saporem nasturtii concilians.

Usus. Flores recentes saturæ herbariæ pro acetariis ob gratum saporem & amœnum colorem fulylum adduntur.

Baccæ aceto conditæ vim habent purgantem.

B O R R A G O.

Borrage officinalis L. Porretsch.

ODOR florum & foliorum debilis. SAPOR subcucuminus, herbaceo-aquosus.

VIRTUS refrigerans, in ardore viscerum utilis, aceto-
rio saporem cucumerinum concilians.

Usus. Juniora folia minutim consciissa aceto diluta em-
bemba frigidum cucumerini saporis ad carnem
bubulam comedendum constituunt. Folia tenera
ut & flores cœrulei acetariis adduntur.

R A P H A N U S.

Raphanus sativus L. Rettig.

ODOR radicis subfragrans, SAPOR calidiusculus, acris.
Corticalis pars acrior, quam reliqua. Coctus ra-
phanus aut solumodo siccatus fere insipidus.

Varietates sunt:

1. *Raphanus niger.*
2. ————— *oblongus rubens.*
3. *Radicula.*

VIRTUS antiscorbutica, diuretica, ructatrix.

Usus. Omnes raphani varietates crudæ cum sale &
aceto comeduntur. Raphanus niger diutius hy-
mis vim sustinet.

A R M O R A C I A.

Cochlearia Armoracia L. Meerrettig.

ODOR radicis fragrans, pungens, penetrans, oculos
feriens. SAPOR acris, fervidus, dulcescens, quan-
doque subamaricans. *Masticata* fauces & linguam
pungens, tussim excitans, nares feriens, oculos
lachrimantes reddens, at effectu fugaci.

Coctæ aut *siccatae* radicis sapor & odor debilis.

VIRTUS appetitum excitans, diuretica, incidens, irritans, antiscorbutica.

Usus. Radix rasa aceto diluta, vel, ut acrimonia involvatur, lacte & butyro fuso subadta, forma embemmatis ad bubulam comeditur. Cum primis piscium insipidorum condimento inservit.

GEMMÆ SAMBUCI.

SAMBUCUS nigra L. Hollunder Pojen.

ODOR gemmarum primo vere erumpentium balsamicus. **SAPOR** amaricans, acriis, nauseosus.

VIRTUS purgans.

Usus. Gemmæ quædam tempore vernali scopo alvum ducendi saturæ herbarum pro acetariis adduntur. Sed cave ne nimium addas, ne anacatharsis oriatur.

CLASSIS FRUCTUM.

Edules & succulenti plantarum fructus, qui ex semine & receptaculo constant, *fructus* vocantur.

A tempore *maturacionis* dividuntur

in *horæos*, qui æstate

— *hyemales*, qui hyeme vel sero autumno matutescunt.

VIRTUS. Nutriunt principio saccharino & mucilagineo. Vi saponacea solvunt humores, solida humectant & lubricant. Vi eccoprotica abstergent, primas vias & urinam movent. Abundante aere

fixo bilis & humorum putredini resistunt. Sapore acidulo sitim sedant, aestum temperant, refrigerant. Maxime convenient tempore aestivo, quo recte maturescunt & regionibus calidis, quæ illis ex summi Creatoris voluntate copiosissime abundant.

Usus. Hinc conducunt hominibus robustis, calidis, biliosis, febricitantibus, alvo tarda, viscerum obstructione, saburra biliosa aut dysenteria biliosa, * melancholia vel scorbuto laborantibus.

Abusus vero causat flatulentiam, tormina, diarrhæam, laxitatem, transpirationem suppressam, hinc proclivitatem in febres intermittentes. Fructus immaturi vero copiosius ingurgitati abdominis, viscerum & glandularum infarctum & peculiarem scabiem causant. **

* Error popularis est quod pruna reliquique fructus horæi dysenteriam causet; aestiva autem dysenteria biliosa est, quæ grata fructuum aciditate & vi eccoprotica bilem solvente, evacuante & ejus putredini resistente impeditur & si adest potius curatur. Hinc potius prophylaxis & medela dysenteriæ sunt. Multi dysenterici fiunt, qui tempore aestivo fructibus abstinent, & Cel. DE GNER de dysent. p. 250. refert dysentericum a dysenteria curatum ex bacc. Ribium. rubr. libris 3 intra bihorium comeditis. Sed in dysenteria autumnali a refrigeratione corporis seu transpiratione suppressa orta fructus horæi non convenient, cum ipsi transpirationem supprimant.

** ILL. VAN SWIETEN Comment. T. 3. p. 335. dicit:

*Dividuntur fructus respectu saporis in acidos - dulces,
aqueo - dulces, adstringentes & oleosos.*

F R U C T U S A C I D I.

C I T R U S.

CITRUS medica L. Citrone.

ODOR pulpæ debilis. SAPOR intense acidus. *Epidermis* aromaticā. *Albedo* adstringens.

VIRTUS pulpæ refrigerans, antiseptica, antibilioſa, antiſcorbutica, vomitum & colicam a putredine vel bile acri ſiftens.

Uſus. Fructus in taleolos ſectus, ſaccharo conſpersus editur. *Succus* embemmatibus pīſcium & carnium teneriorum & insipidorum additur.

L I M O N I U M.

MALUS Limonia acida BAUCHIN. Limonie.

ODOR pulpæ debilis. SAPOR ſubamaricans, citro acidiōr.

VIRTUS citri.

Uſus. Fructus in taleolos ſectus embemmatibus carnium, præſertim quibus clibanitites infarciuntur, additur.

dum rusticorum pueri immaturis fructibus abutuntur, tumido abdomen, infarctis visceribus, glandularum indurationibus, scabiēi quadam ſpecie toties poenas luunt.

CITRUS DECUMANA.

CITRUS decumana L. Pompelmus.

ODOR corticis gratus. SAPOR pulpæ fragis congruens, obtinet magnitudinem capitis humani. Datur varietas cum carne alba & altera cum carne rubra, quæ præstantior est.

VIRTUS refrigerans, analeptica.

USUS. In cibum recipitur in Asia & America septentrionali.

BERBERIS.

BERBERIS vulgaris L. Weinschärl. Saurau.

Berberijen.

ODOR baccarum recentium nullus. SAPOR intensius acidus.

VIRTUS refrigerans, antiseptica. In febribus putridis & diarrhœa biliosa laudatur. Est succedaneum succi citri.

USUS. Baccæ saccharo conditæ ad carnes feras in intetu comeduntur. Succus ob aciditatem & colorem rubrum loco succi citri ad confectionem potus polopuntiæ seu *Puntsch* inservit.

CERASUM ACIDUM.

PRUNUS Cerasus acida L. Saure Kirschen. Weizel. Amarella.

ODOR fructuum nullus. SAPOR dulcescenti-acidus.

VIRTUS refrigerans, saponacea, nutriendis.

Usus. Fructus crudus vel coctus tempore aestivo & siccatus tempore hyemali avide comeditur.

R I B E S R U B R U M.

RIBES rubrum L. Nothe Johannisbeer. Ribisel.
ODOR baccarum vix ullus. SAPOR subvinosus, dulce-scenti-acidus.

VIRTUS refrigerans, antiputredinosa, appetitum excitans, aestum febrilem temperans. Phthisicis noxiis, at dysenteria biliosa laborantibus utilis censetur cibus. *

Usus. Baccæ comeduntur integræ, saccharo pulverato intinctæ.

Gelatina absque coctione paratur cum saccharo, quæ ad carnes feras gratum intinctum exhibet.

R I B E S A L B U M.

Est varietas *RIBES rubri* L. Weisse Johannisbeer.

ODOR nullus; SAPOR dulcior quam ribes rubri.

VIRTUS præcedentis.

Usus. Baccæ albæ ut rubræ, at sine saccharo integræ comeduntur.

T A M A R I N D U S.

TAMARINDUS indica L. Tamarindenfrucht.

ODOR pulpæ nigræ in leguminibus contentæ debilis, subvinosus. SAPOR intensius acidus, gratus, subnauseosi tamen aliquid continens.

* *Cel. DEGNER de dysent.* p. 250.

VIRTUS refrigerans, antibilioſa, eccoprotica, in morbiſ biliōſis utiliſſima.

Uſus. Peregrinatores in India ſitim ſibi hoc fructu reſtinguunt. In noſtris regionibus pulpa in morbiſ biliōſis adhibetur.

C A S S I A.

CASSIA Fistula L. Cassiefrucht.

ODOR pulpæ in leguminib⁹ contentæ nullus. SAPOR dulcis leniter acidulus, vix nauseofus.

VIRTUS refrigerans, eccoprotica, diuretica. Acidus fructus hystericis noxi⁹ eſſe dicitur.

Uſus. Cassia rarius quam Tamarindus in cibum vertitur.

HIPPOPHAE RHAMNOIDES.

HIPPOPHAE Rhamnoides L. Haſtdornfrucht.

ODOR baccæ nullus. SAPOR acidifimus; hinc crudus fructus negligitur, ſed roob inde conficitur.

VIRTUS refrigerans, appetitum excitans, bonum ſaporem concilians.

Uſus. Piscatores Alandi embemma gratum, quod ad pifces & carnes comedunt, ſibi parant.

K A R A T A S.

BROMELIA Karatas L. Wilde Ananas.

ODOR fructus gratus. SAPOR vero acris & acidifimus.

Usus. Succus potui polopuntiz in America ab Anglis admiscetur. Vinum ex succo valde inebrians & calefaciens, at non diu conservandum paratur.

FRUCTUS ACIDO - DULCES.

A N A N A S.

BROMELIA Ananas L. Ananas.

ODOR fragrantissimus, gratissimus omnium fructuum.
SAPOR consimilis, ad armeniacam cum vino mixtam accedens.

VIRTUS nutriens, analeptica. Gravidis noxia censetur.
Usus. Fructus decorticatus & in taleolos sectus comeditur.

A U R A N T I U M.

CITRUS Aurantium L. Pomeranze.

ODOR flavedinis fragrans, at citro ingratior. SAPOR pulpa amaricans, aromatico - acidus.

Datur varietas

dulce, sūsse Pomeranzen, quæ dulci
amarum, bittere Pomeranzen, quæ amari-
cante gaudet sapore.

VIRTUS refrigerans, stomachica, antiscorbutica.

Usus. Fructus in taleolos sectus intermixtis taleolis ci-
tri & sacharo conspersus forma acetarii dulcis,
apponitur mensis. Etiam pulpa ex integro fructu
cum vel sine sacharo comedti solet. Fructus inte-
ger assatus in potum Bischoff adhibetur.

Succus expressus inspissatione vel mixtione cum spiritu vini vel etiam saccharo conditus diu servari potest, & a navigatoribus ut eximium antiscorbuticum in itineribus marinis æstimatur.

AURANTIUM SINENSE.

CITRUS Aurantium sinense L. Apfelsine. Varietas prioris, at cum cortice esculento.

ODOR prioris. SAPOR dulcior, vinosus.

VIRTUS summe refrigerans, & reficiens.

Usus præcedentis.

ARMENIACA.

PRUNUS Armeniaca L. Apricose. Marille. *Malum armeniacum.*

ODOR drupæ nullus. SAPOR dulcescenti - subacidulus, succosus, sapidissimus.

VIRTUS nutriens.

Usus. Fructus communiter crudus, quandoque vino coctus comeditur.

PERSICA.

AMYGDALUS Persica L. Pfirsching. *Malum persicum.*

ODOR drupæ gratus. SAPOR gratissimus, dulcescenti-acidulus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica; Fructus nimia sumptus copia excitans tormina.

Usus. Sapidissimus hic fructus comeditur crudus.

P O M U M.

Pyrus Malus L. Apfel. Infinitæ dantur pomorum varietates, respectu saporis, coloris, maturacionis & qualitatis. Optimæ varietates sunt :

a. Pomum *borsdorffianum*. Borsdorfer seu Marschanzter Apfel.

b. ——— *renetinum*. Reinetapfel.

Vilioris notæ sunt :

1. Poma *præcoccia*. Johannisaepfel.

2. ——— *rosea*. Rosenaepfel.

3. ——— *Melapia*. Honigaeafel.

4. ——— *Hæmatinomela*. Rothe Clavieraes pfel.

5. ——— *Stettinensia*. Stettiner Apfel.

ODOR debilis. SAPOR gratus, acidulo - dulcis; in *borsdorffiano* subrosaceus, in *renetino* subvinosus.

Sapor pomorum sylvestrium acerbus, acidissimus est.

VIRTUS nutriens, refrigerans, antibilioſa, subecco- protica. Poma cruda sub sera vespera comesta facillime digeruntur, concoctioni ciborum opitulantur, alvum leniter laxant, scorbuto resistunt, & ut quidam ajunt a calculo præservant. *

Usus. Poma eduntur cruda, vel cocta vel assata. Poma cocta & in *gelatinam* redacta saluberrimus est cibus pro ægrotis acute decumbentibus, aut febre quacunque vexatis.

* *Ill. LINNÆI Amœnitat. acad. T.*

Succus expressus cum anatica portione sacchari in
syrupum coctus, tussientibus est utilis.

Poma *sylvestria* laeti incocta refrigerans jusculum
messoribus præbent. De pomaceo inter potulenta
dicetur.

P Y R U M.

PYRUS communis L. Biern. Varietates pyrorum
sunt admodum multæ, præprimis laudantur.

α. Pyra *Isenbartenſia*. Isenbart.

β. —— *Bergamita* seu *Faterna*. Bergamoten.

Vilioris notæ species sunt;

α. Pyra *moschata*. Moschattenbiern.

β. —— *moschatellina*. Moschateller.

γ. —— *malvatica*. Gute Christbiern, dantur æstivalia & brumalia.

δ. —— *butyracea* seu *lardacea*. Schmalzbiern.

ε. —— *aquosa*. Michaelisbiern. Wasserbiern.

ζ. —— *saccharina*. Zuckerbiern.

η. —— *strangulatoria*. Würgebiern. Strengling.

θ. —— *sylvestria*. Holzbiern.

ι. —— *hyemalia*. Winterbiern.

ODOR vix nullus. SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriens, dum nuper ex arbore decerpuntur,
hi fructus salubres & grati sunt, diu autem ser-
vati nimium emolliuntur vel subfarinacei fiunt,
stomacho tunc sunt difficiles. Pyra cruda sunt fla-
tulenta, cocta autem saluberrima, gratissima.

Usus. Hi fructus esitantur crudi vel cocti. Pyra *sylvestria* sunt austera, inde *pyraceutum* paratur. Pyra *strangleria* non nisi cocta & saccharo condita hyeme eduntur.

P R U N A.

P R U N U S *domestica* L. Pflaume. Zwetsche. *Varietates* sunt:

- a. *Pruna Damascena*. Damascener Pflaume.
- b. —— *Brignola*, Prunellen. *Pruneola* seu *Pru-nella*.
- c. —— *cereola*. Mirabellen. *Reine Claude*.
- d. —— *cera*. Gelbe Pflaume. Catharinenpflau-me. Spenling.
- e. —— *pertigona*. Schwarze seu Spanische Pflaumen.
- f. —— *præcoccia*. Frühe Pflaume. Fludern.

ODOR *drupæ debilis*. **SAPOR** acidulo - dulcescens. *Varietas* fructu flavo dulcior, aquosior.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica, hinc consipatis utilis. Copia nimia sumptus fructus facile in ventriculo corrumpitur.

Usus. Esitantur prunæ tempore astivo autumnali & integræ vel crudæ vel enucleatæ & coctæ. Eodem modo comeduntur siccatae tempore hyemali. *Pru-nellæ* ad nos siccatae veniunt & cibum sistunt refrigerantem, reficientem, sitim moderantem, febricitantibus exoptatum.

PRUNUS PADUS.

PRUNUS Padus L. Schwarze Vogelfirsche. Faulbeer.

ODOR drupæ nullus. SAPOR ingratus, subnauseosus.

Usus. Rusticorum pueri has drupas interdum cum sale comedunt. Norvegi fructus contusos cum vi-
no miscent, unde gratus vino conciliatur sa-
por.

PRUNUS VIRGINIANA.

PRUNUS virginiana L. Virginische Kirsche.

Usus. Fructus tuber cum Pruno Pado convenit, sed major & gratior est.

PRUNUS AVIUM.

PRUNUS avium L. Gemeine Vogelfirsche. Schwarze Waldkirsche.

ODOR nullus. SAPOR subdulcis. Crescunt sponte in sylvis.

Usus. A pueris rusticorum eduntur. *

C Y N O S B A T U S.

Fructus *ROSÆ caninæ L.* Hanbutten. Hefenrosenbeere.

ODOR baccarum maturarum fere nullus. SAPOR acidulus. Pulpæ coctæ sapor acidior. Baccæ hæ aculeis occultis masticatæ pueris offendæ.

* Cel. LOESELIUS Fl. Pruss. p. 42.

VIRTUS pulpæ coctæ nutriens, refrigerans, eccoprotica.

Usus. Baccæ bene maturæ, siccatae & probe exacinate dant *Roob cynoshati*, quod additis pastulis vel pruneolis & saccharo gratum embemma vel intinctum ad carnes feras præhet.

E baccis *siccatis* etiam juscula parantur. Et e *petalis* destillatur aqua suaveolens, cuius usus etiam varius in re cibaria apud suecos est.

CERASUM DULCE.

PHUNUS Cerasus dulcis L. Kirsche. Varietates plures sunt:

a. *Cerasum nigrum.* Schwarze Kirsche.

b. ————— *avium.* Waldkirsche vide *PRUNUS avium L.*

γ. ————— *cordatum.* Herzkirsche. Bunte-Kirsche.
Rnorpelkirsche.

δ. ————— *hispanicum.* Spanische Kirsche.

ε. ————— *aqueum* vel *vitreum.* Wässerkirsche.
Glaskirsche.

ξ. ————— *album.* Weisse seu Eherkirsche.

ODOR nullus. SAVOR dulcissimus.

VIRTUS refrigerans, solvens, sed nimia copia ingestus fructus facile in ventriculo corruptitur.

Usus. Comeduntur hi fructus integri, crudi vel cocti, nec non tempore hyemali siccati. Rejiciuntur nuclei ne in intestinis congregati obstructio nem alvi vel ileum causent.

F R A G U M.

Fragaria vesca L. Erdbeer. *Varietates* sunt :

- a. *Fragum hortense*. Gartenerdbeere. Pröbstling.
- b. ————— *pratense*. Wiesenerdbeere.
- c. ————— *chilonefse*. Chilische Erdbeere. Riesennerdbeere.

ODOR baccæ fragrans, suaveolens, gratissimus. SAPOR leniter acidulus, odori congruens. *Fraga pratensis* & *chilonefia* minus odora & magis aquosa sunt. Baccæ recentes intra unum alterumve diem facile corrumpuntur.

VIRTUS subrefrigerans, eccoprotica, diuretica, copia vix nocens, urinam odore violaceo imbuens, humores acres infringens, concretiones tartareae solvens, hinc arthriticis, podagricis, * calculosis & phthisicis utilis cibus. **

Usus. Hæ baccæ eduntur crudæ vel vino aut lacte commixtæ.

M O R U M N I G R U M.

Morus nigra L. Schwarze Mausbeer.

ODOR baccarum vix ullus. SAPOR acidulus insimul in saporem cucumerinum dulcissimum incidens.

VIRTUS refrigerans, solvens.

* *Ill. LINNÆUS* baccis recentibus copiose quotannis comestis, per plures annos a podagra prorsus se librum evasisse dicit. Assedit simul baccas has tartarum dentium egregie solvere.

** *Ill. HOFFMANN.*

Usus. Baccæ comeduntur crudæ. Roob mororum in febris, aphthis, & angina conductit.

MORUM RUBRUM.

Morus rubra L. Nothe Maulbeer.

Usus. Fructus est præcedenti longior, & magis adstringens.

MORUM ALBUM.

Morus alba L. Weisse Maulbeer.

ODOR vix ullus. **SAPOR** subfatuus, dulcis, cucumerinus.

Usus ob fatuam dulcedinem plerumque negligitur.

U V A.

Vitis vinifera L. Weinbeer. Weintraube.

ODOR baccarum nullus. **SAPOR** vel dulcis vel acidus vel moschatus. **Color** pelliculæ mox viridis, mox rubellus, mox cœruleus vel brunus, vel flavus. **Figura** aliis oblonga, aliis globosa.

VIRTUS nutritiva, impinguans carne laxa, sitim mitigans, blanda vi saponacea solvens, calorem & putredinem temperans.

At si nimis copia hi fructus debiliori ingerantur ventriculo, tunc fermentescunt, colicam flatulentam & non raro diarrhœam vel alvi constipationem inducunt. Ex fructu maturo *vinum*, ex immaturo, qui *Agresta* vocatur *Omphacium* paratur, de quibus suo loco dicetur.

Uvæ passæ seu Passulæ majores. Grosse Rosinen.
Synbelen, sunt uvæ sole vel alio artificio siccatae.

Usus. Uvæ recentes comeduntur crudæ. *Acini* qui multos generant flatus ut & pelliculæ, quæ non digeruntur, expui debent. Uvæ fumatione aliquantum siccatae in loco temperato in seram hyemem usque servari possunt.

Passulæ majores eduntur frequentissime in bellariis cum amygdalis dulcibus; Adduntur etiam placentis & embemmatibus carnium. Infantes modice uvis passis vesci debent, ne saburra mucosa, quæ vermium generationi favet, nascatur.

UVA CORINTHIACA.

VITIS apyrena L. Kleine Weinbeer.

ODOR debilissimus. **SAPOR** acidulo-dulcis.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica.

Usus. Hi fructus ratus crudi eduntur, sed exacinati & sole siccatai sub nomine *passularum minorum* seu *Corinthiacarum*, Weinberl seu kleine Rosinen, cibis & panificiis quibusdam admiscentur.

BACCÆ SAMBUCI.

SAMBUCUS nigra L. Hollunder-Beere.

ODOR baccarum debilis, subnauseosus. **SAPOR** acidulus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica, diaphoretica.

Usus. Baccæ in pulm coctæ & saccharo dulcificate comeduntur.

RUBUS IDÆUS.

RUBUS idæus L. Himbeere.

ODOR baccarum fragrans, suaveolens, gratissimus.

SAPOR grate acidulus, odori congruus. Varietas *baccis albis* dulcior est, sed saepius haec baccæ larvis seu vermiculis scatent.

VIRTUS nutriens, refrigerans, analeptica, concretiones tartareae sed minus quam fraga solvens.

USUS. Haec baccæ crudæ vel saccharo conditæ eduntur.

In culinis Gelatina, conditum & Roob sapidissimum e baccis paratur.

RUBUS ARCTICUS.

RUBUS arcticus L. Nordländische Himbeer. Akter-beere.

ODOR baccarum fragrans, suaveolens, vinosus, gratissimus. SAPOR aromaticus nonnihil acidior baccis rubi idæi. Haec baccæ inter sapidissimos fructus numerantur.

VIRTUS refrigerans, analeptica, æstum febrilem bene temperans.

USUS. Baccæ saccharo vel melle conditæ mensis secundis in Suecia apponuntur. Vino impositæ gratissimum conciliant saporem.

RUBUS FRUTICOSUS.

RUBUS fruticosus L. Brombeer.

ODOR baccarum nigrarum gratus; SAPOR acidus, gratus, cum vino gratissimus.

VIRTUS præcedentis.

Usus prioris. Studiose attendendum est, ne infantes ex errore loco harum baccarum *baccas Belladonæ*, quæ venenatæ sunt, decerpant.

RUBUS CÆSIUS.

Rubus cæsius L. Bocksbeer.

ODOR baccarum nigrarum rore cœrulecentium & SAPOR ut rubi fruticosi.

VIRTUS præcedentis.

Usus. Baccæ crudæ sapidissimæ, præsertim vino rubro infusæ. Roob succedaneum Mori.

RUBUS SAXATILIS.

Rubus saxatilis L. Steinbeer. Felsen - Himbeer.

ODOR baccarum gratus, at SAPOR præcedentibus Rubis magis aquosus, minus sapidus.

Usus. Solis fere pueris in Suecia leguntur hæ baccæ.

RUBUS CHAMÆMORUS.

Rubus Chamæmorus L. Multbeer.

ODOR baccarum vix ullus, nisi apud baccas supermaturas & tunc debilis, subingratus, minime aromaticus. SAPOR acidulus, simul incidens in lac bubulum coagulatum & vappidum.

VIRTUS refrigerans, antiscorbutica, humectans, hæmoptoicis & phytisicis utilis censetur.

Usus. Baccæ maturæ coquuntur, ut inde brodium fiat, cui postea absque ulteriore coctione baccæ sub-

maturæ immittuntur, sic in vasis ligneis per totam hyemem servari possunt. Baccæ sic conditæ frequentissima acetaria hyberna in Suecia sunt. Lappones baccas sub nive sepultas diu recentes servant.

RUBUS OCCIDENTALIS.

Rubus occidentalis L. Virginianische Himbeer.
ODOR gratus. Sapor gravior quam rubi casii & fruticosi.

VIRTUS & USUS idem.

FRUCTUS AQUEO - DULCES.

M E L O.

Cucumis Melo L. Melone. Zuckermelone.
ODOR suaveolens. Sapor dulcescens, aquosus, sapidus in cucumerinum quandoque incidens. Dantur qui in externa superficie reticulosi, alii, qui tuberculosi sunt, hi *Cantalupæ* vocantur, & sapidissimi sunt.

VIRTUS nutriens principio dulci, refrigerans, sitim tempore aestivo bene extinguens, hæticis, * & scorbuticis saluberrimus fructus. At pro debili stomacho est difficilis digestionis, & facilis corruptio-
nis. Hinc febrem quartanam & diarrhæam, mictum copiosum producit. ** Copiose ingestus carnes

* BORELLI *Histor. & observ. Cent.* IV. obs. 70.

** ARBUTHNOTH von den Eigenschaften der Speisen.
2. Th. p. 50.

Iaxas generans & ad febres intermittentes disponens.

Usus. Fructus maturus cum vel sine saccharo editur crudus, quibusdam placet additio piperis, cinnamomi, imo tabaci hispanici.* *Immaturus* conditur saccharo vel aceto pro bellariis.

D U D A I M.

Cucumis Dudaim L. Apfelmelone.

Usus. Fructus meloni simillimus, sed vix citri magnitudinem habens, at sapore & odore melonem longe antecellit.

C I T R U L L U S.

Cucurbita Citrullus L. Wassermelone.

ODOR debilis. **SAPOR** pulpæ dulcescens, subcucumerinus, aquosus, frigidus, quasi conglaciatus.

VIRTUS nutrita, refrigerans, humectans, calorem æstivum & sitim temperans. Fructus nimia copia ingestus colicam flatulentam provocat. Si in ejus esu excedatur facile oritur cholera, dysenteria, hydrops. **

Usus. Fructus bene maturus editur crudus. In regionibus calidis utilissimus fructus. Si calidissimæ Indiæ habitatores hocce fructu destituerentur, æstu solis facile perirent.

* Cel. *De HAEN rat. med. cont.* T. 2. p. 44.

** LABAT *Reise nach Spanien und Welschland.* 6. Th.

P E P O.

CUCURBITA *Pepo L.* Kürbis. Plujer. Pfebe.
ODOR vix ullus. **SAPOR** pulpæ debilis, fatuus, sub-
 dulcescens, in melonis saporem obscure inci-
 dens.

VIRTUS nutriens, bonos generans succos, at carnes
 laxas. Fructus jam putrescens colicam & vomitum
 veneni instar causavit. *

Usus. Fructus crudus non comeditur, sed coquitur
 in obsoniis vel puls hinc conficitur cum lacte,
 butyro, vino & pipere. Est pauperum & rusti-
 corum esca.

CUCURBITA LAGENARIA.

CUCURBITA lagenaria L. Flaschen-Kürbis.

ODOR nullus. **SAPOR** pulpæ amarus.

VIRTUS pulpæ purgans.

Usus. Pauperes in Aegypto pulpam aceto conditam
 coquunt & edunt.* Ex duro tegmine hujus fru-
 ctus cochlearia, infundibula, lagenæ, ampullæ
 &c formantur in commoda præcipue peregrinan-
 tium, qui liquida aliaque necessaria horum auxi-
 lio commode transferunt.

F I C U S.

FICUS *Carica L.* Feige.

* Cel. HAUTESIERK Samml. med. und chirurgischer Wahrnehm. I. B. p. 179.

** Cel. HASSELQUIST'S. Resa p. 448.

ODOR fructus recentis vix ullus. **SAPOR** dulcis, in cumerinum leniter incidens. *Odor* caricæ siccæ subunguentarius. *Sapor* dulcis, melligenus, gratus masticatione glutinosus. *

VIRTUS nutriens, impinguans carne laxa, emolliens, pectoralis, eccoprotica. Gravidis & hydropicis ob vim eccoproticam utilis. Nimius ficuum esus gingivas corrumpere, sudorum fætidum & scabiem causare scribitur. ** *Fructus immaturus*, laeteus, consetur venenatus.

Usus. *Fructus* recentes & siccati eduntur crudi.

FICUS SYCOMORUS.

Ficus Sycomorus L. Pharaonische Feige.

ODOR nullus. **SAPOR** gratus, mollis, aquo - dulcis, subaromaticus.

VIRTUS & Usus præcedentis.

D A C T Y L U S.

Phænix dactylifera L. Dattel.

ODOR drupæ siccæ nullus. **SAPOR** melligenus, dulcissimus. *Dactylorum* recentium sapor vino - dulcis, gratior. Hi fructus non tota sua substantia ut

* E caricis siccatis post aliquod tempus pulvis albus faccharatus efflorescit, si hoc sit, tunc saporem dulcem perdunt, & cum aliquo fætore putrefacere incipiunt.

** *Amœnit. acad. Vol. I. p. 45.*

nostri, sed successive ab apice versus basim maturescunt.

VIRTUS nutriend, edulcorans, mucum restituens*, pectoralis.

Usus. Fru^{ct}us in India erudi apud nos siccatus eduntur. Indiæ gentes palmicolæ vitam fere solis dæylis sustentant & varia inde fercula atque vinum parant.

J U J U B A.

RHAMNUS *Zizyphus* L. Rothe Brustbeer.. Zizypha.

ODOR nullus. SAVOR dulcis, subviscosus.

VIRTUS nutriend, tussientibus utilis.

Usus nobis est in decocto pectorali.

S E B E S T E N A.

CORDIA *Myxa* L. Schwarze Brustbeere.

ODOR nullus. SAVOR dulcescens, viscosus.

VIRTUS nutriend, obvolvens, pectoralis, occoprotica ad ziji ingesta.

Usus. Apud nos fru^{ct}us siccatus pro potu pectorali adhibetur.

S I L I Q U A D U L C I S.

CERATONIA *Siliqua* L. Johannisbrod. Bockshörndl.

* Tussis a defectu muci bronchialis vel a tenuitate acri sanguinis orta a dactylorum principio amylaceo vel mucilagineo mitigatur.

ODOR leguminis nullus. **SAPOR** dulcis, melligenus.

Siccatæ siliquæ sapidiores quam recentes.

VIRTUS nutriens, expectorans, pectoralis. In soda & raucedine utilis.

Usus. Fructus pauperibus, & suibus in regionibus orientalibus porrigitur, hinc victus filii deperditi fuisse creditur. Gentes orientales succo e siliquis expresso condita sua sæpe parant.

EMPETRUM NIGRUM.

EMPETRUM nigrum L. Schwarze Felsenstrauchbeer. Schwarze Affenbeer.

Usus. Hæ baccæ in Kamtschatka & in Suecia solummodo a gulosis & voracibus pueris comeduntur, justo majori copia ingurgitatæ cephalalgiam inducere dicuntur. * Grænlandi inde vini speciem parabant.

M E L O N G E N A.

SOLANUM Melongena L. Melanzonapfel.

ODOR cucumerinus. **SAPOR** acidulo- amarus, subcumerinus.

VIRTUS nutriens, grata nec flatulenta & facilis digestionis.

Usus. Fructus editur præsertim a Mauritanis coctus & assatus. Post primam coctionem fructus forti expressione a succo amaro liberantur, sæpe cum vi- no & saccharo coquuntur. Coquuntur etiam cum

* *Illi. LINNÆI Flor. Læpp. p. 306.*

carne ut radices Napi. In India & Oriente adeo familiaris cibus est ut apud nos cucumeres.

L Y C O P E R S I C U M.

SOLANUM Lycopersicum L. Paradiesapfel. Liebs-
apfel. *Pomum amoris.*

ODOR nullus. SAPOR acidulus, subnauseofus.

VIRTUS nutriens, gratum saporem concilians. Cense-
tur venenata, at ego centies sine noxa fructum in
embemma coctum comedи.

Usus; in embemma coctus fructus ad carnem bubulam
comeditur.

G R A N A T U M.

PUNICA Granatum L. Granatapfel. *Malum gra-*
natum seu punicum.

ODOR pulpæ nullus. SAPOR acidulus, gratus, subvino-
sus, leniter stypticus.

VIRTUS pulpæ refrigerans, adstringens leniter.

Usus. Ex succo expresso, & fermentato *Vinum gra-*
natorum conficiunt calidarum regionum incolæ.

R I B E S N I G R U M.

RIBES nigrum L. Schwarze Johannisbeer.

ODOR baccarum subnarcoticus. SAPOR dulcescenti-
acidulus.

VIRTUS refrigerans. Infusum stipitum & foliorum in
morbis rheumaticis utile.

Usus. E baccis *roob* paratur, quod in angina utile.
E baccis etiam *vinum* saturate purpureo-rubrum,
spissiusculum, bonnm. *

Folia ribium nigrorum tenella, recentia, titissime
in aqua calida infusa & mox siccata ob fragran-
tem odorem & subausterum saporem qua *succe-
daneum* Theæ Chinensis a quibusdam adhibetur.

RIBES ALPINUM.

RIBES alpinum L. Süße, seu Alpen-Johannis-
beer.

ODOR baccarum vix ullus. SAPOR subdulcis, fatuus.

Usus. Baccæ a solis fere pueris leguntur.

G R O S S U L A R I A.

RIBES Grossularia L. Stachelbeer. Vfras.

ODOR baccarum bene maturarum in baccas subi idæi
debilius incidens. SAPOR gratus, dulcescens, de-
bilius acidulatus, subvinosus. *Sapor* baccarum
immaturarum acidus, adstringens.

VIRTUS refrigerans.

Usus. Baccæ maturæ eduntur crudæ. Baccæ maturæ
in furno *siccatae* gratum saporem acidulum con-
ciliant iusculis præcipue hordeatis & e Sagu.
Baccæ *submaturæ* in embemmatibus ad pisces &
carnes etiam adhibentur.

* *Ill. BERGIUS* m. med. p. 156.

U V A C R I S P A.

RIBES Uva crispa L. Krausbeere. Kruselbeer.
Krause Stachelbeer.

ODOR baccarum nullus. SAPOR aquosus, subdulcis,
parum acidulus. *Varietas* baccis rubris & luteis
parum differt.

Usus. Baccæ maturæ imprimis pueris sapiunt. Baccæ
immaturæ cum cremore lactis coctæ eduntur.
Elixatæ in ampulla vitrea probe clausa in seram
hyemem pro acetariis asservantur.

F R U C T U S A C E R B I U S C U L I.

C O R N U S.

CORNUS mascula L. Kornelle. Diendel.

ODOR nullus. SAPOR parum austerus, gratus tamen.

Usus. Fructus in Austria frequens editur crudus.

C O R N U S S U E C I C A.

CORNUS suecica L. Schwedische Kornelle.

ODOR nullus. SAPOR aquoso - dulcis, subfatuus.

VIRTUS humectans.

Usus. Baccæ in Norlandia a pueris comeduntur.

M E S P I L U S.

MESPILUS germanica L. Mispel.

ODOR baccæ nullus. SAPOR fructus immaturi summe
austerus, sanguinifer, firmus. Fructus vero matu-

*rus est emollitus, saporis grati, dulc- acescen-
tis, subadstringentis, subvinosi.*

VIRTUS fructus maturi nutriens, refrigerans. Mespili,
quamdiu arboribus insident, semper immaturi
permanent, quare decerpti collocantur super stra-
menta, ut mureescant.

Usus. Fructus maturus editur crudus, aut saccharo-
fuso abductus.

S O R B U S.

SORBUS domestica L. Speyerling. Eierschüzen.

ODOR baccæ nullus. SAPOR baccæ immaturæ austerus,
maturæ sapidus, subvinosus, subadstringens.

VIRTUS nutriens, obstipans, flatulenta.

Usus. Baccæ probe maturæ eduntur crudæ.

S O R B U S A U C U P A R I A.

SORBUS aucuparia L. Vogelbeere. Sperberbeere.

ODOR baccarum nullus. SAPOR subfatu - adstringens.

VIRTUS præcedentis. *Succus* baccarum expressus dat
Cideram grati saporis.

C R A T Æ G U S A R I A.

CRATÆGUS Aria L. Mehlbeer. Atlasbeer.

ODOR baccarum nullus. SAPOR succoso - subfatuus,
farinosus.

VIRTUS nutriens at flatulenta, sero autumno mature-
scens fructus, præcipue dum frigus autumnale
leviter illum attigit.

Usus. Baccæ eduntur crudæ.

CRATÆGUS SUECICA.

Cratægus Suecica L. Schwedische Mehlbeer.
VIRTUS præcedentis.

CRATÆGUS TORMINALIS.

Cratægus torminalis L. Elsebeer. Egelbeer.
ODOR baccarum nullus. SAPOR subacerbus, fatuus.
Usus. Baccæ eduntur crudæ.

CRATÆGUS OXYCANTHA.

Cratægus Oxycantha L. Hagedornbeer. Weißdornbeer.
ODOR baccarum nullus. SAPOR subacerbus, fatuus.
Usus. Pauperes in Germania his baccis vescuntur crudis.

A Z A R O L U S.

Cratægus Azarolus L. Lazaroli.
ODOR fructuum pomiformium nullus. SAPOR dulcis
parum adstringens.
Usus. Fructus comeduntur crudi.

O X Y C O C C U S.

Vaccinium Oxycoccus L. Moosbeer.
ODOR baccarum gelu mærescentium vix ullus. SAPOR acidulus fere baccæ Vitis idææ.
VIRTUS. Syrupus vel Mel oxycocci refrigerans, æstum febrilem temperans, febricitantibus utilis.

Usus. Baccæ crudæ ob austera aciditatem vix comeduntur. Baccæ vero saccharo conditæ in Suecia mensis secundis inter bellaria apponuntur. *Gelatina* cum saccharo parata gratissima est.

M Y R T I L L U S.

VACCINIUM Myrtillus L. Heidelbeer.

ODOR baccarum nigrarum rorè cœrulecentium nullus. **SAPOR** acidulus, non ingratus. Baccæ masticatæ linguam labiaque colore cœruleo-purpureo inhærente tingunt.

VIRTUS refrigerans, adstringens, in diarrhœa a laxitate utilis.

Usus. Baccæ crudæ eduntur vel solæ vel cum vino rubro vel cum lacte. *Conquassatæ* cum juscule vel cum embemmate coquuntur. *Succatæ* vel *tostæ* pro hyeme servantur. *Succus* ad fartus culinaires servatur in Suecia.

V I T U S I D A E A.

VACCINIUM Vitis idæa L. Preuselbeere.

ODOR baccarum nullus. **SAPOR** acidissimus, subacerbus, dentes stupefaciens.

VIRTUS refrigerans, adstringens, roborans.

Usus. Baccæ saccharo conditæ, *Roob* & *Gelatina* *Vitis idææ* inter bellaria mensis apponuntur.

Infusum baccarum recentium in aqua fontana frigide paratum diu servatur in lagenis vitreis bene obturatis. Sapidum est, refrigerans, acidulum, rubrum, febricitantibus gratissimum.

*Etiam Vinum rubrum e baccis paratur tempore
æstivali grate refocillans.*

VACCINIUM ULIGINOSUM.

Vaccinium uliginosum L. Sumpfheidelbeer.
Moorbeer.

ODOR baccarum extus cœrulearum intus albarum nullus. **SAPOR** aquosus, subfatuus.

VIRTUS. Baccæ copiosius assumptæ interdum temulentiam cum fugaci capitis dolore excitant.

USUS. Baccæ vix æstimantur, a solis pueris rusticis leguntur.

OLIV A.

Olea europaea L. Oliven.

ODOR fructuum fere nullus. **SAPOR** fructus recentis immaturi valde acerbus, salsugine vero conditi sapidus.

VIRTUS nutritiens, roborans, appetitum excitans.

USUS. Fructus salsugine seu muria conditus acetarii forma frequenter comeditur.

CYDONIUM.

Pyrus Cydonia L. Quitten.

ODOR fructuum maturorum recentium fragrans, subcephalicus. **SAPOR** adstringens, acidulus, vinosus. *Immaturorum* vero austerus. *Codorum* cum cinamomo gratissimus.

VIRTUS nutritiens, refrigerans, adstringens, stomachi-

ca, antiputredinosa in morbis bilioso-putridis & saburra rancida utilis cibus.

Usus. Fructus maturi cum vino & cinamomo cocti comeduntur. E succo *gelatina* seu *Mixa cydoniorum* paratur. Romani hæc poma odoris gratia in cubiculis salutatoriis servabant, at odor quibusdam hominibus molestus est.

A C A C I A N O S T R A S.

PRUNUS spinosa L. Schlehen.

ODOR baccarum nullus. SAPOR austerus, acidiusculus, ingratus. Hi fructus sero autumno post incepsum frigus nocturnum rite maturescunt; si æstas calida antecessit, satis sapidi evadunt.

VIRTUS adstringens, refrigerans.

Usus. Baccæ raro eduntur crudæ, at *contusæ* & vi-
no albo impositæ, eidem colorem rubrum & ju-
cundum conciliant saporem. *Folia tenera* leviter
tosta pro infuso *succedaneo* *Theæ Chinensis* in-
servire possunt.

M Y R O B A L A N U S.

PHYLLANTHUS Emblica L. Mirobalanen.

ODOR fructus nullus. SAPOR adstringens, subacris.

VIRTUS purgans & roborans uti Rheum.

Usus. Purgandi scopo fructus quidam edi possunt.

U V A U R S I.

ARBUTUS Uva ursi L. Bârentraube.

ODOR baccarum nullus. SAPOR fatuus, adstringens.

VIRTUS calculosis utilis. *

Usus. Baccæ etsi fatui saporis a Russis & Jacutis tam
en avide comeduntur. * *

ARBUTUS UNEDO.

ARBUTUS Unedo L. Erdbeerbaumfrucht.

Usus. Fructus siccus, subfatuus, obstipans, magni-
tudine pruni.

ARBUTUS ALPINUM.

ARBUTUS alpinum L. Alpen - Erdbeerbaum-
frucht.

Usus. Fructus cœruleus, fatus, saporis fere Rubeos
nigri, vix Lapponibus gratus, cervis relinqu-
dus.

FRUCTUS OLEOSI.

AMYGDALA DULCIS.

AMYGDALUS communis dulcis L. Süße Man-
deln.

Habentur amygdalæ cum putamine molli Krack-
mandeln, & cum putamine duro hartschalige
Mandeln.

ODOR nucleorum debilis. **SAPOR** dulcescens, mitis,
subpinguis. Nuclei pars dimidia oleum est blan-
dum.

* Baccæ maturæ in pulverem redactæ a 3β ad 3β con-
tra calcatum datur. *III. MURRAY. app. med. T. 2. p. 68.*

** *Cel. GMELIN Flor. Sibir. T. 4. p. 118.*

VIRTUS valde nutriens, acria obvolvens. Infusionis ope in aqua fervida epidermis bruna facile a medulla nuclei separatur, hæc enim fauces vittat, raucedinem ac tussim producit.

Usus. Nuclei eduntur recentes vel siccatae. Nucleus *toſtus Coffeæ* modo paratus pro potu succedaneo *Coffeæ* adhibetur. Ex amygdalis decorticatis cum saccharo & aqua rosarum in pulmentum redactis paratur *Panis Martius* vel *Pasta regia*. Marzipan. Denique *Placentæ*, *Tortæ*, *amygdalæ* *saccharatæ* *albæ* ut & *toſtæ*. Multiplex denique est amygdalarum dulcium usus pro cupediis culinariis & pro *emulsione*. Vide *Emulſio*.

Pasta ex amygdalis contusis internæ superficiei amphorarum illita facit ut aqua turbida citius clarificetur. V. *Aqua turbida*.

AMYGDALA AMARA.

AMYGDALUS communis amara L. Bittere Mandeln.

ODOR nucleorum debilis. SAPOR amaricans.

VIRTUS. Saporis gratiam in præparatis amygdalinis auget. *Emulſio* ex amygdalis amaris febrem intermittentem curat. * Nuclei multis animalibus sunt venenum; ebrietatis vinose censentur esse remedium.

Usus. Amygdalæ quædam amaræ dulcibus additæ emulſiones & cupedias amygdalinas reddunt sapidores & gratioreſ.

* *Ill. BERGIUS mat. med. p. 410.*

A V E L L A N A.

CORYLUS Avellana L. Haselnuß.

Varietas habetur:

a. *Avellana* Fructu rotundo, albo gemeine Haselnuß.

b. —— Fructu oblongo rubente Bartnuß, vel Lambertsnuß, quia circa Lamberti diem maturescit.

γ. *Avellana Byzantina* Türkische Haselnuß, ceteris avellanis dulcior & præstantior est, diutius conservatur & raro cariosa fit.

ODOR nucleorum nullus. SAPOR subdulcescens, aquosior tamen quam in juglande.

VIRTUS nutriens, obtundens. *Pellicula* nucleus investiens siccans & adstringens est, ideo tussiculam cum faucium strictura anhelosis & astmaticis excitat.

Usus. Nuclei recentes detracta pellicula, & siccata cum pellicula esitantur.

J U G L A N S.

JUGLANS regia L. Wallnuß.

Varietates juglandis sunt:

a. *Nux juglans vulgaris*. Gemeine Wallnuß.

b. —— *fructu maximo*. Große Wallnuß, bonitate priori cedit.

γ. —— *putamine fragili*. Dünnschälige Wallnuß.

δ. —— *bifera* Doppelte Wallnuß.

N. *Nux juglans fructu serotino.* Spat reifende Wallnuß.

ODOR nucleorum maturorum nullus. **SAPOR** subdulcescens. *Pelliculae* obvelantis stipticus.

VIRTUS nutriens, obvolvens, anthelmintica.

Usus. Nuclei recentes detracta pellicula eduntur; hæc enim acris est & fauces irritat. Nuclei siccati quibus hæc detrahi nequit, cum pane secalino sapiunt. *Condita juglans* bonum roborans stomachicum est.

P I S T A C I A.

Pistacia vera L. Pistazie. Pimpernuß.

ODOR nucleorum nullus. **SAPOR** amygdalinus, dulcescens, subpinguiusculus, subbalsamicus.

VIRTUS nutriens, obtundens, emolliens.

Usus. Nuclei eduntur crudi, cum vitulina vel gallinacea carne assati aut elixi. Etiam varias cuperdias culinares ingrediuntur.

PINEOLÆ vel PINEOLI.

Pinus Pinea L. Zirbelnuss. Vinien.

ODOR nucleorum nullus. **SAPOR** dulcis, oleosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Pineæ & Pistaciæ amygdalas ob majorem olei copiam nutriendi facultate superant.

N U X F A G I.

Fagus sylvatica L. Bucheckern. Bucheicheln.

ODOR nucleorum nullus. **SAPOR** debilis, vix dulcescens.

VIRTUS nutriens, at nucis crudæ cephalalgiam & temulentiam inducens, nux ustulata non nocet, quibus stomachus robustus.

USUS. Nuclei *ustulati* more castaneorum eduntur.

His nucibus sues vulgo saginati valde pinguescunt, sed lardum mollius evadit & inter elixandum haud parum liqueficit.

N U X C E M B R Æ.

PINUS Cembra L. Cembernūße.

ODOR nullus. **SAPOR** pistaciæ.

USUS. Nuclei ut pistacia comeduntur & loco amygdalarum ad varias cupedias adhibentur. *

A N A C A R D I U M O C C I D E N T A L E.

ANACARDIUM occidentale L. Abendländische Elephantenlaus.

ODOR receptaculi maturi suavis. **SAPOR** testæ causticus, os inflammans, at sapor nuclei gratus ut amygdalæ dulcis.

VIRTUS nutriens.

USUS. In Indiis, ubi hæc nux recens occurrit, maxime expetitur. Hæc faba carbonibus injicitur donec exterius putamen, quod acre est, dehiscat & separari possit.

* *Cel. SCHREBER oeconom. Samml. I. Th. p. 164.*

ANACARDIUM ORIENTALE.

ANACARDIUM orientale L. Morgenländische
Elephantenlaus.

VIRTUS, quæ in præcedente specie monui, hic quoque notanda veniunt.

CASTANEA DULCIS.

FAGUS Castanea L. Castanie. Rösten.

ODOR nucum nullus. SAPOR dulcescens, siccusculus.

Torculari pressæ nullum oleum sed liquorem fundunt, qui fermentationem vinosam subit.

Optima varietas est *Castanea sativa* seu *Marona*.
Maronen.

Castanea equina Ros - Castanie, quæ circa Constantinopolim crescit, vilioris notæ est.

— *pumila* Amerikanische Castanie, quæ magnitudinem nucis avellanæ habet, gratissimo dulci sapore gaudet.

— *sylvestris* Wilde Castanie, ob duritiem & austeritatem non edulis est.

VIRTUS nutriens, flatulenta, alvum constipans, digestu difficilis.

Usus. Nuces coctæ, vel ustulatae pericarpio coriaceo detraicto eduntur. Adduntur brassicæ cœruleæ, ut ejus vim laxantem frangant. *Genuenses* & *incolæ tractus Cemmenii*, quibus frumenti inopia est, ex castaneis pulpam præparant, qua panis loco vescentur. Hæc pulpa grati saporis, at ob compadem indolem difficillimæ digestionis est.

C A C A O.

THEOBROMA Cacao L. Cacaubohne.

ODOR vix nullus, nisi nuclei tosti & tunc debilis.

SAPOR pinguisculus, leniter subadstringens, americans, satis gratus.

VIRTUS nutriens, leniter adstringens, aphrodisiaca.

USUS. Nuclei tosti ad præparationem chocolatæ adhibentur. Vide *Chocolate*. Caro pulposa fructus edulis est. Semina nondum matura saccharo condita comeduntur. *

TRIBULUS AQUATICUS.

TRAPA natans L. Wassernuß.

ODOR nullus. SAPOR nuclei recentis dulcescens, ad castaneam accedens. Fructus sub aqua crescens ab hyemis frigore conservatur.

VIRTUS nutriens, alvum constipans, digestu difficilis.

USUS. Nucleus editur assatus. Venetiis sub nomine *Nucum Jesuitarum* in foro venditur.

FRUCTUS VALDE EXOTICI.

Fructus hic referto, nostris regionibus plenissime ignotos, quibus Natura calidissimarum climatum mensas ditat.

Hi fructus nostris communiter longe majores, dulciores, sapidiores & solis calore melius cocti repe-

* *Cel. JACQUIN observ. botan. pars I. p. 2.*

riuntur. Hinc corpus egregie nutriunt, refrigerant, gulam gratissime irritant, putredinem bilis & humorum æstu timendam arcent, ideo climatibus calidis perfecte convenient.

M U S A.

Musa paradisiaca L. Pisang. Paradies - Muse.

Usus. Fructus subfarinoso - viscoso - dulcis, ac si tota poma cum saccharo & butyro quis gustaret. Decorticatus fere absque masticatione in ore facile liquecens, infantibus & ægrotis cibus innoxius.

B A N A N A.

Musa Sapientum L. Banane. Bananen - Muse.

Usus. Cibus vulgaris nigrorum. Fructus vero avidius ingestus, præsertim si magna copia aquæ desuper potetur, dysenteriam excitare dicitur, * quam spiritus frumenti & Banana tosta & calida adhuc comesta curat.

A N N O N A.

Annona Jacca L. aliæque species. Annona.

* Cel. SCHÖLER *diff. sistens observationes super morbis surinamensium.* 1781. Götting. p. 27. saltem dicit: interim „notari quoque eos non dysenteria correptos esse, qui „fructibus his ingestis statim spiritum frumenti vel si- „miles liquores superbibebant: & hac ratione ibi multi „hunc morbum avertere solent. Dysenteria ab acrimo- „nia acida horum fructuum oriri videtur.

Usus. Magnus hicce fructus, in ore pinguedinis instar disfluens, copia vix nocens, Indis frequentissimus est cibus, qui ab illis non immerito inter delicias refertur. Quædam Annonæ peculiari indigent præparatione antequam eduntur.

M A N G O S T A N A.

G A R C I N I A *Mangostana L.* Mangopflaume.

Usus. Fructus dulcissimus, omnium Indiæ fructuum gratissimus, saluberrimus, nec ægrotis noxius. Imo, qui omnem cibum fastidiunt, Mangostanam tamen appetunt.

G U A J A C A N A.

P S I D I U M *Guajacana L.* Gwajawen. Gujabafrucht.

Usus. Fructus aliquantum siccus, sapore rubo idæo similis, obstipans nonnihil. Editur etiam assatus cum saccharo.

D I L L E N I A.

D I L L E N I A *indica L.* Ostindische Rossapfelfrucht.

Usus. Fructus acidissimus, refrigerans Limoniorum instar, sitim oryzæ messoribus fessis in India extinguens.

C H R Y S O P H Y L L U M C A I N I T O.

C H R Y S O P H Y L L U M *Cainito L.* Sternapfelfrucht.

Usus. Fructus gratissimus, aphrodisiacus, in mensis secundis Indorum frequentissimus.

CHRYSOBALANUS ICACO.

CHRYSOBALANUS *Icaco* *L.* Cacoapflaume.

Ikafopflaume.

Usus. Fructus sapore Pruni domesticæ, caute assumentus, nam facile corrumpitur.

GENIPA AMERICANA.

GENIPA *amaricana* *L.* Amerikanische Genipa-Beere.

Usus. Fructus subacidus, suaveolens, gratus. Rarius autem comeditur, ora enim atro inficit colore, intra xvi dies vix abluendo. Hinc etiam Indi militantes faciem succo hujus fructus tingunt, ut inimicis feroce appareant.

MORINDA.

MORINDA *Royoc* *L.* Indianische Maulbeer.

Usus. Fructus Indis placet, vix vero Europæis. Indi e radice hujus plantæ sibi atramentum parant.

MORINGA.

GUILANDINA *Moringa* *L.* Moringabaumfrucht.

Usus. Fructus per totam Indiam obvius, in frusta conscius juri carnium vel calappi lymphæ incoctus editur.

MALUM INDICUM.

RHAMNUS *Jujuba* *L.* Indianische Gujubenaepfel.

Usus. Fructus instar parvorum prunorum, dulcis cum

pauca adstringione, comeditur crudus in India.
Exsiccati atque in alias regiones transferri se non
sinunt uti jujubæ vulgares.

M O M B I N.

S P O N D I A S *Mombin L.* Mompin.

Usus. Fructus acris, subcorrosivus, sale muriatico ma-
ceratus editur.

D I O S P Y R O S.

D I O S P Y R O S *Kaki L.* Kakaepfeln.

Usus. Japonensibus ob gratum saporem Pomorum fre-
quens cibus, at cum fructus facile corrumpatur,
hinc simul legendus & edendus. *

M A M M E A.

M A M M E A *americana & asiatica L.* Mammen-
Pfersche.

Usus. Fructus maximus, gratissimus, Persicarum fer-
me gaudens sapore.

O C H N A J A B O T A P I T A.

O C H N A *Jahotapita L.* Jabotapitafrucht.

Usus. Fructus cœruleus, sapore Myrtilli subadstrin-
gens, labia cœrulea reddens, unde etiam negli-
gitur.

O P U N T I A.

C A C T U S *Opuntia L.* Indianische Feige. *Ficus*
indica.

* KÆMPFF amœnit. p. 85. t. 86.

Usus. Fructus ruber , diureticus , urinam rubram ,
quasi sanguinolentam reddens.

J A M B O S.

EUGENIA Jambos L. Jambusen. Jambuener.

Usus. Fructus odorus , tener , dulcis , subacidus , ab initio prandii frequenter adhibetur. Manducatur integer , at succo deglutito pars fibrosa expulitur.

COCOS NUCIFERA seu CALLAPPI.

Cocos nucifera L. Kokosnuss. Indianische Nuß.
Calappi.

Usus. Fructus maximus , in quo caro nuclei esculenta est. Nucleus cavus succo dulci copioso ad aliquot libras fere gaudet , qui lac cocos dicitur & sitim egregie peregrinantibus extinguit. *Medulla Calappi* , germanis Liplap dicta ob olei copiam nutriend , aphrodisiaca , refrigerans & saporis jucundi est. *Cortex interior* , mollis aceto , sale & oleo conditus forma acetarii comeditur. Ex cortice hoc Indi etiam lac coquunt , in quo olera , pisces , aut oryzam coquunt.

COCOS BUTYRACEA.

Cocos butyracea L. Butter - Kokosnuss. *Palma oleosa.*

Usus. Ex fructu hujus palmæ decoctionis ope oleum elicitur flavum , consistentia butyraceæ , quod

Indianis in usu diætecico pro cibis est. Eo ole Nigritæ totum circumliniunt corpus.

J A C A P U C A Y A.

Lecythis Ollaria L. Topfbaumnuß.

Usus. Fructus ollis vel lagenis similis, nuces amygdalis paulo maiores, pistaciis sapore respondentes includit, quæ tostæ comeduntur.

C A T A P P A.

Terminalia Catappa L. Catappabaumnuß.

Usus. Nuclei, qui saporem Avellanæ habent, in Batavia & Bonda comeduntur.

G N E M O N.

Gnetum Gnemon L. Gnemonbaum - Nuß.

Usus. Nux sicca & dura elixatione emollita friguit instar fabarum. Saporem habet dulcem aquosum cum leni austерitate. Fructus dulcis etiam editur fed aqua coctus.

C A N A R I U M.

Canarium commune L. der gemeine Canarienbaum.

Usus. Dulces hujus arboris nuclei incolis Indiæ orientalis nutrimento quotidiano inserviunt. Nimis recentes & crudi nimia copia ingesti diarrhæas & dysenterias inducunt, nisi parum salis addatur & fumo siccentur. Optimum præbent nutrimentum trans mare navigantibus, quum diu incorrupti

possint servari. Vetusti vero nuclei, in quibus oleum jam corrumpitur, rancidi & siccissimi sunt.

SOLANUM MONTANUM.

Solanum montanum L. Bergpapa.

Usus frequens est apud Indos, qui hac radice in jure & embemmate vescuntur.

C H A T E.

Cucumis Chate L. Türkische Gurken.

Usus. Fructus aquosus, dulcescens, frigidiusculus, delicium magnatum Mahometanorum, More cucumeris nostri sativi præparatur.

P E T O L A.

Cucumis acutangulus L. gemeine Petole.

Usus. Fructus, qui formam cucumeris habet, quotidianus plebi cibus est in Amboina & China; teneri hi cucumeres sylvestres cum jure piscium aut Callapi lympha cocti eduntur.

STRYCHNOS POTATORUM.

Strychnos potatorum L. Muß der Wasserrinker. Atsjar.

SAPOR fructus primnm dulcis, postea amarus & astrigens. Fructus matus & immatus sale & aeto conditus Bengalæ sub nomine Atschier in tabernis venditur.

Usus. Singularem habet qualitatem aquas a terra argillacea vel calcarea turbidas purificandi. Aqua in vase fistili recepta, hac nuce trita, intra pauca momenta præcipitatur & purissima fit.

S O J A.

DOLICHOS Soja L. Sojaböhne.

ODOR fructus exacte ut Roob sambuci. **SAPOR** falsus, obscure pinguisculus, in Roob sambuci incidentis.

VIRTUS fructus conditi appetitum excitans.

Usus. Chinenses ex his fabis coctis & in lixivio salino maceratis præstantissimum carnis elixatae condimentum parant. Etiam in Suecia jam Soja in mensis opulentorum embemmatibus carnium & piscium admiscetur. *

DOLICHOS TETRAGONOLOBUS.

DOLICHOS tetragonolobus L. Vierwinklige Bohnen. *Lobus quadrangularis.*

Usus. Teneræ & virides siliquæ, quum vix fabas formaverint, in brevia segmenta scissæ cum jure quodam pingui elixatae in cibum ab Indis adhibentur.

DOLICHOS SINENSIS.

DOLICHOS sinensis L. Chinesische Bohnen.

* *Ill. BERGIUS m. m. p. 606. & Schwed. Abhandl. 25. Theil.*

Usus. Virides siliquæ in segmenta, quæ *conchides* dicuntur, scissæ in aqua coctæ & dein jure pingui imprægnatæ delicatum præbent Indis cibum.

DOLICHOS LIGNOSUS.

DOLICHOS lignosus L. Indianische Böhne.
Cacara. Phaseolus perennis.

Usus. Siliquæ virides in conchidas scissæ vulgaris Indorum cibus sunt, sed multo vilioris deprehenduntur saporis quam phaseoli Europæi & pingue carnium jus pro embemmate requirunt.

D U R I O.

DURIO Zibethinus L. Durione.

Usus. Fructus gratissimus, subgraveolens præcipue inassuetis, calefaciens, aphrodisiacus; Copia licet sumptus vix unquam se satis habuisse peregrinatores dicunt. Si vero noxam infert, tunc Piperis folium comedunt.

P A P A I A.

CARICA Papaiæ L. Papaja.

Usus. Fructus magnitudine Melonis, solidus, densus, colore ovi vitelli, gelatinosus, fatue dulcis, Indis gratissimus, editur decorticatus cum carnibus coctus.

AVERRHOA ACIDA.

AVERRHOA acida L. Saurer Averrhoepfel.

Usus carambolæ.

B I L I M B I.

AVERRHOA *Bilimbi L.* Bilimbiapfel.

Usus. Fructus omnium acidissimus, dentes illico acerbe stupefaciens, sed quod mirum dentes ab alio acido stupefacti illico sensationem naturalem recuperant a morsu hujus pomi. Indi hoc fructu ob immanem aciditatem non vescuntur crudo, sed saccharo bene condito. Succum adhibent pro embemmatibus ad carnes & pisces. Hoc succo etiam maculas ex linteo vel panno delent.

C A R A M B O L A.

AVERRHOA *Carambola L.* Carambolaapfel.

Usus. Fructus matus sapore acido vinoſo instrutus, refrigerans, siti extinguae aptissimus.

M A L P I G H I A.

MALPIGHIAE species variæ *L.* Malpigische Beere.

Usus. Fructus sapore cerasi acidi gaudet, frequentissime ab Americanis in mensis secundis adhibetur.

M E L A S T O M A.

MELASTOMÆ variæ species *L.* Schwarzmund.

Usus. Fructus cœruleus, figura & sapore Grossulariæ similis ora comedentium aterrimo intra 14 dies non delendo colore inficit.

P O D O P H Y L L U M.

PODOPHYLLUM *peltatum L.* Mayapfel.

Usus. *Fructus* *flavus* *mense* *Majo* *lectus* *sapidissimus*;
indigenis *Americæ* *septentrionalis* *pueris* *maxime*
expetitus.

M A N G I F E R A.

MANGIFERA indica L. *Mangefrucht.*

Usus. *Fructus* *carnosus*, *gratissimus*, *nucleo amygdalino* *gaudens*.

C O R Y P H A.

CORYPHA umbraculifera L. *Schirmpalmfrucht.*

Usus. *Fructus* *maximus*, *sapidus*. At *vix floret* ante
 30 seu 40 *ætatis* *annum*.

B O R A S S U S.

BORASSUS flabellifer L. *Weinpalme.* *Lontarus*
domestica.

Usus. *Quamvis ex omnium palmarum fructibus* *vinum*
paretur, *ex Borasso tamen hoc frequentissime*
fit. *Vinum palmeum* *est valde dulcescens*, *at*
post 36 horas *jam acescit*. *Turiones* *dulci sapore*
delectant *incolas*. * *Aliis medulla e nucleo*
fructuum *gratus est cibus*.

A R U N D O S A C C H A R I F E R A.

SACCHARUM officinarum L. *Zuckerrohr*,

Usus. *Indiæ* *incolæ* *succum dulcem* *ex recentibus*
surculis *exsugunt*, *qui gratissimi saporis est*. *De*
saccharo *vide Condimenta*.

* *Hamb. Magaz.* 17. B. p. 502.

G R I A S.

GRIAS cauliflora L. Griasfrucht.

Usus. Fructus maximus, sapore gratus.

C A L A B A.

CALLOPHYLLUM Calaba L. Schönblattfrucht.

Usus. Fructus nostris cornis similis, dulc - amaricans, parum gratus.

E L Æ O C A R P U S.

ELÆOCARPUS ferrata L. Graniterbaumfrucht.

Usus. Fructus sapidus, olivarum instar conditus plerumque assumitur.

P E R S E A.

LAURUS Persea L. Avogatofrucht.

Usus. Fructus homini & animalibus valde gratus, pyro maximo similis.

A R E C A O L E R A C E A.

ARECA oleracea L. Höhlpalmbaum.

Usus. Folia juniora cum sale & jure pingui cocta saporem habent gratissimum. In aqua macerata acetariis adduntur. Aceto condita diu servari possunt. *

C A S S A V A.

JATROPHIA Manihot L. Mehlwurzel. Manihot. Cassava.

* Hamburg. Magaz. 17. Band p. 498.

ODOR radicis nullus. **SAPOR** subdulcis, minime acris.
Tota planta, si recens est, succo scatet, qui homini & animalibus venenum est.

Usus. Americani radicem in aqua macerant, dein rastro in farinam radunt, ex hac succum venenatum torcularis ope exprimunt, tum farinam in lamina igne torrent. Ex hac farina panem candidissimi coloris & delicati saporis sibi conficiunt, quem absque omni noxa comedunt.

Farina hæc per sæcula sine corruptione servari potest.

S I T O D I U M.

SITODIUM *atile SOLANDERI.* Mehlsfrucht.
Brodfrucht.

Usus. Indi Otahitæ fructus hujus arboris nondum penitus maturos in frusta scindunt, quæ igne torrent. *Sapor* fructus tosti est farinosus, gratus adeo ut sapidissimi panis nostri triticei saporem vincat. Ex fructu tosto in farinam contuso & sub terram, ut fermentet, defosso, panem *nigrum* sibi parant.

C A F F R A.

CYCAS Caffra. * Mehlsrinde.

Usus. Hottentoti medullam hujus arboris pellibus ovinis vel vitulinis includunt, dein mensis spatio humo recondunt. Postea effodiunt putrefactam

* *Nova acta societatis scient. Upsaliensis.* Vol. II. p. 283.

medullam, inter lapides in farinam conterrunt,
& affusa aqua in pastam redigunt, quam sub ca-
lente cinere coquunt.

L A C H R Y M A J O B I I N D I C A .

Coix Lachryma L. Indianische Hiobs-Thräne.

Usus. Licet hoc frumentum difficulter decorticetur, ob dulcedinem tamen in cibum frequenter ab In-
dis adhibetur, granula per noctem in aqua sunt
maceranda, decorticanda, dein cum calappi lym-
pha in pultem instar oryzæ coquenda. Granula
hæc dura magis ex oblectamento quam ad sani-
tatem eduntur. *

C L A S S I S .

E S C U L E N T O R U M V E G E T A B I L I U M S U C C E D A N E O R U M .

Vegetabilia huc referto, non tatum quæ calamitatis
tempore in annonæ defectu vel caritate a variis
gentibus in usum alimentarem adhibebantur, sed
etiam ea, quæ variis in regionibus ob cerealium
& olerum defectum panis & olerum locum sup-
plent.

Non inutilem esse horum vegetabilium cognitionem
tristis docuit observatio. Pauperes etenim ob so-

Iam vegetabilium ad esum aptorum ignorantiam, tempore calamitoso, ut latrantes satiarent stomachum, inconvenientissimo rerum genere sese implebant, unde in pessimos incidebant morbos vel fame peribant.

LOCO CEREALIUM.

SCIRPUS MARITIMUS.

Scirpus maritimus L. Meer - Semsen. Meer- binzwurzel.

Usus. Radices nodosæ in farinam redactæ pro pauperibus urgente annonæ caritate in panem adhiberi possunt.

BROMUS SECALINUS.

Bromus secalinus L. Röcken - Trespe.

Usus. In agris secalinis contabescente reliqua segete adeo copiosus quandoque crescit, ut vulgus secale in bromum permutatum esse opinetur. Semina meliori frumento immixta pani confiendo inserviunt. Si vero justo majori copia admiscentur, tunc panem infuscare & edentes temulentos reddere solet.

A V E N A F A T U A.

Avena fatua L. Wind - Haber.

Usus. Ad cibos deficiente meliori avena a Dalekarlis adhibetur.

LOLIUM.

Lolium temulentum L. Sommer - Lolch. Schwinschdelhaber.

Usus. Grandia ejus semina, et si venenata sint, cum multa farina bona commixta pro pane inservire possent; noxius enim effectus in tostione panis maximam partem perire dicitur. Cerevisia autem admixtum lolium temulentiam & cæcitatem induxit. Vide *Toxicologiam*.

TRITICUM REPENS.

Triticum repens L. Queken - Wurzel. Hundegras.

Usus. Possunt omnium graminum semina pro alimento usurpari, pleraque tamen nimis minuta sunt, quam ut sufficienti copia colligi possint. Nullum autem gramen tritico repente copiosius & nullibi deficiens invenitur. Radices ejus inter arandum acervatim colliguntur, quæ siccatae & in farinam redactæ annona premente in panem adhiberi possunt.

CONVALLARIA POLYGONATUM.

Convallaria Polygonatum & multiflora L. Weiswurz.

Usus. Radix dulcescens, mucosa, grata acredine gaudens. E radicibus, urgente annonæ calamitate panem succedaneum conficiunt rustici Saragun-

diæ. *Turiones* eduntur Constantinopoli uti asparagus.

LAPATUM ACUTUM.

RUMEX acutus L. Gemeine Gründwurz.

Usus. Semina exsiccata in annonæ caritate inserviunt ad panis coctionem, qui vero valde constipat.
Folia primo vere cum oleribus coquuntur.

POLYGONUM CONVOLVULUS.

POLYGONUM Convolvulus L. Buchwinde.

Usus. Semina Fagopyro similia in annonæ caritate panis succedaneo conficiendo inserviunt. *

POLYGONUM VIVIPARUM.

POLYGONUM viviparum L. Reimender Wegetritt.

Usus. Ex radicibus exsiccatis & in farinam redactis panis premente annonæ caritate parari potest. Samojedis polygonum viviparum cum carnibus Tandorum & ferarum unicum fere nutrimentum est.

POLYGONUM AVICULARE.

POLYGONUM aviculare L. Vogelwegetritt. Blutkraut.

Usus. Semina parva quidem, at numerosissima & val-

* *Aða Holm.* 1750.

de ponderosa sunt, ut fagopyrum in usum cibalem adhiberi possunt.

POLYGONUM BISTORTA.

Polygonum Bistorta L. Mutterwurz.

Usus. In Insula Kamtschatka radix, quæ minus adstringens est quam in Europa, vel recens vel siccata cum caviaro contuso editur.

U V A U R S I.

Arbutus Uva urſi L. Bärentraube.

Usus. Baccæ siccatae, et si ingrati sint saporis, latrante stomacho in panem redigi possunt. Vis adstringens tamen timenda.

SPERGULA ARVENSIS.

Spergula arvensis L. Acker-Sparß.

Usus. Accolæ maris septentrionalis in Finmarkia Norvegica, destructa segete, herbam secant & semina pro pane confiendo colligunt.

CRATÆGUS ARIA.

Cratægus Aria L. Mehlsbeer. Atlasbeer.

Usus. Baccæ siccatae & in farinam redactæ inserviunt pro pane vicario confiendo. Nimis vero constipant.

CRATÆGUS OXYCANTHA.

Cratægus Oxycantha L. Weisdornbeer.

Usus præcedentis.

SORBUS AUCUPARIA.

SORBUS aucuparia L. Vogelbeer. Quitsernbeer.

Usus. Baccæ siccatae & in farinam contusæ panem non plane insalubrem præbent.

FILIPENDULA.

SPIRA Filipendula L. Rother Steinbrech. Erd-Eicheln.

Usus. Radices tuberosæ, pisiformes siccatae & in farinam redactæ panem vicarium præbent non plane contempnendum.

CYNOSEBATOSS.

Rosa canina L. Hagebutte.

Usus. E cynosbatis siccatis, coctis & in farinam redactis panis parari potest.

STACHYS PALUSTRIS.

STACHYS palustris L. Sumpf - Noßpoleñ.

Usus. Radices carnosæ siccatae, inque farinam redactæ ad panem vicarium conficiendum adhiberi possunt. Radices recentes coctæ possent esitari.

MELAMPYRUM ARVENSE.

MELAMPYRUM arvense L. Acker - Ruhweizen.

Usus. E seminibus panis vicarius interdum conficitur, qui vero fuscus & amaricans est.

O R O B U S.

Orobus tuberosus & niger L. Knoliche Erven
& Schwarje Erven.

Usus. Radices sapidæ sunt & pro pane vicario inser-
viunt. Radice orobi nigri olim Angli obsidione
cincti vitam per aliquod tempus sustentarunt. *

P I S U M M A R I T I M U M.

Pisum maritimum L. Meerstrands-Erbse.

Usus. Semina pro panificio adhiberi possunt. **

L A T H Y R U S C I C E R A.

Lathyrus Cicera L. Purpurrothe Platterbse.

VIRTUS. Semina comesta rigiditatem crurum & clau-
dicationem causabant. *** Ab esu panis ex semi-
ne confecti tota familia paralyssi crurum corripie-
batur. Hinc ab ejus usu abstinentiam.

E R V U M E R V I L J A.

Ervum Ervilja L. Giftige Erven.

ODOR seminum nullus. SAPOR farinosus, subinsipi-
dus.

* Cel. RAJ Histor. 916.

** Incolæ Comitatus Oxford - schire Angliae anno 1655
inedia afflicti his seminibus sese sustentarunt.

*** Cel. DIVERNOI diff. de lathyri quadam venenata
specie in Comitatu Montbelgardeni culta. Basileæ 1770
vel vide Cel. LINGUET und TISSOT über das
Getreid und Brod. p. 120.

VIRTUS. Semina inter alimenta hominum quondam numerabantur, at panis ex semine vel solo vel cum tritico coctus crurum imbecillitatem adeo vehementem produxit, ut ægri scipionibus binis inniti opus haberent. *

Usus. Ab eo abstinendum.

VICIA SATIVA.

Vicia sativa L. Wifén.

ODOR seminum nullus. SAPOR subfarinaceus.

VIRTUS. Viciæ minus quam fabæ nutriunt, robustum ventriculum & laboriosam vitam illarum digestio exigit; hinc cibus est rusticis relinquendus, qui annonæ caritate iis vescuntur vel in pane utuntur.

LUPINUS.

Lupinus albus L. Feigbohne.

ODOR seminum nullus. SAPOR amarus, ingratus, qui vero maceratione in aqua calida perit.

VIRTUS nutrit, copiosior esus flatulentiam gignit & alvum constipat, ideo sola annonæ caritate in cibum & panem adhibentur.

* Cel. BINNINGER *observ. & curat. med. Cent. 5. obs. 70 p. 571.* & Cel. VALISNERI in *Galera di Minerva T. 4. p. 240.* Equos, qui plantam integrum devorarunt, tanta crurum imbecillitas corripuit, ut vix pedibus insistere possent & diu contremiscerent. Gallinæ distensione ingluviei a semine devorato necantur. Cel. ROSSI *de plant. venen. p. 39.*

TRIFOLIUM REPENS.

TRIFOLIUM repens L. Kriechender Klee.

Usus. Flores siccati pro pane inserviunt. Scotti fame pressi *trifolio* pratensi pro pane utebantur. Imo omnia trifolia ad panem vicarium adhiberi posse dicuntur. * Flores rubri subdulces sunt & ab infantibus sub nomine Himmelbrod eduntur. **

SCORZONERA HUMILIS.

SCORZONERA humilis L. Niedriger Scorzoner.

Usus. Radices rite siccatae & in pulverem redactae ad panis confectionem adhiberi possunt. Radices teneræ coctæ ut Daucus vel Pastinaca esculentæ sunt.

CALLA PALUSTRIS.

CALLA palustris L. Sumpf- Calla.

Usus. Radix saporem habet urentem fere causticum ignis adinstar. Attamen quod mirum est, ex ea panem conficere dura docuit homines necessitas. Radices in sole vel clybano exsiccatæ lapide molari in farinam conteruntur. Hæc farina suaveolens & alba cum aqua pura coquitur in consistentiam pultis, quæ decantata aqua deprehendit omnis acrimoniæ expers. Hæc farina, cum farina cerealium vel pini mixta panem album,

* Ill. LINNÆI amœnit. T. p.

** Cel. EHRHART. 4. B. p. 133.

dulcem, gratissimi saporis, præsertim si rēcens est, exhibet. Hoc pane utuntur Westrobothienses & Ostrobothienses.

ARUM ESCULENTUM.

Arum esculentum L. Esbarer Aron.

Usus. Radix cruda acerrima est, in duplii autem aqua cocta vel assata, nutriens & sapidissimus fertur esse cibus.

ARUM MACULATUM.

Arum maculatum L. Gefleckter Aron.

Usus præcedentis.

C O L O C A S I A.

Arum Colocasia L. Egyptischer Aron.

Usus. Acerrima hæc radix ut ari radix tractata sapidissimum exhibet cibum. Ideo in Aegypto toti agri hæc planta sunt consiti.

FAGUS SYLVATICA.

Fagus sylvatica L. Gemeine Buche.

Usus. Glandes fagi leviter more castaneorum tostæ, aut etiam bene siccatae & in farinam redactæ, in aqua in modo Callæ coctæ, ut vi narcotica liberentur, ad panem adhiberi possunt.

G L A N D E S.

Quercus Robur L. Eicheln.

ODOR nullus. **SAPOR** glandis acerbus, stypticus.

VIRTUS adstringens, constipans.

Usus. Glandes premente annona vulgo pro pane adhibentur, multum tamen constipant, nisi torreantur, antequam moluntur. Quæ de esu glandium quernarum relata leguntur, non videntur intelligi posse de quercu nostra, sed de quercu peculiari, quæ dulces gerit glandes. *

PINUS SYLVESTRIS.

PINUS sylvestris L. Gemeine Fichte.

Usus. Dalekarli, aliique populi ex trunco maxime æquabili, cui minima inest resina, corticem detrahunt, leviter torrent, in farinam molendino conterunt & panem succedaneum inde conficiunt. Notandum tamen farinam aqua calente antea esse elixandam & cum aliquantulo frumenti esse commiscendam. Hoc pane non tantum inedia pressi visititant, sed & illi, qui uberiori gaudent annona, hoc nihilominus vescuntur, ne desuetudo ab hujus esu frequentiori, nimiam ipsis adferat molestiam. Pueris in deliciis est primo vere librum recentem pini cultello derasum comedere.

PINUS ABIES.

PINUS Abies L. Gemeine Tonne.

* Cel. SCHAW. T. 2. p. 118.

Usus. Liber primo vere eodem modo, quo *Pinus sylvestris* a pueris interdum abrasus comeditur.

HYMENÆA COURBARIL.

HYMENÆA Courbaril L. Heuschreckenbaum.

Usus. Semina farina dulci circumdata sunt, ex qua panem conficere annonæ caritas docuit.

ZIZANIA AQUATICA.

ZIZANIA aquatica L. Seehaber.

Usus. Fructus farinaceus oryzæ similis, primarium incolis Americæ septentrionalis cibum constituit.

CICHORIUM INTYBUS.

CICHORIUM Intybus L. Eichorienwurzel.

Usus. Radices ante caulescentiam esculentæ sunt & siccatae pani conficiendo inserviunt.

SUCCEDANEA OLERUM

LILIUM CAMSCHATCENSE.

LILIUM Camschatcense L. Kamtschatscher Lilie.

Usus. Radix acerrimi & caustici saporis ab incolis Kamtschatkæ autumno effoditur, sole siccatur & tunc cocta in cibum recipitur. *

ARISARUM.

ARUM Arisarum L. Kohlaron.

* *Cel. GMELIN Flor. Sibir. T. I. p. 40.*

Usus. Pauca in hac planta detegitur acrimoniam, unde ejus caulinum cum crassissimis radicibus in aqua prius cocti denuo coquuntur & cum calappi lympha olus praebent plebejis Indorum staminibus, qui carnibus vesci non audent. *

DIOSCOREA SATIVA.

Dioscorea sativa L. Blutkohl.

Usus. Herba cum aliis oleribus ob naufragiam dulcedinem cocta, radix assata & in taleolos secca editur ab Indis. Ex *Dioscorea alata* & ex *tryphilla*, et si acrem & amarum saporem habeant, Indi tamen repetitis elutionibus & expressionibus sibi panem & alios cibos parare noscunt. **

DIOSCOREA BULBIFERA.

Dioscorea bulbifera L. Debriswurzel. Ubium digitatum.

Usus. In insulis Indiae, quibus oryza deest, communis est esca planta haec, primum in aqua ebullita & tum sub cineribus tosta.

CYPERUS PAPYRUS.

Cyperus Papyrus L. Aegyptische Papierrinde.

Usus. Aegyptii succum tenuem, dulcem, polychylum ex junioribus radicibus, rejectis partibus fibrosis, ore sugunt.

* Cel. RUMPHI. c. c. 87. t. III.

** Cel. OSBECK. p. 254.

ARACHIS HYPOGÆA.

ARACHIS hypogæa L. Erdpistazien.

Usus. Fructus amygdalis similis, lento igne tostus in regionibus Mexicanis Americæ frequenter editur.

ANCHUSA OFFICINALIS.

ANCHUSA officinalis L. Officinelle Ochsenzunge.

Usus. Folia tenera primo vere lecta in jusculis loco Brassicæ concorda, ut cibus salubris in Uplandia adhibentur.

PRIMULA VERIS.

PRIMULA veris L. Schlüsselblume.

Usus. Foliis utuntur Angli in oleribus, placentis & acetariis. *Corollæ* vino impositæ jucunditatem augent, unde *vinum primulæ* in Suecia notum.

CAMPANULA.

CAMPANULÆ fere omnes species *L.* Glockenblume.

Usus. Radix & folia, antequam caulescunt, cocta edi possunt.

LAPSANA COMMUNIS.

LAPSANA communis L. Gemeiner Rainfohl. Ackerfohl.

Usus. Editur Constantinopoli cruda antequam floret. Raphanum sapit, cocta autem amarescit.

BONUS HENRICUS.

CHENOPODIUM Bonus Henricus L. Guter Heinrich. Heinskraut.

Usus. Turiones, germina novella & florum tyrsi, dum adhuc teneri sunt, coquuntur aqua aut carnium juscule & cum butyro liquefacto gratum, subeccoproticum dant cibum.

SONCHUS ALPINUS.

SONCHUS alpinus L. Alpen Gänsefiedelsteln.

Usus. Turiones decorticati a lapponibus eduntur crudii. Sapor amaricans aquæ potatoribus gratus esse dicitur.

SONCHUS OLERACEUS.

SONCHUS oleraceus L. Hasenföhl. Kohlartige Gänsefiedel.

Usus. Folia tenera inter olera collectitia coquuntur.

HELIANTHUS ANNUUS.

HELIANTHUS annuus L. Gemeine Sonnenblume.

Usus. Discus & juniores caules, ut cynaræ capita ediri possunt.

HERACLEUM SPONDYLIUM.

HERACLEUM Spondylium L. Bärenflau.

Usus. Camtschaticenses caules nudos bene decorticatos comedunt. Russi e petiolis foliorum radicalium siccatis farinam saccharatam exutiunt, hoc fac-

charum convivis cupediarum loco offerunt. Poloni & Lithuani ex foliis & seminibus addito fermento potionem parant, quæ pauperibus loco cœrevisia est.

SEMPERVIVUM TECTORUM.

SEMPERVIVUM tectorum L. Hausswurz. Hauslaub.

ODOR foliorum debilis. SAPOR subsalsus, leniter stypticus.

Usus. Folia tenera & succulenta in jusculis loco Portulacæ inservire possunt.

RANUNCULUS FICARIA.

RANUNCULUS Ficaria L. Scharbockfraut. Chelidonium minus.

ODOR herbæ debilis, nasturcinus. SAPOR consimilis. Inter ranunculos hæc species minus acris est, forte quia planta vernalis.

Usus. Folia in Uplandia verno tempore lecta inter olera coquuntur. Coctione enim mitescit sapor acrisculus. In mixtione cum aliis herbis ad juscula oleracea paranda, quæ scorbuticis valde convenient, adhibetur.

LAMIUM ALBUM.

LAMIUM album L. Weisse taube Nessel.

Usus. Folia primo vere coquuntur cum oleribus & eduntur in Suecia superiore.

LAMIUM PURPUREUM.

LAMIUM purpureum L. Rothe taube Nessel.
Usus. Editur pari modo cum præcedenti.

SINAPIS ARVENSIS.

SINAPIS arvensis L. Acker - Senf.
Usus. Folia cocta pauperibus loco Brassicæ inserviunt.

ORNITHOGALUM LUTEUM.

ORNITHOGALUM luteum L. Vogelmilch.
Usus. Bulbi urgente annonæ caritate exsiccati & in farinam redacti pro cibo & pane inserviunt.

CRAMBE MARITIMA.

CRAMBE maritima L. Meerfohl.

Usus. Juxta littora oceani crescit. Folia, dum adhuc tenera sunt, loco Brassicæ coquuntur, maturiora namque folia temulentiam inducunt.

CARDUUS PALUSTRIS.

CARDUUS palustris L. Sumpf - Distel.

Usus. A Smolandis editur coctus. Omnes fere Cardui, verno tempore, dum adhuc nec flores nec calices emiserunt, esculenti sunt.

MELOCACTUS.

CACTUS Melocactus L. Melonendistel.

Usus. Fructus pulposus comestus urinam subrubram reddit.

CARLINA ACAULIS.

Carlina acaulis L. Eberwurz, wilde Artischocken.

Usus. Caules juniores & Receptaculum floris ut cynara coctum editur.

ONOPORDON ACANTHUM.

Onopordon Acanthium L. Weisse Bergdistel.
Wilde Artischocken.

Usus. Disci florum & juniores caules ut cynara parati, eduntur.

CNICUS OLERACEUS.

Cnicus oleraceus L. Kohlartiges Krautfraut.

Usus. Folia maxime in Russia loco Brassicæ adhibentur.

HIPPOCHÆRIS MACULATA.

Hippochæris maculata L. geflecktes Saukraut.

Usus. Rustici Smoldaniæ folia tempore fœniseccii colligunt & ut Brassicam coctam comedunt.

ALGA SACCHARIFERA.

Ulva latissima L. Isländisches Meergras.

Usus. Plures dantur Algarum species esculentæ. Hæ omnes, si primum e mari evelluntur, viscido mucō obductæ & sale marino imprægnatæ sunt, unde gravem odorem & salsum habent saporem. Sed utrumque hoc vitium maceratione in aqua

recenti tollitur adeo, ut fatue sapiant. Tum crudæ eduntur vel cum intinctu ex succo limoniorum vel ex aceto. *Siccatæ* algæ etiam ad alios cibos coqui possunt.

A M A R A N T H U S.

A M A R A N T H U S *oleraceus & lividus L.* Weisser & rother Amaranth.

Usus. Folia iners, insipidum, digestu difficile olus constituant, hinc sola annonæ caritas ad ejus usum urget.

B L I T U M.

A M A R A N T H U S *Blitum L.* Maier = Amaranth.
Usus prioris.

L I C H E N I S L A N D I C U S.

L I C H E N *islandicus L.* Isländisches Moos.

Usus. Is leviter coctus in juscule comeditur, vel siccatus in panem conficitur. Valde nutriens est, si cum lacte coquatur: ob mucilaginem amaricantem roborans cibus est, qui in phthisi incipiente, scorbuto, calculo laudatur.

L I C H E N V E L L E U S.

L I C H E N *velleus L.*

Usus præcedentis.

F U C U S S A C C H A R I N U S.

F U C U S *saccharinus L.* Zukersüßes Meergras.

Usus. Folia formæ lactucæ eduntur. Folia aqua fontana irrorata & in loco calidiori suspensa saccharum exsudant.

FUCUS ESCULENTUS.

Fucus esculentus L. Esbares Meergras.

Usus præcedentis.

FUCUS PALMATUS.

Fucus palmatus L. Handförmiges Meergras.

Usus præcedentis.

TREMELLA NOSTOC.

Tremella Noſtoc L. Sternpuß.

Usus. Est algæ species, quæ esculenta esse dicitur.*
Infusum ejus cum spiritu vini clandestine exhibitum fastidium strenuis spiritus adusti potatoribus excitare fertur. **

ULVA UMBILICALIS.

Ulva umbilicalis L. Meernabel.

Usus præcedentis.

TATARIA HUNGARIA.

Tataria hungarica Tatarwürz. *

ODOR nullus. SAPOR radicis coctæ dulcis, sapidus.

* *Ill. HALLERI Mat. med.* T. 2. p. 280.

** *Cel. VOGEL Mat. med.* p. 135.

*** *Cel. SZENT-MIKLOS diff. de Tataria hungarica. Viennæ. 1778.* cum plantæ iconē.

VIRTUS. Hungari in annonæ caritate & inopia radice cocta vescuntur, forma oleris vel acetarii. Perennitas radicis, moles adultæ radicis ingens, vitæ constantia in læsione etiam notabili, duratio in climatis hungarici frigore hyemali, culturam aut saltim in sylvestribus propagationem uberiorem contra annonæ penuriam quam maxime commendant.

P H Y T O L A C C A.

PHYTOLACCA decandra L. Hermesbeer.

Usus. *Baccæ* acido-fatum habent saporem, ab infantibus impune sæpe comeduntur. Folia juniora tenerima ab Americanis in olere eduntur & salubria sunt; folia autem adultiora venenata habentur.

L A P P A.

ARCTIUM Lappa L. Grosse Rletten. *Bardana.*

ODOR vix ullus. SAVOR debilis.

Usus. Caules priusquam flores emittunt dissesti, cortice denudati & rite cocti, tanquam asparagi sapiunt. Crudi & decorticati quoque cum oleo & aceto in acetariis comeduntur.

B O R R A G O.

BORRAGO officinalis L. Borretsch.

Usus. Juniora folia jusculis, quæ nigro tingunt colore, & acetariis adduntur.

ERYNGIUM MARITIMUM.

ERYNGIUM maritimum L. Meerstrand-Mannstreue.

ODOR nullus. SAPOR coddione gratus.

USUS. Turiones ante florescentiam more asparagi eduntur, grate sapiunt & optime nutriunt.

MERCURIALIS ANNUA.

MERCURIALIS annua L. Gemeines Bingelfraut.

USUS. Folia oleribus admisceri possunt; at sedule distinguatur Mercurialis annua a Mercuriali perenni, quæ venenata est. *Annua* habet folia glabra, *Perennis* folia scabra gerit.

B E T O N I C A.

BETONICA officinalis L. Betonie.

USUS. Folia tenella oleribus interdum admiscentur.

O N O N I S.

ONONIS arvensis L. Hauhecheln.

USUS. Turiones eduntur ut asparagus. Veteres illos sale condiebant.

S A L I C A R I A.

LYTHRUM Salicaria L. Brauner Weiderich.

USUS. Folia Kamtschadalí ad pilces coquunt & iis pro Thea utuntur. Medullam cerevisiæ addunt. *

* Cel. KRASCHENINNIKOW p. 106.

A R C H A N G E L I C A.

ANGELICA Archangelica L. Erzengelwurz.

Usus. Caules, antequam umbellam explicant, de corticati & crudi a Lapponibus instar pomorum sapidi & grati esitantur.

E P I L O B I U M A N G U S T I F O L I U M.

EPILOBIUM angustifolium L. Schmalblättericher Weiderich.

Usus. Radix sub terra asparagos innumeros pedales & bipedales, crassitie digitii exserit, qui more asparagi edi solent. Camschadali medullam caulium inter cupedias referunt.

P A N I C U M S A N G U I N A L E.

PANICUM sanguinale L. Bluthirse.

Usus forma oleris in cibum recipi potest.

F O E N U M G R Æ C U M.

TRIGONELLA Fœnum græcum L. Bockshornsaamen.

Usus. Fructus in lacte coctus fœminas ægyptiacas redere obesas dicitur.

ESCULENTA
ANIMALIA

ELENCHUS GENERALIS.

Mammalia. *Saugthiere.*

Aves. *Federthiere.*

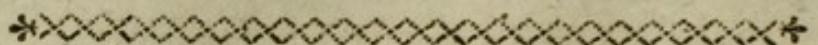
Pisces. *Fische.*

Amphibia. *Amphibien.*

Insecta. *Insecte.*

Vermes. *Würme.*

ELENCHUS SPECIALIS.

M A M M A L I A.

C I C U R A.

- Bos, der Ochse.
Taurus, der Stier.
Vacca, die Kuh.
Vitulus, das Kalb.
Urus, der Auerochse.
Bubalus, der Büffelochse.
Ovis, das Schaaf.
Aries, der Wider.
Vervex, der Hammel.
Agnus, das Lamm.
Capra, die Ziege, die Geiss.
Hircus, der Bock.
Caprus, der verschnittene Bock.
Hædus, das Ziegenböcklein.
Sus, das Schwein.
Porcellus, das Spanferkel.
Camelus, das Cameel.
Canis, der Hund.
Equus, das Pferd.
Asinus, der Esel.

F E R A.

- Aper, das Wildschwein, das schwarz Wildpret.
Cervus, der Hirsch.

- Capreolus, das Reh.*
Lepus, der Hase.
Cuniculus, das Caninchen.
Cavia porcellus, das Meerschweinchen.
Rupicapra, die Gämse.
Rupicapra sibirica, das wilde Schaaf.
Ibex, der Steinbock.
Alces, das Elendthier.
Dama, der Damhirsch.
Tarandus, das Rennthier.
Vulpes, der Fuchs.
Erinaceus, der Igel.
Hystrix, die Stachelschwein.
Marmota, das Murmeltier.
Ursus, der Bär.
Taxus, der Dachs.
Sciurus, das Eichhornchen.
Citellus, das Erdzeisel.
Glis esculentus, die Rellmaus.
Catus, die Kätz.
Rattus, die Ratte.
Mus, die Mause.

L A C U S T R I A.

- Lutra, die Fischotter.*
Fiber, der Biber.

M A R I N A.

- Phoca vitulina, das Seekalb, der Seehund.*
Lutra marina, die Meerotter.

- Rosmarus, *das Wallross.*
 Phoca ursina, *der Seehör.*
 — leonina, *der Seelöwe.*
 Manatus, *die Seekuh.*
 Balæna, *der Wallfisch.*
 Physalus, *der Finnfisch.*
 Catodon, *der Wittfisch.*
 Macrocephalus, *der Pottfisch.*
 Delphinus, *die Meerschwein.*
 Delphis, *der Delphin.*
 Monoceros, *das Einhorn.*

A V E S.

G R A N I V O R Æ.

- Gallus domesticus, *der Hahn.*
 Gallina domestica, *die Henne.*
 Pullus gallinaceus, *die junge Hüner.*
 Gallus indicus, *der Indian.*
 Pavo, *der Pfau.*
 Phasianus, *der Fasan.*
 Numida, *das Perlhuhn.*
 Urogallus, *der Auerhahn.*
 Tetrix, *das Birkhuhn.*
 Lagopus, *das Schneehuhn.*
 Perdix, *das Rebhuhn.*
 Perdix ruffa, *das röthliche Rebhuhn.*
 Francolinus, *der Francolin.*
 Artagen, *das Haselhuhn.*

Tarda, der Trapp.

Anas domesticus, die zahme Gans.

— *ferus, die wilde Gans.*

Columba Oenas, die Hanstaube.

Palumbus, die Wildtaube.

Turtur, die Turteltaube.

Psittacus, der Papayoy.

Alauda arvensis, die Lerche.

— *pratensis, die Wiesenlerche.*

— *arborea, die Baumlerche.*

— *campestris, die Kothlerche.*

— *alpestris, die Berglerche.*

— *Spinoleta, die Florentinerlerche.*

— *cristata, die Schopflerche.*

— *Calandra, der weisse Hortulan.*

Fringilla Carduelis, der Stigliz, der Distelfinck.

— *domestica, der Spaz, der Sperling.*

— *montana, der Bergspaz.*

— *montifringilla, der Bergfinck.*

— *cannabina, der Hanfling.*

— *Spinus, der Zeifig.*

— *Citrinella, das Citrinlein.*

— *cœlebs, der Fink.*

— *canaria, der Canarienvogel.*

Motacilla Ficedula, der Feigenschnepper.

— *Oenanthe, das Weiskehlchen.*

— *alba, die weisse Bachstelze.*

— *flava, die gelbe Bachstelze.*

— *Rubecula, das Rothkehlchen.*

— *Erythacus, der Rothschwanz.*

Motacilla Phænicurus, das Schwarzkehlgen.

— troglodites, der Schneekönig.

— Luscinia, die Nachtigall.

— Curruca, die Grasmücke.

— Regulus, der Haubenkonig.

Turdus viscivorus, die Schnarre, der Zarizer.

— Pilaris, der Krammetsvogel.

— Merula, die Schwarzmäsel.

— iliacus, die Weindrossel.

— musicus, die Zippe, die Singdrossel.

— polyg'ottus, die Spottdrossel.

Ampelis Garrulus, der Seidenschwanz.

Oriolus Galbula, die Goldamsel.

Tetrao Coturnix, die Wachtel.

Emberiza hortulanus, der Ortolan.

— Citrinella, die Goldammer.

— nivalis, der Schneevogel.

Loxia corvirostra, der Krumfschnabel, der Kreuzvogel.

— Pyrrhula, der Gumpel, der Thumpfaff.

— Coccothraustes, der Kernbeißer.

— Chloris, der Grünling.

INSECTIVORÆ.

Scolopax Rusticola, die Waldschnepfe.

— Gallinago, der Wasserschnepf.

— arquata seu Numenius, der Brachvogel.

— Gallinula, der Rohrschnepf, das Wasserhühnchen.

— Glottis, der Regenschnepf.

- Scolopax limosa*, der *Pfuhlschnepfe*.
Charadrius Morinellus, die *Mornell*.
 ————— *apicarius*, der *Feldlaufer*.
 ————— *Pluvialis*, die *Düte*, der *grüne Regenpfeiffer*.
- Tringa pugnax*, das *Streithuhn*.
 ——— *ocrophus*, das *rothe Wässerhuhn*.
 ——— *squaratola*, die *Brachamsel*.
 ——— *canutus*, das *graue Wässerhuhn*.
 ——— *Vanellus*, der *Kibiz*.
- Hæmatopus ostralegus*, der *Austerdieb*.
Sturnus vulgaris, der *Staar*.
Parus major, die *Meise*.
Rallus Crex, der *Wachtelkönig*.
 ——— *aquaticus*, die *große Wasserralle*.
 ——— *Porzana*, die *kleine Wasserralle*.
- Corvus Cornax*, der *Raab*.
 ——— *Pica*, die *Elster*.
 ——— *frugileguş*, die *Saatkrähe*.
 ——— *Corone*, die *Raabekrähe*.
 ——— *Cornix*, die *Krähe*.
 ——— *Monedula*, die *Dohln*.
 ——— *Eremita*, der *Waldraab*.
 ——— *Glandarius*, das *Baumhazel*.
- Cuculus canorus*, der *Kukkuk*.
Oriolus Galbula, der *Widewall*.
Hirundo rustica, die *Rauchschwalbe*.
 ——— *esculenta*, die *Tunkinschwalbe*.
 ——— *urbica*, die *Hausenschwalbe*.
 ——— *riparia*, die *Uferschwalbe*.

- Picus viridis, der Grünspecht.*
Phoenicopterus ruber, der Flamingo.
Upupa Epops, der Widehopf.

I C H T Y O P H A G Æ.

- Anas Boschas domestica, die zahme Ente.*
 —— *fera, die wilde Ente.*
 —— *Querquedula, die Krickente.*
 —— *rusticola, die Rothhalsgans.*
 —— *Crecca, die Kriechente.*
 —— *molchata, die Bisomente.*
 —— *arborea, die Baumente. Holzente.*
 —— *mollissima, der Eidervogel.*
 —— *hyperboreus, die Schneegans.*
Onocrotalus, die Kropfgans, der Nimmersatt.
Bassanus, die Bassanergans.
Cygnus, die Schwahn.
Platalea, die Löffelgans.
Mergus Serrator, das Tuckäntel.
 —— *Merganser, die Tauchergans.*
Fulica atra, das Rohrhendel.
 —— *aterrima, das Blashuhn, das Wasserhuhn.*
 —— *Porphyrio, der Sultan.*
 —— *chloropus, die Wasserhenne.*
Ardea cinerea, der Fischreicher.
 —— *stellaris, der Rohrdumel.*
 —— *Grus, der Kranich.*
 —— *Ciconia, der Storch.*
Struthio Camelus, der Straus.
Colymbus Grille, die Tauchertaube.

Colymbus cristatus, der Haubentaucher.

— auritus, der Ohrentaucher.

Larus canus, die Möwe.

— marinus, die Seemöwe.

— atricilla, der Spötter.

Sterna Hyrundo, die Europäische Meerschwalbe.

— nigra, der Mayvogel, die schwarze Meer-schwalbe.

— minuta, die kleinste Fischmöwe.

P I S C E S

F L U V I A T I L E S.

Mustela fluviatilis, die Aalraupe.

Muraena Anguilla, der Aal.

Salmo Trutta, die Lachsforelle.

— **Fario**, die Forelle.

— **Salar**, der Salm, der Lax.

— **Hucho**, die Huche, die Hauchforelle.

— **Salmerinus**, der Salmling.

— **Salvelinus**, der Salvelin.

— **Umbla**, der Röthling.

— **Thymallus**, die Asche.

— **Eperlanus**, der Meerstint.

— **alpinus**, die Bergforelle.

— **Albula**, der Weissfisch.

— **Oxyrhynchus**, der Hauting.

Cyprinus Carpio, der Karpe.

- Cyprinus** Barbus, der Barme.
 ———— Brama, die Bräse.
 ———— Tinca, die Schleye.
 ———— Carassius, die Karausche.
 ———— Ballerus, die Bleye. Blick.
 ———— Orfus, der Orf, der rothe Karpen.
 ———— Alburnus, der gemeine Weissfisch.
 ———— Kurilus, der Rothflosser.
 ———— Erythrophthalmus, das Rothauge.
 ———— Dobula, der Dobel.
 ———— Phoxinus, die Elrize.
 ———— Nasus, der Nasenfisch.
 ———— Jeses, der Bratfisch.
 ———— leuciscus, der Laucke, der Weissfisch.
 ———— Aphyta, der Spirlng.
 ———— Gobio, der Gründling.
Cottus Gobio, der Koppe.
Gasterosteus, der Stichling, der Stechbüttel.
Perca fluviatilis, der Bärfsch.
 — cernua, der Kaulpräss.
 — lucioperca, der Zauder. Sandbarsch.
 — Zingel, der Züngelbarsch.
 — labrax, der Seewolf. Seehecht.
 — Alburnus, der Weissbarsch.
Esox lucius, der Hecht.
Silurus Glanis, der Wels.
Gobius niger, die Meergrundel.
Cobitis Barbatula, die Bartgrundel.
 — fossilis, der Wetterfisch, die Bissgurn.
 — Tænia, der Steinbeißer.

PISCES MARINI.

Muræna Helena, die Muräne. Meerual.

Scomber Thynnus, der Thunfisch. Thonfisch.

— Pelamis, der Bonetfisch.

— Scomber, die Makrelle.

— Trachurus, die Bastard-Mackrelle.

Mullus Surmuletus, der Merrharbe.

— Barbatus, der Rothbart.

— imberbis, der Kahlbart.

Perca marina, der Seeharsch.

Gadus Morrhua, der Cabeljau, der Stockfisch.

— Merlucius, der kleine Stockfisch.

— Aeglefinus, der Scheelfisch.

— Mustela, die Quappe, die Meerquappe.

— Merlangus, der Wittling.

— barbatus, der Phycis.

— Callarias, der Dorsch.

— Molva, der Leng.

— Carbonarius, der Kohlmund.

Clupea Harengus, der Hering.

— Sprattus, der Sprott.

— Encrasiculus, die Sardelle.

— Alofa, der Alsen.

— Trissà, die Porstenflosse.

Pleuronectes Rhombus, d r Rhombus.

— Hippoglossus, die Heilbutte.

— Plateffa, der Schulle. Plattein.

— Flesus, der Flinder.

— Linquatula, die Schaare.

Pleuroneches Solea, die Zunge.

— *maximus*, die Steinbutte.

— *Limanda*, der Schuppenblutfisch.

— *Passer*, der Stachelflunder.

Esox Belone, die Meernadel.

Lyra marina, die Meerleyer.

Cuculus marinus, der Seeguguck.

Lucerna marina, der Meergeyer.

Tinca marina, die Meerschliche.

Pavo marina, der Meerpfaau.

Zeus Faber, der St. Peterfisch.

Trachinus Draco, der Stacheldrache, das Petermännchen.

Xiphias Gladius, der Schwerdfisch.

Mugil Cephalus, der Grosskopf.

Sciæna Umbra, der Umbrafisch, die Seekrähe.

Atherina Hepsetus, der Kornährnenfisch.

Sparus Aurata, die Goldbrasem.

— *annularis*, der Schwarzringel.

— *Sargus*, der Bandirte.

— *Melanurus*, der Schwarzschwanz.

— *Salpa*, der Goldstrich.

— *Cantharus*, der Ringaug.

— *Boops*, das Grossauge.

— *Mæna*, der Laxirsch.

— *Erythrinus*, der Rotschuppe.

— *Pagrus*, der Sackflosse.

Gobius Aphya, die Nylgrundel.

PISCES AMPHYBII.

- Acipenser Huso, der Hausen.
- Sturio, der Stör.
- Tuck, der Tück.
- Ruthenus, der Sterlet.
- Lampetra marina, die Lamprete.
- fluviatilis, die Bricke.
- Raja Torpedo, der Krampffisch.
- Batis, der Stachelroche.
- Pastinaca, der Pfeilschwanz.
- Oxyrinchus, das Spitzmaul.
- Miraletus, der Spiegelroche.
- clavata, der Nagelrochen.
- Squalus Acanthias, der Dornhaay.
- Zygæma, der Hammerfisch.
- Carcharias, der Menschenfresser.
- Pristis, der Sägefisch.
- Galeus, die Meersau.
- Lophus piscatorius, der Meerfrosch.
- Tetradon Mola, der Mühlsteinfisch.
- Diodon Hystric, der Stachelfisch.
- Centriscus Scolopax, der Schneppenfisch.
- Singnatus Acus, die Spitznadel.
- Hippocampus, das Seepferdchen.

AMPHIBIA.

- Testudo orbicularis, die Flusschildgrotte.

Testudo lutaria, die *Sumpfschildkröte*.

— marina, die *Meerschildkröte*.

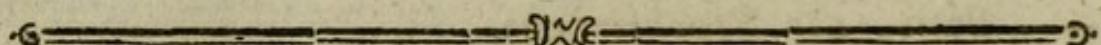
— Caretta, die *Karettsschildkröte*.

Rana esculenta, der *Frosch*.

Lacerta Iguana, der *Leguan*.

Coluber Vipera, die *europeäische Natter*.

Boa Constrictor, die *Königsschlange*.

I N S E C T A.

Cancer fluviatilis, der *Flusskrebs*.

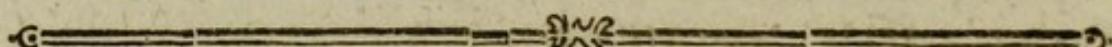
— Pagurus, der *Taschenkrebs*.

— Gammarus, der *Hummer*, der *Meerkrebs*.

— Grangon, die *Garnölle*.

— Squilla, der *Squillenkrebs*.

Locusta, der *Heuschrecke*.

V E R M E S.

Cochlea, der *Schnecke*.

Mytilus edulis, die *Miesmuschel*.

Ostrea edulis, die *Auster*.

Pholas Dactylus, der *Steinbohrer*.

Cardium edule, das *Kammdoublet*.

Echinus esculentus, der *Seebal*, der *Meerapfel*.

Sepia officinalis, der *Blackfisch*, der *Dintenfisch*.

— *media*, die *Meerspinne*.

— *Sepiola*, die *kleine Meerspinne*.

— *Octopodia*, der *Achtfuss*.

— *Loligo*, die *Seekaze*.

D E
V I C T U A N I M A L I
G E N E R A T I M.

Esus ciborum e regno animali depromptorum *Victus* dicitur *animalis*.

INDOLES. Nutriunt animalia principio gelatinoso, glutinoso, oleoso vel mucoso. Hæc principia plus minus sale alcalino vel ammoniacali imprægnata inveniuntur. Libra una cibi animalis ut plurimum paullo plus quam unciam unam substantię nutritientis in se continet. *

Usus. Continent carnes animalium succos nostris humoribus simillimos; gelatina enim, quæ est in vituli fibris, nihil fere differt a lympha sanguinis humani, parum ab adipe adeps. Ideo victus animalis facilius digeritur, plus nutrit, & magis roborat corpus humanum quam victus vegetabilis. Nam sanguinis requisita consistentia plastica optime a cibo animali conservatur & animalia carnivora multo sunt animalibus herbivoris robustiora. Robur enim pendet a tenacitate glutinis fibrarum, atque majori copia rubrorum sanguinis globulorum. Prodest hinc diæta animalis sanis vi-

* *Comment. Academ. Regiae Parisinæ. Anno 1730 & 1732.*

tam laboriosam exercentibus, labore nimio vel morbo prægresso exhaustis, pituita vel acido laborantibus.

Ahusus. Nocet vero viðus animalis *plethoricis*, copiam cruris sani nimium augendo; in *febribus* & *morbis inflammatoriis* eandem ob rationem & stimulo salino alcalino pulsum accellerando. * In *morbis putridis* & *scorbuto* saburram alcalino-putridam augendo. Abundat enim in carnis sal urinosus. Ideo viðus animalis diu continuatus sine admixtis vel interpolatis cibis vegetabilibus acescentibus humores reddit putridos, tenues, fœtidos; hinc anima, sudor & urina hominum carnivororum fœtent. Inde a viðu animali pruritus, scabies, febris putrida, hecica, ** scorbutus, e solutis putredine humoribus diarrhaæ, dysenteriæ, hemorrhagiæ per omnes corporis canales. Caro autem *putrida* ingesta nau seam, vomitum, hypercatharsim, febrem putridam inducit.

Morbi a diæta animali orti diæta vegetabili curantur.

* *Ill. HALLERI Elem. Physiol.* T. viii pars II. p. 44. Ego mihi videor, dicit, in repetitis exemplis, videre homines, qui malto caseo, & sinapi & carnis & alio putredinoso viðu se sustentarunt, cum specie habitus athletici, vix posse letho eripi, si febris acuta accelerat, quales homines sobrii & viðuni sequentes vegetabilem facilius superant.

** *Ill. HALLER.* l. c. T. vj. p. 211.

Multiplex denique carnium est differentia quo ad saporem, duritiem & præparationem culinarem.

1. Respectu *habitus*. Subpingua animalia plus nutrimenti dant & carnem teneriorem, quam nimis macra, quæ tenacia ut plurimum sunt. *Castratorum* animalium caro mollis, pinguis, delicata. *Non castratorum* dura naufragosa.

2. ————— *ætatis*. *Seniorum* animalium carnes sunt duræ, tenaces, siccæ, digestu difficiles. *Juniorum* autem molles, teneræ, humidæ. *Pulli* tamen ob nimiam mucositatem & dulcescentem saudem brevi nauseam parvunt.

3. ————— *æstri venerei*. Quadrupedum mares eo, quo in venerem pruriunt tempore & cum femellis coire solent, virulentum contrahunt odorem, adeo ut mensis tunc apponi nequeant.

4. ————— *pabuli*. Caro animalium *herbivorum* mitis, subdulcis, *carnivororum* subacris, urinosa, facile putrescens. Et *piscivororum* pisculenta, subrancida, limosa, insalubris.

4. ————— *climatis*. Idem animalium genus imo & species quibusdam in regionibus deliciori, in aliis viliorem habet carnem.

6. ————— *temporis anni*. Sic turdus æstate, cum insectis velicitur, insipidam, autumno uvis &

baccis pastus delicatam & teneram habet carnem. Hinc quodvis animal eo anni tempore optime in cibum adhibetur, quo convenientissimum ei pabulum querere licuit.

Denique respectu *præparationis culinaris* multiplex habetur carnium quoad saporem & duriatem diversitas.

1. *Caro elixata.* Carnes teneriores cum aqua frigida igni admoventur donec ebulliat. Sic cruditas emendatur, & succus gelatinosus multum in aquam extrahitur.

2. —— *cocita.* Ebullitio diu protracta carnes dures emollit, at gelatinam in aquam evocat.

3. —— *assata.* Absque ullo menstruo caro operi ferru igni admovetur. Ignis poros carnis aperit & gelatinam in carnibus contentam calefacit adeo, ut fibræ in proprio succo gelatinoso emoliantur. Sic carnes juniorum animalium & volucrum nimia humiditate privantur, sapidiores & teneriores fiant.

4. —— *frixa.* Quando carnes cum butyro in sartagine vel in craticula assantur. Cavendum ne butyrum vel oleum vel lardum additum nimio ignis calore empyreumatica evadant. Empyreumatica enim pinguedo insalubris est.

5. —— *sale condita.* Carnes muria salis conditæ diutius, a putredine præservari & ob-

humiditatem carnis sale extractam sapidiores redduntur. Recens caro muriata hinc tenera, facile digeranda & salubris, ni nimia copia assumatur. At antiqua caro muriata ob duritiem & incipientem putredinem insalubris est. Vide *Sal culinaria*.

6. *Caro aceto condita*. Hac conditura carnes etiam duriores mollescere, teneriores sapidiores & salubriores reddi solent.

7. —— *infumata*. Fumo carnes redduntur sicciores, sapidiores & a putredine præservantur. Si vero nimis infumantur & diutius asservantur, tunc ob duritiem in ventriculo vix digeri queunt, hinc dispepsiam causant vel paucum & cacochymum sanguini suppeditant chylum.

8. —— *aëre exsiccata*. Valde dura, insipida, digestu difficillima est.

9. —— *embemmata*. Si caro leviter elixata de novo in embemmate lente coquitur. Embemmatum, quæ ad carnes eduntur, innumeræ sunt species, nobis usitatissimæ sunt:
 α. *Embemma butyraceum*, quod ex butyro liquefacto paratur.

β. ————— *acidum*, si priori embemmate acetum vel succus citri incoquitur.

γ. ————— *sanguineum*, si sanguis animalis cum priori embemmata coquitur.

δ. ————— *dulce*, si saccharum, mel vel sapa musti embemmati miscetur.

3. Embemma *herbaceum* si embemma ex petroselino, allio, cæpa, armoracea &c. paratur.
2. ————— *cremoraceum*, si ex lacte vel ovi vitellis.
1. ————— *aromaticum*, si embemmati piper, macis, cardamomum vel aliud aroma majori copia admiscetur.

Dantur nationes barbaræ, quæ suas carnes crudas & recentes comedunt & alia quæ carnibus sua sponte putrefactis vescuntur. Carnes *crudæ* non assueatis dyspepsiam; *subputridæ* nauseam, vomitum hypercatharses, febrem putridam causant. Carnes ex animalibus rabidis vel leprosis rabiem vel lepram causant.

M A M M A L I A.

ANIMALIA mammis instructa, quæ in vietum adhibentur animalem, dividi solent in *cicura*, *fera*, *lacustria*, *marina*.

M A M M A L I A

C I C U R A.

Hæc classis animalium maximam partem carne gaudent succulenta, gelatinosa, pingui, facile digerent.

da , hinc multum nutritive , saluberrima. Jura si-
mul præbent sapida & gelatinosa , hinc animalia
circula seu quadrupedia domestica frequentissi-
mus cibus nostris in regionibus sunt.

B O S.

Bos Taurus L. der Ochse. *Bos novellus.* Kind ,
junger Ochse.

Mas Taurus , femella *Vacca* & *taurus castratus* pro-
prie *Bos* vocatur. *Taurus* & *Vacca* ad sextum
ætatis mensem *Vitulus* & ad secundum ætatis
annum *Juvencus* dicitur.

VIRTUS. Caro *bovina* bovis *novelli* est tenera , gelati-
nosi succi plena , homini sano facile digerenda.
Hinc plurimis hominibus victus quotidianus , sa-
luberrimus , multum nutriens , valde roborans.
Caro autem bovis *vetuli* & duris laboribus ema-
ciati tenax , dura , digestu difficilis est , atque cras-
sos & insalubres generat humores.

Usus. Caro *bovina* editur frequentissime elixata , vel
in proprio vapore succata , rarius assata , aceto
vel sale macerata , aut infumata.

Præter carnes etiam reliquæ bovis partes in cibum re-
cipiuntur :

1. *LINGUA BOVINA* optimæ notæ cibus
est.

2. *COR* , *RENES* & *HEPAR* durum valde
exhibit cibum a fortis solum stomacho di-
gerendum.

3. *PULMONES & LIEN* ob spongiosam & tenacem fabricam difficulter digeruntur & minus nutriunt.
4. *VENTRICULI* in frusta dissecti sub nomine Rüttelfleck, membranacei cum sint, difficilior quam caro digeruntur & minus nutriunt.
5. *CEREBRUM* mollius quidem est, at facile in ventriculo corruptitur.

De reliquis bovis partibus ut de medulla & sevo vide *Condimenta*.

T A U R U S.

Bos Taurus L. Stier. Est Bos non castratus.

VIRTUS. Caro *taurina* est dura, sicca, digestu difficilis. Ob odorem ingratum plures gentes ab hac carne abhorrent.

Usus. Hispani tauro in pugna cum canibus perempto vesici amant. Hoc mortis genus teneriorem & molliorem reddit carnem, at facilius putrescentem.*

V A C C A.

Bos Taurus L. Ruh. Femella Bovis Tauri.

VIRTUS. Caro *vaccina* est bovina siccior, minus sapida, gelatinosa & pinguis, atque digestu difficultior, quam bovina. Ideo ægrotis caro vaccæ nisi junioris non concedenda.

* Cel. LABAT Reise nach Spanien und Welschland. I. Th. p. 377.

Usus ut carnis bovinæ. *Ubera* elixata & addito bu-
tyro in sartagine frixa adspersis aromatibus gra-
tum præbent cibum , at ob densam pinguedinem
difficulter digerendam.

V I T U L U S.

Bos, sextum ætatis mensem nondum explens. Ralb.
VIRTUS. Caro *vitulina* est carne bovina ob mitissi-
mam pinguedinem fibris intermixtam multo sa-
pidior , tenerior & ideo digestu facilior , at ob
gelatinæ muciditatem majorem debilius præbet
nutrimentum. Vituli autem nondum *bimestrīs*
caro , adhuc nimis mucosa & insipida est.

Usus. Assata vel elixata omnium carnium saluberti-
ma & mollissima est caro vitulina , hinc sanis &
ægrotis convalescentibus ob facilitatem digestio-
nis convenientissima. In deliciis etiam sunt *ca-
put* elixatum , *cerebrum* assatum & aromatibus
conspersum. Nec non *cor* , *renes* & *lingua*. At
pedes vitulini cibum valde glutinosum & *mesen-
terium* valde pinguem sifunt.

U R U S.

Bos Taurus Urus L. der Auerochs.

VIRTUS. Caro *Uri* juvenis non nimis dura esse dici-
tur.

Usus. A tartaris & Tartariæ vicinis populis , præser-
tim *condita* in usum alimentarem adhibetur.

B U B A L U S.

Bos Bubalis L. der Büffelochse.

VIRTUS. Caro bubali juvenis valde sapida, senioris vero dura, glutinosa, crassum suppeditans chylum.

Usus. Populi Asiatici carne bubalina loco bovinæ quotidie vescuntur.

O V I S.

Ovis Aries L. das Schaaf. Est aries femella.

Mas *Aries*, hic sexto ætatis mense castratus *Vervex* dicitur. Femella vocatur *Ovis* & ejus catulus *Agnus*.

VIRTUS. Caro ovilla insipida, viscosa, ægre digerenda est.

A R I E S.

Ovis Aries L. der Wider. Est aries mas.

VIRTUS. Caro tenax, odoris hircini, digestu difficultis, cacochyma.

V E R V E X.

Ovis Aries L. der Hammel, Schöps. Est aries sexto ætatis mense castratus.

VIRTUS. Caro vervecina solidior quam bovina, succulenta tamen, digestu non adeo difficilis, gelatinosa, & pinguis, transpirationem augens. Si cerevisia superbibatur cardialgia & tormina qui-

busdam hominibus oriuntur, quæ symptomata
ab hausta desuper aqua non observantur.*

A G N U S.

Ovis Aries L. das Lamm. Est catulus ovis.

VIRTUS. Caro *agnina* facillime digeritur, gelatinoso-mucosa & tenera est, hinc convalescentibus bonus cibus.

Usus. Cum acetosa, cerefolio vel dracunculo cocta valde sapit, *affata* tamen magis.

C A P R A.

Capra Hircus L. die Ziege, die Geiß. Est hirci femella.

Mas *Hircus*, femella *Capra* dicitur. *Hircus* sexto a nativitate mense castratus vocatur *Caprus* vel *Capper*. Catulus autem capræ *Hædus* nominatur.

VIRTUS. Caro *caprina* dura, digestu difficultis.

H I R C U S.

Capra Hircus L. der Bock. Est mas capræ.

VIRTUS. Caro *hircina* ob teterimum odorem vix deglutienda.

Usus. In nonnullis Sueciæ provinciis tamen comeditur.

C A P R U S seu C A P E R.

Capra Hircus L. der verschnittene Bock. Est *Hircus castratus*.

* Cel. ZÜKERT l. c. p. 91.

VIRTUS. Castratione odor hircinus multum non autem perfecte amittitur. Caro *caprea* dura a solo ventriculo robusto superari potest.

HÆDUS.

CAPRA Hircus L. das Ziegenböcklein. Est catulus capræ.

VIRTUS. Caro *hædina*, mollis, digestu facilis, bonum largitur alimentum.

S U S.

Sus Scrofa L. das Schwein.

Mas *Verres* der Eber, femella *Scrofa* der Mohr, dicitur. Verres sexto ætatis mense castratus *Magalis* der Barg solet vocari. Scropha bis de anno *porcellos* Ferklein deponit. *Porcelli* qui ubera adhuc ducunt, *lacentes* Spanferklein nominantur.

VIRTUS. Caro *suilla* seu *porcina*, quæ mediæ ætatis est optima, & sapida, at ob pinguedinem digestu aliquantum difficilior, chylum viscidorem largitur, transpirationem minuit, hinc caro hæc solis hominibus exercitatam vitam ducentibus conveniens cibus est.

Abusus carnis valde pinguis dyspepsiam, obesitatem, scabiem, acrimoniam rancidam & lepram, si scropha lentigine laborat, causat.

Usus. Ab omnibus fere gentibus, præter Judæos & Muhametanos, quibus religio usum hujus carnis

vetat, in cibum recipitur. Editur cocta - assata, - frixa, salita, infumata, perfumata.

Salita caro porcina Pöckelfleisch tenerior & sapida est, si vero maceratio in muria nimis protrahatur, tunc dura, rancida, putrescens & insalubris redditur.

Infumata caro salubrior est quam perfumata. Attenuat fumus tenacitatem, minuit pinguedinem, excitat ventriculum ad digestionem. Hinc dantur, qui infumatam porci carnem facilius digerunt quam coctam, assatam, & frixam. Delicatissimam suis infumati partem constituunt.

Pernæ seu *Petasones* Schinken, qui si teneri nec nimis saliti sunt, facile in ventriculo digeruntur. Pernæ autem vetustæ nimis duræ aut tenaces cibum sistunt difficulter digerendum, insalubreū.

Præparata porcina sunt :

1. *APEXABONES* Blutwürste, cacochymi sunt ob sanguinem facile in ventriculo putrescentem & lardum rancescens.
2. *TOMACULÆ* seu *TOMACINÆ* Leberwürste. Gratiiores at digestu difficiliores sunt, nisi hepar molle & aromate bene conditum.
3. *LUCANICÆ* Bratwürste. Delicatissimæ ex his sunt *Insiciæ* seu *Saucissions*, & salubres, si pinguedine & nimio aromate non turgeant.
4. *FARCIMINA INFUMATA*. Servelade vel Knackwürste. Ob saporis gratiam multis in deliciis habentur, at si nimis fumo indu-

rata, aut nimis piperata, nocent, quibus ventriculus debilis, hæmoptoicis, scabiosis, reconvallescentibus, hypochondriacis.

P O R C E L L U S.

Sus Scropha L. quæ ubera adhuc dicit. Spanferfel.

VIRTUS. Caro humida, suavis, concoctu facilis, si pinguedine non peccat.

USUS. Assata gratissimum præbet ferculum. Leniter infumata caro ob teneritatem salubrior quam suilla perfumata.

C A M E L U S.

CAMELUS Dromedarius L. das Rameel, der Dromedar.

VIRTUS. Caro cameli juvenis sapida, digestu facilis.

USUS. Africanis & Asiaticis gentibus in frequentem cibum cedit.

C A N I S.

CANIS familiaris L. der Hund.

VIRTUS. Caro canina digestu facilis, subdulcis, parum nutriend.

USUS. In insulis Canariensibus, Indiæ, Chinæ, Canadæ incolæ hodie dum carne canina vescuntur.

E Q U U S.

Equus Caballus L. das Pferd.

VIRTUS. Caro spongiosa, dulcis adeo saporis, ut nisi
nitro vehementer salita comedи nequeat.

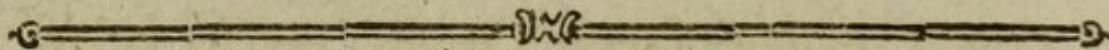
Usus. Tartari carne equina semicruda vescuntur. Ca-
ro equina tamdiu coquenda est donec non am-
plius spumet. Hæc elixata vel assata non adeo
contemnendi saporis esse dicitur. Sæpe jam in
obsidonibus exoptatus fuit famelicis cibus.

A S I N U S.

Equus Asinus L. der Esel.

VIRTUS. Caro pulli tenera & sapida. Caro *Onagri*
Waldesel cervinæ proxima a veteribus fuit habi-
ta. Caro asini senioris gustu insuavis, digestu
difficilis, cacochyma.

Usus. Ab Italîs, quibus pullus in deliciis est, come-
ditur.

M A M M A L I A F E R A.

Fera mammalia, quum magis quam domestica motu
exerceantur, atque acriori vescantur pabulo, sic-
ciorem, teneriorem, sapidiorem & digestu faci-
liorem præbent carnem, quam animalia cicura.

At ob minorem gelatinæ & pinguedinis copiam, ca-
ro ferina ad juscula paranda adhiberi nequit. Ob
falis urinosi copiam transpirationem cutaneam
ad sudorem usque promovet * & morbis ab aci-
do ortis medetur.

* *London Magazin.* 1759. p. 244.

At copiosior & longior carnis ferinae esus multo citius quam caro animalis cicuri nauseam, rugosus putridos, sitim & dispositionem ad morbos putridos gignit.

A P E R.

Sus Scrofa Aper sylvestris L. die Wildschwein,
Schwarz Wildpret.

VIRTUS. Caro *aprina* firmior, sapidior, tenerior & digestu facilior est quam suilla. Autumno optime sapit. *Caput* pars nobilissima apri censetur.

Porcellus sylvestris der Frischling, qui aper duorum mensium est, delicatissimum sistit cibum.

USUS. Editur elixa, assata, sale condita. Caro aprina diu a corruptione servari potest.

C E R V U S.

Cervus Elaphas L. der Hirsch.

VIRTUS. Caro *hinnuli* seu cervi adhuc juvenis satis tenera, sapida & nutrititia est. At caro cervi adulati & cervae digestu est difficilior.

USUS. Editur ut aprina caro. *Cornua* mollia hinnuli elixata in taleolos scissa & frixa delicatum, gelatinosum sistunt cibum.

C A P R E O L U S.

Cervus Capreolus L. das Reh.

VIRTUS. Caro capreoli biennio non majoris tenera, digestu facilis, multum nutriendis, carne cervina delicatior. Exquisitissima caro hæret ad lumbos,

quæ Ziemer, hanc sequitur illa femorum, quæ
Rehschlegel dicitur.

Usus. Editur affata.

L E P U S.

LEPUS timidus L. der Hase.

VIRTUS. Caro lepusculi seu leporis a tertio ad octauum mensem sapida & digestu facilis est. Caro leporis senioris tenax, minus sapida, digestu difficultis. Copiose assumpta caro leporina ventriculum gravat & insomnia parit. Cavendum etiam, ne globuli sclopeti interdum carni adhærentes insimul devorentur, hi enim colicam saturninam inducunt.

Usus. Editur affata.

C U N I C U L U S.

LEPUS Cuniculus L. das Kaninchen.

VIRTUS. Caro albicans, leporina mollior, humidior, digestu facilior, at minus sapida minusque nutritiens. Cuniculus junior adultiori, ferus domestico præfertur.

Usus. In deliciis habetur a Suecis, Belgis, Hispanis & Anglis. Editur caro affata.

CAVIA PORCELLUS.

CAVIA Porcellus L. das Meerschweinchen.

VIRTUS. Caro, quæ cuniculo congruens, in Gallia editur.

R U P I C A P R A.

CAPRA Rupicapra L. die Gämse.

VIRTUS. Caro rupicaprea dura, tenax, digestu difficultissima.

RUPICAPRA SIBIRICA.

OVIS Ammon L. das wilde Schaf.

VIRTUS. Kamtschadali carnem & pinguedinem, quæ delicatissima dicitur esse, in deliciis habent.

I B E X.

CAPRA Ibex L. der Steinbock.

VIRTUS. Rustici alpium Helveticarum dura hac carne, quam cervinæ similem esse dicunt, vescuntur.

A L C E S.

CERVUS Alces L. das Elendthier.

VIRTUS. Caro alcis junioris astuta delicati saporis & facilis digestionis est. Caro autem adulti animalis dura & digestu difficilis.

Usus. Incolæ regionum borealium alcibus vescuntur.

D A M A.

CERVUS Dama L. der Domhirsch.

VIRTUS. Convenit cum carne Capreoli.

T A R A N D U S.

CERVUS Tarandus L. das Rennthier. *Rangifer.*

VIRTUS. Caro velocissimi animalis sapidissima, digestu facilissima.

V U L P E S.

CANIS Vulpes L. der Fuchs.

VIRTUS. Autumno uivarum esu pinguescens *vulpes* in cibum recipitur, extra autumnum dura & viro-
si odoris est caro vulpina.

Usus. Caro elixa vel assata a Sarmatis & rusticis Gal-
lis editur.

E R I N A C E U S.

ERINACEUS europaeus L. der Igel, der Schwein-
igel.

VIRTUS. Caro erinacea pinguis quidem, at durissima,
digestu difficillima. Versus autumnum pomis &
uvis pinguefactus *erinaceus* aliquantum tenerior
est.

Usus. Caro diu aceto vel vino servido macerata &
aromate bene condita ab Hispanis & Indianis in
usum alimentarem adhibetur.

H Y S T R I X.

H Y S T R I X cristata L. die Stachelschwein.

VIRTUS. Caro hystricis dura, digestu difficilis, sub-
dulcis.

Usus. Præparanda ut caro *Erinacei*. Romæ in foro ven-
ditur.

M A R M O T A.

MUS Marmota L. das Murmelthier. *Mus monta-
nus*.

VIRTUS. Caro suillæ similis est, præsertim hyeme, ubi
Marmota pinguescit.

USUS. Ab incolis Alpinis elixa, assata, muriata & in-
fumata editur.

U R S U S.

Ursus Arctos L. der Bär.

VIRTUS. Caro juvenuli, hyeme capti, sale condita
& ob nimiam spongiositatem fumo siccata edu-
lis est. Pingues pernæ maxime laudantur. Adul-
ti vero ursi caro fætens & digestu difficillima
est.

USUS. Caro ursina Alpinis, Norvegis, Russis & Kamt-
schadalibus in deliciis habetur.

T A X U S.

Ursus Meles L. der Dachs.

VIRTUS. Taxus autumno uvis & pomis pinguescit,
hinc ejus caro autumno delicata, suillæ similis.

USUS. Comeditur in Italia, Helvetia, Germania.

S C I U R U S.

Sciurus vulgaris L. das Eichhörnchen.

VIRTUS. Caro albida, subdulcis, saporis ut caro gal-
linæ, salubris, digestu facilis. Sciurus niger præ-
fertur rutilo.

USUS. A rusticis Norvegis editur in jusculis.

C I T E L L U S.

Marmota Citellus L. das Erdgeselgen.

VIRTUS. Caro albida priori similis.

GLIS ESCULENTUS.

Glis esculentus L. die Nellmaus.

VIRTUS præcedentis.

C A T U S.

Felis Catus domesticus L. die Hausfaze.

Usus. Caro leporinæ similis esse dicitur, & a quibusdam hominibus in Hispania, Gallia, Hollandia comeditur.

R A T T U S.

Mus Rattus L. die Raze.

Usus. Nigritæ Jamaicenses capite, cauda & pedibus rejectis carnem teneram & pinguem in deliciis habent.* Etiam in Sibiria & Martinica in cibum recipitur.

M U S.

Mus Musculus L. die Maus.

Usus. Tungusi & Incolæ Insulæ Martinicæ absque fastidio muribus vescuntur. **

MAMMALIA LACUSTRIA.

Mammalia in lacubus viventia ob carnem duram, pinguedinem subrancidam, saporem & odorem pi-

* Hamburg. Magaz. X. B. p. 557. & BUFFON vierf.
Thiere IV. B. p. 236.

** Ill. BUFFON l. c. p. 236.

scinum digestu sunt valde difficilia, hinc dyspepsiam & cacochymiam facile generant.

L U T R A.

MUSTELA *Lutra L.* die Fischotter.

VIRTUS. Caro dura, saporis & odoris rancidi, digestu difficultis. Nihilominus diebus jejunii magnatum mensis apponitur.

C A S T O R F I B E R.

C A S T O R *Fiber L.* der Vieber.

VIRTUS. Caro dura, digestu difficultis, odoris piscini, subrancidi, ob pinguedinem copiose carni intermixtam fastidium brevi generans, validum sistens nutrimentum. Exquisitissima animalis pars cauda est.

USUS. Apud Norvegos in deliciis habetur.

M A M M A L I A M A R I N A

Mammalia in pelago viventia carne sunt prædita admodum dura multaque pinguedine subrancida, hinc valde dyspepta & cacochyma, paucis exceptis, deprehenduntur. Exhibent nutrimentum populis maritimis.

P H O C A V I T U L I N A.

P H O C A *vitulina L.* das Seekalb, der Seehund. *Vitulus marinus.*

VIRTUS. Caro junioris phocæ saporem carnis agninae habet, ob copiosam admixtam pinguedinem subrancidam digestu difficilis & insalubris est cibus. A pinguedine liberata caro ut Salmo siccatus sapit.

USUS. Editur in Norvegia, Suecia, Islandia.

LUTRA MARINA.

MUSTELA Lutris L. die Meerotter, die Seeotter.

VIRTUS. Caro præsertim femellæ junioris tenerior & sapidior est quam phocæ vitulinæ, esus ejus scorbutum curare dicitur. *

USUS. Editur assata, & elixa sapidum jus præbet.

ROSMARUS.

TRICHECUS Rosmarus L. das Wallroß.

VIRTUS. Caro sapida, carni suillæ similis.

PHOCA URSINA.

PHOCA ursina L. der Seebär.

VIRTUS. Caro femellæ sapida ut caro agnina est, juniorum caro assata saporem porcelli, adulorum vero veratri saporem habet, nauseam & vomitum creat.

PHOCA LEONINA.

PHOCA leonina L. der Seelöwe.

VIRTUS. Caro dura, exquisitissima pars lingua est, quæ linguæ bovinæ saporem habet.

* Cet. STELLERS Meerthiere p. 204 - 206.

M A N A T U S.

TRICHECUS Manatus L. die Seefuh, der Meer-
ochs. *Vacca marina.*

VIRTUS. Carnem coctione admodum turgentem, firmam, bovinæ similem habet. Muria conditus manatus ut caro bovina salita sapit. Diu etiam calidissimo anni tempore, etsi larvis verminosis scateat, absque fœtore conservari se finit.

Usus. Editur salita & aere siccata, in Guiana & India.

B A L Æ N A.

BALÆNA Mysticetus L. der gemeine Wallfisch.

VIRTUS. Caro rubra, dura, sicca, sapor carni bulbæ congruens.

Usus. Populi septentrionales carnem elixatam edunt, pinguem carnem in longa loromenta scindunt, quæ in aere exsiccant & pro cibo asservant. Cauda & lingua pars animalis junioris exquisitissima est. Editur a Grœnlandis, Islandis & Kamschadalisd.

P H Y S A L U S.

BALÆNA Physalus L. der Finnfisch.

VIRTUS. Caro hujus balenæ est priori sapidior, & sturionis similis. Lardum autem deterius.

Usus. Editur a Grœnlandis.

C O T O D O N.

PHYSETER Cotodon L. der Wittfisch.

VIRTUS. Caro & pinguedo sapida.

Usus. Cauda sale & aceto condita saporem carnis suillæ similem habent.

MACROCEPHALUS.

PHYSETER *Macrocephalus* L. der Pottfisch, der Käschelott.

VIRTUS. Caro pulchre rubens, at tendinosa & dura, diu a putredine immunis manens. Hic piscis nobis *sperma ceti* elargitur.

DELPHINUS.

DELPHINUS *Phocæna* L. das Meerschwein, der Braunfisch.

VIRTUS. Caro nigricans, dura, digestu difficilis, non autem insipida, carni vaccinæ similis.

Usus. Caro sale condita, aceto vel vino macerata & cum herbis aromaticis elixa vel in tomaculis editur a Grœnlandis & Norvegis.

DELPHIS.

DELPHINUS *Delphis* L. der Delphin, der Tümmler.

VIRTUS. Caro sapida, editur ab incolis Insulæ Tabago.

MONOCEROS.

MONADON *Monoceros* L. das Einhorn, der Narwal.

VIRTUS. Caro sapida magni aestimatur a Groenlandis.

A V E S.

Classis volucrum, quæ in usum alimentarem adhibentur, dividi solet in aves *granivoras*, in *inse-
diyoras* & in *piscivoras*.

AVES GRANIVORÆ.

Caro avium, quæ granis vescuntur, est carne quadrupedum domesticorum delicatior, & digestu facilior, non autem validum sed leve præbet nutrimentum, hinc imbecillibus & ægrotis præsertim caro pullorum convenit, laboriosis autem & robustis hominibus non sufficit.

In deliciis sunt, quæ carne alba, ut genus gallinaceum, gaudent, hæ optimum & saluberrimum præbent alimentum, non ita, quibus avibus fusca est caro, his enim firmiores sunt fibræ, digestu difficiliores.

GALLUS DOMESTICUS.

PHASIANUS Gallus domesticus L. der Hahn.

Mas *Gallus*, femina *Gallina* & ambo primis a partu septimanis *Pulli* dicuntur. *Gallus* terrio mense castratus *Capo*; *Gallina* autem castrata, *Pullarda* vocatur.

VIRTUS. Caro galli *junioris* bene saginati digestu facilis, sapida, bonum largitur chylum. Galli *adultioris* vero caro, qui crebrius jam venerem exercuit, est sicca, tenax, digestu difficilior. *Cristæ gallinaceæ* ut & *testes* juniorum gallorum magni aestimantur a quibusdam.

Caponis vero caro, maxime *Stirensis*, multo pinguior, tenerior, delicatior & digestu facilius est quam galli non castrati vel gallinæ.

Usus. Capones & Galli juniores eduntur assati; Galli adultiores elixatione multum emolliuntur, & ad paranda iusculea nutrientia adhiberi solent, quorum gelatina sextam constituit partem.

GALLINA DOMESTICA.

GALLINA domèstica L. die Henne. Femina Galli *gallinacei*.

VIRTUS. Caro gallinæ *junioris* delicata, digestu facilis; carne galli præstantior. Hinc propter carnis teneritudinem ab omni ævo in saluberrimum cibum recepta est. Gallinæ vero *annosæ* caro, quæ aliquoties jam ova deposita est, est tenax, digestu difficilis, pro sapidis vero iusculis parandis valde apta. Hæc debilitatis & a morbo restitutis inseriunt.

Caro gallinæ, ovariorum exsectione castratæ seu *Pul lardæ* est carne caponis adhuc delicatior. Chimæra est, quod frequens ejus esus podagram lignat.

Usus præcedentis.

PULLUS GALLINACEUS.

GALLI & GALLINÆ aliquot septimanarum. Die
junge Hühner.

VIRTUS. Nihil eorum carne delicatius & tenerius,
hinc debilitatis a morbo vel alia causa exhaustis
convenientissimus cibus.

Usus. Sanis ob mollitiem assati, ægris in embemmate
cum succo ciri acidulato præbentur.

GALLUS INDICUS.

MELEAGRIS Gallopavo L. der Indian, der Cas-
sicutische Hahn.

VIRTUS. Caro Gallopavonis bene saginati sapida, te-
nера, facile digerenda. In pectore alba & tene-
ra, in lumbis & posteriore parte bruna & durior
est. Gallus indicus præsertim castratus præstantio-
rem habet carnem quam gallina indica.

Usus. Editur assatus. *Annosus* in jusculo melius da-
tur vel gelatus. Fabula est caput esse venenatum.

PAVO seu PAVUS.

PAVO cristatus L. der Pfau.

VIRTUS. Caro pavonis *junioris* tenera est & Romanis
olim in deliciis fuit. *Senioris* autem caro dura,
sicca & digestu difficilis.

PHASIANUS.

PHASIANUS Colchicus L. der Fasen.

VIRTUS. Caro exquisitissimi saporis, præsertim in Bohemia, tenera, facilis, digestu, optimum præbens alimentum. Diu in frigore incorrupta permanens.

N U M I D A.

N U M I D A *Meleagris L.* das Pershuhn.

VIRTUS. Caro ad carnem Galli indici accedit, sapidior redditur, si aliquot dies aeri exponatur. Rarius hæc avis in nostris eortibus, ob horrendos, quos edit clamores, educatur.

U R O G A L L U S.

T E T R A O *Urogallus L.* der Auerhahn.

VIRTUS. Caro duriuscula, sicca, validum præbens nutrimentum, odoris abietini, cum avis gemmis abietis vescatur.

T E T R I X.

T E T R A O *Tetrix L.* das Birkhuhn.

VIRTUS. Caro junioris Tetricis tenera, sapida, alba, concoctu facilis. Sed veteris caro durior, digestu difficilis, hinc diu aeri exponenda.

L A G O P U S.

T E T R A O *Lagopus L.* das Schneehuhn.

VIRTUS. Caro tenera, præstans, perdicibus congruens.

P E R D I X.

T E T R A O *Perdix L.* das Nebhuhn.

VIRTUS. Caro post phasianum delicatissimi saporis, aestate & autumno optima, digestu facilis & egregii alimenti. *Annosæ* perdicis caro ad jura nutrientia recipitur.

PERDIX RUFFA.

TETRAO rufus L. das röthliche Rebhuhn.

VIRTUS. Caro ejus perdice vulgari delicatior.

FRANCOLINUS.

TETRAO Francolinus L. der Francolin, das französische Rebhuhn.

VIRTUS. Caro hujus avis in Gallia valde aestimatur.

ATTAGEN.

TETRAO Bonasia L. das Haselhuhn. *Gallina corrylorum.*

VIRTUS. Carnem teneram & albam, sapidissimam, digestu facilem habet, quæ optimum præbet alimentum.

TARDA.

Otis Tarda L. der Trappe.

VIRTUS. *Junioris* caro tenerior, delicata, *veteris* autem dura, elixatione in vasis clausis vix emollienda & tunc adhuc durum præbens alimentum.

ANSER DOMESTICUS.

Anas Anser domesticus L. die jähme Gans.

VIRTUS. *Junioris* anseris caro sapida , digestu facilis.

Adulti & bene saginati caro a multis gentibus in deliciis habetur , at anserinam carnem digestu esse difficilem experientia docuit. Hinc a copioso & frequenti ejus usu cachexia , obstrutio viscerum , febris intermittens dicitur observata.

Usus. *Elixata* vel *assata* editur. *Infumata* vilioris adhuc notæ est , hæc elixata difficilior a ventriculo digeritur quam caro cruda cum pipere comesta. *Hepar* anseris saginati esu suavissimum est , at omniam pinguedinem saxe ventriculo inimicum.

ANSER FERUS.

ANAS *Anser ferus L.* die wilde Gans , die Schneegans.

VIRTUS. Caro tenacior , siccior , digestu difficilior quam Anseris domestici. Hyeme caro aceto bene macerata in artocreata recipitur.

C O L U M B A.

COLUMBA *Oenas L.* die Haustaube.

VIRTUS. Caro *juniorum columbarum* , quæ nondum volare possunt , sapida , tenera , digestu facilis , at caro *adultarum* , nisi elixatione & maceratione in aceto tenerior reddatur , tenax , digestu difficilis & insalubris est. Quæ agros pervagantur columbae Feldtauben iis , quæ in hypocaustis aluntur , gratiores sunt.

P A L U M B U S.

COLUMBA *Palumbus L.* die Wildtaube.

VIRTUS. *Caro pullorum* ob teneritudinem carnis bonum & sapidum præbent cibum. At *senioris* *Polumbi* caro dura & coriacea est.

T O R T U R.

COLUMBA *Tortur* L. die Turteltaube.

VIRTUS. *Caro junioris & pinguis Turturis* sapidior & tenerior carne columbae domesticæ est.

P S I T T A C U S.

PSITTACUS *nobilis & severus* L. der Papagen.

VIRTUS. *Caro pullorum carni columbinæ similis.*

A L A U D A A R V E N S I S.

A L A U D A *arvensis* L. die Feldlerche.

VIRTUS. Autumno mirum in modum Alauda pingue scit, tunc ejus caro tenera, sapida, digestu facilis, saluberrima. Saporis excellentia Alaudarum Lipsiensium & Hallensium a pastu *Allii ursini* Hundsknöblauh est. Officula una cum carne deglutita saepe cardialgiam inducunt.

A L A U D A P R A T E N S I S.

A L A U D A *pratensis* L. die Wiesenlerche.

VIRTUS. *Caro sapidissima* præcedentis.

A L A U D A A R B O R E A.

A L A U D A *arborea* L. die Baumlerche. Waldlerche. Schmervogel.

VIRTUS præcedentis.

ALAUDA CAMPESTRIS.

ALAUDA campestris L. Rothlerche. Brachlerche.
VIRTUS prioris.

ALAUDA ALPESTRIS.

ALAUDA alpestris L. die Berglerche. Winterlerche. Schneelerche.
VIRTUS prioris.

SPINOLETTA.

ALAUDA Spinoletta L. die Florentinerlerche, der Grünling.
VIRTUS prioris.

ALAUDA CRISTATA.

ALAUDA cristata L. die Schopflerche, die Haubenlerche.
VIRTUS prioris.

ALAUDA CALANDRA.

ALAUDA calandra L. der weisse Hortulan.
VIRTUS prioris.

CARDUELI S.

FRINGILLA Carduelis L. der Stieglj. Distelfink. Rothvogel.
VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA DOMESTICA seu PASSER.

FRINGILLA domestica L. der Sperling, der Spaz.

VIRTUS.

VIRTUS. Caro dura, insalubris, hinc inde tamen comeditur. Ab ejus esu libidinem excitari, quia avis sacrissima sit, fabulam sapit.

FRINGILLA MONTANA.

FRINGILLA montana L. der Berg seu Feldsperling. Bergspatz.

VIRTUS præcedentis.

MONTIFRINGILLA.

FRINGILLA montifringilla L. der Bergfink.

VIRTUS. Caro tenera, at saporis amaricantis. *

FRINGILLA CANNABINA.

FRINGILLA cannabina L. der Hänfling.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA SPINUS.

FRINGILLA Spinus L. der Zeisig, das Zeisgen.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA CITRINELLA.

FRINGILLA Citrinella L. das Citrinlein.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA COELEBS.

FRINGILLA cœlebs L. der Fink.

VIRTUS. Caro sapida, digestu facilis, salubris.

* Cel. SCOPOLI ann. I. hist. nat. 149.

FRINGILLA CANARIA.

FRINGILLA canaria L. der Canarienvogel.
VIRTUS præcedentis.

F I C E D U L A.

MOTACILLA Ficedula L. der Feigenesser, der
braune Fliegenschnäpper.
VIRTUS. Caro sapida, non insalubris.

MOTACILLA OENANTHE.

MOTACILLA Oenanthe L. das Weißfehlchen,
der Weisschwanz.
VIRTUS præcedentis.

MOTACILLA ALBA.

MOTACILLA alba L. die Bachstelze.
VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

MOTACILLA FLAVA.

MOTACILLA flava L. die gelbe Bachstelze.
VIRTUS præcedentis.

R U B E C U L A.

MOTACILLA Rubecula L. das Rothfehlchen, das
Rothkropfchen.
VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

E R I T H A C U S.

MOTACILLA Erithacus L. der Rothschwanz,
das Rothschwänzchen.

VIRTUS. Caro præcedentis.

P H O E N I C U R U S.

MOTACILLA Phœnicurus L. das Schwarzkehlchen, der Röthling.

VIRTUS. Caro præcedentis.

M O T A C I L L A T R O G L O D Y T E S.

MOTACILLA troglodytes L. Zaunschlupfer, der Zaunkönig.

VIRTUS præcedentis.

L U S C I N I A.

MOTACILLA Luscinia L. die Nachtigall.

VIRTUS. Caro sapore non adeo exquisito est prædita.

C U R R U C A.

MOTACILLA Curruca L. die Grasmücke, der Spottvogel.

VIRTUS. Caro non adeo insipida, facilis digesta.

R E G U L U S.

MOTACILLA Regulus L. der Haubenkönig, das Goldhähnchen.

VIRTUS præcedentis.

T U R D U S V I S C I V O R U S.

TURDUS viscivorus L. die Schnarre, der Zarijer.

VIRTUS. Caro tenera, digestu facilis, salubris. Avis inter Turdos maxima & valde carnosa.

TURDUS PILARIS.

TURDUS pilaris L. der Krammetsvogel, der Krannabetstvogel, *Juniperinus*.

VIRTUS. Caro omnium Turdorum sapidissima & tenerima, digestu facilis, salubris. Sapidior est, si baccis juniperi diu pastus fuit. Ventriculus ante esum bene a contentis expurgandus, cum quandoque semen hyosciami, quo haec aves impune vescuntur, contineat. Veteres magnas olim greges harum avium in aviariis saginabant.

M E R U L A.

TURDUS Merula L. die Amsel, die Schwarzdrossel.

VIRTUS. Caro tempore vindemiarum sapidissima, turdi pilaris fere similis, tenera, digestu facilis. Si vero juniperi baccis vescatur avis, tunc caro amaricans redditur.

TURDUS ILIACUS.

TURDUS iliacus L. der Buntdrossel, die Weindrossel.

VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

TURDUS MUSICUS.

TURDUS musicus L. die Singdrossel, die Zipse.

VIRTUS. Caro sapida, digestu facilis, salubris.

TURDUS POLYGLOTTOS.

TURDUS polyglottos L. die Spottdrossel, der Spottvogel.

VIRTUS. Caro sapidissima.

G A R R U L U S.

AMPELIS Garrulus L. der Seidenschwanz, der Sterbvvogel.

VIRTUS. Caro sapida & pinguis. *

G A L B U L A.

ORIOLUS Galbula L. der Kirschvogel, die Goldamself.

VIRTUS. Avis valde pinguescit & carne tenera sapidissima gaudet.

C O T U R N I X.

TETRAO Coturnix L. die Wachtel.

VIRTUS. Caro coturnicis bene pasti tenera, sapidissima, digestu facilis, salubris. Nimia vero pinguedo, qua hæc avis quandoque abundat, dyspepta est. Timor inanis est, ab esu coturnicis epilepsia hominem posse corripi, quia hæ aves hoc morbo quandoque laborent; plura enim animalia epileptica sine noxa fuere comesta. Ventriculus avis abjiciatur, sæpe enim semina hellebori & lolii temulenti in eo deprehenduntur.

* Fränk. Samml. II. p. 439. FISCHERS Naturg. von Livland. p. 95.

H O R T U L A N U S.

EMBERIZA hortulana L. die Ortolan, die Garstenammer.

VIRTUS. Caro pinguis, delicatissima, in Italia & Gallia præprimis adamata. Hæ aves ex his regionibus deplumatæ & farina conspersæ in cistis in exteris regionis transportantur. Elixatæ parum aves ac dein aceto & aromate conditæ integro anno conservari se sinunt.

Usus. Editur cum petroselino & crusta semelæ rasæ, in craticula frixa.

C I T R I N E L L A.

EMBERIZA Citrinella L. die Goldammer, der Uemerling.

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima. *

EMBERIZA NIVALIS.

EMBERIZA nivalis L. die Schneammer, der Schneebogel.

VIRTUS. Caro avis milio & cannabe bene pastæ sapidissima, salubris.

C U R V I R O S T R A.

LOXIA curvirostra L. der Krummschnabel, der Kreuzschnabel.

VIRTUS. Caro salubris, autumno pinguis, digestu facilis.

* Cel. DÖBELS Jäg. Prakt. I. B. p. 63.

P Y R R H U L A.

Loxia Pyrrhula L. der Gumpel, der Dompfaff.
der Thumpfaff.

VIRTUS. Caro sapida, salubris.

C O C C O T H R A U S T E S.

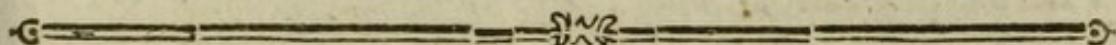
Loxia Coccothraustes L. der Kernbeisser, der
Steinbeisser.

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima.

C H L O R I S.

Loxia Chloris L. der Grünling, der Grünfink.

VIRTUS. Caro autumno sapidissima.

A V E S I N S E C T I V O R Æ.

Caro harum avium non adeo mitis & dulcescens ut gra-
nivorarum est, sed subacris, urinosa, seu alca-
lefcens. Hinc hominibus *acido* laborantibus salu-
bris, *putrido* autem laborantibus valde noxia,
cum putredinem promoveat, & abusus eam indu-
cat. Quiqusdam caro tenera aliis tenax, dura aut
cadaverosi odoris.

S C O L O P A X R U S T I C O L A.

Scolopax Rusticola L. die Waldschnephe.

VIRTUS. Caro autumno tenera, exquisitissimi saporis.
Editur assata una cum intestinis. Gulosi excre-
menta hujus avis in deliciis habent.

SCOLOPAX GALLINAGO.

SCOLOPAX Gallinago L. die Moosschnepfe, die
Wasserschnepfe, die Becassine.

VIRTS. Caro sapore delicatissimo gaudet.

SCOLOPAX ARQUATA.

SCOLOPAX arquata L. die Doppelschnepfe, der
Brachvogel.

VIRTUS. Caro hujus scolopacis eximie sapida.

GALLINULA.

SCOLOPAX Gallinula L. die Rohrschnepfe, das
Wasserhühnchen.

VIRTUS prioris.

SCOLOPAX GLOTTIS.

SCOLOPAX Glottis L. der Regenschnepf, das
Meerhuhn.

VIRTUS præcedentis.

SCOLOPAX LIMOSA.

SCOLOPAX limosa L. die Pfuhlschnepfe.

VIRTUS præcedentis.

MORINELLUS.

CHARADRIUS Morinellus L. der Mornell.

VIRTUS. Caro valde sapida.

CHARADRIUS APRICARIUS.

CHARADRIUS apricarius L. der Feldlaufer,
der Grillvogel.

VIRTUS caro pinguis & sapida. *Ova* delicata.

P L U V I A L I S.

CHARADRIUS Pluvialis L. die Düte, der grüne Regenpfeiffer.

VIRTUS. Caro sapidissima. In Gallia una cum intestinis comeditur.

T R I N G A P U G N A X.

TRINGA pugnax L. das Streithuhn, der Kampfhahn.

VIRTUS. Caro maris sicca & fœtida, sed caro femellæ, quæ Hagine audit, sapidissima est.

T R I N G A O C R O P H U S.

TRINGA ocrophus L. das rothe Wasserhuhn.

VIRTUS. Caro eximie sapida.

T R I N G A S Q U A R A T O L A.

TRINGA Squaratola L. die Brachamsel, der graue Kiebij.

VIRTUS præcedentis.

T R I N G A C A N U T U S.

TRINGA canutus L. das graue Wasserhuhn.

VIRTUS. Caro pinguis in deliciis habetur.

V A N E L L U S.

TRINGA Vanellus L. der Kibij.

VIRTUS. Caro autumno pinguis, lapida, digestu facilis, salubris. Pro podagricis & arthriticis eximius dicitur esse cibus. * *Ova* sapidissima gallinaceis vix cedunt.

HÆMATOPUS OSTRALEGUS.

Hæmatopus ostralegus L. der Austerdieb, die Meerelester.

VIRTUS. Caro detracta pelle bonum præbet edulium.

S T U R N U S.

Sturnus vulgaris L. der Staar, der Starl.

VIRTUS. Caro *pullorum* tempore vindemiarum pinguis & grata. Caro *seniorum* dura, digestu difficilis, sapore amaro & odore ingrato instructa, hinc pauperum cibus. Amarities pellis detractione evanescere dicitur.

P A R U S.

Parus major L. die Maife.

VIRTUS. Caro variarum specierum in cibum hinc inde recipitur & ad paranda jura. Est vero caro non nimis sapida.

C R E X.

Rallus Crex L. der Wachtelkönig, der Kalle.

VIRTUS. Caro autumno pinguis, sapidissima, digestu facilis.

* Hannöv. Magaz. 1780 p. 40.

RALLUS AQUATICUS.

Rallus aquaticus L. die grosse Wasserralle.

VIRTUS. Caro sapidissima.

RALLUS PORZANA.

Rallus porzana L. die kleine Wasserralle.

VIRTUS. Caro eximie sapida.

CORVUS.

Corvus Corax L. der Raab.

VIRTUS. Caro detracta pelle, quæ valde coriacea est, a miserrimis hominibus non sine fastidio degustatur.

CORVUS PICA.

Corvus Pica L. die Elster.

VIRTUS. Caro mediocris bonitatis est.

CORVUS FRUGILEGUS.

Corvus frugilegus L. die Saatkrähe.

VIRTUS. Caro pullorum sapida esse dicitur, cum hæc avis carne cadaverosa non vescatur. Ruricolæ in Gallia & Saxonia hanc carnem edunt.

CORVUS CORONE.

Corvus Corone L. die Rabenkrähe, der kleine Raab.

VIRTUS. Pullorum caro hinc inde præsertim Luisianæ in cibum recipitur: *

* ZORNIS Petinoth. 2. Th. 263. & CEL. BUFFONS
Vögl. VII. B. p. 96.

CORVUS CORNIX.

Corvus Cornix L. die Krähe, die Nebelkrähe.
VIRTUS. Caro ob tetrum odorem vix editur.

CORVUS MONEDULA.

Corvus Monedula L. die Dohle.

VIRTUS. Caro in variis regnis comeditur.

CORVUS EREMITA.

Corvus Eremita L. der Waldrabe, der Eremit.

VIRTUS. Caro sapida & æstimata. *

CORVUS GLANDARIUS.

Corvus Glandarius L. das Baumhazel, der Hes-
her.

VIRTUS. Caro dura quidem, at cocta & dein assata
carni anserinæ dicitur congruens.

CUCULUS.

Cuculus canorus L. der Ruckfuck.

VIRTUS. Caro pullorum suavis saporis esse fertur.

GALBULA.

Oriolus Galbula L. der Kirschvogel, der Weid-
rauß.

VIRTUS. Caro avis cerasis bene pastæ, pinguis & sa-
pidissima.

* Ill. BUFFON Vögl. VII. B. p. 25.

HIRUNDO RUSTICA.

Hirundo rustica L. die Rauchschwalbe.

VIRTUS. Caro pullorum cocta a Kamtschadalis comeditur, assata ab aliis.

HIRUNDO ESCULENTA.

Hirundo esculenta L. die Tunkinsschwalbe, die Indianische Schwalbe.

VIRTUS. Hæc avis ob *nidos* suos *esculentos* in culina sinensium celebris est. Hæ aviculæ ex spuma maris basim scopulorum alluentis materiam quamdam tenacem, gelatinoso - aromaticam colligunt, ex qua nidos ad scopulos maris ædificant, in quibus ova ponunt & pullos excludunt.

USUS. Interna nidorum substantia per semihoram in aqua macerata dein a sordibus depurata, elixatur cum lardo vel carne vitulina aut pingui gallina, ac sic a sinensibus ut cibus valde nutriens editur.

HIRUNDO URBICA.

Hirundo urbica L. die Hausschwalbe.

VIRTUS. Etiam hujus hirundinis caro hinc inde in cibum recipitur.

HIRUNDO RIPARIA.

Hirundo riparia L. die Uferschwalbe, die Wasserschwalbe.

VIRTUS. Editur in Hispania. *

* Cel. WILLUGB. Ornithol. p. 156.

PICUS VIRIDIS.

Picus viridis L. der Grünspecht.

VIRTUS. Caro dura, saporis tamen non ingrati. Minor res pici non insalubres.

PHOENICOPTERUS RUBER.

Phoenicopterus ruber L. der Flamingo,
der Flammenvogel.

VIRTUS. Caro dura & fusca, attamen sapida esse dicatur.

AVES ICHTYOPHAGÆ.

Caro avium piscivorum, paucis exceptis, dura, cruda, subrancida & digestu difficilis est, atque odo rem limosum & saporem piscinum habet, hinc mensis non apponitur, nisi arte culinari bene præparata & digestioni magis adaptata prius fuerit.

Sedes saporis rancidi in tela cellulosa subcutanea refidet, hinc hæc cum pelli avi detrahenda, dein caro lardo farcienda & bene aceto macerata assanda.* Caro & ova harum avium sunt præcipius navigantium & flaviis vicinatum gentium cibus.

ANAS DOMESTICA.

Anas Boschas domestica L. die zahme Ente.

* Fränkische Samml., II. B. p. 448.

VIRTUS. Vicitat ranis, in sedis, piscibus & aquarum impuritatibus, hinc caro dura & subrancida, nisi diu domi nutriatur seminibus cerealibus. Saginatione caro sapidior quidem & purior sed haud tenerior redditur. Anatum feminæ sunt maribus præstantiores. At pectore tantum & cervice sapiunt. Pinguedo anatis facile rancescit.

Abusus anatum cachexiam parit, id luridus juxtorum color, qui hoc cibo frequenter velcuntur, demonstrat.

A N A S F E R A.

Anas Boschas fera L. die wilde Ente.

VIRTUS. Caro anatis feræ tenerior quidem quam domesticæ, at saporis subrancidi & digestu difficilis atque insalubris cibus. Aceto diu macerata & artocreati indita melius sapit quam assata.

A N A S Q U E R Q U E D U L A.

Anas Querquedula L. die Bergente, die Knäckente.

VIRTUS. Caro populis septentrionalibus in cibo familiaris, macra, sicca & digestu difficilis.

A N A S R U F I C O L I S.

Anas ruficollis L. die Rothhalsgans.

VIRTUS. Caro tenera & sapidissima.

A N A S C R E C C A.

Anas crecca L. die Kriechente.

VIRTUS. Caro tenera, boni saporis, omnibus reliquis anatibus præferenda.

ANAS MOSCHATA.

Anas moschata L. die Bisamente.

VIRTUS. Caro dura, bruna, difficulter digerenda.

ANAS ARBOREA.

Anas arborea L. die Baumente, die Holzente.

VIRTUS. Caro hujus anatis sapidissima, cum piscibus non vescatur.

ANAS MOLLISSIMA.

Anas mollissima L. der Eidervogel, die Eidersgans.

VIRTUS. Dura & piscofa caro aceto macerata, paulisper elixata & dein afflata in cibum a pauperibus recipitur.

ANAS HYPERBOREUS.

Anas Hyperboreus L. die Schneegans.

VIRTUS. Hyperborei in regionibus frigidis septentrionalibus tempore æstivo sub terram defossi tempore hyemali cibus vulgaris sunt.

ONOCRATUS.

Pelecanus Onocratus L. die Kropfgans, der Nimmersatt.

VIRTUS. Dura & rancida caro in cibum tamen hinc inde adhibetur.

BASSANUS.

P E L E C A N U S *Bassanus L.* die Bassanergans, die Schottische Gans.

V I R T U S. Pullorum caro apud scotos ob carnem pingue & delicatam in deliciis habetur.

C Y G N U S.

A N A S *Cygnus L.* der Schwähn.

V I R T U S. Caro nigra, dura, tenax, digestu difficilima. Nihilominus tamen frequens est populorum septentrionalium esca. Mansuetus *Cygnus fero* præfertur. Pectus juniorum in deliciis habetur.

P L A T A L E A.

P L A T A L E A *leucorodia L.* die Löffelgans.

V I R T U S. Caro sapida. *

M E R G U S S E R R A T O R.

M E R G U S *Serrator L.* die Tauchente, der Meertrache, das Tuckantel.

V I R T U S. Caro saporis piscini, edulis tamen.

M E R G U S M E R G A N S E R.

M E R G U S *Merganser L.* die Tauchergans.

V I R T U S. Caro & pinguedo rancidi odoris, frequenter tamen a färöensibus comeditur.

F U L I C A A T R A.

F U L I C A *atra L.* das Rohrhendel.

* Cel. PALAS Reise I. Th. p. 377.

VIRTUS. Caro detracta pelle comeditur, est autem dura, subrancida, digestu difficultis, insalubris.

FULICA A TERRIMA.

Fulica aterrima L. das Blaßhuhn, das schwarze Wasserhuhn.

VIRTUS. Pullorum caro edulis, adultorum tetra, coriacea.

FULICA PORPHYRIO.

Fulica Porphyrio L. der Sultan, das Sultanshuhn.

VIRTUS. Caro sapidissima, in Persia frequens esca.

FULICA CHLOROPUS.

Fulica Chloropus L. die Wasserhenne.

VIRTUS. Caro sapidissima & pinguis, cutis vero naufragium colorem lividum habet.

ARDEA CINEREA.

Ardea cinerea L. der Reiher, der Fischreiger.

VIRTUS. Caro pullorum sapida in artocreate editur. Caro adultorum tenax, vix digerenda, limosissimam saporis.

ARDEA STELLARIS.

Ardea stellaris L. die Rohrdomel.

VIRTUS præcedentis.

ARDEA GRUS.

Ardea Grus L. der Kranich.

VIRTUS. Caro pullorum sapida, adulorum insipida,
tenax, saporis piscini, hinc aceto & aromate ante
csum bene condienda.

C I C O N I A.

ARDEA Ciconia L. der Storch.

VIRTUS. Caro tenax, limosi odoris, digestu difficultis,
insalubris. Aegyptii illa tamen vescuntur.

STRUTHIO - CAMELUS.

STRUTHIO Camelus L. der Strauß, der Ra-
meelstraus.

VIRTUS. Caro dura, digestu difficultis. *Pinguedo* ejus
sapidissima dicitur, loco butyri comedenda. *Ova*
sapida; oculo hominibus satiandis unum sufficit.

COLYMBUS GRILLE.

COLYMBUS Grille L. die grönlandische Taube,
die Tauchertaube.

VIRTUS. Caro pullorum pinguis, mollis, sapidissima.
Pulli ab Islandis pro cibo hyemali sale vel fumo
condiuntur.

COLYMBUS CRISTATUS.

COLYMBUS cristatus L. der Haubentaucher.

VIRTUS. Caro valde pinguis, at rancidi saporis & in-
salubris.

COLYMBUS AURITUS.

COLYMBUS auritus L. der Ohrentaucher, der Meerdröhnhals.

VIRTUS præcedentis.

LARUS CANUS.

LARUS canus L. die Möwe, die kleine graue Möwe.

VIRTUS. Caro fungosa, limosi adoris & saporis, insalubris, digestu difficultis. Pulli ab Islandis eduntur.

LARUS MARINUS.

LARUS marinus L. die Seemöwe.

VIRTUS. Caro quidem sapida, at digestu difficultis, insalubris.

LARUS ATRICILLA.

LARUS atricilla L. die kleine weiße Möwe, der Spötter.

VIRTUS. Caro mollis, pinguis, grata. Ab Islandis sale vel fumo conditi eduntur pulli.

STERNA HYRUNDO.

STERNA hyrundo L. die Seeschwalbe, die Meerschwalbe.

VIRTUS. Caro dulcescens, columbinæ congruens.

STERNA NIGRA.

STERNA nigra L. der Mayvogel, die kleine schwarze Seeschwalbe.

VIRTUS. Caro edulis.

STERNA MINUTA.

STERNA minuta L. die kleinste Fischmöve.

VIRTUS. Caro sapore piscino caret.

D E

PISCIBUS GENERATIM.

AQUEI elementi incolæ a loco, quem potissimum inhabitare amant, dividi solent in pisces

1. *fluviatiles*, qui in fluviis degunt. Quo velocior fluvii cursus, eo salubriores & sapidiores sunt pisces fluviales.

2. *lacustres*, qui lacus inhabitant limosos lente motos. Hi pisces pinguiores quidem, at laxi, mucosi & ob odorem & saporem limosum ingrati & insalubres sunt. Non autem spernendi sunt pisces, lacuum, quorum aqua sat valide movetur.

3. *marinos*, qui pelagum inhabitant. Plerique pisces marini paucis exceptis duri sunt & digestu difficiles.

4. *amphibios*, qui pulmone arbitrario instruuntur. Multi ex hac classe molles, sapidi, alii duri, digestu difficiores.

Indoles piscium est tenuis gelatina mucosa, hinc eorum natura inter vegetabilem & animalem ambigit. Principium enim gelatinosum pene æque ac in carne bubula abundat, * at multa aqua & mucilagine diluta. Putrescendo fœtidi alcalini liquoris plus præbent, quam carnes bubulæ & his multo citius putrescunt.

VIRTUS. Nutriunt tenui gelatina mucosa. At paucissimi cum sint sanguinis & pinguedinis, & gelatina valde aquosa abundant, minus utique alunt, minus sanguinis rubri faciunt, minusque dant roboris quam quadrupedia & aves. Hinc laboriosis hominibus ab esu piscium roboris virium & libidinis diminutio. Ideo monachi generationi non destinati a Romana ecclesia ad majorem vel unicum piscium usum non absque ratione legibus astrinabantur. **

Usus. Nobis pisces diebus jejunii, aliis pœnes carnium esum sunt in usu. Multæ autem dantur gentes, quæ pene ex solis piscibus vitam sustentant. Imo populi circa Mascata & Araxem unice se suaque pecora piscibus alunt. Major sub boreali cœlo

* *Memoires de l' academie de l'an 1730 & 1732.* Caro bubula dat ex 3*iv* extra*di* gr. 108. Cyprinus 152 grana. Lucius grana 168.

** *Ill. HALLER El. Phys. T. VI. p. 203.*

ejus vietus est necessitas, sub hoc enim cœlo
ne grama quidem adolescunt. Historia gentium
etiam docet, antiquorem longe esse piscium quam
carnium esum, populosque inveniri plures ich-
tyophagos quam carnivoros. * *Lactes* piscium
non nisi in lucio æstimantur. *Ova* piscium,
omnino sunt ob duritiem digestu difficilia,
insalubria, imo in quibusdam venenata. *Cauda*
piscium, quæ spinis non abundat, in plurimis pi-
scibus est pars optima. Plurimi pisces maceſcunt
postquam ova generarunt, hinc tempore vernali
plurimi pisces macileſcunt, & insipidi inveniuntur.
Aetas pisces carnem non adeo ac in aliis anima-
libus mutat.

PRÆPARATIO, qua pisces ad esum adaptantur varia est.

Commeduntur :

- a. *Elixati*. Recentes pisces aceto elixati digestu faciles, sapidi & saluberrimi sunt.
- b. *Frixi in craticula*. Pinguiores pisces sic sa-
piunt, digestu faciles.
- c. *Frixi cum butyro aut oleo in sartagine*. Sa-
pidi quidem, at ob multam pinguedinem
digestu difficiliores.
- d. *Sale conditi*. Marini pisces muria conditi no-
bis adferuntur, digestu difficiles.
- e. *Aceto conditi*. Ob duritiem digestu difficiliores.
- g. *Infummati*. Ob duritiem digestu valde diffi-
ciles & cacochymi.

* Ill. HALLER l. c.

η. *Aere siccati*, digestu non adeo difficiles, si nondum subputridi & ad mollitem cocti.

δ. *Embemmati*. Sic optimi, digestu faciles.

ι. *Gelati*. Ob gelu glutinositatem digestu difficiles.

κ. *Sapor & odor limosus* piscium lacustrium disspellitur, si pisces tales aquæ puræ vel fluviatili aliquod ante esum tempus includantur & aqua salita bene abluantur. *

Abusus. Pisces facile & citius quam carnes putrescunt atque plus continent fœtidi alcalini liquoris, quam carnes putrescentes. Frequentior piscium esus ideo putrido - alcalinam in primis viis & sanguine generat acrimoniam, ex qua scabies, ** epidermidis totius secessus, scorbutus, ulceræ maligna putrida, morbus pedicularis, febres putridæ, vermes, *** & a piscibus rancidis lepra observatur. In animalibus, quæ piscibus pascuntur, rancidus & fluidus est adeps, lac ingratum & carnes fœtidæ. Sapor avium pisces rapientium pisculentus. An ab esu piscium leproforum lepra

* *Schwed. Abhandl.* 15. B. opinatur author limosum principium solis adhærere integumentis externis piscis, coctura vero in carnes penetrare.

** Epidemica scabies ex esu sardinarum. *Mémoires de l' academie l'an 1749. p. 134.*

*** Cum mucus putridus innato seminio vermium exclusendo & nutriendo aptum sit pabulum, & ichtyophagæ gentes frequenter vermibus vexentur.

& piscium tænia laborantium tænia? * A piscibus salitis scorbutus, inflammatio & excoriatio genitalium in utroque sexu. **

PISCES FLUVIATILES.

Qui in flaviis velociter motis degunt, pisces sapidi & salubres sunt.

MUSTELLA FLUVIATILIS.

GADUS Lota L. die Trusche, die Ualraupe.

VIRTUS. Caro mollis, dulcis, mediocriter glutinosa, saporis exquisiti, digestu non adeo difficilis. Solidior, candidior & salubrior est caro mustelæ

* *Cel. BLOCH Abhandl. von der Erzeugung der Einge- weidwürmen.* Berlin 1782. p. 42. demonstrat semi- nium vermium intestinalium hominibus quibusdam esse innatum, & vermes intestinales ex uno animali in aliud propagari non posse, etsi vivi ingerantur, hinc ab esu piscium vermes intestinales homini non esse timendos. *Ill. ROSENSTEIN Abh. von dem Kinderkrankh.* 3. Ausg. p. 445. dicit quidem se in cocto Cyprino Bramæ vermem vivum vidisse, at *Cel. BLOCH* p. 4. vidit vernies piscium in aqua ebulliente intra aliquot minuta mori. Forsan vermem Bramæ quem *Ill. ROSENSTEIN* vidit, multa pinguedo piscis & insufficiens coctura ejusdem a morte tuebatur.

** *Cel. ZUCKERT von den Speisen aus dem Thierreich.*
p. 109.

fluviafilis quam lacustris. Mustela totam per aestatem ad hyemem usque in cibum recipi potest. Hepar delicatissimum.

Usus. Mustela, dempta cute mucosa, cocta additis aromatibus editur, nimium autem pinguis affata melius sapit.

A N G U I L L A.

MURSEA Anguilla L. der *Ual.*

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima, at ob viscidam pinguedinem digestu difficilis. Copiose ingesta nauseant, vomitum quandoque febrem causat.

Usus. Editur *affata* cum acetario, vel aceto *elixata* sale atque aromate bene conspersa. *Siccata & muria condita* ut & *infumata*, quæ a multis in deliciis habetur, ægre a ventriculo fertur.

T R U T T A.

SALMO Trutta L. die *Lachsforelle.*

VIRTUS. Caro solida, rubicunda, delicatissima. Copiose autem ingesta ob pinguedinem facile fastidium movet. Trutta salmonata quandoque morbo corripitur, qui eas esui ineptas reddit. *

F A R I O.

SALMO Fario L. die *Forelle.*

VIRTUS. Piscis carnis delicato sapore, teneritudine, pinguedinis blanditie ac salubritate omnibus pi-

* PANTOPPIDAS 2. Th. p. 363.

scibus palmam præripit. Aestate sapidissimus, hyme
me omnem fere amittit gratiam.

Usus. *Elixatus* optime sapit, *salitus* est vilior.

S ALMO SALAR.

SALMO Salar L. der Salm, der Lar.

Habitat in mari, inde in fluvios ascendit, plurimus in
Rheno.

VIRTUS. Caro salmonis rubet & rubor coctione inten-
ditur. Caro salmonis *junioris* seu *Salinunculi* so-
lida, delicati saporis, pinguis, multum nutriens.
At nimis pinguis fastidium mox parit. *Salmo*
marinus ingrati est saporis. Caro salmonis ætate
provectionis sicca & dura est.

Usus. Recens *Salmo elixatus* delicatissimus. *Salitus*
deterior. *Infumatus crudus* cum pipere come-
stus stomacho aptior est quam butyro *frixus*.
Frictione enim magis indurescit.

H U C H O.

SALMO Hucho L. der Huché, die Hauchforelle.

VIRTUS. Caro mediocris saporis.

S ALMERINUS.

SALMO Salmarinus L. der Sämling.

VIRTUS. Caro omnium piscium sapidissima, tenera,
pinguis, friabilis, digestu facilis, boni succi
plena.

Usus. Editur recens & sale conditus.

S A L V E L I N U S.

SALMO Salvelinus L. der Salvelin.

VIRTUS præcedentis.

U M B L A.

SALMO Umbla L. der Nöthling.

VIRTUS. Caro pulchre rubens, sapidissima.

T H Y M A L L U S.

SALMO Thymallus L. die Asche.

VIRTUS. Caro albida, solida, friabilis, digestu facilis, saluberrima, adeo delicata, ut Truttis præferatur a nonnullis.

E P E R L A N U S.

SALMO Eperlanus L. der Stint.

VIRTUS. Caro mollis, sapida, digestu facilis, at parum nutriens. Piscis violam redolet, hinc *Violà marina* Seeveilgen quibusdam audit.

A L P I N U S.

SALMO Alpinus L. die Bergforelle.

VIRTUS. Caro sapidissima.

A L B U L A.

SALMO Albula L. der Weißfisch.

VIRTUS. Caro subfætida, vilis, quæ paulo gratior evadit, si juri acido incoquatur vel elixata cum aceto & armoracia edatur.

OXYRHYNCHUS.

SALMO Oxyrhynchus L. der Hauting, der Schnepel.

Habitat in mari & fluviis.

VIRTUS. Caro friabilis, tenera, non insalubris. *Recens & siccatus* cum rapis coctus in delicis est.

C A R P I O.

CYPRINUS Carpio L. der Karpe, die Carpe.

VIRTUS. Caro carpionis fluviatilis, mediocris magnitudinis, mollis, dulcis, tenera, parum glutinosa, digestu facilis, salubris, bene nutriens. Cyprini maximi duri & tenaces sunt. Cyprini lacustres lutum redolent, insipidi, et si pinguiores & grandiores carpionibus fluviatilibus esse soleant, insalubres sunt.

Usus. Carpio editur elixatus cum aceto & armoracea vel sanguine proprio & aceto elixus, vel frixus. Ex ovis *Caviarum rubrum* conficitur. *Lactes* laudantur in hecica.

B A R B U S.

CYPRINUS Barbus L. der Barme.

VIRTUS. Caro mollis, candida, solubilis, boni succi plena, si piscis e fluvio saxoso limpido capiatur. *Ova Barbi* comesta choleram causare dicuntur. *

* *TIMÆUS Casus medicinal.* p. 104.

B R A M A.

CYPRINUS Brama L. die Brase.

VIRTUS. Piscis in craticula assati caro mollis, pinguis, saporis non insuavis, sed digestu aliquantum difficilis.

T I N C A.

CYPRINUS Trinca L. die Schlehe.

VIRTUS. Caro subglutinosa, saporis suavis, digestu aliquantum difficilis. Bona ex hoc *juscula* parantur.

C A R A S S I U S.

CYPRINUS Carassius L. die Karausche.

VIRTUS. Caro quocunque modo parata, tenerrima & saluberrima.

B A L L E R U S.

CYPRINUS Ballerus L. der Bleh, der Blick.

VIRTUS. Caro salubris, hyeme pinguior.

O R F U S.

CYPRINUS Orfus L. der Orf, der rothe Karpfe.

VIRTUS. Caro sicca, friabilis, salubris, laudatur assata.

A L B U R N U S.

CYPRINUS Alburnus L. der Weissfisch, der Günsster.

VIRTUS. Caro vili saporis, ob multas spinas ægre manducanda.

R U T I L U S.

CYPRINUS *Rutilus* L. Rothfösser. *Rubellus*.

VIRTUS. Caro levis, boni saporis & succi salubris.

E R Y T H R O P H T H A L M U S.

CYPRINUS *Erythrophthalmus* L. das Rothauge.

VIRTUS. Caro Rutilo similis.

D O B U L A.

CYPRINUS *Dobula* L. der Döbel.

VIRTUS. Caro mollis, salubris at spinis referta.

P H O X I N U S.

CYPRINUS *Phoxinus* L. die Elrige.

VIRTUS præcedentis.

N A S U S.

CYPRINUS *Nasus* L. der Nasenfisch.

VIRTUS præcedentis.

J E S E S.

CYPRINUS *Jeses* L. der Bratfisch.

VIRTUS. Caro mollis, miti pinguedine intermixta, saporis jucundi.

Usus. Elixata vel assata salubrem silit cibum.

L E U C I S C U S.

CYPRINUS *leuciscus* L. der Weißfisch, die Laucke.

VIRTUS. Caro boni saporis, digestu facilis.

A P H Y A.

CYPRINUS Aphy a L. der Spirling.

VIRTUS præcedentis.

G O B I O.

CYPRINUS Gobio L. der Gründling, der Kressling.

VIRTUS. Caro piscis ex aqua pura capti salubris & sapida, ex fluvio limoso insipida, vilis, insalubris.

Usus. Piscis frixus comedи solet.

C O T T U S G O B I O.

Cottus Gobio L. der Koppe.

VIRTUS. Caro mollis, suavis, digestu facilis, ovis turget pinguibus, copiosis, delicatissimis, hyeme optimis. Fluvialis lacustri præstantior est.

G A S T E R O S T E U S A C U L E A T U S.

Gasterosteus aculeatus L. der Stichling, der Stichbüttel. *Pungitius.*

VIRTUS. Pisciculus ob parvitatem & multos aculeos non æstimatus. Elixatus vel assatus est pauperum cibus.

P E R C A F L U V I A T I L I S.

Perca fluviatilis L. der Flußbärßch, der Bärßch.

VIRTUS. Caro solida, duriuscula, sed resolubilis tamen, cum petroselino coda cibus gratus, quovis

vis anni tempore excepto mense Aprili salubris.
Ova sartagine frixa in deliciis sunt.

PERCA CERNUA.

PERCA cernua L. der Kaulbarsch.

VIRTUS. Caro priori similis, frequens in quadragesima cibus.

LUCIOPERCA.

PERCA Lucioperca L. der Sandbarsch, der Zauder.

VIRTUS. Caro alba, pinguis, tenera, salubris, per totum annum excepto mense Aprili bona.

USUS. Editur elixatus butyro superfuso. Salitus & infumatus vilior est.

ZINGEL.

PERCA Zingel. der Züngelbarsch.

VIRTUS præcedentis.

LABRAX.

PERCA Labrax L. der Seehecht, der Seewolf.

VIRFUS. Pilicis delicatus.

ALBURNUS.

PERCA Alburnus L. der Weißbarsch.

VIRTUS præcedentis.

LUCIUS.

Esox Lucius L. der Hecht.

VIRTUS. Caro lucii mediæ magnitudinis solida, delicata; stomacho idonea, saluberrima. Caro lucii vetustioris vel nimis magni dura, digestu difficultis, insalubris.

USUS. Editur elixatus & assatus. *Lucius parvus* Brats hecht sartagine frixus levem fistit cibum.

G L A N I S.

SILURUS Glanis L. der Wels. *Silurus* der Schädfisch.

VIRTUS. Maximus fluviatilium piscis, judæis vetitus, quia squamis caret. Caro mollis, perpinguis, saporis boni, succi valde nutrientis plena, sed glutinosa, ventriculum relaxans.

USUS. *Silurus junior* laudatur cum aromatibus codus. *Salitus non sapit.*

G O B I U S N I G E R.

Gobus niger L. die Meergrundel.

VIRTUS. Caro non adeo mala.

B A R B A T U L A.

COBITIS Barbatula L. die Bartgrundel, die Schmerl, die Grundel. *Fundulus.*

VIRTUS. Caro vernali tempore sapidissima, saluberrima, tenerrima, præsertim Barbatulæ, quæ circa ripas in limpidis rivulis reperitur & Steinschmerl dicitur.

USUS. Editur elixata in aqua vel vino cocta addito saccharo, butyro, aromate.

COBITIS FOSSILIS.

C O B I T I S *fossilis* L. der Prälzer, die Bißgurm,
der Schlammbeißer, der Wetterfisch.

V I R T U S. Pisciculi caro est priori ignobilior. Pisciculus
lagenæ vitreæ fabulo & aqua impletæ inclusus
sua inquietudine instantem aeris mutationem in-
dicat, hinc thermometrum vivum exhibet.

COBITIS TÆNIA.

C O B I T I S *Tænia* L. der Steinbeißer, die Dorn-
gründel.

V I R T U S. Caro tenacior quam præcedentis, hinc inter
viles pisces numeranda.

P I S C E S M A R I N I.

Plerique pisces, qui pelagum inhabitant, paucis ex-
ceptis, duri & digestu difficiles sunt. Optimi &
sapidissimi sub durissima glacie maris germanici
ab 80 gradu usque ad polum arcticum depre-
henduntur. Dantur pisces marini, qui e mari in
fluvios descendunt. Mere autem marini aquam
dulcem non ferunt.

MURÆNA HELENA.

M U R Æ N A *Helena* L. die Meeraal, die Seeaal,
die Muråne.

V I R T U S. Caro ob delicatum saporem Helena cænarum
audit, est anguilla flaviatili macrior.

T H Y N N U S.

Scomber Thynnus L. Thunfisch, der Thonino.

VIRTUS. Caro delicata vitulinæ fere similis.

Usus. Editur tostus vel frixus cum aceto & oleo. In Italia intestina replet carne consissa, aceto macerata, pipere, sale & allio condita, sicque lucanicas grati saporis conficiunt. *

P E L A M I S.

Scomber Pelamis L. der Bonetfisch.

VIRTUS. Caro solida, sicca, at sapida & nutriendis.

S C O M B E R.

Scomber Scomber L. die gemeine Mackrele.

VIRTUS. Caro mollis, sapida, modice comesta non insalubris, ob pinguedinem non nimia copiaingerenda.

Usus. Optime sapit assatus. *Salitus ad exterias regiones mittitur.*

T R A C H U R U S.

Scomber Trachurus L. die Bastardmackrele.

VIRTUS. Caro siccior & durior quam scombri.

S U R M U L E T U S.

Mullus Surmuletus L. der Nisenbarbe.

VIRTUS. Caro sapidissima.

* Cel. LABAT Reise nach Spanien. I. Th. p. 74 & 78.

B A R B A T U S.

M U L L U S *Barbatus* L. der Rothbart, der Meerbarbe.

V I R T U S. Caro omnium piscium sapidissima, jam a Romanis præsertim caput in deliciis habebatur. Piscis desquamatus rubro gaudet colore.

M U L L U S I M B E R B I S.

M U L L U S *imberbis* L. der Kahlbart.

V I R T U S præcedentis.

P E R C A M A R I N A.

P E R C A *marina* L. der Seebärfsch.

V I R T U S. Caro mollis, pinguis, tenera, digestu facilis, sapidior perca fluviatili. Laudatur in sartagine frixa & farina conspersa.

M O R H U A.

G A D U S *Morhua* L. der gemeine Kabeljau. Aëre exsiccatus Stockfisch. *Salitus* & *exsiccatus* La berdon dicitur.

V I R T U S. Caro piscis *recentis* sapida, tenera, facilis digestionis, salubris. *Aere exsiccatus* tantam obtinet duritiem, ut multos per annos sine sale incorruptus servari possit, sed difficilis est digestu, nisi dura caro cum bulliente aqua coquatur, maceretur & fustario tenerior reddatur. Coqui variis aliis artificiis siccatum hunc piscem molliorem reddere sciunt.

M E R L U C I U S.

GADUS *Merlucius* L. der kleine Stockfisch.

VIRTUS præcedentis.

A E G L E F I N U S.

GADUS *Aeglefinus* L. der Schelfisch.

VIRTUS. Caro recens sapida, solida quidem & sicca, at digestu tamen facilior, quam Morhus cencetur. *Salitus* nobis adducitur.

M U S T E L A M A R I N A.

GADUS *Mustela* L. die Meerquappe.

VIRTUS. Caro sapida, at solidior quam Mustelæ fluviatilis.

M E R L A N G U S.

GADUS *Merlangus* L. der Wittling.

VIRTUS. Caro mollis, tenera, sapida.

B A R B A T U S.

GADUS *Barbatus* L. der Phycis, der Steinbock.

VIRTUS præcedentis.

C A L L A R I A S.

GADUS *Callarias* L. der Dorsch.

VIRTUS. Caro solida, sicca, at digestu facilis.

M O L V A.

GADUS *Molva* L. der Leng.

VIRTUS præcedentis. Caro mollior, sapidior & durabilior quam Morhuæ, hinc pro itineribus marinis frequens.

C A R B O N A R I U S.

GADUS *Carbonarius* L. der Kohlmund.

VIRTUS. Caro etiamsi recens, dura, cruda & vilis saporis, pauperum solummodo cibus.

H A R E N G U S.

CLUPEA *Harengus* L. der Pöckelhärting. *Halex.*

VIRTUS. Caro recentis harengi pinguis, dulcis, mollis cum sale elixata vel assata editur, sed mox ob nimiam dulcedinem fastidium parit. *Muria-*
tus *harengus* editur crudus qui salubrior quam assatus, & in morbis pituitosis utilis est.

Salitus & *infumatus* *harengus* Pickling dicitur, durus, siccus, parum nutriens, difficulter digerendus cibus est. Vide *condimenta Salina*.

S P R A T T U S.

CLUPEA *Sprattus* L. die Sprotte.

VIRTUS. Caro pinguis & tenera, assata, fumata & siccata delicati saporis est.

E N C R A S I C U L U S.

CLUPEA *Encrasiculus* L. die Sardelle. *Sardina.*

VIRTUS. Piscis *muria* conditus editur crudus cum capparibus, & olivis, vel cum aceto, oleo & pipere forma acetarii. Additur etiam saporis gra-

tia ovis frixis & embematibus piscium & carniū. Vide *Condimenta salina*.

A L O S A.

CLUPEA Aloſa L. die Alſe.

VIRTUS. Caro pinguis & rubra, saporem salmonis ferre habet. Editur fumata.

T H R I S S A.

CLUPEA Thriffa L. die Borstenflosſe.

VIRTUS. Inter optimos mensæ pisces numeratur in Insulis Caribæis, ubi vero non raro cibus venenatus dicitur evadere. *

R H O M B U S.

PLEURONECTES Rhombus L. das Vierdeck, der Rhombus.

VIRTUS. Caro tenera, sicca, delicata, digestu facilis, non insalubris. Antiquitas Rhombum jam celebravit.

H I P P O G L O S S U S.

PLEURONECTES Hippoglossus L. der Heilbutt.

VIRTUS. Caro recentis piscis sapida, sed propter copiosam & firmam pinguedinem illi intermixtam stomacho gravis digestu est. Magnus hicce piscis in partes dissectus & salitus conservatur.

* Cel. BROWNE the natural History of Jamaica. Lond. 1756. p. 443.

P L A T E S S A.

P L E U R O N E C T E S *Plateffa* L. der Plateifß seu Schulle.

VIRTUS. Caro pinguis & sapidissima.

F L E S U S.

P L E U R O N E C T E S *Flesus* L. der Flunder.

VIRTUS prioris.

L I N G U A T U L A.

P L E U R O N E C T E S *Linguatula* L. die Schaare.

VIRTUS præcedentis.

S O L E A.

P L E U R O N E C T E S *Solea* L. die Zunge.

VIRTUS. Caro piscis spinosa quidem, at tenera, sicca, delicata, digestu facilis, salubris. *Siccatus* pis- cis lixivio cinereo maceratus elixatur & cum pis- sis comeditur.

P L E U R O N E C T E S M A X I M U S.

P L E U R O N E C T E S *maximus* L. die Steinbutte.

VIRTUS præcedentis.

L I M A N D A.

P L E U R O N E C T E S *Limanda* L. der Schuppenblutfisch.

VIRTUS præcedentis.

P A S S E R.

PLEURONECTES Paffer L. der Stachelflunder.
VIRTUS præcedentis.

B E L O N A.

ESOX Belone L. die Meernadel.

VIRTUS. Caro subdura, sapida, digestu paulo difficultilis.

L Y R A M A R I N A.

TRIGLA Lyra L. die Meerleher.

VIRTUS præcedentis.

C U C U L U S M A R I N U S.

TRIGLA Cuculus L. der Seeguckguck.

VIRTUS præcedentis.

L U C E R N A M A R I N A.

TRIGLA Lucerna L. die Meerleuchte, der Meer-
geyer.

VIRTUS præcedentis.

T I N C A M A R I N A.

LABRUS Tinca L. die Meerschlehe.

VIRTUS præcedentis.

P A V O M A R I N U S.

LABRUS Pavo L. der Meerpfau.

VIRTUS præcedentis.

F A B E R.

Z E U S *Faber L.* der St. Peterfisch.

V I R T U S prioris.

D R A C O.

T R A C H I N U S *Draco L.* der Stacheldrache, das Petermännchen.

V I R T U S prioris. Punctura spinæ grave vulnus inferre scribitur. *

G L A D I U S.

X I P H I A S *Gladius L.* der Schwerdtfisch, der Desgenfisch.

V I R T U S prioris.

C E P H A L U S.

M U G I L L *Cephalus L.* die Meeräsche, der Großkopf.

V I R T U S præcedentis. Ex ovis hujus piscis *caviarum* seu *Botargo Italorum* paratur.

U M B R A.

S C I A E N A *Umbra L.* die Seekrähe.

V I R T U S prioris.

H E P S E T U S.

A T H E R I N A *Hepsetus L.* der Mittelländische Kor-nährenfische.

V I R T U S prioris.

A U R A T A.

SPARUS Aurata L. der Goldbrachse, ob splendenterem colorem aureum.

VIRTUS. Caro sartagine frixa digestu paulo difficilis.

S P A R U S A N N U L A R I S.

SPARUS annularis L. der Schwarzringel.

VIRTUS prioris.

S A R G U S.

SPARUS Sargus L. der Bandirte.

VIRTUS prioris.

M E L A N U R U S.

SPARUS Melanurus L. der Schwarzschwanz.

VIRTUS prioris.

S A L P A.

SPARUS Salpa L. der Goldstrich.

VIRTUS prioris.

C A N T H A R U S.

SPARUS Cantharus L. das Ringauge.

VIRTUS prioris.

B O O P S.

SPARUS Boops L. der Großauge.

VIRTUS prioris.

MÆNA.

SPARUS Mæna L. der Larifisch.

VIRTUS. Caro sapida, at alvum aliquoties movens.
Etiam sale condita servatur.

E R Y T H R I N U S.

SPARUS Erythrinus L. die Rothschuppe.

VIRTUS prioris.

P A G R U S.

SPARUS Pagrus L. die Sackflosse.

VIRTUS prioris.

A P H Y A.

GOBIVS Aphya L. die Mhlgrundel.

VIRTUS. Caro sapida.

P I S C E S A M P H I B I L.

Pisces pulmone arbitrario instruti maximam partem
matis sunt incolæ, hinc paucis exceptis carnem
piscium marinorum habent.

H U S O.

ACIPENSER Huso L. der Haufen.

VIRTUS. Ex mari Danubium & fluvios imperii Ruthe-
nici petit. Caro piscis recentis delicata, carne
vitulina sapidior.

Usus. Editur recens elixata vel frixa & succo citri humectata. Caro sale condita ante esum aqua macerari debet.

S T U R I O.

ACIPENSER Sturio L. der Stör.

VIRTUS. Ex mari excurrit in maiores fluvios. Caro piscis junioris præsertim in otis marinis capti tenera, Husoni carni fere similis, valde nutriend.

Usus. Caro recens frixa vel elixata editur. Piscis involvamenta seclusus conservatur siccatus vel salitus. Fortis tendo dorsum a capite ad caudam occupans, exseclusus & exsiccatus in cibum quoque recipitur.

T U K A.

ACIPENSER Tuka KRAMERI der Tüd.

Antacæus. Habitat in Danubio.

VIRTUS. Caro non ingratia saporis, crocea pinguedine referta, mollis, Husone tamen inferior.

R U T H E N U S.

ACIPENSER Ruthenus L. der Sterlet.

VIRTUS præcedentis.

L A M P E T R A M A R I N A.

PETROMYZON marinus L. die Lamprete. Habitat in mari, initio veris ad flumina migrat.

VIRTUS. Caro delicati saporis, at viscosi succi plena.

LAMPETRA FLUVIATILIS.

PETROMYZON fluviatilis L. die Neunauge seu die Griffe. Habitat in fluviis.

VIRTUS. Piscis recens nauseosi & dulcescentis saporis est; frixus & aceto conditus durior & sapidior redditur, at ructus & gravitatem in ventriculo producit.

T O R P E D O.

RAJA Torpedo L. der Krampffisch. Habitat in mari mediterraneo: qui hunc piscom tangunt ictu electrico percutiuntur.

VIRTUS. Caro Torpedinis & omnium Rajarum dura, gravis & vilis est.

B A T I S.

RAJA Batis L. der Stachelrothe.

VIRTUS. Caro dura, gravis, digestu difficilis.

P A S T I N A C A.

RAJA Pastinaca L. der Pfeilschwanz.

VIRTUS. Piscis aculeo caudæ adhærens difficulter sanabile vulnus excitat, caro tamen sine noxa comeditur.

O X Y R I N C H U S.

RAJA Oxyrinchus L. das Spitzmaul.

VIRTUS. Carne præ reliquis Rajis molliori gaudet. Fumo indurata nobis mittitur.

M I R A L E T U S.

R A J A *Miraletus L.* der Spingelroche.

V I R T U S. Caro dura.

R A J A C L A V A T A.

R A J A *clavata L.* der Nagelroche.

V I R T U S. Caro dura, ut reliquarum Rajarum.

A C A N T H I A S.

S Q U A L U S *Acanthias L.* der Dornhaay.

V I R T U S prioris.

Z Y G Æ N A.

S Q U A L U S *Zygæna L.* der Hammerfisch.

V I R T U S prioris.

C A R C H A R I A S.

S Q U A L U S *Carcharias L.* der Menschenfresser,
der Requin.

V I R T U S præcedentis.

P R I S T I S.

S Q U A L U S *Pristis L.* der Sägefisch.

V I R T U S præcedentis.

G A L E U S.

S Q U A L U S *Galeus L.* die Meersau.

V I R T U S prioris.

L O P H I U S P I S C A T O R I U S.

L O P H I U S *piscatorius L.* der Meerfrosch.

V I R T U S prioris.

M O L A.

TETRODON Mola L. der Mühlsteinfisch.

VIRTUS præcedentis.

H Y S T R I X.

DIDON Hystrix L. der grosse Stachelfisch.

VIRTUS præcedentis.

S C O L O P A X.

CENTRISCUS Scolopax L. der Schneppenfisch.

VIRTUS præcedentis.

A C U S.

SYNGNATHUS Acus L. die Spizznadel.

VIRTUS præcedentis.

H I P P O C A M P U S.

SYNGNATHUS Hippocampus L. das Seepferdchen.

VIRTUS præcedentis.

A M P H I B I A.

Ex tetra hac animalium classe valde pauca in cibum recipiuntur, etsi plura & forsan omnia vi nutriendi gaudeant. Indoles amphibiorum cum frigido piscium sanguine convenit.

TESTUDO VULGARIS.

TESTUDO orbicularis L. die Flusschildkröte.

VIRTUS. Caro bovinæ similis, minus sapida tamen quam testudinis marinæ, crassum & mucosum suppeditat nutrimentum.

Usus. Optime sapiunt testudines abscissis capite, cauda & pedibus, tamdiu elixatae, donec tegmina facile a carne removeri possint, atque tandem frixa addito allio, sale aliisque aromatibus. Jura testudinum in hecīca laudantur. *

TESTUDO LUTARIA.

TESTUDO lutaria L. die Schlammsschildkröte, die Sumpfschildkröte.

VIRTUS præcedentis.

TESTUDO MARINA.

TESTUDO Mydas L. die Riesenschildkröte, die Meerschildkröte.

VIRTUS. Caro elixata est albo-viridescens, pinguedine intermixta, instar carnis vitulinæ delicata, salubris & digestu non adeo difficilis. Testudo perpaucam gelatinam habet; Caro & jura inde

* Aestum & siccitatem hecīcorum plus quam alia iuscula, cum minus alcalescentia sint, moderantur jura testudinum & ranarum. *Cel. TRNKA historia febris hecīcae.* p. 345.

parata scorbutum & luem venereum curant. Testudo hæc stupendæ adeo magnitudinis est, ut octoaginta hominibus satiandis sufficiat. Solis testudinibus prædones itineratores sæpe diu in America vixerunt.

Usus. Caro elixata, vel affata editur. Sale condita in exteris regiones transfertur. *Ova* ut gallinacea cocta vel sola vel cibis admixta comeduntur. *Pinguedo* sevo bovino similis viridescit & comesta urinam viridescente colore imbuit.

Caro delicatissima circa costas est, hæc affata cum pinguedine dein sale pipere & succo citri condita eximum silit cibum.

TESTUDO CARETTA.

TESTUDO Caretta L. die Karettschildkröte.

VIRTUS. Caro sapida, at vi eccoprotica gaudet; ideo ad varios morbos præsertim scorbutum & luem curandam laudatur, copiosior usus urinam & sudorem colore imbuit.

Ova hujus testudinis sapidissima omnium sunt.

R A N A.

RANA esculenta L. der grüne Wasserfrosch. *

* *Insalubris* dicitur esse rana in putridis aquis degens. Femora ranarum, quæ mense Martio venduntur vel a *Rana temporaria* vel a *Bufone* sunt, juniores enim ranæ esculentæ sub finem Martii, annosiores ad finem

VIRTUS. Caro ranarum, pullorum gallinaceorum carni quidem similis, at pauci nutrimenti cibus est, perpaucam enim gelatinam exhibet.

USUS. Elixata vel assata mensis adhibetur. *Jus* e femoribus ranarum coctum hecticis & biliosis utile censetur.

C R O C O D I L U S.

LACERTA Crocodilus L. der Crocodilk.

USUS. Caro moschi odorem spargit, ab Indis & Mauris editur. *Ova* crocodili sapidissima sunt.

I G U A N A.

LACERTA Iguana L. der Leguan, der Kammleguan.

VIRTUS. Caro sapidissima, pullinæ carni multum præferenda, at siphiliticis noxia. *Ova*, quæ vitello carent & coctione non indurescunt, sapidissima sunt.

V I P E R A.

COLUBER Berus L. die Europäische Natter.

VIRTUS. Caro capite & cauda rejectis ex aqua in modum piscium cocta quondam leprosis porrigeba-

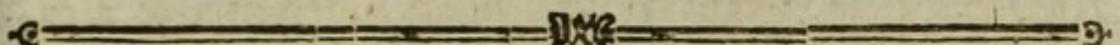
Aprilis ex limo, quo se per hyemem recipiunt, saltent in climate frigidiore, prodeunt. *Cel. SPILMANN Inst. med. 1774. p. 178.*

tur; ut nigritæ in Africa adhucdum solent. Hodie vero solum *jus viperinum* exhibetur.

BOA CONSTRICTOR.

Boa Constrictor L. die Königsschlange, die Riesen schlange.

VIRTUS. Caro ingentis hujus serpentis delicatissima dicitur & ab Indianis in cibum, quem in delicis habent, adhibetur.

INSECTA.

Etiam e teterima hac classe animalium, pauca quædam in usum alimentarem adhiberi solent. A quibusdam cicadæ, ab aliis Araneæ, scorpique in cibum recipiebantur. * Conveniunt insecta cum piscium natura putredinosa.

CANCER FLUVIATILIS.

Cancer Astacus L. der Flusßrebs. Eligendi sunt astaci mediæ magnitudinis, in limpida aqua degentes a Majo ad Augustum capti, quo tempore ovulis & carne sunt pleni. Augusto mense, quo proprium sibi thoracem struunt, proprio odore & sapore prædicti sunt. Possunt domi nutriti hepate bovis: delicatissimi sunt, qui lacte

* *Ill. HALLERI Elem. Physiol. T. V. p. 205.*

nutriuntur. Urticæ foliis diutius vivi conservantur, si aceto vel cerevisia conspergantur.

VIRTUS. Caro astaci sapidissima, digestu facilis & evidenter nutriens quidem est, sed aliquid acritatis continet, quod faucibus molestum est & quandoque varios producit morbos exanthematicos. Frequentior cancerorum elus, sanguinem solvere, quia sale alkalino urinoso abundant, hinc hæmoptoēn et phthisim inducere dicuntur.

En conquassatis canceris jura valde nutrientia & alkaliescentia parari solent, quæ acido laborantibus convenient.

USUS. Coctus in cibum recipitur.

P A G U R U S.

CANCRER *Pagurus L.* der gemeine Taschenkrebs.

VIRTUS. Caro sapidior & delicatior quam reliquorum cancerorum marinorum.

USUS. Caro in sartagine frixa vel cocta cum embemmate acido aut frigefacta cum oleo, aceto & pipere editur.

G A M M A R U S.

CANCRER *Gammarus L.* der Hummer, der Meerfrebs.

VIRTUS. Stupendæ magnitudinis sæpe est. *Caro* dura, compacta, digestu difficillima, in cauda vix edulis. Laudatur chelarum caro, vino macerata, diu

cocita & aromate bene conspersa. Femellæ antecellunt mares.

C R A N G O N.

CANCER *Crangon L.* die Garnâle. Cancer digitii infantis neunati magnitudinem vix excedit.

VIRTUS. Crangones carne tenera & sapidissima gaudent, præsertim caudæ crusta spoliatae, pipere, sale & aceto præparatae.

S Q U I L L A.

CANCER *Squilla L.* der Squillenfrebs.

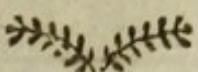
VIRTUS. Parvi hi cancri Hamburgo jam elixati ad alias regiones mittuntur & digestu faciles sunt.

L O C U S T A.

GRYLLUS cristatus L. *Locusta L.* der Heuschrecke, der Kamheuschrecke.

VIRTUS. Caro femorum est esculenta. Arabes, Syrii & Aegyptii sine specierum discrimine locustis tostis butyro superfuso vel in aqua coctis addito butyro vescuntur. In Mecca ex pulvere locustarum sole siccatarum cum aqua pultem conficiunt, quo incolæ loco panis utuntur. *

* Schwed. Abh. 14. Band. p. 81.

V E R M E S.

Ex numeroſa vermium claſſe ſequentes in uſum ali-
mentarem adhibentur.

C O C H L E A.

HELIX Pomatia L. der Schnecke, der Weinberg-
ſchnecke.

VIRTUS. Caro glutinosa, tenax, nulla præparatione
emollienda, hinc digestu difficultis. Abusus dy-
ſpesiam, ructus, oppressionem & murmura in-
ducit.

Uſus. Cochleæ elixatæ & embemmati ex aceto, armo-
raceo & oleo intinctæ multis gratum edulii genus
ſunt. *Jure cochlearum* hec tica curabatur. *

M Y T I L U S.

MYTILUS edulis L. die gemeine Mießmuschel,
die Küchenmuschel.

VIRTUS. Cibus sapidus, bene nutriens, at digestu non
adeo facilis, ſi majori copia affumatur. Odoris
& faporis gratia embematibus carnium præfer-
tim caponum additur.

Uſus. Mytilus ut ostrea crudus comedи nequit, ſed
vel elixus vel affatus mensis apponitur. Optima
eft præparatio, ſi in propria ſua ſalſugine elixe-

* *Cel. TRNKA febris hec. hiſtor. p. 345.*

tur & petroselino, allio atque sinapi condiatur.

Caro alba elixatione quandoque subrubra evadit.

Mytuli marini antecellunt eos, qui in stagnis marinis degunt. *Veteres Mytuli* noscuntur, quod elixatione saturate rubri evadant, hi succo turgent acri, amaro, qui fauces erodit, tussim siccum & vocem raucam efficit. *

Mytuli quandoque ex morbo, qui omnibus testaceis communis est, evadunt *venenati*, hi comedunt anxietatem, convulsionem, tremorem, capitis intumescentiam, maculas in cute efflorescentes, delirium & febrem producunt. *Antidotum* est acetum, succus citri, piper præmisso vomitorio. Vide *Toxicologiam*.

O S T R E A.

Ostrea edulis L. die Auster.

VIRTUS. Nobilissimus ex classe testaceorum cibus & forte unicus, qui *vivus* ab homine comeditur. Ostreæ crudæ molli pulpa admodum nutriendunt, naturali salsugine alvum movent, gelatinoso succo acrimoniam humorum obtundunt, hinc emaciatis utilis cibus. ** Crudæ facilius digeruntur, quam quæ butyro & aromatibus in propriis testis frixa comeduntur.

* *Cel. ZÜKERT mat. alim.* p. 128.

** Ostrearum esu curabatur hecica *Cel. TRNKA historia febris hecicæ. Vindobonæ 1783,* p. 163 & 344.

Sed eligendæ sunt ostreæ recentes , mediæ magnitudinis, teneræ, succosæ, in limpida aqua captæ, quæ enim in stagnis marinis degunt, vilioris sunt notæ, duræ & ingrati saporis. Ostreæ anglicæ viridescentes cum succo citri comedæ omnium delicatissimæ sunt.

Ostreæ eo tempore, quo ova pariunt, innumeris vermiculis rubicundis replentur & summe nocent in cibum adhibitæ. *

D A C T Y L U S.

PHOLAS Dactylus L. der Steinbohrer.

VIRTUS. Caro delicati saporis editur in Gallia ab incolis maritimis.

CARDIUM EDULE.

CARDIUM edule L. das Kammdoublet.

VIRTUS. Caro sapida ostreæ congruens in cibum recipitur.

ECHINUS ESCULENTUS.

ECHINUS esculentus L. der Seeball, der Meerapfel. *Pomum marinum.*

VIRTUS. Caro, præsertim vero ova hujus vermis elixa vel assata comeduntur.

* *Cel. GEOFFROY 6. Th. p. 73. & Nouveaux Mémoires sur l' Italie par deux Gentilshommes Suedois. 1764. T. 2. p. 110.*

SÆPIA OFFICINALIS.

SÆPIA officinalis L. der Dintenfisch, der Blackfisch, die Meerspinne.

VIRTUS. Caro dura instar glutinis coriacei, digestu difficultima, vilis & ingrati saporis; Editur tamen in variis Galliæ locis.

Usus. Caro lixivio salis & cinerum macerata dein aqua elixatur & postea frigitur cum butyro, allio, petrosellino & pipere. Jus e carne sæpiæ paratum vim eccoproticam habet.

SÆPIA MEDIA.

SÆPIA media L. die Meerspinne.

VIRTUS præcedentis. Atramentum quod animal proicit in manu ardorem excitat, juri tamen admiscetur, quo sæpia coquitur.

SÆPIOLA.

SÆPIA Sæpiola L. der Zwergblackfisch, die kleine Meerspinne.

VIRTUS. Caro mollior & sapidior quam Sæpiæ officinalis.

SÆPIA OCTOPODIA.

SÆPIA octopodia L. der Achtfuß. Italis Polpo.

VIRTUS. Caro cibum sicut instar corii durum, vilem, ingrati saporis, ex maceratione nitri rubentem, digestu difficultimum.

Usus. Hæc sæpia lixivio nitri macerata, elixata & postea butyro frixa & pipere bene condita mensis apponitur.

SÆPIA LOLIGO.

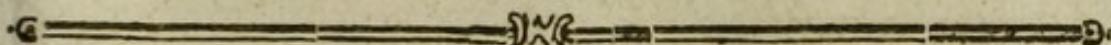
Sæpia Loligo L. die Seekaze. Italis *Calamaro*,
der Calamar.

VIRTUS præcedentis.

C O N D I M E N T A

E S C U L E N T O R U M E T P O T U L E N T O R U M .

E L E N C H U S G E N E R A L I S .

Condimenta salina. *Salzgewürze.*

————— acida. *Saure Gewürze.*

————— dulcia. *Süsse Gewürze.*

————— pinguia. *Fette.*

————— laetitia. *Milchartige.*

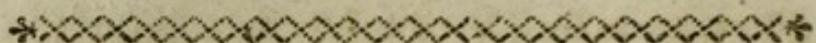
————— gelatinosa. *Galertartige.*

————— aromaticia. *Aromatische Gewürze.*

————— extraordinaria. *Außerordentliche.*

————— narcotica. *Betaubende Gewürze.*

ELENCHUS SPECIALIS.

S A L I N A.

- Sal culinare. *Küchenſalz*.
— Gemmæ. *Steinsalz*.
— marinum. *Meersalz*.
Nitrum. *Salpeter*.
Caviarum. *Caviar*.
Garum. *Fischlake*.
Sardina. *Sardelle*.
Halex. *Höring*.
Caro muriata. *Pöckelfleisch*.
—— fumata. *Geräuchert Fleisch*.

A C I D A.

- Acetum vini. *Weinessig*.
—— cerevisiæ. *Biereſſig*.
Omphacium. *Agrest*.
Succus citri. *Citronensaft*.

D U L C I A.

- Saccharum. *Zucker*.
Mel. *Honig*.
Sapa musti. *Eingesottener Moſt*. *Moſtaſt*.

P I N G U I A.

- Oleum olivarum. *Baumöl*.
—— amygdalarum. *Mandelöl*.

Oleum lini. *Leinöl.*

- Cocos. *Kocosöl.*
- raparum. *Rühsaamenöl.*
- papaveris. *Mohnsaamenöl.*
- sesaminum. *Sesamöl.*
- myagrinum. *Leindotteröl.*

Medulla ossium. *Knochenmark.*

Pinguedo bovina. *Ochsenfette.*

- anserina. *Gänsefett.*
- porcina. *Schweinschmalz.*
- piscina. *Fischschmalz.*

Pinguedo empyreumatica. *Tropffette.*

Lardum. *Speck.*

L A C T E A.

Cremor lactis dulcis. *Sahne.*

- — acidus. *Saurer Milchrohm.*

Oxygala. *Sauermilch.*

Lac ebutyratum. *Buttermilch.*

— spissatum. *Dickmilch.*

Coagulum lactis. *Milchtopfen.*

Butyrum recens. *Butter.*

— coctum. *Schmalz.*

Caseus. *Käss.*

— cremoraceus. *Butterkäss.*

— non cremoraceus. *Nachkäss.*

— antiquus. *alter Käss.*

G E L A T I N O S A.

Gelatina cornu cervi. *Hirschhörngalert.*

- Gelatina carnis. *Fleischgalert.*
 ——— ichthiocollæ. *Hausenblasengalert.*
 ——— amyli. *Kraftmehlgalert.*
 Ovi albumen. *Eyweiss.*
 — vitellus. *Eyerdotter.*
 Ova gallinacea. *Hünnereyer.*
 Sanguis animalium. *Thierblut.*

AROMATICA MITIORA.

- Allium. *Knoblauch.*
 Cepa. *Sommerzwiebel.*
 Allium fistulosum. *Winterzwiebel.*
 ——— Scorodoprasum. *Rokenbolle.*
 ——— Ascalonicum. *Scharlotten.*
 ——— Porrum. *Porre.*
 ——— Schœnoprasum. *Schnittlauch.*
 Cepa sectilis. *Spalschnittlauch.*
 Lepidium. *Pfefferkraut.*
 Satureja. *Saturey. Bohnenkraut.*
 Mentha gentilis. *Küchenmünze.*
 Salvia. *Salbey.*
 Rosmarinus. *Rosmarin.*
 Thymus. *Thymian.*
 Serpyllum. *Quendel.*
 Basilicum. *Basilicum.*
 Majorana. *Majoran.*
 Origanum vulgare. *Wohlgemuth.*
 Cerefolium. *Kerbel.*
 Scandix odorata. *Spanischer Kerbel.*
 Cortex citri. *Citronenschalle.*

- Carvi. *gemeiner Kümel.*
 Cuminum. *Römischer Kümel.*
 Nigella. *Schwarzkümel.*
 Anethum. *Dill.*
 Fæniculum, *Fenchel.*
 Anisum. *Anis.*
 Sinapis. *Gemeiner Senf.*
 Eruca. *Weißer Senf.*
 Dracunculus. *Dragun.*
 Artemisia. *Beyfuß.*
 Laurus. *Lorber.*
 Juniperus. *Wacholder.*
 Petroselinum. *Peterfilie.*
 Capparis. *Kapern.*
 Chalca palustris. *Sumpf-Dotterblume.*
 Spartium scoparium. *Pfriemenkraut.*
 Armoracea. *Meerrettig.*
 Alliaria. *Knoblauchskraut.*
 Cardamine pratensis. *Wiesenkreße.*
 Tanacetum vulgare. *Reinfarn.*
 Melilotus cærulea. *Sibengezeit.*
 Crithmum maritimum. *Meerfenchel.*
 Enula. *Aland.*
 Semen papaveris. *Mohnsaamen.*
 —— cynæ. *Wurmsaamen.*
 Crocus. *Safran.*
 Nux moschata, *Muskatennuß.*
 Macis. *Muskatenblühe.*
 Cinamomum. *Zimt.*

A C R I O R A.

- Caryophyllus aromaticus.** *Gewürznelke.*
Anthophyllus. *Mutternägelein.*
Piper. *Gemeiner Pfeffer.*
Amomum seu Piper Jamaicense. *Westindischer Pfeffer.*
Capiscum. *Spanischer Pfeffer.*
Cubebæ. *Cubebeen.*
Cardamomum. *Cardamomen.*
Grana paradysi. *Paradieskörner.*
Zingiber. *Ingwer.*
Galanga. *Galgantwurzel.*
Calamus aromaticus. *Calmus.*
Coriandrum. *Coriander.*
Vanilla. *Vanillie.*

EXTRAORDINARIA.

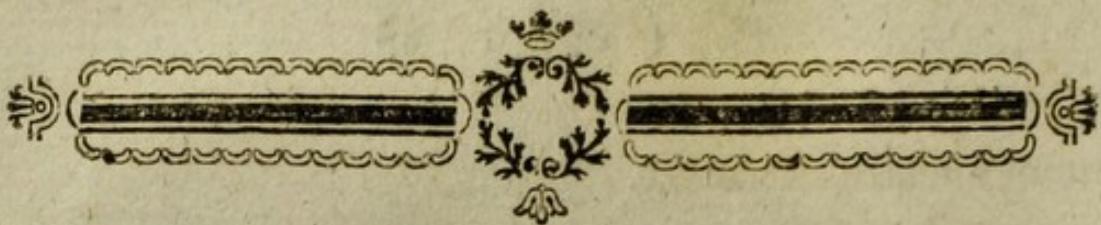
- Curcuma.** *Gilhwurz, gelber Ingwer.*
Orleana. *Orlean.*
Glacies. *Eis.*
Aer fixus. *Fixe Luft.*
Fermentum panis. *Sauerteig.*
Tartarus cerevisiae. *Bierhefen.*
Aſa fœtida. *Stinkender Aſond.* *Teufelsdreck.*
Laurocerasus. *Kirschlorberbaum.*
Amylum. *Kraftmehl.*
Gummi arabicum. *Arabischer Gummi.*
Abelmoschi semina. *Biesamkörner.*
Ruta hortensis. *Gartenweinraute.*

- Nicotiana. *Tobak.*
 Stincus marinus. *Stink.*
 Pinguicula. *Fettkraut.*
 Caryophillata. *Benediczenwurz.*
 Absynthium. *Wermuth.*
 Calendula. *Ringelblume.*
 Myrica Gale. *Gemeine Myrica.*
 Filix mas. *Farrenkraut.*
 Flos vitis viniferæ. *Weinstockblühe.*
 Farina mineralis. *Bergmehl.*

NARCOTICA INEBRIANTIA.

- Opium. *Mohnsaft.*
 Hyoscyamus physalodes seu Benge. *Sybirisches Bilfenkraut.*
 Harmala. *Gemeiner Harmel.*
 Areca seu Pinanga. *Arecanuss.*
 Cannabis. *Hanf.*
 Agaricus muscarius. *Fliegenchwamm.*
 Lupulus. *Hopfen.*
 Horminum. *Scharley. Scharlachkraut.*
 Sclarea. *Muscatellerkraut.*
 Rosmarinus sylvestris. *Wilder Rosmarin.*
 Millefolium. *Schaafgarben.*
 Lolium temulentum. *Sommerlolch.*

DE CONDIMENTIS GENERATIM.

SUBSTANTIAE, quæ esculentis aut potulentis additæ gratum saporem vel odorem conciliant, *condimenta* dicuntur.

Hæc, paucis exceptis, vi nutriente destituuntur quidem, at grato stimulo ad faciliorem digestionem ciborum contribuunt, ad roborandum ventriculum, & cibos a corruptione præservandos inserviunt.

CONDIMENTA SALINA.

Sunt condimenta, quæ saporem salsum conciliant cibis.

SAL CULINARE seu FONTANUM.

MURIA fontana L. Brunensalz. *Sal commune* seu *Sal vescum*. Est sal medius ex alcali minerali fixo & acido salis constans.

ODOR nullus; SAPOR salsus. Ex fontibus, quos *Salinæ* dicunt, evaporatione obtinetur & a salibus heterogeneis, quibus mixtum esse solet, purgatur.

VIRTUS. Saporem gratum conciliat cibis; attenuando inucosas & gelatinosas partes resolutionem ciborum promovet; stimulo salino ventriculi actionem in cibos adauget, alvi ac urinæ excretionem solicitat, veribus est infestum.

Hinc merito veteribus *aroma aromatum* audiebat; absque sale enim non sapit cibus nec digeritur.

CARNIUM & PISCIVM PUTREDINI RESISTIT, si uncia una aquæ non infra 15 grana contineat. Infra hoc pondus putredinem promovet.

USUS. Sal culinare omnibus fere cibis ut carnibus, piscibus, oleribus, acetariis & juribus saporis conciliandi gratia modice additur.

ABUSUS salis cibarii, maxime si aquæ potus jungatur parcior, acrimoniam muriaticam in corpore generat. Inde scorbutus, dissolutio humorum, acritas salina, febricula lenta, sitis, pruritus, rubores, putrida ulcera, contractura muscularum & ligamentorum. *

* Id docent Classiarii qui ob multos cibos salitos in diæta navalium adhibitos scorbuto putrido frequenter laborant. Si vero excessus adhuc major est, non quidem putredinem sed duritiem inflexiblem producit, cuiusmodi exemplum narratur in Actis Anglicanis de puella pica laborante; quæ a sexto usque ad decimum tertium ætatis annum sale marino, non aliter ac pueri sëpe saccharum vorare solent, utebatur, unde adeo rigida facta est, ut artus movere non posset unde & mortua est. *Philosophical. Transactions.* ann. 1665. n. 8. p. 138.

S A L G E M M Æ.

MURIA montana L. Steinsalz seu Bergsalz. *Sal fossile*, ut plurimum pellucens obtinetur, e montium visceribus efoditur, & a sordibus & metallicis quandoque particulis alieno colore depuratur.

ODOR nullus. SAPOR salsus.

VIRTUS & Usus prioris.

S A L M A R I N U M.

MURIA marina L. Meersalz. Est sal communis quod e mari in regionibus calidioribus evaporatione per aerem & solem, in frigidioribus evaporatione per ignem obtinetur.

ODOR nullus. SAPOR valde salsus.

VIRTUS præcedentis. Sal marinus omnes reliquos acrimonia superat, at nisi depuretur amarus & ingratus est.

Usus apud populos maritimos & ad conditios harenkos.

N I T R U M.

Est sal medius ex alcali fixo vegetabili & acido nitri constans. Salpeter.

ODOR nullus; SAPOR salso-amaricans, refrigerans.

VIRTUS. Saporem gratiorem ac ruborem amoeniorem conciliat carnis.

Usus. Cum sale culinari inspergitur ante fumationem pernis Porcini Schinken ut magis rubeant.

C A V I A R U M.

Ova seu **Ovaria** *Acipenserum*, *Mugilis* & aliorum pis-
ciū muria condita, contusa, in sole siccata
& oleo immersa dicuntur Caviar.

ODOR piscinus. **SAPOR** salsus ex amaro dulcis, pi-
scinus. **Color** niger.

VIRTUS. Cibus digestū difficultis, nauseosus, acrimo-
niosus.

Usus. Gentes præsertim Græcæ Ecclesiæ addictæ die-
bus jejunii maximam hujus cibi copiam consu-
munt. Caviarum vel crudum cum pane tosto,
aut cum aceto & oleo, aut cum citri succo mix-
tum editur.

G A R U M.

Est putrilago ex Interaneis piscium vel ipsis piscibūs,
super prunas cum aceto solutis & dein cum vi-
no putrefactis. Fischlacke.

ODOR piscinus putridus; **SAPOR** similis, salsus.

Usus. Veteres hanc putrilaginem auro contra repen-
debant, & Romani, orbis domini iis horridis pu-
trilaginibus suum cibum intingebant. Neque ho-
die penitus gari usus obsolevit, cum in Lotha-
ringia & in Tunkino ex squillis & cancris fœti-
dissimis etiam nunc Garum paretur. *

* *Ill. HALLERI Elem. Phys. T. VI. p. 204.*

S A R D I N A.

C L U P E A *Encrasiculus* L. Sardelle. Abscisso capite exenteratur & sale conditus nobis assertur pisciculus.

ODOR piscinus peculiaris, SAPOR salsus, piscinus, gratissimus.

VIRTUS salis culinaris, ac simul stomachica, & aphrodisiaca, appetitum excitans, aliorum piscium condimentum. Sed cibus acrimoniosus. *

Usus. Hi pisciculi cum capparibus & olivis summa cum voluptate eduntur crudi; etiam piscibus, caponibus, ovis frixis saporis gratia adduntur. Ex encrasicolo super prunas in aceto soluto optimum fit garum.

H A L E X.

C L U P E A *Harengus* L. Håring. Piscis sale conditus nobis adfertur.

VIRTUS. Recens harengus suo sale appetitum excitat, digestionem promovet, mucum solvit & digestus facilis est hominibus sanis, nec non in morbis pueritosis & scrophulosis: at qui, ulcere, vulnere, febre calida, viscere ulceroso, scabie, herpete, aut alia cachexia laborat, ut scorbuto vel morbo putrido, huic harengus nocet, omnes enim hi morbi ab esu ejusdem deteriores redduntur. **

* Ex sardinorum esu frequenti scabies epidemica observabatur. *Mémoires de l' Académ.* 1749. p. 134.

** *Cel. GRAUMANN Diätetisches Wochenblatt für alle*

Usus. Editur forma acetarii cum aceto, oleo, olivis capparibus & in tessulas concisis pomis, vel caseo parmesano. Editur etiam recens, vel vario embemmate conditus, aut assatus.

Abusus inducit scorbutum, morbos putridos & acrimoniosos. Additur condimenti instar variis aliis cibis.

CARO MURIATA.

Caro animalis vel piscis muria condita. *Pöckelfleisch.*

VIRTUS. Muria carni gratiam & teneritudinem conciliat, atque illam diu a putredine præservat. Hinc talis caro tenera & sapida est atque facile digeritur. Si vero maceratio in muria justo diutius protrahatur, tunc dura, rancida, putrescens & insalubris evadit atque scorbutum, febrem putridam vel alios morbos putridos producit. Nocet enim duricie, rancore, putredine, sale.

Usus. Non solum caro porcina, sed etiam bubula & alias carnes ut & pisces mutia condiri solent.

CARO FUMATA.

Caro leviter infumata, geschnetzeltes; **Caro perfumata** geräuchertes Fleisch dicitur.

VIRTUS. Fumus ligni sale acido carnes & pisces a putredine diu præservat, tenacitatem attenuat,

minuit humiditatem, pinguedinem exsiccat & aliquantum indurat.

Caro infumata sapida, tenerior, digestu facilior & salubrior est quam perfumata, atque ventriculum ad digestionem excitat, hinc dantur, qui infumata porci carnem facilius quam coctam vel assam tam digerunt.

Caro autem nimis perfumata & diu asservata, durum, tenacem, difficulter digerendum & insalubre rem sistit cibum.

Usus. Caro non solum porcina, sed & aliorum animalium ut & pisces fumo condita in cibum asservari solent.

CONDIMENTA ACIDA.

Sunt condimenta, quæ cibos sapore acido imbuunt.

A CETUM VINI.

Est liquor acidus ex vini fermentatione acida natus.

Weinessig.

ODOR fragrans, acidus, gratus. **SAPOR** odori congruus.

VIRTUS antiseptica, antibiliosa, sudorifera, cardiaca, gratum saporem acidum cibis concilians.

Usus. Carnes & pisces acetato conditæ teneriores & sapidiores fiunt, atque a putredine præservantur.

Alcalescentia carnis ferinæ aceto mitigatur. cruditas herbarum acetiarum corrigitur ab aceto.

Vis medicata. In morbis putridis, biliosis, verminosis & scorbuticis cibi aceto acidulati convenient. Oxycratum pro potu adhibitum sudorem mouet, sitim sedat, putredinem arcet, obesitatem impedire dicitur.

Nocet autem acetum calculosis, arthriticis, physicis, hysterics, hypochondriacis, chloroticis, tussientibus, infantibus. Immodicus usus faburram acidam, bilis inertiam, cachexiam acidam inducit.

ACETUM CEREVISIE.

Est liquor acidus ex cerevisiae fermentatione acida natus. Bieressig.

ODOR minus gratus quam in aceto vini; *SAPOR* aceti saltem vulgaris ingratus, maltum & lupulum aliquantum redolens. *Consistētia* turbida.

VIRTUS debilior quam in aceto vini.

Usus. In culinis nostris ad carnis macerationem solumento adhibetur.

OMPHECIUM.

Est succus ex uvis immaturis pressus & aliquantum fermentatus. Dicitur etiam *Agresta*. Agrest.

ODOR subvinosus; *SAPOR* acidus, adstringens, gratus.

VIRTUS valde refrigerans, roborans. In cadis bene obturatis addito pauxillo salis in cella ad tertium annum asservari potest.

Usus. In gallia & quibusdam regionibus calidis usitissimum est condimentum pro intinctibus car-

nium, piscium, ovorum, quibus mire gratum conciliat saporem.

Nostrates *uvas immaturas* pro intinctu ad carnes in embemmate coquunt.

S U C C U S C I T R I .

Est succus ex *malo citreo* expressus.

ODOR nullus; SAPOR acidus, gratus.

VIRTUS refrigerans, antiseptica, gratum saporem acidulum cibis concilians.

USUS. Ob gratam aciditatem pro communissimo condimento embematibus carnium & piscium additur.

Hystericæ, hypochondriaci, arthritici & calculosi qui cibos aceto conditos ferre nequeunt, cibos succo citri vel limonum acidulatos facillime ferunt.

C O N D I M E N T A D U L C I A .

Quæ saporem dulcem cibis conciliant, huc pertinent.

S A C C H A R U M .

SACCHARUM officinarum L. Zucker. Est sal es-
sentialis *ARUNDINIS sacchariferæ* L. *

ODOR nullus; SAPOR dulcissimus. Constat oleo & acido proprio.

* Cel. BEHRENS diff. dulcium naturam & vires ex-
pendens. Göttingæ. 1779.

VIR^TUS est nutriens, * relaxans, saponacea, ecco-
protica, antiscorbutica ** anthelmintica *** anti-
septica. **** Oleosa fabigens cum aqua, hinc
obesitatis remedium & digestivum ciborum pin-
guum.

Usus. Frequentissimum est condimentum ad dulcifi-
candos cibos. *Fructus* varii saccharo condiuntur,
atque ex farina cum saccharo & aromatibus va-
riæ fiunt *pastæ saccharinæ*, quæ mensis secundis
apponi solent.

Vis noxia. Saccharata usu immodico ob latens aci-
dum fortissimum dentes denigrant, & ossibus di-
cantur inimica. In primis viis ob vim fermentan-
tem faburram acido - flatulentam generant,

* In India mancipiis reliquæ, a secunda sacchari Sueci ebullitione remanens in viatum cedunt & porci a cras-
sioribus sacchari fœcibus pingueſcunt.

** Indos, qui copia sacchari abundant, nunquam scor-
buto laborare adnotavit BECHERUS p. 334.

*** ANDRY *generation des vers.* p. 164. observatio-
nem habet pueri, qui confectione saccharata abun-
danter ingesta copiam vermium per alvum dejecit.
Lumbrici aquæ saccharatæ immersi intra unam vel duas
horas vivere desinunt, quum in decocto absynthii & in
solutione aloes 20 imo 30 horas vitam protraherent.

**** Caro vitulina pulvere sacchari conspersa, immunis a
putredine mansit & exsiccata. Sanguis recens in
sacchari solutionem translatus ne exacte quidem se-
ptimo die notas putredinis exhibuit. III. PRINGLE
Diseases of the army. App. p. XL.

relaxant partes firmas, solvunt humores, generi nervoso aciditate obsunt, hinc caveant a saccharinis, quibus acidum in primis viis est, vel biliis iners, aut laxitas ventriculi vel pulmonum, ideo debilibus, chloroticis, hystericis, hypochondriacis, infantibus, thachiticis nocent. *

Calx ad depurandum saccharum adhibita, quæ inanem multis incutit timorem, nullam infert noxam, cum saccharum non ingrediatur. **

M E L.

MEL officinarum. Honig. Est succus dulcis ab *APE mellifera L.* ex nectariis florum collectus in ejus ventriculo elaboratus, atque intra favos repositus. Sponte ex favo craticulæ imposito defluens est optimum & vocatur *Mel virgineum*. Expressum est vilius, ceteram redolens & *Mel commune* dicuntur. *Excoctum* vero nullius prorsus est valoris.

ODOR fragrans haud ingratus; SAPOR dulcissimus sub-

* Non enim omnes saccharum adeo facile ferunt, quam dux *de Beaufort*, qui sacchari libj per 40 annos quotidie sumpfit & ætatem 70 annorum attigit, post mortem viscera tamen inventa sunt sana dentesque incorrupti. *Cel. SLARES Vindication of Sugar.*

** Calx ad præparationem sacchari adhibita ab ripit modo justo abundantius acidum & cum hoc vel fundum petit vel spumæ inhæret, consequenter nullo modo nocere potest. Si vero integra frusta calcarea in saccharo fuere deprehensa, tunc hæc modo casu fortuito accesserunt. *Cel. BEHRENS. l. c. p. 27.*

acriusculus. *Constat* ex acido sacchari & mucilagineo oleoso principio.

VIRTUS est nutriendis, relaxans, abstergens, saponea, solvens, eccoprotica, diuretica, antiseptica.

Usus. Veteres, dum saccharo carebant, non solum fructus sed & alia plurima esculenta melle condiebant. Nostrates panem melle crudo illitum commedunt, variaque panificia, præsertim *panem piperatum* Pfifferkuchen conficiunt. Demum ad fructus & alios cibos dulcificandos mel adhiberi solet.

Vis medicata. Virtute abstergente conductit ulcerosis, constipatis, arenosis * & verminosis.

Vis noxia. Mel facile in ventriculo fermentat, flatus generat, bilem resolvit, hinc mel bilescere ventriculum dicitur. Multis ex idiosincrasia diarrham torminosam ut vidi causat.

S A P A M U S T I.

Mustum ad tertias partes coctum *Sapa*, & ad dimidias coctum *Defrutum* vocatur.

ODOR & SAPOR dulcissimus, gratior sapore mellis.

VIRTUS sacchari ad instar dulcificans cibos.

Usus. Loco pretiosi sacchari fructibus horæis coctis, embemmatibus carinum quarundam Mostbraten dictarum additur.

* Cel. PERCIVAL'S *Essays* p. 232. Ill. PRINGLE quavis hebdomade longo tempore libram unam mellis fabulo afflictis summa cum utilitate dedit.

CONDIMENTA PINGUIA.

Sunt condimenta, quæ cibos blando sapore pingui imbuunt: absque butyro enim aut oleo insipidus fere omnis est cibus. Cibos lubricant, ut facilius deglutiri possint. Insigniter denique nutriunt * sed validum & diu durans nec facile adeo digerendum præbent alimentum. Carnes, ova & alii cibi pinguedine fusa obduoti diu a putredine immunes se præservari sinunt.

Abusus vero pingium relaxat primas vias, & totum corpus. Inde leucophlegmatia vel obesitas gravans, & obstrunctiones pituitosæ viscerum. *Rancescientia* vero pingua in primis viis pyrosis, in secundis cacochymiam rancidam, inflammations, exanthemata herpetica, ulcera maligna, gangrenam, cariem, cancros producunt. ** Rancida &

* Egregius HEWSON (*Experimental inquiry into the properties of the blood* London 1771. p. 127) refert de amico suo STRACKIO, quod ille variis institutis ponderatione experimentis detexisset, dum per aliquod tempus diversis cibis uteretur, minorem sevi quantitatem jaegeræ sui corporis reparandæ sufficere quam cuiusvis alterius cibi, & facta comparatione cum parte carnis macilenta, pinguedinis facultatem nutriendi esse ad minimum ut tria ad unum.

** *Ill. GAUBII institut. pathol. editio secunda* p. 320.

corrupta cito fit animalium pinguedo & pessima est piscium: hæc sodam, cardialgiam, colicam, scorbutum oleosum, febrem ardente & lepram causat.

In nostris regionibus frequentissimo in usu sunt tremor lactis, butyrum, lardum & pinguedo bubula; in Meridionali Europa oleum olivarum; in frigidis platis pinguedo piscium, Balænarum nempe & Phocarum. Ne condimenta pingua adeo citato rancecant, decoquuntur, condiuntur sale vel fumo indurantur ut lardum.

Quo recentiora sunt pingua, quo molliora, eo minus nocent; frigida minus, quam calida, Butyrum liquatum & dum calet assumptum a plurisque hominibus minus bene fertur, quam recens & frigidum. Nunquam conducunt sincera, sed semper cum aliis cibis mixta assumantur. Pessimus mos est, qui tantum fere butyri, quantum panis edunt, qui cremore lactis frequenter & sine pane aut alio sicciore cibo utuntur. Qui leguminæ & olera nimis pinguefaciunt. Potus calidus defuper haustus pinguedinem extricat, frigidus retinet, hinc minus nocet, ut experientia docuit.

Abusus. Pinguia difficulter digeruntur *, dyspepta sunt & diu in ventriculo manent, aut in fracedinem vel rancorem abeunt, igne redduntur *empyreumatica*.

* Ill. HALLER c. l. p. 324.

OLEUM OLIVARUM.

Oleum ex fructu *OLEÆ europææ* L. expressum.

Baumöl. Olivendöl.

ODOR olei recentis vix ullus; SAPOR blandus. Aetate rancescit & acre fit. Album optimum, viride vi- lius est.

VIRTUS nutriens, relaxans, involvens, saporem blan- dum concilians.

USUS. Quarundam regionum incolæ & monachi qui- dam ad cibos pinguefaciendos oleo loco butyri utuntur, effectu autem minus salubri. Nos ace- tum cum oleo miscemus pro condimento acetaria- riorum.

OLEUM AMYGDALARUM.

Oleum e nucleis *AMYGDALI communis* L. ex- pressum. Mandelöl.

ODOR nullus; SAPOR blandus, subdulcis sive ex dul- cibus sive ex amaris amygdalis sit pressum. Hoc oleum priori facilius rancescit.

VIRTUS ut olei olivarum est.

USUS pro condimento acetarii a delicatulis adhibetur.

OLEUM LINI.

Oleum ex seminibus *LINI usitatissimi* L. expressum.

Leinöl.

ODOR & SAPOR olei etiam recentis aliquantum in- gratus; in calore rancescit.

VIRTUS nutriens, relaxans, emolliens, alvum lubricans.

Usus. Quibusdam in regionibus brassicam acidulatam crudam cum oleo lini conditam comedunt. Cibus mihi ingratissimus ab aliis delicatus inventur. Alii oleum lini cibis & juri addunt.

O L E U M C O C O S .

Oleum ex nuce arboris *Cocos butyracea* L. digestæ expressum vel excoctum. *Cocos* etiam *oleum Calappi* vocatur.

Non solum ex hac sed etiam ex aliis palmarum speciebus simile oleum butyraceum paratur ut ex *coco nucifera*, ex *Elaide Guinenſi* aliisque. *

ODOR subrancescens; SAPOR dulcis ut olei olivarum.

VIRTUS. Expressum est blandum, excoctum vilius; utrumque intra dimidium mensem valde rancefit.

Usus. Per totam Indiam hoc oleum, cum quo omnes pisces & olera præparantur, est usitatissimum. Rancidum a pauperibus in cibum recipitur. Inde probabiliter Indorum sanguis per continuum hujus olei usum in cibis rancidus evadit, unde forte scabies maligna, cui Indi adeo obnoxii sunt, originem habet. **

* Cel. AUBL. Gian app. p. 96.

** Cel. RUMPH T. I. C. 3.

OLEUM RAPARUM.

Oleum ex seminibus *BRASSICÆ Napi L.* expressum. Dūbsaamenöl.

ODOR subrancidus; SAPOR acriusculus.

VIRTUS insalubris.

Usus. In Belgio & inferiori Saxoniam loco olei olivarum ab inferioris sortis hominibus usurpatum. Maxime hoc oleum in usum Lampadum a plebe adhibetur, sed ardens fuligine sua gravat pectus & inquinat suppellecilem, stupaque, dum extinguitur, graviter fœtet.

OLEUM PAPAVERIS.

Oleum e seminibus *PAPAVERIS somniferi L.* Mohnsaamenöl.

ODOR & SAPOR blandus.

VIRTUS prioris. Omni vi narcotica caret.

Usus. Loco butyri absque noxa cibis additur in variis locis. * Placentæ post olei expressionem residuae a pueris impune devorantur.

OLEUM SESAMINUM.

SESAMUM orientale L. Oleum e seminibus pressum. Sesamöl.

* *Cel. ROZIER observat. sur la physique. 1776. in Aug.* in Gallia pereuntibus hyeme a 1710 oleis, oleo olivarum surrogatum fuit. Nuperrime hoc oleum regno lucrum octodecim millionum attulit.

ODOR olei nullus. **SAPOR** subdulcis, gratissimus. **In-**
doles blanda valde & nutriens, difficulter rance-
 scens.

Usus. Indis inservit ad quosvis cibos pingues red-
 dendos.

OLEUM MYAGRINUM.

Myagrum sativum L. Oleum e seminibus pref-
 sum. *Lejindotteröls.*

VIRTUS blanda, oleo sesamino similis.

Usus. Loco olei olivarum hinc inde adhibetur. Pau-
 peres in Germaniae quibusdam locis loco butyri
 oleo myagrino utuntur.

MEDULLA OSSIUM.

Est tenera pinguedo in ossibus bovinis contenta. *Kno-*
chenmark.

ODOR nullus; **SAPOR** pinguis, blandus, gratus.

VIRTUS nutriens, lubricans.

Usus. Juri carnium, oleribusque gratum conciliat sa-
 porem pinguem.

PINGUEDO BOVINA.

Pinguedo *Bovis* *Rindfett.*

ODOR nullus. **SAPOR** pinguis, blandus.

VIRTUS nutriens, lubricans.

Usus. Oleribus & aliis cibis lubricandis inservit.

PINGUEDO ANSERINA.

Pinguedo *Anseris* *Gänsefett.*

ODOR & SAPOR acrisculus, butyro sapidior, at illo
insalubrior ob levem rancescentiam.

VIRTUS nutriens, emolliens, resolvens. Adeps sapida
est, sed flatus, rancedinem & pectoris oppressio-
nem progenerare solet, si cerevisia superbibatur.
Usus. Oleribus loco butyri ob saporis anserini gra-
tiam admiscetur. Pane hoc pinguedine illito de-
lestantur multi.

PINGUEDO PORCINA.

Pinguedo *Suis Scrofae* L. Schweinschmalz.

ODOR & SAPOR non adeo gratus ac in butyro.

VIRTUS prioris.

Usus ad olera lubricanda & pastas fermentatas Kra-
pfen frigendas adhibetur.

PINGUEDO PISCINA.

Pinguedo *BALÆNARUM* vel *PHYSETERUM*
vel *DELPHINORUM* L. Fischschmalz. Fisch-
thran.

ODOR subrancidus. SAPOR subacris, rancescens.

VIRTUS nutriens, emolliens. Sudorem fætidum red-
dens. Hinc est quod Groenlandi vehementissime
oleant, quibus solenne est fracidis & rancescen-
tibus oleis animalium cetaceorum & phocarum
affidue atque immodice uti.

Usus præcedentis. In frigidis platis vulgatissimum
condimentum pingue est.

PINGUEUDO EMPYREUMATICA.

Est pinguedo igne empyreuticam indolem natia.
Tropffette.

Usus. Oleum e carnibus, dum assantur, destillans sedulo colligitur & ad fercula sapidissima adhibetur. Quin imo carnes ut majorem pinguedinis copiam & habeant & fundant, lardo involvuntur, butyro implentur & jugiter profunduntur. Destillans oleum ab igne aperto & sicco adustum placet quidem palato, sed manifestam acrimoniam habet & ex vulgatissima observatione stomacho grave est, eoque magis inimicum, quo natura animalis, e quo fluxit, calidior & ad corruptionem proclivior est. Quare etiam ex sylvestribus & feris, item e piscibus elicitum sub assatione oleum ob nimiam acritatem plerumque abjici solet. *

LARDUM PORCINUM.

Est adiposa membrana *Suis Scrophæ L. Specf.*

ODOR nullus; SAPOR pinguis.

VIRTUS recentis nutriens, rancescentis insalubris.

Usus ad varios cibos pingues reddendos.

CONDIMENTA LACTEA.

Sunt ciborum condimenta pinguia, quæ ex lacte præparantur.

* Cel. GRÜLL *diff. de rancore & morbis ex rancido.*
Lugduni Batav. 1777. p. 75.

CREMOR LACTIS DULCIS.

Pars lactis oleosa quæ in quiete sponte enat in superficiem lactis dulcis. Sahne, Rohm.

ODOR nullus; SAPOR lacteus, pinguis, gratissimus.

VIRTUS valde nutriens, relaxans, acrimoniam involvens.

USUS. Aestate cum saccharo, quod hunc cremorem gratiorem & salubriorem reddit, comedi solet. Est denique consuetum additamentum coffeæ.

CREMOR LACTIS ACIDULUS.

Pars lactis oleosa, quæ sua sponte ex lacte acescente in superficiem enat. Saurer Milchrahm.

ODOR nullus; SAPOR acido-pinguis, gratus.

VIRTUS nutriens, emolliens, refrigerans.

USUS. Additur variis cibis pro condimento pingui acidulo.

O X Y G A L A.

Est lac integrum jam acescens. Saure Milch.

ODOR nullus; SAPOR lacteo-acescens.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica, sitim sedans.

USUS. Tempore astivo præbet gratum cibum.

LAC EBUTYRATUM.

Est lac suo cremore maximam partem orbatum. Buttermilch.

ODOR nullus; SAPOR lacteo-aquosus.

VIRTUS nutriens, temperans, diluens.

USUS. Saluberrimum est siccis, biliosis, fabricitanti-
bus & calidæ naturæ hominibus.

LAC SPISSATUM.

EST lac calefactum dein *Pinguicula L.* vel *Dorsea L.*
vel *coagulo animali Lab* dicto coagulatum & se-
ro privatum. Dickmilch.

ODOR nullus. SAPOR dulcis, gratus. Constat cremore
& caseosa lactis parte.

VIRTUS valde nutriens.

USUS. In *Suecia* & *Islandia* frequens est cibus. Nec
unquam male se habuisse dicuntur incolæ a quo-
tidiano hujus lactis usu. *

COAGULUM LACTIS.

Pars lactis caseosa a sero præcipitata, fermentationem
caseosam nondum passa. Milchtopfe.

ODOR nullus; SAPOR mitis, subcaseosus, acidulus.

VIRTUS nutriens, inviscans, glutinans.

USUS. Comeditur crudum coagulum cum saccharo
& additur variis cibis farinaceis.

BUTYRUM RECENS.

Pars lactis vaccini oleosa, agitatione a lacte separata.

ODOR nullus; SAPOR pinguis, mollis, subdulcescens,
omnium pinguedinum delicatissimus. Non sali-
tum butyrum brevi rancescit.

* *Schwed. Abh.* II. B. p. 15.

VIRTUS nutriens, relaxans, obvolvens, omnium pinguedinum facillime digerenda.

USUS. Est comune ad cibos condimentum pingue.

Cum pane butyrum majale, quod delicatissimum est, a multis comedum amatur.

NOXA. Quibus pulmo non est liberrimus, ii continuo, praesertim catarrhos in aspera arteria difficultatem & necessitatem frequenter screandi percipiunt. In omnibus morbis acutis butyrum est veneni loco, & in debilioris ventriculi hominibus facile in rancidum liquamen abit, quod post multa incommoda per vomitum rancidum aut motam diarrhaem decedit.

BUTYRUM COCTUM.

Butyrum igne liquefactum. Schmalz. Hac preparacione butyrum diu incorruptum servari potest.

ODOR nullus; SAVOR pinguis non adeo gratus ac butyri recentis.

VIRTUS nutriens, emolliens, diu non rancefrens.

USUS. Est communissimum ciborum condimentum pingue.

CASEUS CREMORACEUS.

Pars coagulabilis lactis fermentationem caseosam passa generatim *caseus* vocatur. Käse.

Varia est casei bonitas pro diversitate animalis & lactis parte, quæ ad casei preparationem adhibetur.

Caseus *vaccinus* Kuchkäse, ovillo minus, asinino & caprillo magis tenax est.

Caseus *ovillus* Schaaffäse. Vaccino minus nutrit, at

digestu facilior est ; optimus censetur *Liptaviensis*.

— *caprillus*. Ziegenkäse. Recens tantum edi potest, vilis notæ est antiquus.

— *buffelæ*, Büffelkäse ex lacte Bufellæ. Saporis gratia præfertur vaccino.

Triplex habetur casei species, respectu lactis. *Cremoraceus*, non *cremoraceus*, antiquus.

CASEUS CREMORACEUS.

Caseus cremoraceus Butterkäſ. Qui ex lacte adhuc cum suo cremore remixto paratur.

ODOR mitis, caseosus; SAPOR pinguis, subdulcescens, caseosus, mitis.

VIRTUS valde nutriens, ob alcalescentiam acido resistens. Pro cibo optimus, cum non multum a lactis natura recedat.

Usus. Est multarum regionum pabulum vulgare. Optimus est *Hippace* vulgo Parmesankäſe seu *Lodnensis*, item caseus *Belgicus*, *Helveticus*, *Friesensis*, *Limburgensis*.

Abusus. Caseus diutissime in ventriculo residet, quod oris fætor testatur, oleo & putrida natura irritabilitatem primarum viarum obtundit, hinc alvus difficilis ducit. * In hominibus sedentariis facile

* Difficillime alpicolis multo caseo utentibus alvus ducitur, nam pinguedo & putrida natura casei motum peristalticum minuunt. HALLER-ELEM. *Physiol.* T. VII, p. 2. & p. 44.

saburram putridam causat, hinc in scorbuto, febre & aliis morbis putridis valde noxius est caseus. Alpicolæ caseum facilius ferunt, quod cum eo lactis & seri plurimum sumant, quo acore natura putrida casei contemperatur.

CASEUS NON CREMORACEUS.

Caseus qui ablato cremore ex solo coagulo lactis paratur. Ziger. *Caseus secundarius*. Nachfäß.

ODOR & SAPOR caseosus, at siccus, ingratus, durus.

VIRTUS. Talis caseus est priori multo insalubrior, nam durus est instar cornu, parum nutriens, digestu difficultissimus. Hinc pondus in ventriculo, gluten primarum viarum & pulmonum; viscerum obstrunctiones & calculum generat.

Usus. Est cibus pauperum. Optimus adhuc est caseus *Glaronensis viridis seu rafilis*, Schabzieger, qui additione lectissimarum herbarum adeo corrigitur ut stomacho gratus & utilior fiat.

CASEUS ACRIS.

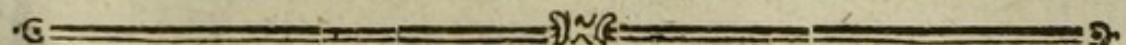
Est caseus cremoraceus ætate jam valde acris, alter Räß.

ODOR fortis, ingratus, multis nauseosus. SAPOR acer- rimus, rancido - alcalescens, vermibus scatens.

VIRTUS. Inter manducandum os saepe inflammans ac epithelion labiorum, linguæ, gingivarum in bu- las elevans, excoriants. Rancido - alcalinum len- torem in primis viis, similemque chylum gene- rans. Inde vermes, febris saburralis, putrida, ut-

plurimum lethalis* in hominibus, qui caseo abutuntur.

Usus est cibus pauperum.

CONDIMENTA GELATINOSA.

Sunt condimenta, quæ maximam partem ex gelatina animali constant.

Celerrime nutriunt, quia facile in primis viis in chylum mutantur, & absque longa mora in sanguinem transeunt, hinc ægris exhaustis & imbecilibus offeruntur. Sed sæpius & parce, atque sufficierter aqua diluta præberi debent, alias in debili stomacho in tenacissimum gluten putridum abeunt. Robustis vero ac sanis hominibus nimis frequens gelatinosorum usus plethoram inducit vel mala quæ ex abuso carnium oriri diximus.

GELATINA CORNU CERVI.

Est gelatina ex cornu *CERVI Elaphi L.* coctione extracta. *Hirschhornfulze.*

ODOR nullus; SAPOR blandus, gelatinosus.

VIRTUS valde nutriens, obvolvens, primo acescens, dein putrescens.

Usus. Cum saccharo & succo citri vel aliis fructus mixta comedи solet.

* Qui caseo abutuntur morbo acuto præhensi vix evadunt. *Ill. HALLERI Elem. Phys. T. VII. pars II.*

GELATINA CARNIS.

Est gelatina ex carne vitulina, gallina, aut porcina coctione longa extracta. Fleischgalert.

ODOR nullus; SAPOR gelatinosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Pro condimento hæ gelatinæ cum aromatibus frigide comedunt solent. Etiam pisces sic gelati parantur pro mensis. Demum tabulæ ex gelatina siccata sub nomine *Soup portable* parantur, quæ ab itinerantibus aqua calida diluuntur & loco iuris bubuli in itinere hauriuntur.

GELATINA ICHTYOCOLLÆ.

Est gluteus e vesica aërea *ACIPENSERUM L.* coctione parata. Haufenblasengalert.

ODOR nullus; SAPOR iners, glutinosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Pro condimento cum syrupo sacchari & emulsione amygdalina vel succo citri, vel aurantii vel ribium &c imponitur mensis. Juribus gelandis additur. Vina turbida ichtyocolla clarificari solent.

GELATINA AMYLI.

Est gelatina vegetabilis ex tritico elicita. Kraftmehl galerte.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Ex vulgari amylo parantur placentæ variæ. Ex amylo fermentato parant Russi suum *Kisel*, quod

sapidus est cibus, quem cum lacte vel vino & aqua saccharoque comedunt. *

ALBUMEN OVI.

Est pars glutinosa *OVI gallinacei*. Enweis.

ODOR nullus; SAPOR glutinosus. Aqua *tepidā* solvit, *fervida* induratur.

VIRTUS nutriens, demulcens, obvolvens, mucum derasum restituens. Minus valens exhibetur nutrimentum quam ovi vitellus. Albumen calore induratum digestu difficillimus est cibus. At ovi albumen aqua tepida dilutum bene nutrit.

Pullus ovi vitello inclusus, solo albumine sub leni calore incubatus soluto, intra breve tempus bene enutritur & increscit.

Usus. Albumen conquaßatum cum jure carnium sub nomine Hadersupe imponitur mensis. Adhibetur etiam ad varias cupedias parandas & clarificandum vinum turbidum.

VITELLUS OVI.

Est pars flava, oleoso - gelatinosa *ovis gallinacei*. Enerdotter.

* Amylum fermentatum sic paratur a Russis. Recipiatur farinæ tritici libra una alterave, huic adjiciatur furfuris tritici manip. j, tartari cerevisiæ q. s. & aquæ simpl. q. s. stent loco tepidiusculo & fermentent per 14 dies. Peracta fermentatione liquor decantetur & amyllum aqua ablutum servetur pro parando Kisel.

ODOR nullus; **SAPOR** oleoso - gelatinosus , insipidus.
Aqua tepida diluitur.

VIRTUS. Fortior albumine cibus est , digestu diffici-
lior , plus nutriens quam albumen , in laudabi-
lem tamen chylum sine magno coctionis molimi-
ne transiens. Vis est nutriens , vi saponacea sol-
vens , calefaciens , putrescens. Hinc non conve-
nit febrentibus , & biliosis. Nimia copia ranco-
rem in primis viis creat. *

Usus. Additur saporis & majoris nutritionis gratia
juri carnium.

OVA GALLINACEA INTEGRA.

Ova gallinæ domesticæ L. Hünner - Eher.

ODOR nullus; **SAPOR** blandus.

VIRTUS. Ova vi nutriendi cibis animalibus fere omni-
bus palmam præcipiunt. Sed pendet illorum sa-
lubritas a vario coctionis gradu.

Ova facile digerenda & bonum nutrimentum exhi-
bentia , sunt :

a. *Ova sorbilia* Schlurfener. In quibus albumen
nondum coit , hinc quæ liquida & fere se-
miceruda sunt. Celerrime nutriunt , cito vi-
res amissas restaurant , alvum laxant , solida
emolliunt , humores acres demulcent , rau-
cis & tussientibus utilia sunt.

* *Cel. HALLERI Elem. phys. T. VI. p. 325.*

B. Ova *tremula* Weichgesottene Eyer. In quibus albumen instar lactis tremulum est. Solidius prioribus nutrimentum præbent.

γ. — *densata* seu *mediocriter dura*, in quibus mollis vitellus duriusculo circumdatur albumine, hominibus robustioribus, qui solidiori indigent alimento, convenient.

Usus. Ova hæc mollia cum sale comeduntur. Adduntur ova variis cibis farinaceis. Vide *Panis ovatus*. Vitellus jure carnis dilutus tormina a purgantibus drasticis compescit. Ovum *crudum* integrum id est albumen cum vitillo in hæc aquæ frigidæ dilutum & aliquoties de die haustum bonum est remediam pro iætericis. *

Abusus. Ova quantitate nimia comesta cruditates putridas facile pariunt, inde nausea & ructus nidorosi. Hinc ova febricitantibus sunt noxia. Solus vitellus in ventriculo facilius putrescit, quam si una cum albumine comeditur. **

Ad ova dyspepta, malum chylum generantia, referuntur:

a. Ova *elixia dura*, Hartgesottene Eyer, in quibus albumen calore in corneam quasi duritiem est densatum. Hæc difficillime digeruntur, per multos sæpe dies flatus & ructus nido-

* Cel. WEIKART med. Schrift. 4. B. p. 204.

** Cel. GEOFFROY mat. med. 7. Th. p. 514.

rosos emittunt. Mors ab ovis duris adsumptis observata fuit. *

B. — *tosta*, nempe sub cineribus tosta gebratene Eyer præcedentium sunt indolis.

γ. Ova *frixa*; nempe in sartagine frixa. Huc pertinent a. ova *integra* Sejener. b. *conquasata* Rührener, c. *in placentam fricta*. Eyerfuchen. Præter duritiem habent hæc ova aliquid empyreumatici, acris, quo pars oleosa vitelli sub tostione aut fritione inficitur, hinc concoctu difficultia sunt & ructus putrido rancidos gignunt.

δ. — *antiqua*. Ulte Eyer, hæc utplurimum partim inania & subputrida sunt, hinc prævi odoris & saporis. Si valde putrescunt, vomiturbationem, diarrhæam, tormina, anxietates, horripilationem & febrem putridam producunt.

Ad *OVA DYSPERTA* etiam referuntur ob difficilem digestiorem & ingratiorem saporem:

Ova *Gallo-pavonum*. Indian seu Truchahhnener.

— *Anserum*. Gänseñer. Ova magna ventriculum aggravantia.

— *Anatum*. Entenñer.

— *Pavonum*. Pfauenñer.

— *Cygni*. Schwanenñer. Quæ Islandiæ incolis grata sunt.

Ova *Crocodili*. Crocodilleyer, quæ magnitudinem ovi anserini habent & ab Aegyptiis estimantur.

- *Struthiocameli*. Straußeneher.
- *Vanelli*. Rhybizener.
- *Columbarum*. Taubeneher, ob saporem pravum rejiciuntur.
- *Phasianorum*, Phasoneher, bonitate accidunt gallinacis.

SANGUIS ANIMALIUM.

Succus ruber, vitalis e vasis animalium. Blut.

ODOR nullus; SAPOR gelatinosus, subsalsus.

VIRTUS. Crassus & concoctu difficillimus, facile putre-scens est cibus imprimis bubulus. Iudæis Mosai-ca lege interdictus.

Jsus. Vix solitarie editur, at sæpe in farciminibus & embemmatibus piperatis culinæ inservit. Consuetissimus est nobis sanguis porcinus, qui intestinis cum adipe & aromatibus inclusus *apexahones* constituit. Sanguis piscinus pro embammate nigro ad pisces adhibetur.

CONDIMENTA AROMATICA.

Iunt vegetabilia, quæ odorem gratum, saporemque aromaticum cibis conciliant. Hæc non nutriunt sed ventriculum roborant, appetitum excitant

adeo quidem, ut ultro satietatem cibos ingerere cogant. Stomachica sunt, urinam & alvum movent, tolluntque molestiam ciborum flatulenterum, atque corrigunt quasdam noxias ciborum qualitates.

Calidarum regionum incolæ pipere & capsico, cum illud omni fere cibo magna copia admiscent, abuti videntur, at harum regionum incolæ sudoribus præ debilitate corporis diffluunt & eorum ventriculus ob imbecillitatem non appetit, febremque intermittentem facillime causat, nisi pipere excitetur. Hoc sensu clima calidum exigit condimenta, quæ ventriculum & corpus robortant. *

Abusus aromatum oleo actri æthereo producit in primis viis sitim, cardialgiam, ardorem, nauseam, ructus, vomitus, bilem exasperat, intestina irritat, inflamat.

In secundis viis motum humorum intendit, calefacit, adipem eliquat, humores alcalescentes reddit. Inde siccitas, macies, febris calida, contracturæ, spasmi, exanthemata, inflammations, dolores arthritici & plura alia nascuntur. **

A L L I U M.

ALLIUM SATIVUM L. Knoblauch, jähmer Knoblauch.

* *Ill. BERGII mat. med.* p. 27.

** *Ill. GAUBII Inst. pathol.* p. 232.

ODOR fragrans, validus, graveolens; SAPOR acris, subdulcescens.

VIRTUS diaphoretica, diuretica, emmenagoga, anthelminthica.

Usus. In culinis carnes assatæ allio condiuntur. Additur etiam variis embemmatibus. Quoniam transpirationem bene movet, hinc nautis & sedentariis utile est condimentum.

C E P A.

ALLIUM Cepa L. Zwiebel. Sommerzwiebel.

ODOR fragrans, validus; SAPOR acris, subdulcescens. Rescissa oculos volatili suo principio ferit & lachrymas movet.

VIRTUS stimulans, diaphoretica, diuretica. *Codia* vel *affata* multo mitior est.

Usus. Saporis gratia multis additur cibis, cum condimentum sit gratum & præstans.

ALLIUM FISTULOSUM.

ALLIUM fistulosum L. Winterzwiebel. *Cepa oblonga.*

ODOR debilius fragrans; SAPOR acris, cepaceus, subdulcescens, gratus.

VIRTUS diaphoretica, stomachica.

Usus. Bulbi adduntur carnibus. *Folia jusculis oleraceis* incocta gratum conciliant saporem.

SCORODOPRASUM.

A L L I U M *Scorodoprasum* L. Rockenbolle. Grasslauch.

ODOR fragrans in allium sativum incidens ; SAPOR acerrimus, amaricans, subcepaceus, pungens in lingua & faucibus.

VIRTUS stimulans, diaphoretica, diuretica.

USUS. Pro condimento variorum ciborum adhibetur, at inassuetis nimis fortis hæc allii species est.

ALLIUM ASCALONICUM.

A L L I U M *ascalonicum* L. Schalotten.

ODOR cepæ at gravior ; SAPOR cepæ at mitior.

VIRTUS stomachica, diaphoretica, diuretica.

USUS culinaris pro condimento variorum ciborum.

PORRUM.

A L L I U M *Porrum* L. Porre, zähmer Lauch.

ODOR fragrans ; SAPOR fragrans, parum acris, subdulcescens.

VIRTUS diaphoretica.

USUS. Radix jusculis carnium frequenter incoqui solet.

SCHOENOPRASUM.

A L L I U M *Schœnoprasm* L. Schnittlauch.

ODOR herbae fragrans, gratus ; SAPOR cepaceus, callidiusculus, primo subdulcescens, dein debilius acris, adhærens. Bulbi sapidi mitiores.

VIRTUS stomachica, diaphoretica, diuretica.

Usus. Embemmatibus, juribus, ovis frixis inspergitur. Nonnulli crudum esitant cum pernis porcini, anseribusque salitis.

C E P A S E C T I L I S.

ALLIUM Cepa fissilis L. Spaltschnittlauch. *

ODOR cepæ fragrans, SAPOR cepaceus, subdulcescens, acris, linguam & fauces calefaciens, oculos feriens, at lachrymas non provocans.

VIRTUS eadem quæ priorum allii specierum.

Usus idem. Notum est Israelitas iu deserto commurmasse ob defectum allii specierum, quas in Aegypto esitaverant.

L E P I D I U M.

LEPIDIUM latifolium L Pfefferkraut.

ODOR & SAPOR nasturtii, manifeste linquam feriens.

Usus. Condimenti loco cum carne comeditur.

S A T U R E J A.

SATUREJA hortensis L. Saturen. Bohnenkraut.

ODOR fragrans, cephalicus; SAPOR aromaticus, calidus; siccatae herbæ odor & sapor fere fortior.

VIRTUS stomachica, emmenagoga, excitans, diuretica, resolvens.

Usus. Sapofis gratia additur cibis quibusdam præcipue fabis.

* Ill. BERGIUM mat. med. p. 262.

MENTHA GENTILIS.

MENTHA gentilis L. Küchenmünze.

ODOR fragrans, gratus, subcitreo - menthaeus, in Majoranam simul incidens; SAPOR calidus, aromaticus, in flavedinem citri incidens.

VIRTUS stomachica, resolvens.

USUS. Folia virentia hujus menthae saturæ herbarum odoris & saporis gratia admiscentur & cruda eduntur.

S A L V I A.

SALVIA officinalis L. Salben.

ODOR fragrans, gratus; SAPOR aromaticus, calidus, amaticans.

VIRTUS roborans, stomachica, resolvens.

USUS. Folia carnibus assatis & pernis immittuntur, ut salviæ odore imbuantur.

R O S M A R I N U S.

ROSMARINUS officinalis L. Rosmarin.

ODOR fragrans, gratus, cephalicus. SAPOR aromaticus, calidus.

VIRTUS resolvens, nervina, corroborans, emmenagogia.

USUS. Saporis gratia quibusdam carnibus & piscibus sub elixatione additur. Oves Monspelienses ab esu Rosmarini sapidas carnes sortiuntur. *

* Cel. SALLE *Materies medic.* Monspelii 1768. p. 14.

T H Y M U S.

Thymus vulgaris L. Thymian.

ODOR herbæ fragrans, cephalicus, gratus; SAPOR aromaticus, calidus.

VIRTUS stomachica, resolvens, emmenagogia.

Usus. Hac herba condiuntur quidam cibi.

S E R P Y L L U M.

Thymus Serpyllum L. Quendel.

ODOR herbæ fragrans, gratus, cephalicus. SAPOR aromaticus, calidiusculus, subamaricans.

VIRTUS resolvens, tonica, stomachica, diuretica.

Usus. Quidam loco tymi vulgaris serpyllo cibos quosdam condiunt.

B A S I L I C U M.

Ocimum Basilicum L. Basilie.

ODOR fragrans, gratus; SAPOR aromaticus, gratus, subanisatus.

VIRTUS stomachica, resolvens, excitans.

Usus. Culinis gratum est variorum ciborum condimentum.

M A J O R A N A.

Origanum Majorana L. Majoran.

ODOR herbæ fragrans, cephalicus, gratus; SAPOR aromaticus, subamaricans, calidiusculus.

VIRTUS stomachica, nervina, resolvens, emmenagogia.

Usus. Variis cibis odoris & saporis gratia additur.

ORIGANUM VULGARE.

ORIGANUM vulgare L. Wohlgemuth.

ODOR herbæ recentis fragrans, graviusculus, non ingratus, fere serpilli. SAPOR aromaticus, in Menthā incident, sed debilior.

VIRTUS majoranæ.

Usus. Loco Majoranæ jusculis immisceri posset. Folia tosta etiam, quum Theæ Chinensi similia adeo sint, ut ab ea non nisi difficilius discernantur, pro Thea Chinensi adhiberi possent. *

C E R E F O L I U M.

SCANDIX Cerefolium L. Körbelfraut.

ODOR herbæ, si fricatur gratus, balsamicus; SAPOR aromatico - balsamicus, gratus, ad anisum accedens.

VIRTUS resolvens, lactifera, vulneraria, subemmengoga.

Usus. Folia eduntur cocta in jusculis, nec non adhibentur ad panatellas & placentas, quas sapidas & gratiores reddunt. Additur juribus carnis bulbæ, ut ei gratus sapor concilietur.

Vis medicata. Jusculum vel serum lactis cum cerefolio parum coctum est egregium in ictero, tussi protracta, herpete, lochiis, menstruis & haemorrhoidibus suppressis, anacatharsi puriformi, lacte deficiente & tumoribus induratis.

* *Ill. LINNÆI amœnit. Vol. 3. p. 90.*

SCANDIX ODORATA.

Scandix odorata L. Spanischer Rörbel.

ODOR herbæ recentis gratus, fere anisi. SAPOR dulcescens, ad anisum accedens.

VIRTUS pectoralis, diuretica, gratum saporem cibis concilians.

USUS. Folia recentia in Suecia sunt culinaria, ingrediuntur una cum aliis herbis vernali tempore juscula oleracea. In Silesia radix culinaris est. *

CORTEX CITRI.

Citrus medica L. Citrone.

ODOR corticis seu flavedinis fragrans, gratissimus.

SAPOR consimilis, calidiusculus, vix amaricans.

VIRTUS calefaciens, cardiaca, gratum saporem concilians.

USUS. Pro condimento variorum ciborum & limonadæ. Etiam saccharo conditi habentur cortices citri.

CARVI.

Carum Carvi L. Wiesenfummel.

ODOR seminum aromaticus, subgraviusculus; SAPOR aromaticus, calidus, gratus.

VIRTUS carminatiya, lactifera, stomachum corroborans.

* Cel. SCHWENCKFELD Stirp. & foſſ. Sileſiae catalog.

p. 259.

Usus. Saporis gratia semina immiscentur pani acidulo & caseis. Etiam saccharo conditum comeditur semen carvi. Additur jusculis jejunalibus. Tartari cum lacte hoc semen sorbillant. Destillatores spiritum frumenti semine carvi rectificant. Convenit carvi semen in colica frigida, nocet in reliquis colicæ speciebus.

C U M I N U M.

CUMINUM *Cyminum L.* Römischer vel Gartenfummel.

ODOR seminum fortis; SAPOR aromaticus in carvum incidens sed gravior, ingratior.

VIRTUS carminativa, stomachica,

Usus. Ob ingratorem saporem rarius carvo panis & cibi cumino condiuntur.

N I G E L L A.

NIGELLA sativa L. Schwarzfummel.

ODOR seminum fragrans; SAPOR aromaticus in Saffras incidens.

VIRTUS emmenagoga, lac provocans, carminativa.

Usus. In Oriente hæc semina pani domestico insperguntur ut * flatuum molestia tollatur, & gratus sapor pani concilietur.

* Nonnulli hæc semina veneni suspecta habent, at hujus suspicionis luculenta desunt testimonia; nisi a fraudulentis vel ignaris semen Daturæ inimixtum fuerit.

A N E T H U M.

A N E T H U M grayeolens L. Dill. Gapper.

ODOR herbæ gratus, fragrans; SAPOR aromaticus, gratus.

VIRTUS carminativa, lactifera, hypnotica.

Usus. Herba adhuc tenera coquitur cum carne, mūræna, anguilla, cancris, brassica acidulata, qui cibi inde aromate anethi imbuuntur. Etiam cumeribus muria condiendis saporis gratia additur.

F O E N I C U L U M.

A N E T H U M Fæniculum L. Fenchel.

ODOR seminis gratus, aromaticus, suavis; SAPOR aromaticus, dulcescens, calidiusculus, gratus.

VIRTUS carminativa, lactifera.

Usus. Semen saccharo conditum comeditur.

A N I S U M.

P I M P I N E L L A Anisum L. Anis.

ODOR seminis aromaticus suaveolens; SAPOR aromaticus, dulcescens, gratus, calidiusculus.

VIRTUS carminativa, lactifera.

Usus. Comeditur hoc semen saccharo conditum. Inspergitur panis vel externæ superficie vel ipsi massæ immiscetur.

S I N A P I S.

S I N A P I S nigra vel alba L. Senf.

ODOR seminis debilis; SAPOR acris, subfugax, subamaricans, calidus, fauces linguamque calefaciens.

VIRTUS irritans, apetitum excitans, aphrodisiaca.

Usus. In culinis pulvis sinapios cum musto vel aceto conditus ad carnes & farcimina editur. Pulvis sinapios ætate rancescit, quare in vasis bene obturatis conservari debet.

E R U C A.

BRASSICA Eruca L. Weisser Senf.

ODOR seminis graviusculus; SAPOR sinapios, verum longe remissior.

VIRTUS sinapios at debilior.

Usus. Antiquitus ad condienda obsonia adhibebantur semina. Folia recentia contrita fœtent instar adustorum pilorum & acris saporis sunt, tamen inter condimenta ciborum & acetariorum apud Italos sumuntur. *

D R A C U N C U L U S.

ARTEMISIA Dracunculus L. Dragun. Nostratisbus, deutscher Bertram vocatur.

ODOR herbæ fragrans, suaveolens; SAPOR aromatius, gratus, vix amaricans.

VIRTUS stomachica, emmenagoga, appetitum excitans.

* R AII Hist. plant. p. 806.

Usus. Folia *siccata* cibis quibusdam condimenti grati causa admiscentur. Folia tenera recentia tempore vernali cum carne agnina aut pisce cocta egregium his conciliant saporem. Adduntur etiam acetariis pro condimento. *Acetum dracunculi* est fragrans, gratissimum. In Persia dracunculum cum oxysaccharo & pane comedunt.

A R T E M I S I A.

ARTEMISIA vulgaris L. Bonyfus.

ODOR foliorum subfragrans, subrancidus; SAPOR herbaceus, vix amaricans.

VIRTUS emmenagoga.

Usus. Coqui anseres artemisia infarcire solent, ut carni saporem gratiorem concilient; alii simul pomum ventri anseris immittunt.

L A U R U S.

LAURUS nobilis L. Lorber.

ODOR foliorum digitis tritorum fragrans; SAPOR aromaticus, balsamicus, graviusculus.

VIRTUS stomachica, resolvens, movens menstrua, sudorem, urinam.

Usus. In nostris culinis pisces cocti & frixi aceto & foliis lauri condiuntur.

J U N I P E R U S.

JUNIPERUS communis L. Wacholder.

ODOR baccarum aromaticus, gratus; SAPOR aromaticus, dulcescens, calidiutulus.

VIRTUS diuretica, diaphoretica, emmenagoga, hydro-picis utile aroma.

Usus. Baccæ contusæ aut integræ embemmatibus car-nium & piscium adduntur. Alii rob juniperi ci-bis admiscent. Cerevisia non fermentata, tamen grata a rusticis in suecia paratur, sed potus brevioris usus, at scorbuticis admodum salu-taris.

P E T R O S E L I N U M.

APIUM *Petroselinum L.* Petersilie.

ODOR foliorum subaromatines, subingratus. SAPOR subaromaticus.

VIRTUS diuretica, gratum saporem concilians cibis.

Usus. Condimenti ad instar carni bubulæ, jusculis, piscibus aliisque ferculis & embemmatibus ad-ditur. Nocere dicitur epilepticis & ophthalmia la-borantibus. *

C A P P A R I S.

CAPPARIS spinosa L. Rapern.

ODOR florum conditorum fragrans, non ingratus; SA-POR acerbiusculus, acescens, florum non condito-rum amaricans.

VIRTUS tonica, stomachica, appetitum excitans.

Usus. Flores nondum erupti coniuntur sale & ace-to. Quo teneriores leguntur, eo firmiores fiunt

* *ILL. MURRAY ap. med. T. 2. p. 302.*

conditi, sapidioresque. In culinis nostris inco-
quuntur embemmatibus carnium & piscium.

CALTHA PALUSTRIS.

CALTHA palustris L. Sumpfdotterblume.

Usus. Floribus statim sub explicatione lectis & muria
acetoque conditis Capparidis loco utuntur non-
nulli.

SPARTIUM SCOPARIUM.

SPARTIUM scoparium L. Pesenartige Pfriemen.

Usus. Flosculi muria & aceto conditi, abeunt in Suc-
cedaneum Capparidis.

ARMORACIA.

COCHLEARIA Armoracia L. Meerrettig.

ODOR radicis fragrans, pungens, penetrans, oculos
feriens. SAPOR acris, fervidus, dulcescens, quan-
doque subamaricans. Masticata fauces & linguam
pungens, tuſſim excitans, nares feriens, oculos
lachrimantes reddens, at effectu fugaci.

Coctæ aut fcccatæ radicis sapor & odor debilis.

VIRTUS appetitum excitans, diuretica, incidens, irri-
tans, antiscorbutica.

Usus. Radix rasa aceto diluta, vel, ut acrimonia in-
volvatur, lacte & butyro fuso subacta, forma em-
bemmatis ad bubulam comeditur. Cum primis
piscium insipidorum condimento inservit.

ALLIARIA.

ERYSIMUM Alliaria L. Knoblauchstraut.

Usus. Folia primo vere intinctibus & salsamentis adduntur. *

CARDAMINE PRATENSIS.

CARDAMINE pratensis L. Wiesenfresse.

Usus præcedentis.

TANACETUM VULGARE.

TANACETUM vulgare L. Reinfarn.

ODOR foliorum recentium fortis, gravis. **SAPOR** aromaticus, amarus, acutus.

VIRTUS stomachica, anthelminthica, emmenagoga.

Usus. Folia tenella in placentis ex ovis & farina gravissimum præbent ferculum.

MELILOTUS CÆRULEA.

MELILOTUS cærulea L. Siebengezeit.

ODOR & **SAPOR** balsamicus.

Usus. Adhibetur ad condiendum caseum rasilem Gironensium.

CRITHMUM MARITIMUM.

CRITHMUM maritimum L. Meerfenchel.

VIRTUS. Ad excitandam esuriem sub forma acetarii comeditur.

* Cel. LOES pruss. 8.

E N U L A.

INULA Helenium L. Aland. Radix helenii.

ODOR radicis aromaticus, gravis non ingratus. SAPOR amaricans in acorem incidens, ingratus, diu inhærens.

VIRTUS tonica, stomachica, pectoralis, emmenago-ga, antiscabiosa.

Usus. Musto seu vino absynthiaco additum, gratum conciliat odorem & saporem.

SE M E N P A P A V E R I S.

PAPAVER somniferum L. Mohnsaamen.

ODOR seminum nullus; SAPOR dulcescens, lacteus.

VIRTUS nutriens. Hæc semina minime narcotica sunt, lac enim narcoticum in sola parte corticali capsulae residet.

Usus. Hæc semina pani & aliis cibis farinaceis admiscentur condimenti causa. Cruda etiam eduntur magna copia & innoxie a Gallis, Polonis & Hungarisi.

SE M E N C I N A E seu S A N T O N I C I .

ARTEMISIA Contra L. Wurmsaamen.

ODOR proprius, fortis, nauseosus. SAPOR amarus, non nihil acris.

VIRTUS anthelmintica.

Usus. Infantibus verminosis saccharo condita exhibentur hæc semina bis de die ad scrupulum unum.

C R O C U S.

CROCUS sativus officinalis L. Safran. Stigmata
florum in usum recipiuntur.

ODOR fragrans, similis alcali volatili urinoso, medio-
criter aromatico. SAPOR aromaticus, subamari-
cans.

VIRTUS resolvens, emmenagogica, diuretica. Hinc gra-
vidis, nimium menstruantibus & hystericis no-
xia.

Usus. In culinis nostris juscula, panesque quidam cro-
co tinguntur.

N U X M O S H A T A.

MYRISTICA officinalis L. Nucleus fructus *Nux moschata* dicitur. Muskatennuß.

ODOR nuclei fragrans, gratus; SAPOR aromaticus &
simul pinguiusculus.

VIRTUS stomachica, roborans, subnarcotica.

Usus. Variis ciborum embemmatibus saporis gratia
admisetur. Cerevisiae admixta corrigit flatulen-
tiam.

M A C I S.

Cortex reticulatus inter putamen & nucleum *Nucis moschatæ*. Muskatenblüte.

ODOR & SAPOR macis fortiores quam nucis.

VIRTUS & USUS præcedentis.

C I N A M O M U M.

LAURUS *Cinamomum L.* Zimmet. Caneel.

ODOR corticis fragrans, aromaticus, suavissimus; SAPOR dulcescens, aromaticus, gratus, dein acris, calidiusculus, subadstringens.

VIRTUS stomachica, excitans, roborans, ventriculo debili utilis.

Usus. Cum saccharo inspergitur oryzæ in lacte coctæ, & pani tosto adfuso vino.

AROMATICA ACRIORA.

CARYOPHYLLUS AROMATICUS.

CARYOPHYLLUS aromaticus L. Gewürznelke. Calices fructus immaturi seu florum nondum expicatorum *Caryophylli*; & fructus maturi hujus arbusculæ *Anthophylli*. Mutternelken dicuntur.

ODOR caryophyllorum fragrans, validus, aromaticus, suavis. SAPOR aromaticus, fortis, calidus, acridusculus, fauces linguamque calefaciens, halitum fragrantissimum spargens.

VIRTUS caryophyllorum percalefaciens, roborans, stomachica, irritans, emmenagogia.

Usus. Saporis & odoris gratia multis admiscetur cibis, præsertim condituri saccharatis.

Spiritus vini cum caryophyllis rectificatus cephalæam & visum tenebricosum excitat. Idem a cerevisia & musto cum caryophyllis conditis sensi.

A N T H O P H Y L L U S.

Fructus maturus *CARYOPHYLLI aromaticæ L.*
Mutternägelein. Mutternelken.

ODOR anthophyllorum multo debilior, quam caryophyllorum. SAPOR substipticus, multo minus aromaticus, quam in caryophyllis.

Usus Caryophyllorum, sed rarer ob vim adstringentem & aromaticam indolem minorem.

PIPER NIGRUM.

PIPER nigrum L. Schwarzer Pfiffer. Semen immaturum est *nigrum*, maturum vero *album*, hinc *piper album* est *piper nigrum*, maturitate cortice suo nigro privatum.

ODOR hujus seminis aromaticus, validus; SAPOR fervidus, acris, in ore & faucibus fervens.

VIRTUS irritans, calefaciens, stimulans, atoniæ stomachi succurens.

Usus. Embemmatibus piscium, carnium, cucumeribus & ovis tremulis piper saporis gratia admissemus. Calidarum regionum incolæ piper omnifere cibo magna copia admiscent.

AMOMUM seu PIPER JAMAICENSE.

MYRTUS Pimenta L. Westindischer Pfiffer, Nel-

Kenpfesser. Nägelein = Röpfe. *Pimenta.* Englischес Gewürz.

ODOR seminis fragrans; **SAPOR** aromaticus, partim ad caryophyllos aromaticos, partim ad piper nigrum accedens.

VIRTUS stomachica, irritans. Inter Antophyllos & Caryophyllos medias habet vires aromaticas.

Usus ad condieudos pisces aliosque cibos per se insipidos est egregium.

C A P S I C U M.

CAPSICUM annuum L. Spanischer Pfesser. *Piper indicum.*

ODOR in fructu recenti narcoticus, fere tabaci; **SAPOR** acerrimus, igneus, piperis ad instar fauces exandefaciens diu inhærens, intolerabilis.

VIRTUS valde irritans, stomachica.

Usus. Incolæ Peruviæ ita fructum capsici crudum cum sale culinari conditum comedunt. In Hungaria cucumeres cum capsico conduntur.

C U B E B A.

PIPER Cubeba L. Cubeben. Schwindelförner.

ODOR fragrans, **SAPOR** aromaticus, acris, fervidus, sed pipere nigro tamen debilior.

VIRTUS irritans, stomachica.

Usus. Comeduntur saccharo conditæ contra vertiginem ab imbecillitate ventriculi ortam.

C A R D A M O M U M.

AMOMUM Cardamomum L. Cardamomen.

ODOR gratus, aromaticus; SAPOR aromaticus, subcamphoratus.

VIRTUS stomachica, irritans, calefaciens, diaphoretica.

Usus. Ad cibos loco piperis condiegos in languore ventriculi conducit.

G R A N A P A R A D I S I.

AMOMUM Grana Paradisi L. Paradisförner.

ODOR feminis. aromaticus; SAPOR aromaticus, calidus, pungens, inhærens, piperis instar.

VIRTUS calefaciens, stomachica.

Usus. Pro condimento ciborum.

Z I N G I B E R.

AMOMUM Zingiber L. Ingwer.

ODOR radicis fragrans; SAPOR aromaticus, fervidus, acris, linguæ inhærens.

VIRTUS percalefaciens, incidens, stomachica.

Usus. Radix recens saccharo condita ex Indiis allata est admodum præstans aroma pro ventriculo debili.

G A L A N G A.

MARANTA Galanga L. Galgant.

ODOR radicis aromaticus, minus gratus. SAPOR subacris, leviter aromaticus, dein fervidiusculus, inhærens.

VIRTUS calefaciens, stomachica, incidens.

Usus. In India orientali hæc planta pro usu culinari, ad condierdos cibos colitur. Europæi quidam radicem Galangæ Zingiberi præferunt, quia minus calida magisque sapida est.

CALAMUS AROMATICUS.

Acorus Calamus vulgaris L. Ralmus.

ODOR radicis fragrans, fortis, nauseosus. Sapor aromaticus, nauseosus, acris, leniter amaricans, fauces & linguam calefaciens.

VIRTUS stomachica, incidens, diuretica, valde antiscorbutica. *

Usus. Radix saccharo condita inter bellaria mensis imponitur. Supplet vices Cinnamomi, Piperis, Zingiberis in defectu aromatum indicorum.

C O R I A N D R U M.

Coriandrum sativum L. Coriander.

ODOR seminis graveolens, aromaticus subgratus; Sapor congruens.

VIRTUS carminativa, subnarcotica.

Usus. Ruricolæ semina coriandri admiscent pani pro condimento carminativo. Hæc semina etiam saccharo condita mensis imponuntur.

V A N I L L A.

Epidendrum Vanilla L. Vanillie.

* Ill. HOFMANN vom Scharbock &c. Münster 1782.
p. 267.

ODOR siliquæ fragrantissimus, inhærens, * ad balsamum peruvianum accedens; **SAPOR** aromaticus, validus, subdulcescens, calidiusculus, balsamicus, gratus.

VIRTUS calefaciens, emmenagoga, aphrodisiaca, diuretica.

Usus. Est condimentum Chocoladæ. Admiscetur gelatinis, bellariis, vino cerasiaco.

CONDIMENTA EXTRAORDINARIA.

Sunt condimenta quibusdam nationibus consueta & singularia.

C U R C U M A.

CURCUMA longa L. Gielbwurz, gelber Ingber, Curcumen.

ODOR radicis unguentaceus; **SAPOR** subamaricans, subcalidiusculus, debiliter aromaticus.

VIRTUS luteo-tinctoria, aperiens, diuretica.

Usus. In India radix recens omni cibo admiscetur.

O R L E A N A.

BIXA Orellana L. Orlean,

ODOR seminum ingratus; **SAPOR** debilis, obscure salbus.

VIRTUS flavo-tinctoria.

* Siliqua digitis tractata ad triduum eos suo odore imbut.

Usus. In America cibis loco croci admiscentur hæc semina.* Rustici butyruni pigmento otleanæ colorant.

G L A C I E S.

Est aqua gelu in massam solidam mutata. Eis.

VIRTUS. Potibus ad gelu inducendum additur, & ad cibos vel gelatinas fructuum horæorum glacian-das adhibetur. Frigus ventriculum robotat, cor-pus refrigerat, bilis acrimoniam, rancorem in ventriculo compescit.

Noxa. At æstuanti corpori ingesti cibi glaciati indu-cunt anginam, pleuritidem, ventriculi, hepatis, vel diaphragnotis inflammationem, vel dolores colicos, hydropses, polypos cordis & similia mala. *

A E R F I X U S.

Est fluidum aëris forme, acidæ indolis, quod ex **creta** emanat, si cum acore quodam effervescit. **Fixe Luft** seu **Luftsaure**.

ODOR nullus; **S**APOR acidulus, pungens.

VIRTUS. Est ergo aquarum mineralium condimentum. Saporem gratum acidulum conciliat aquæ, cere-visiæ, vino, laeti. Etiam evaporata hæc liquida aere fixo adeo reddi possunt grata, ut vini cam-panici ad instar ebulliant. **

* Ill. GAUBII institut. pathol. p. 239.

** Cel. HULME Anzeige eines sichern und leichten Mit-

FERMENTUM PANIS.

Est pasta farinacea ope tartari cerevisiæ fermentata, acescens. Sauerteig. Dulcis enim fermentatio farinæ nimis diu protracta in acidam abit.

ODOR subacidus; SAPOR acidus, farinaceus.

VIERTUS. Fermentationem acidam conciliat massæ farinaceæ.

USUS. Panis hoc fermento fermentatus evadit acidus, qui refrigerans est. At panis nimis acidus sodam, cardialgiam & dentes cariosos causat.

TARTARUS CEREVISIÆ.

Est spuma sub fermentatione cerevisiæ in superficiem emergens. Bierhefen. Germ.

ODOR acescens, SAPOR mollis, subacidus.

VIERTUS. Fermentationem dulcem conciliat, si massæ farinaceæ addatur. Perinde autem est, sive *florem cerevisiæ natantem* sive *præcipitatum*, qui *fex cerevisiæ* dici solet, iu hunc usum adhibeamus, modo cerevisia non fuerit acida. Exsiccare solent nonnulli fermentum, quo pacto per totum annum servari potest.

USUS. Panis fiore aut fece cerevisiæ fermentatus, dulcis evadit. Fermentatio panem reddit porosum

tels wider den Blasen- und Nierenstein &c. Nebst einer Anweisung Wasser und andere flüssige Körper, sehr geschwind mit fixer Luft anzuschwängern. Leipzig. 1778.

& lentorem glutinosum attenuat. Etiam aliis cibis farinaceis hoc fine tartarus cerevisiae additur.

ASA FOETIDA.

FERULA *Affa fœtida* L. Stinkender Asand. Teufelsdreck.

ODOR hujus gummi-resinæ fœtidissimus, alliaceus; SAPOR amaricans, acris, mordens, diutissime inhalrens.

VIRTUS carminativa, emmenagoga, antihelminthica.

Usus. Indis cibi condimentum est. Baniani Indiæ orientalis, qui ab esu carnium abhorrentes nec spirituosis indulgentes aromata, e quibus primarium affa fœtida est, omni cibo immiscent, quam ad cibum digerendum necessariam ducunt. Ideo horum halitus oris & transpiratio pessime olet. *

FOLIA LAUROCERASI.

PRUNUS *Laurocerasus* L. Kirschlorbeerbaum.

ODOR foliorum vix ullus; SAPOR validus, substipticus, amaricans ut in amygdalis amaris at fortior.

VIRTUS. Folia cum lacte cocta saporem amygdalarum dulcium lati conciliant. Majori dosi venenata sunt. V. Toxicologiam.

Usus. In culinis gallicis folia laurocerasi saporis amygdalini gratia cibis admiscentur. *Lac lauro-cerasi* ex libra latidis cum folio uno parum cocti constat.

* GROSSE Voyage aux Indes orient. p. 336.

A M Y L U M.

AMYLUM tritici. Est pars amylacea ex tritico extracta. Kraftmehl. Störke.

ODOR nullus, SAPOR farinaceus. Sola coctura in aqua solubile est.

Usus. Amylum cum aqua ad pultis tenuioris formam redactum inter esculenta laudatur. Russi ex amylo in lacte coto suum *Kissel* parant, quod cum cremore lactis vel cum vino, aqua & saccharo comedunt, quodque revera sapidus est cibus. *

At occultam tamen aliquam acrimoniam in se fovet & ad acescientiam valde proclive est. Hinc dissuadendus copiosus ejus usus est infantibus, quorum ventriculus imbecillitate, glutine aut accido laborat. **

G U M M I A R A B I C U M.

MIMOSA nilotica L. hoc gummi exsudat. Arabischer Gummi.

ODOR nullus; SAPOR nullus, masticatione mucilagineus.

VIRTUS nutriens, *** mucilaginea, obvolvens.

Usus. Nigritis & Mauris alimento vulgari est, ita ut incidente calamitare oryzæ & milii integræ Mau-

* *Ill. BERGIUS med. p. 53.*

** *Cel. CARTHEUSER diff. de Amylo. §. 9 & 10.*

*** Nutriendi vim possidet insignem, quoniam totum alimentosa materie sive mucilagine conflatur, dicit *Ill. MURRAY app. med. T. 2. p. 410.*

rorum civitates solo gummi arabico vescantur.*
Per binos menses hominibus supra mille peregrinantibus consumpta reliqua penu hoc gummi unice vitam in itinere sustentavit. ** Hoc gummi vel instar sacchari dentibus comminuant, vel aqua emollitum deglutiunt.

SEMINA ABELMOSCHI.

HIBISCUS Abelmoschus L. Biesamförner.

ODOR suavissimus & quidem ejusmodi, qualem moschus & ambra mixta spirant. **SAPOR** odori congruus.

VIRTUS nervina.

Usus. Arabes semen pulverisatum potui Coffee pro graria odoris addunt. Demum ad res, & vestimenta odore moschato imbuenda inserviunt.

RUTA HORTENSIS.

RUTA graveolens L. Garten-Weinraute.

ODOR herbæ fortis, gravis, non tamen ingratus; **SAPOR** amarus, gravis, acris.

VIRTUS anthelminthica, emmenagogia.

Usus. Semina rutæ veteribus Romanis inter aromata culinaria erant pariter ac ipsa herba recens & sicca; cum butyro pani illita hominibus verminosis offertur.

* *Cel. Lind Dif. in hot climates.* p. 348.

** *Cel. Hasselquist Reja* p. 553.

N I C O T I A N A.

NICOTIANA Tabacum L. Toback.

ODOR foliorum narcoticus. SAPOR amaricans, acrisculus.

VIRTUS. Est quasi condimentum pro naribus, si pulvis iis attrahitur & condimentum pro faucibus, si foliorum fumus ore fugitur, quæ luxuria & mira consuetudo pene fere ubique terrarum usu quasi diætetico invaluit.

Pulvis foliorum vario additamento vel ob stimulum vel odoris gratia auctus, sub diversissimis nominibus venalis prostat.

Generatim vero pulvis *rudior* dicitur *Rappe*, pulvis autem *subtilissimus* vocatur *Tabacum hispanicum*.

Pulvis naribus attractus in non assuetis sternutationem excitat, vertiginem, anxietatem & incaute deglutitus nauseam, quandoque vomitum.

USUS. Opinantur multi caput liberius inde evadere, & visum acui, at utilitas hæc opinione magis quam experientia nititur. * Memorabile est, melancholicos & maniacos omnes & singulos tabaco valde delectari, etiamsi ante eidem non assuesti, augeri vero ejus abusu epilepsiam & furorem, observatum est. **

* Ill. MUREAY ap. med. p. 473.

** Cel. GREDING in Com. lips. Vol. 14. p. 650.

Abusus. Longo tempore sternutationem non amplius movet, at nervi olfactorii inde occalescunt, ut adoratus pereat, nimium muci e naribus exha- ritur, inde morbi nervosi & extenuatio ob fre- quentem sputationem & humorum acrimoniam.

Fumus tabaci, dum ore hauritur, inassuetis causat vertiginem, cephalalgiam, anxietatem, somno- lentiam, vomitum, alvi solutionem: excessus in assuetis idem facit.

Moderatus usus in laxis & succosis hominibus pitui- tam oris & bronchiorum solvit, colicas flatulen- tas & alvum tardam solvit, anginam & odontal- giam catarrhosam quandoque mitigat.

Abusus diu protractus apoplexiæ, epilepsiæ, arthriti- dis, variorum pedoris vitiorum, icteri, tabis causa quandoque fuisse legitur. Inducit etiam ni- gredinem dentium.

STINCUS MARINUS.

LACERTA Stincus L. der Stink. *Scincus mari- nus.*

ODOR nullus; SAPOR salsus.

Usus. Populi orientales hoc lacerta ad libidinem augendam vescuntur.

PINGUICULA.

PINGUICULA vulgaris L. gemeins Fettkraut.

Usus. Norlandi lac super recentia folia mulgent, hoc inde condensatur & gratissimum exhibet saporem.*

* *Amoen. acad. Vol. 3. p. 79.*

CARYOPHYLLATA.

GEUM urbanum L. Benedictenwurz.

ODOR radicis recentis caryophyllæus, scilicet radicis tempore verno, in solo sicco lectæ; SAPOR stipiticus.

VIRTUS tonica, antifebrilis. *

Usus. Radices lectæ antequam caulescunt cerevisiæ impositæ jucundum ipsi saporem ac odorem conciliant & ab acescentia præservant.

ABSINTHIUM.

ARTEMISIA Absynthium L. Vermuth.

ODOR foliorum fortis, fragrans, graviusculus, temulentans. SAPOR intensius amarus.

VIRTUS stomachica, appetitum excitans, antacida, anthelminthica, antiputredinosa, resolvens, tonica.

Usus. Cerevisiam acescentem dolio immissa herba corrigit & ruri ad acorem arcendum humulo substituitur, et si non sine inebriationis molestia. **

CALENDULA.

CALENDULA officinalis. Ringelblume.

ODOR florum suaviter subnarcoticus; SAPOR leniter acidulus.

* Cel. BUCHHAVE observ. circa rad. Gei urbani sive caryophyllatæ vires in febribus. Hafniæ 1781. p. 16.

** Ill. LINNÆI amœn. acad. T. 2. p. 179.

Usus. Radio corollæ multi pro croco utuntur, dum boni & fragrantis odoris & saporis est.

G A L E.

MYRICA Gale L. gemeine Myrica.

Usus. Est succedaneum Lupuli majorum nostrorum & hodie quorundam rusticorum; nisi vero sat diu coquatur, cephalalgiam causat.

F I L I X M A S.

POLIPODIUM Felix mas L. Farrenfaut.

Usus. Siberienses cerevisiæ incoquunt, unde gratus odor, saporque rubi.

F L O S V I T I S V I N I F E R Æ.

VITIS vinifera L. Weinstockblühe.

Usus. Flores recentes in umbrâ siccati sacculo inclusi in musto suspensi gratissimum vino conciliant odorem.

F A R I N A M I N E R A L I S.

LAC LUNÆ seu species terræ calcariæ. Bergmehl. *

Usus. Calamitatis tempore hæc terra cum farina

* Cel. SCHÄFFERS kalkartiges Bergmehl. in q. (ohne Jahrzahl und Druckort.)

cereali mista in panem redigebatur a pauperibus. *

CONDIMENTA INEBRIANTIA SEU NARCOTICA.

Sunt condimenta, quibus vis irebriandi inest.

O P I U M.

Est succus resinoso - gummosus ex inciso capite *PAPAVERIS somniferi L.* exstillans. Mohnsaft.

ODOR opii orientalis validus, narcoticus. SAPOR nau-
seosus, amaricans, acris, caloris sensu os &
palatum afficiens.

VIRTUS animum exhilarans, inebrians in *parva*, so-
porifera in *majori*, venenum in *nimia dosi*.

Usus. Gentes orientales, præsertim quibus Muham-
edis religio vini usum interdicit, in quotidianum
delicium opium assumunt ad exhilarandum ani-
mum & conciliandam sibi audaciam. In Turcia,
Persia & Arabia multi præsertim magnates opium
pilularum vel electuarii forma mensis instar bel-
lriorum condimenti loco apponi curant. Eoque

* Cel. ZÜKERT *Allgemeine Abh. von den Nahrungs-
mitteln.* Berlin 1775. p. 129. §. 84. Et Ill. HALLERI
Elem. Phys. T. VI. p. 214.

adeo delectantur, ut plurimis in die vicibus aliquam portionem deglutiant. Inde fortiter exhilarantur, ac si multum vini hausissent; hac consuetudine sibi adeo familiare reddunt opium, ut multi sensim drachmam sine noxa nycthemeri spatio deglutire discant.

At abusus multa parit incomoda, emaciatur enim sensim corpus, deperditur appetitus, melancholia (in qua unicum solatium est opium), languor, stupor, somnolentia, taciturnitas inducitur, unde videas instar stipitum somnolentos & quasi elingues sedere in conviviis opii liguritores. Demum memoriarum abolitio senium praecox & mors prematura sequitur. Hydropem autem abusus opii, ut abusus spirituorum non generat. *

HYOSCIAMUS PHYSALODES seu BENGE.

Hyosciamus Physalodes L. Sibirisches Bilzenfraut.

Usus. Arabes exinde condimentum parant, quod *Benge* vocant ac quo loco bellarii in conviviis vescuntur.

VIRTUS. Hoc Benge in *parva* dosi est exhilarans, & inebrians, assuetis adeo necessarium, ut deficiente Benge cibum fastidiant.

* Cel. KAEMPFER *Aman. exot.* p. 645. Et ARVIEUX *Reisen.* 3. Th. p. 10. & 19.

In *majori* dosi est phantasticum, inebrians, coma vigil excitans, longo usu hujus veneni totum systema nerveum valde debile & maxime irritabile redditur, unde tremor corporis, terror ex minimo strepitu, facies leucophlegmatica. *

H A R M A L A.

P E G A N U M *Harmala L.* gemeiner Harmel.

Usus. Semina hujus plantæ apud turcas, qui his condimenti instar vescuntur, in foro venalia protestant.

Virtus inebrians, exhilarans, idæam volatus per nubes, evanido autem veneni effectu, oblivionem rerum gestarum inducens. **

A R E C A seu P I N A N G A.

A R E C A *Cathecu L.* Arecañus. Est nux ex fructu hujus palmæ.

* D'ARVIEUX p. 12.

** *Illi LINNÆUS in amoenitat. academ. vol. 6. p. 183* opinatur, ex hoc semine forte bolum fuisse, quem KÆMPHERUS apud Persas in convivio assumpsit; unde inexplicibili gaudio, risu, joco suffundebatur. At finita cæna, dum ascendisset equum, haud aliter ipsi videbatur, ac si pegaso insidens volitasset per nubes & coloratissimos iridis arcus, cumque diis cœnasset. Altero die oblitus erat gestorum omnium.

ODOR gratus; SAPOR adeo adstringens est , ut nux sola masticari nequeat.

Usus. Nux discissa & cum pauxillo calcis, ad moderandam Pinangæ austoritatem intra folium unum alterumve arboris Betel involuta, amicis mutuo fere convenientibus apud Indos observantia causa offertur. Unde saliva rubedine tincta profluit, gingivæ corroborantur & os grato halitu perfunditur.

C A N N A B I S .

CANNABIS sativa L. Hanf.

Usus. In Persia et tota India ex foliis cannabis, aqua frigida infusis, potum parant, qui exhilarat et gravem temulentiam inducit. Turcæ ex polline cannabis cum sputo humano trochiscos parant, quos *Maslac* dicunt, et quibus condimenti instar in conviviis vescuntur.

VIRTUS. Cannabis *indicæ* folia et pollen sunt narcotica, inebriantia et lætitiam inducentia. Nostræ cannabis foliis vis lætificans non inest. *

A G A R I C U S M U S C A R I U S .

AGARICUS muscarius L. der Fliegenschwamm.

* Hooke *philosoph. experiments and observat.* p. 211.
Semina indica, in Anglia sata cannabim produxerunt,
indicæ ex omni parte similem non vero lætificantem,
hinc vis lætificans a climate et solo indicō unice
pendet.

ODOR teter; SAPOR acris.

VIRTUS exigua dosi exhilarans, inebrians, majori venenata furorem, tremorem inducens.

Usus. Kamtschadali ex agarico et epilobio angustifolio potum valde inebriantem sibi conficiunt, quem magnates eorum in deliciis habent, servi, qui urinam ebriorum magnatum bibunt, adhuc dum inebriantur exinde. *

L U P U L U S.

HUMULUS Lupulus L. Hopfen.

ODOR fragrans, subnarcoticus, gravis; SAPOR peramarus.

VIRTUS tonica, diuretica, anthelmintica, inebrians.

Usus. Est condimentum cerevisiae. Omni cerevisiae lupulus imponitur, ut dulcedo nauseosa mali, stomacho haud dubiæ nocitura, grata amaritie imbatur. Hæc amarities cerevisiam ab acescentia impedit, tonicam et diureticam reddit et, ut vulgo creditur, ob Jupuli amarorem cerevisia a calculo præservat.

H O R M I N U M.

SALVIA Horminum L. Scharley, Scharlachfraut.

ODOR foliorum gravis; SAPOR amaricans, subromaticus.

VIRTUS subnarcotica, inebrians.

* Cel. KRASCHEMINIKOW Natural of Kamtschaka p. 209 et 209.

Usus. Cerevisia vel vinum foliis hormini imprægnatum valde inebriat capitisque dolores excitat.

S C L A R E A.

SALVIA Sclarea L. Muscatellerfraut.

ODOR foliorum gravis, fortis, SAPOR amaricans, subaromaticus,

VIRTUS inebrians.

Usus. Cerevisia vel vinum herba imprægnatum insig-
niter inebriat capitisque dolores excitat. * Oe-
nopoly fraudulenti etiamnum vina sapore mo-
schatellino ope hujus herbæ imbuunt.

R O S M A R I N U S S Y L V E S T R I S.

LEDUM palustre L. Wilder Rosmarin.

ODOR herbæ fragrans, aromaticus, subnarcoticus.

SAPOR aromaticus leviter amaricans.

VIRTUS inebrians, diuretica, resolvens.

Usus. Antequam humulus ad condiendam cerevisiam
adhiberi cœpit, hæc herba illius in locum apud
pauperes surrogata est, verum temulentia effra-
nis et dirus capitidis dolor a ledo palustri abstine-
re quemlibet jubet. **

M I L L E F O L I U M.

ACHILLEA Millefolium L. Schaaftgarbe.

ODOR herbæ debilior in odorem mucoris incidens;

SAPOR amaricans.

* Cel. LOBEL advers. p. 240.

** Ill. LINN. Fl. suec. p. 136.

VIRTUS. Millefolium cum lupulo cerevisia*x* injectum reddit cerevisiam inebriantem et potatores fere insanos. *

LOLIUM TEMULENTUM.

Lolium temulentum L. Sommerlolph. Trespe.

ODOR nullus; **SAPOR** dulcis non ingratus.

USUS. Semen Cerevisia*x*, spiritui vini vel pani additum, temulentiam, vertiginem et ebrietatem inducit.

Vide *Toxicologiam*.

* *Flora suec.* 2. n. 770.

P O T U L E N T A.

ELENCHUS GENERALIS.

Aquæ. *Wässer.*

Cerevisiæ. *Biere.*

Vina. *Weine.*

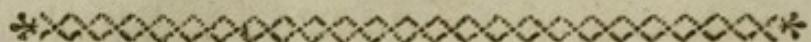
Spiritus vinosi. *Brandweine.*

Lacta. *Milcharten.*

Potulenta dulcia. *Süsse Getränke.*

— calida. *Warme Getränke.*

ELENCHUS SPECIALIS.

A Q U Æ.

- Aqua montana. *Bergwasser.*
- fluviatilis. *Flusswasser.*
- putealis. *Brunnwasser.*
- nivalis seu glacialis. *Schneewasser.*
- lacustris. *Teichwasser.*
- palustris. *Sumpfwasser.*
- cisternalis. *Cisternwasser.*
- marina. *Meerwasser.*

C E R E V I S I Æ.

- Cerevisia hordeacea. *Gerstenbier.*
 - triticea. *Weizenbier.*
 - secalina. *Rockenbier.*
 - avenacea. *Haberbier.*
 - mays. *Maysbier.*
 - Pini. *Tannenbier. Förenbier.*
 - lagenaria. *Buttelbier.*
- Mumia Brunsvicensis. *Braunschweigische Mumme.*

V I N A.

Vina ACIDULA.

- Vinum Rhenanum. *Rheinwein.*
- Mosellanum. *Moslerwein.*
- Neccarinum. *Nekerwein.*

- Vinum Stradæ montanæ. *Bergsträffer Wein.*
 —— Austriacum. *Oesterreicherwein.*
 —— Franconicum. *Frankenweine.*

Vina *ACIDULO - DULCESCENTIA.*

- Vinum gallicum album. *Weisser Franzwein.*
 —— campanicum. *Champagnerwein.*
 —— hungaricum album. *Weisser Ungarischer Wein.*
 —— portugallicum. *Portwein.*

Vina *AUSTERIUSCULA.*

- Vinum hungaricum rubrum. *Rother Ungarischer Wein.*
 —— gallicum rubrum. *Rother Franzwein.*
 —— Burgundicum. *Burgunderwein.*
 —— Eremiticum. *Eremitagerwein.*
 —— Burdigalense. *Bourdeauerwein.*
 —— Pontac *Pontak.*
 —— Gravianum. *Claretwein.*

Vina *DULCIA.*

- Vinum Tockaiense. *Tokayerwein.*
 —— S. Georgii. *Edenburger Ausbruch.*
 —— hispanicum ordinariam. *Gemeiner Spanischer Wein.*
 —— Capense. *Kapwein.*
 —— Frontiniacum. *Frontiniac.*
 —— Malvaticum. *Malvasierwein.*
 —— Maderaicum. *Maderawein.*
 —— Palmæ. *Palmsec.*
 —— Malaccense. *Malagawein.*

Vinum Xeræ. *Xereswein.*

— Alicantinum seu Illicitanum. *Alikantenwein.*

— Lachryma Christi. *Lachrima Christi.*

— Græcum di Somma. *Vesuviuswein.*

— montis Puliciani. *Montipulicianer.*

— Tyrolense. *Tyrollerwein.*

— Tinto. *Tintowein.*

— Muscatellinum. *Muscatellerwein.*

Vina ACIDA.

Vinum Cassoviense. *Caschauer Wein.*

— Bohemicum. *Bömischer Wein.*

— Saxonicum. *Sächsischer Wein.*

— Silesiacum. *Schlesischer Wein.*

— Lusatium. *Elsäffer Wein.*

— Helveticum. *Schweizerischer Wein.*

— Marchicum. *Mark - Wein.*

SPIRITUS VINOSI.

Spiritus vini. *Weinbrandwein.*

— frumenti. *Kornbrandwein.*

— prunorum. *Zwetschenbrandwein.*

— cerasorum. *Kirschbrandwein.*

— sacchari seu Taffia. *Zuckerbrandwein. Rum.*

— oryzæ. *Reissbrandwein. Arak.*

— laetis equini. *Pferdmilchbrandwein.*

L A C T A.

Lac humanum. *Frauenmilch.*

— vaccinum. *Kuhmilch.*

Lac caprinum. *Ziegenmilch.*

— ovillum. *Schaafmilch.*

— asinum. *Eselmilch.*

— equinum. *Pferdmilch.*

Serum lactis. *Molken.*

POTULENTA DULCIA.

Mustum. *Most.*

Vinum absynthiacum. *Wermuth.*

— pomaceum. *Apfelwein.*

— cerasiacum. *Weichselwein.*

Hydromel. *Meth.*

Succus Betulæ. *Birkensaft.*

Limonada. *Limonade.*

Lac amygdalinum. *Mandelmilch.*

POTULENTA CALIDA.

Aqua tepida. *Laues Waffer.*

Thea viridis. *Grüner Thee.*

— bohea. *Theebou.*

Coffea. *Coffe.*

Chocolada. *Schokolade.*

Limonada spirituosa. *Puntsch.*

Jus carnis bubulæ. *Rindfleisch - Brühe.*

— — vitulinæ. *Kalbfleisch - Brühe.*

— — vervecinæ. *Hamel - Brühe.*

— gallinæ. *Hünerbrühe.*

— testudinum. *Schildkröten - Brühe.*

— ranarum. *Frosch - Brühe.*

— cochlearum. *Schnecken - Brühe.*

Jus cancrorum. Krebs - Brühe.

— *piscium. Fisch - Brühe.*

— *viperinum. Vipern - Brühe.*

— *consummatum. Kraftbrühe.*

— *e vino calido. Weinsupe.*

— *ex cerevisia calida. Biersupe.*

— *ex lacte calido. Milchsüpe.*

D E
P O T U L E N T I S
G E N E R A T I M.

LIQUIDA, quæ siti extinguendæ opponuntur, *Potulenta* vocantur.

Naturalissimus autem & saluberrimus potus, quem Natura homini omnibusque assignavit animanti-bus, est aqua frigida.

DE AQUA GENERATIM.

Aqua est corporum principium constitutivum, quod in purissimo suo statu ens est simplex, fluidum, inodorum, insipidum, pellucidissimum.*
Est vero aquæ multiplex varietas. Hinc generatim dividuntur aquæ:

* Cel. THOUVENEL *Betrachtungen über die trinkbare Wässer* in Cel. CRELL *neueste Entdeckungen in der Chemie.* 4. Theil p. 218, seu *Histoire de la Société de Médecine de Paris.* *Les années 1777 et 78.* p. 274-290. et Cel. BERGMAN *opuscula* T. I. p. 139.

- in *simplices*, quæ *dulces* etiam vocantur, et nullo
elemento peregrino scatent.
- *minerales*, quæ particulis mineralibus abun-
dant.
 - *molles*, quæ parum,
 - *duras*, quæ multum sedimenti selenitici de-
ponunt.
 - *salubres*, quæ puræ,
 - *insalubres*, quæ impuræ sunt vel alio vitio
laborant.

Aqua *bona* debet esse pellucida, absque odore, sapore
et colore, levis, frigida, pauco aere fixo dona-
ta, * et analysi chemica examinata nullum ex-
hibere principium heterogeneum.

Quod noscitur, si aqua ab acido sacchari, ab alca-
li fixo, et a solutione argenti nitroso non vel
parum evadat turbida. Perfecte enim pura aqua
nullibi terrarum invenitur.

VIRTUS. Aqua quidem sola corpus non nutrit, ** at
sitim exstinguit, refrigerat, corpus humectat, ne
exsiccatur, humores diluit, ne spissitudine red-

* Omnis aqua bona aerem fixum continet, quæ infra 6
pollices habet putrida est. Solus enim aer fixus aeris
putridi evolutionem in aquis cohibet.

** Ill. HALLERI *El. physiol.* T. VI. p. 181. Aquæ
potus famem ita lenit, ut diu absque cibo vita tolera-
ri possit, quod ægrotorum apositia laborantium exem-
pla docent. Deficiente autem utroque alimento inedia
10 dierum homini ceterum sano utplurimum lethali-
lis est.

dantur immeabiles, excretiones humorum vitæ actionibus corruptorum per renes, cutim et alvum promovet, et sanitatem illibatam conservat. Hydropotæ appetitu, gustu, olfactu, visu et memoria præ zythopotis et œnopotis excellunt. Multi denique morbi copiosiori potu aquæ frigidæ curantur.

Usus. Oportet autem aquam bibere crudam et frigidam, prout Natura offert; hæc enim est gratior linguæ, sitim magis sedans, ventriculum magis robورans, quam aqua cœcta et iterum refrigerata.

Optima et purissima aqua est *montana*, huic accedit *fluvialis*, deterior hac jam est *putealis*.

Quantitas potus assumendi exacta præscribi nequit. Hæc a siti determinatur. Homini sano sufficit, si quotidie mensuram saltem aquæ in potu et cibo hauriat. Plus sitiunt, qui vitam exercitatum, quam qui quiete tam exercent, plus qui affa edunt, quam qui elixa, plus qui carnes panesque, quam qui olera & fructus vel acidula vel pinguia ingerunt.

Aquæ potui quotidiano ineptæ vel nocivæ sunt:

i. *Aqua putrida*, quæ nempe aerem *putridum* ut aqua diu in vasis retenta, magna copia continet, qui odore nauseosissimo noscitur, si aqua talis ad quartæ partis remanentiam incoquatur, producit febres putridas, diarrhæam, vomitum, nauseam.

Emendatio. Aqua diu aeri exposita & bene agi-

tata emendatur. * Unicum aeris putridi antidotum & corrigens esset immixtio aeris fixi. Alii acetum immiscent, Romanis militibus ideo posca ad sitim restinguendam portigebatur.

Magna est in navibus miseria, si in longis itineribus marinis aqua cadiis excepta corrumpatur & insectis tota scateat. Conservari aquam in vasis lapideis prius aqua fervida bene purgatis, dein fumo sulphuris accensi imprægnatis, & tandem instillatis aquæ olei vitrioli guttis aliquot, experientia docuit. **

2. Aqua turbida, quæ multum terræ argillaceæ phlogisticatæ, vel aeratæ continet, colore opalescente & sapore limoso, terreo displicet; quia ut plurimum simul aere limoso imprægnata invenitur. Febrem intermittentem & viscerum obstrunctiones creare dicitur.

Emendatio. Potest hæc aqua fieri limpida, si quieti committatur aut per lapides porosos, chartam vel arenam filtretur, vel si vas ante infusionem aquæ pasta amygdalarum dulcium aut Strychno potatorum illiniatur, qui fructus faciunt, ut turbida aqua citissime subsideat. ***

3. Aqua nimis dura. Aquæ, quæ calcem aeratam,

* Ill. TODE Bibliothek 2. B. p. 140.

** Histoire de l' Académie des sciences de Paris. 1722.
pag. 9.

*** Vide Strychnos potatorum & amygdala dulcis.

selenitidem aliosque sales terrestres solutos continent, *duræ* vocantur. *Noscuntur* sapore sicco, terrestri, austero, bibentibus minus grato, solutione acidi sacchari, salisve alcalini fixi notabiliter turbantur, coctione hujus aquæ vasa crusta terrea paullatim obducuntur. Ad cerevisiam conficiendam, spiritum frumenti, infusum theæ vel coffeæ parandum minus valent. Legumina vel carnes vetustæ in hac aqua coctæ non mollescunt. Stannum hisce aquis plerumque nigrescit. Ad vestes & linteamina eluenda sunt inhabiles, partim quia impuritatem non facile solvunt, partim quia saponem destruunt. Ad obstructionem viscerum plerumque disponunt & longiori saltem usu labem sanitati minantur.

Ad linum & canabæm putrefactione præparandam sunt inutiles, quia vi antiseptica instruuntur. Experiendum igitur est, annon tales aquæ in itineribus maritimis longioribus cum fructu adhiberi possint. *

Emendatio. Si calx aerata est duritiei causa, tunc sola coctione & refrigeratione corrigitur, ut vero deposito calcareo sedimento aqua fiat palato grata in humilibus & amplis vasis libero aeri debet exponi, ut ex atmosphæra aeris fixi portionem iterum recipiat.

* *Ill. BERGMAN. opusc. T. I. p. 140.*

Aquæ calcareæ & seleniticæ cardialgiam, oppres-
sionis sensum, indurations viscerum & glan-
dularum, alvi constipationem, quandoque alvi
fluxum diuturnum causant, saltem non assue-
tis. *

Si vero calx vitriolata vel salita causa duritiei
est, tunc ebullitione & additione salis alkalini
fixi basim terrestrem præcipitante est depuratio
facienda.

4. *Aqua gelidissima.* Nocentissima est, si hauriatur
corpoce calente & sudoribus perfuso, inde
pleuritis, peripneumonia, polypus cordis, apo-
plexia, inflammatio ventriculi & hepatis, phty-
sis, febris continua inflammatoria, vehemen-
tissimi spasmi, dolorum nephriticorum exa-
cerbatio criuntur. Qui gelidam sitim in sta-
dio frigoris febrium intermittentium restinctu-
ri nimis ingurgitant, placentis febrilibus (*fie-
berzelten*) ut ajunt, corripiuntur. Exercitati in-
noxie aquam frigidam bibere dicuntur, si post
ejus haustum laborem vel motum continuant.

Sed prodest aquæ frigidissimæ haustus in debili-

* *Medical Transactions* Vol. I. p. 2. &c. Calculus au-
tem urinarius ab aquis terrestribus non oritur, Göt-
tingæ enim is calculus valde rarus, aqua vero val-
de terrestris observatur, & calculus urinarius produ-
ctum animale ex glutine animali non ex terra calca-
rea est, ut Celeberrimi viri SCHEELE & BERG-
MAN demonstrarunt.

tate ventriculi & in febre biliosa , & morbis
ab his causis originem ducentibus.

5. *Aqua cocta.* Hæc licet iterum refrigeretur , mul-
to tamen deterior est quam frigida. Coctura
enim suum aerem fixum maximam partem per-
dit & aer putridus eo ablato magis denuda-
tur. Ideo non refocillat ut aqua frigida , in-
sipida est , nauseam & vomitum movet.

Aqua destillata empyreuma redolet , quod vero
aeri exposita iterum exuit.

6. *Aqua calida* ventriculum relaxat , ut de potu
Theæ dicetur.

Aqua valde calida minus ventriculum debilitatæ
quam tepida , quia calore magno ventriculum
irritat.

7. *Aqua salina.* Aquæ , quibus plurimum inest salis
medii ut salis mirabilis , amari , culinaris , vi-
trioli viridis &c. ad internum non minus quam
domesticos usus ob amarum saporem , & vim
purgantem sunt ineptæ.

8. *Aqua nimis aerata* , inducit temulentiam , &
vertiginem , ut in me ipso observavi , si magna
copia ad mensam vel interdiu hauriatur.

9. *Aqua hepatisata seu sulphurea* , quæ aerem he-
pticum continet , qui noscitur ex odore ovi
putridi , sapore teterrimo dulcescente & ex
sulphure ad fundum vasis præcipitato , si spiri-
tus nitri instilletur.

Ob teturum odorem & saporem bibi nequit , nisi
spiritu nitri sulphur ex eo præcipitetur.

io. *Aqua plumbata.* Aqua montana per tubos plumbenos subterraneos advepta, aqua fontana in vasis cupreis stanno plumbato obductis vel in vasibus e stanno plumbato consecatis ultra 24 horas reservata, aqua pluvia e tectis plumbo obductis in receptaculum suppositum depluens excepta, est plumbato infecta. *

*Noscitur ex colore lilaceo, seu violaceo-roseo, si aquæ hujus 3iv guttæ vj solutionis argentii in acido nitri factæ instillentur. ***

Inducit colicam & alios morbos saturninos.

ii. *Aqua cuprea.* aqua fontana in vasibus cupreis stanno non obductis diu reservata cupro inquinatur, quod ex colore coerulescente noscitur, si spiritus salis ammoniaci instilletur.

Inducit vomitum & alios morbos.

AQUA MONTANA seu FONTANA.

Est aqua, quæ ex montium rupibus scaturit; hinc etiam *rupestris* vocatur. Quellwasser.

VIRIUS. Optima, maxime reficiens et purissima omnium aquarum ut plurimum est montana. Hinc ubi haberi potest, pro potu quotidiano omnibus reliquis est præferenda.

* Vide *Toxicologiam.*

** Cel. SAGE *Untersuchung verschiedener Mineralien.*
Göttingen p. 23.

AQUA FLUVIATILIS.

Est aqua ex fluvio hausta. Flusßwasser.

Turbida est ut plurimum hæc aqua præsertim tempore pluvioso, hinc ante usum depuranda.

VIRTUS. In defectu aquæ montanæ ferri potest, est enim post eam adhuc saluberrima, * eoque purior est, quo vehementius movetur et duriori fundo gaudet. Non adsuetis alvum sub exordio usus movet. Ob mollitatem coquendis leguminibus, et braxandæ cerevisiæ aptior est aliis aquis.

NOXA. Tempore æstivo ob putrescentiam piscium vegetabiliumque, usus aquæ fluviatilis cardialgiam, diarrhæam, febremque excitatæ dicitur. ** Aqua fluviatilis valde argillosa strumas producit. *** Aqua Nili ut aqua Sequanæ non assuetis scabiem causat. ****

AQUA PUTEALIS.

Est aqua e solo regionum planarum scaturiens. Brunnwasser. Grundwasser.

* Nilum bibunt Ægyptii, Sequanam Parisini, Tiberim Romani, Choapsem Persæ, Danubium Budenses aliquæ ejus accolæ.

** Parisiis 1731 epidemia ab usu aquæ Sequanæ observata legitur. PRESLE *Conservateur de la santé.* p. 105.

*** Bernerisches Magazin 1. Band et Cel. PALLAS *Reise durch Russland.* 1. Th. p. 38.

**** Cel. NIEBUHR *Reise Besch.* 1. B. p. 131.

Admodum variat hæc aqua prout solum putei *argilosum*, *arenosum* vel *lutosum* est. Ex puteo *arenoso* bona, ex *argilloso* mala, ex *limoso* pessima est.

VIRTUS. Aqua putealis, cuius scaturigo ex monte in puteum ducitur, salubris est & sana, at cuius scaturigo ex solo arenoso vel argilloso est, fere semper dura seu calcareo-salenitica, hinc vide *Aquæ duræ vitia*.

Aqua putealis autem e solo *lutoſo* orta valde insalubris deprehenditur. Aqua hæc in multis locis calce & putrilagine, quandoque salsugine est plena, adeo ut bibi omnino non possit. Hæ aquæ dysenteriam, febrem intermittentem & remittentem, phtysim, * ac in regionibus calidis morbos malignos causant. ** In puteo, ex quo aqua non frequenter hauritur, aqua quiete putrida fit.

Cocitione pars aliqua impurioris sedimenti subsidet, miscella autem putrilaginosa hoc modo non separatur. ***

* *Schwed. Abb.* 1750. n. 3. & *BELFORTI* in *AZ. Helv.* T. III. p. 209.

** Negapotani eos morbos aqua per naves advecta sustulit. H. v. RHEEDE apud HAMILTON *Eust. Ind. voy.* T. I. p. 346.

*** Leidæ neque theæ infusum ex putealibus aquis palato gratum est. *Ill. HALLERI Elem. Phys.* T. VI. p. 242. ed. in 4.

Usus. In regionibus planis ob defectum aquæ montanæ & fluviatilis in usum alimentarem adhibere has aquas dura cogit homines necessitas. Etiam si frigore hæc aqua blandior fiat, montana tamen & fluviatili ob admixtas particulas putridas longe est insalubrior. Hinc magnum est solatium, si putrei ex aqua montana construi possunt.

AQUA NIVALIS, seu GLACIALIS.

Est aqua ex *glacie* vel *nive colliquata* depluens.
Schneewasser. *

VIRTUS. Alpicolas innoxie hanc aquam pro potu quotidiano adhibere testantur fide dignissimi authores. ** Alii has aquas longo usu strumas & viscerum obstrukiones generate dicunt, at multis in locis ubi strumæ sunt endemiacæ, non bibuntur aquæ nivales. *** Potest demum suo frigore nocere, quando subito in corpus æstuans ingurgitatur; tum vero non aqua sed frigus ejus causa morbi est. ****

* Nuper liquatæ aere fixo carent, aliquantulum calcis salitæ cum exiguis acidi nitri vestigiis in sinu fovent.

III. BERGMAN T. I. p. 57.

** In Helyetia nivem glaciemve colliquatam innoxie hauriri *Cel. SCHEUCHZER* testatur. Idem *Celeb. ANDERSON* de incolis Islandiæ & Groenlandiæ narrat.

*** III. ZIMMERMANN von der Erfahrung. II. Th. p. 303.

**** III. HALLERUS dicit: ipse sum expertus semel in Alpibus a frigidissima aqua pectorum in pectore do-

AQUA LACUSTRIS.

Est aqua ex lacu hausta. Teichwasser.

VIRTUS. Lacuum aquæ, ut plurimum minus sunt clarae & valde sedimentosæ, atque, et si pellucidæ videantur, tamen ab insolatione tepidæ, ab exiguo motu vappidæ, ovulis insectorum scatentes, semiputridæ, hinc insalubres sunt.

AQUA PALUSTRIS. *

Est aqua ex palude hausta. Sumpfwasser.

ODOR & SAPOR limosus.

VIRTUS. Minorem habet motum atque ideo est minus clara, gravior, & materia extractiva contaminata, unde plerumque *colorem* flavescentem ostendit.

USUS. Est aqua lacustri adhuc multo deterior, ob aerem limosum, quem continet, febrem intermittentem aut remittentem malignam sæpe excitat.

AQUA CISTERNALIS.

Est aqua pluvialis per subterraneos canales in cister-

lorem & pleuritidis primordia mihi subnasci. Semel singularem quemdam stuporem, alpicolis non ignotum, cum aliqua animi dejectione & ad omnes sensus motusque tarditate. Elem. Phys. T. VI. p. 241. Sed haec symptomata perinde accidentur, quando absque potu ullo in frigidas cellas nos recipimus & ibi quiescimus.

* *Lacus* sunt stagna majora; *Paludes* autem minora.

nas lapideas ducta, atque ex his in usum alimentarem hausta. Cisternwasser.

VIRTUS. Etiam hæc aqua ob stagnationem facile corruptitur & ovulis insectorum scatet. Est denique *aqua pluvialis* lixivium atmosphæræ, & intra paucum tempus putreficit, hinc non adeo pura, ut a multis censetur.

Usus. In regionibus calidis, ubi æstu terra exsiccatur & non nisi corruptæ aquæ lacustres dantur, cogit necessitas potus ad aquarium cisternalium usum configere.

AQUA MARINA.

Est aqua, quæ pelagum constituit. *

ODOR nullus; SAPOR nauseosus, falso - amarus. Hoc nauseosum in profunditate 60 orgyarum deficit vel vix sentitur. **

CONTENTA. Cantharus præter plurimam materiam extractivam, quæ a putrefactis animalibus & vegetabilibus ei inest, continet

Salis marini ȝij & gr. 433.

Magnesiæ salitæ — — 380.

Gypsi — — 45.

VIRTUS. Aqua in superficie pelagi hausta ob teterimum saporem inassuetis movet nauseam, quandoque vomitum, diuresim, diarrhæam, vi septi-

* Cel. BERGMAN opusc. chem. vol. I. p. 179.

** Schwed. Abh. 1757.

ca solvente inducit scorbutum, * vel febrem navalem.

Usus. Piscatores & navigatores necessitate pressi aqua marina utuntur, at diu hanc sine scorbuto ferre nequeunt.

Aqua marina destillata & dein aeri exposita, ut empyreuma exuat, grata & salubris fit. ** Varii in hanc rem excogitati fuerunt apparatus, immo vapor etiam e lebetibus, dum cibi parantur, ascendens captatus fuit.

Aqua marina, quæ ex profundo 60 orgyarum hauritur, ob falsedinem siti restinguendæ non conductit quidem; anaticea tamen portione aquæ dulcis admixta, in cibis præparandis usum procul dubio adfert, quippe quo dimidiæ aquæ dulcis penui parcitur. *Glacies* in pelago natans peregrinantibus capta & liquata dulcem dedit aquam.

DE CEREV рIA GENERATIM.

Potus ex semine cereali decocto, fermentationem

* LESKE *Abh. aus den philosophischen Transactionen* §. Th. p. 314. Puella 16 annorum, scrophulosi habitus ab aqua marina, quam 10 diebus ad uncias 16 hauserat, in hæmorrhagiam uterinam, scorbutum oris, maculas petechiales, febrem putridam, animi deliquia inciderat et ex soluto sanguine obiit.

** III. BERGMAN opusc. vol. I. p. 147.

spirituosam passus & lupuli amarore imprægnatus, *Cerevisia* seu *Vinum Cereris* vocatur.

Cerevisia conficitur legitima cerealium germinatione, tostione, coctione, additione lupuli, & fermentatione spirituosa.

Homines in regiones viti propagandæ parum idoneas delati, hujus potus inventores erant. *

Respectu *coloris* dividitur cerevisia

in *albam*, quæ ex malto parum tosto & parum lupulato constat.

— *brunam*, quæ ex malto multum tosto & multum lupulato conficitur.

Respectu *consistentiæ* triplex habetur cerevisiæ varietas:

1. *Cerevisia meraca*, quæ consistentiam syrapi habet ut *Mumia Brunsvicensis*.

2. ——— *tenuis*, quæ diminuta hordei copia & aquæ momento aucta debilissima est, hæc ob farinosam & acescentem indolem in ipsis morbis acutis pro potu admitti potest.

3. ——— *mediæ consistentiæ*, quæ qualis nostra *alba* & *bruna* est, vulgarem consistentiam habet, pro potu diætetico ad mensam optime adhibetur.

VIRTUS. *Cerevisia alba* & *bruna* minus quam *vinum* inebriat & calefacit, hinc æstivo potui aptior est *cerevisia*. Est simul valde nutriend & analepticus potus, hinc emaciatis & debilibus convenit. Nec

* *ILL. HALLERI El. Phys. T. VI. p. 247.*

adeo facile ac vinum in ventriculo acescit, hinc multi perferunt bonam cerevisiam, qui a vino aciditate stomachi vexantur. *Cerevisia bruna* ob majorem lupuli amarorem minus acescit, quam alba, & a calculo & podogra præservare creditur. Nam zythopotæ minus calculo laborant potato-ribus vini.

Vis noxia. Potest cerevisia aere, muco cereali, aciditate & fœculentia nocere. Qui cerevisiæ potui non assueti sunt, aeris in viscore inclusi copiam accusant. Demum a spissæ cerevisiæ abusu calculos biliarios Bohæmis esse endemios alii opinantur. Nec convenit obesis ac pituita laborantibus ob indolem viscosam & nimis nutrientem. Appetitum aliquantum imminuit ob eandem virtutem, hinc zytopotæ minus esuriunt & pituita laborant, quæ ventriculo, intestinis, & pulmonibus adhærens varias viscerum obstrunctiones & morbos generat.

Cerevisiæ crapula est longe quam vini durabilior. Cerevisia non bene *defæcata* tormina, diarrhæas & cholera excitat. *

Cerevisia acescens præter tormina stranguriam vino & spirituosis sanandam, causat.

* Fœx cerevisiæ leni calore siccata & in pulverem redacta, si homini robustissimo ad grana tantum tria præbeatur, teste KRAMERO *med. castræns.* p. 110. vehementissimas cum maximis doloribus conjunctas æmæ & æræ purgationes excitat.

Respectu frumenti & præparationis sequentes habentur cerevisiæ species.

CEREVISIA HORDEACEA.

Quæ ex *hordeo* paratur. Gerstenbier.

VIRTUS. Bene nutrit, & facile vias urinarias transit, minus calefacit, quam cerevisia triticea.

CEREVISIA TRITICEA.

Quæ ex *tritico* paratur. Weizenbier.

VIRTUS. Magis est nutriens ac calefaciens quam hordeaceæ, segniter autem renes transit, hinc obfitati, viscerum obstructioni, astmati ob lentorem ansam præbet.

CEREVISIA SECALINA.

Quæ ex *secali* paratur. Röckenbier.

VIRTUS. Est viridiusculi coloris, saporis haud ingratia, valde nutriens. At alvum constipare & respirandi difficultatem inducere dicitur. *

CEREVISIA AVENACEA.

Quæ ex *avena* conficitur. Haberbier.

VIRTUS. Tenuis est cerevisia, minus spirituosa, minusque nutricns, at magis diuretica quam alia cerevisia.

CEREVISIA MAYS.

Ex frumento *Mays* conficitur. Mansbier.

* Cel. GEOFFROY mat. med. pars III. p. 904.

VIRTUS. In America septentrionali valde usitata est.
Sapore & virtute convenit cum cerevisia hordeacea.

CEREVISA PINI.

Est cerevisia ex ramulis *PINI sylvestris L.* confecta.
Föhrenbier.

VIRTUS. Europæi in America hanc cerevisiam conficiunt. Est clara, resinosi saporis, parum nutriendat valde diuretica, & antiscorbutica, per plures annos non acescens, hinc pro itineribus maritimis valde apta. *

CEREVISA LAGENARIA.

Est cerevisia vitro infusa valde spumescens. Buttelsbier. Paratur, si cerevisia cum sacchari & cremoris tartari exigua portione mixta, lagenæ forti inclusa, epistomio & pice bene obturetur.

VIRTUS. Est gratissimi & reficientis saporis, valde putredini & scorbuto ob acrem fixum resistens, facile fertur a stomacho etiam debilissimo.

MUMIA BRUNSVICENSIS.

Est cerevisia ex hordeo parata, quæ adeo meraca est ut syrapi ferme consistentiam habeat. Braunschweigische Mumme.

* *Cel. CRELLE die neuesten Entdeckungen in der Chemie.*
8. Theil. 1783. p. 160.

VIRTUS. Sapor est dulcis, valde spirituosus, adeo est durabilis hæc cerevisia, ut in utramque Indiam sine corruptione iter perferat. Valde nutriens, roborans at simul valdestimulans & inebrians est.

DE VINO GENERATIM.

Succus uvarum *VITIS viniferæ L.* fermentationem spirituosam passus, *Vinum* dicitur.

ODOR & SAPOR vinorum est specificus, gratus, spirituosus, *vinosus* vocatur.

VIRTUS. Ut condimenti vel medicamenti potius, quam potus instar vinum adhibeatur consulendum est. Cum aqua dilutum pro potu mensuali ingeri solet. Modica copia usurpatum languentem ventriculum roborat, appetitum incitat, ciborum digestionem adjuvat, sistema nervosum roborat, calorem auget, putredini resistit, transpirationem promovet, & si acidum est, diuresim auget. Parciор vini usus in senio convenit, tenellæ astati prohibeatur.

Vis medicata. Est summum cardiacum antisepticum in febribus putridis, & nervosis, nulla inflammatione aut plethora stipatis. Est summum roborans in recovalescentia a morbis. Curat guttam rosa- ceam, quam aquæ potatores patiuntur & morbos a debilitate primarum & secundarum viarum. Est summum præservativum a morbis putridis. Nervosis morbis absente acido apprime convenit.

Abusus seu frequentior & copiosior vini usus ob spirituosa sua principia sanguinis motum auget, eumque ad caput determinat, hinc inebriat, deliria, soporem & quandoque apoplexiam inducit. Continuato abusu tremorem artuum, viscerum obstrukiones, podagram, calculum, iderum, astma, hydropem, debilitatam sensitatem & len-te obrepentem apoplexiam gignit. *

Principia constitutiva vini sunt aqua, alcohol, acidum vini, oleum, terra, sal alcalinus fixus, aer fixus.

Differunt autem vina aetate, colore, sapore, spirituositate, regione, solo, situ, anno, vitio.

Respectu aetatis dantur.

Vina *recentia*, quæ unius anni sunt, hæc mucosa, turbida, acida, minus spirituosa.

— *antiqua*, quæ multorum annorum sunt.

Hæc clara, minus acida, magis spirituosa.

Respectu coloris dividuntur

in *alba*,

— *rubra*, quæ magis roborant & adstringunt.

Respectu spirituositatis discernuntur

in *generosa*, quæ multum alcoholis &

— *debilia*, quæ minus alcoholis plus aquæ continent.

* *ILL. MURRAY app. med. Vol. I. p^o 318.*

Respectu *soli* habentur

vini montana

— *planitiale*

— *insulana*

Respectu *regionis* dicuntur

vini italica, *hyspanica*, *gallica*, *germanica*,
hungarica, *bohemica* &c.

Respectu *anni*

vina bonni, *mali*, *mediocris anni*. *

Respectu *vitii* quod vinum habere potest, datur vinum

nimirum novellum ob aciditatem cardialgiæ, tor-
minum, diarrhææ epidemicæ sæpe causa sunt.

nimirum acerbum seu ex uvis immataris pressum,
sæpe colicam pectorum & contracturas mem-
brorum causat.

nimirum sulphuratum. Vina nimis sulphurata pe-
ori, capiti & nervis inimica sunt, inde va-
rios morbos nervorum, colicam, temulen-
tiam, tassim, et phthisim generant. ** No-
scitur instillatione solutionis argenti nitrosæ,
qua vinum brunum vel nigrum evadit, ovum
vel lamella argentea vino imposita nigre-
scunt.

* Sic vinum Tockaviense non omni anno dulcescit, si
enim autumnus pluviosus, tum acidum, si siccus dum
dulce evadit. Nam humiditate uvæ non siccantur hinc
mustum nimis dilutum in fermentationem illico ruit vi-
nosam.

** BRUCKMANNI *Epist. itin. 26. Cent. 2.*

mangonizatum lithargyro. Vina acida lithargy-
rio vel aliis præparatis plumbatis dulcifica-
ta. inducunt colicam saturninam cum para-
lysi extremitatum superiorum. *Noscitur vi-*
num plumbatum instillatione liquoris pro-
batorii, quo vini præcipitatum nigrescit.
Vide *Toxicologiam*.

fucatum. Oenopolæ vina nativa quoad colorem,
consistentiam, saporem & gratiam arte imi-
tari solent, quorū pertinet saccharum
ustum, passulæ majores, lignum Santalum
rubrum, succus myrtillorum &c. Hæ res
crumenæ magis quam sanitati dolum infe-
runt, at vina talia facile corrumpuntur.

VINA ACIDULA

Noscuntur grato sapore acidulo.

Subili *acido* prædominante instructa sunt, quare al-
cali saturant & aquæ miscellam facile ineunt.

VIRTUS diluens, resolvens, fitim bene sedans, appe-
titum & coctionem promovens, sudorifera, valde
diuretica, & antiseptica. Hinc hæc vina pro po-
tu mensuali saluberrima.

VINUM RHENANUM.

VINUM RHENANUM. Rheinwein. Vinum in
Germania ad Rhenum crescens. Species primariae
sunt *Hochheimense*, *Kostheimense*, *Rheingauen-*
se, *Baccheracense*.

VIRTUS. Vinum tenuie, subacidum, analepticum seu nervos insigniter reficiens, subrefrigerans, diureticum, antisepticum. Ex vinis germanicis præstantissimum, ætatem centum annorum ferens.

Usus. Cum aqua dilutum est saluberrimus potus mensualis, qui non solum hominibus sanis, sed etiam ægrotis debilibus acido non laborantibus, imo valde dilutum in ipsa debilitate febrium putridarum & nervosarum nulla plethora aut inflammatione stipatarum convenit.

VINUM MOSELANUM.

VINUM MOSELLANUM. Moslerwein. Colitur in Germania ad *Dusemunde*, *Vela*, *Zeltingen*.

VIRTUS. Vinum germanicum, tenuie, leve, minus spirituosum quam Rhenanum, at magis diureticum & refrigerans in æstate & in calore febrili, materiam arthriticam & calculosam bene eluens. Facile tamen vapescit & ætate viribus spoliatur.

VINUM NECCARINUM.

VINUM NECCARINUM. Nekarwein. Colitur in ducatu *Palatino* & *Würtenbergico*.

VIRTUS. Vina temperata, grata, at ob facilem vapescientiam fumo sulphuris vel spiritu vini imbuuntur, ut ad plures annos durent.

VINUM STRADÆ MONTANÆ.

VINUM STRADÆ MONTANÆ. Bergstrasser

Wein. Colitur in ducatu *Palatino*. Optimum est *Auerbacense & Bensheimense*.

VIRTUS. Vinum tenuē, gratum, diureticum, caput non petens; ætatem ultra sex annos vix fert.

VINUM AUSTRIACUM.

VINUM AUSTRIACUM. Österreicher Wein.

Colitur in *Austria*, optimum est *Neoburgense*, *Wisenburgense*, *Nusbergense*, *Baumense*, *Pumperskirchense*, *Maurense*, *Krinzingense*, *Mödlingense*; *Edenburgense*, *Rezense*, *Tulnense*, *Wachauense*.

VIRTUS. Vina hæc ætatem natæ & bene fermentata sunt præstantia & salubria; *Juniora* autem vel mediæ ætatis acido abundant, hinc insalubria, arthritidem & phthisim generantia.

VINUM FRANCONICUM.

VINUM FRANCONICUM. Frankenwein. Optima species est vinum *Heripolense montanum*, der Steinwein.

VIRTUS. Vinum album, generosum, gratae acidulum, diureticum, capitū non offendit, stomacho aptum. Hinc pro potu mensuali aptissimum. Optimum evadit post tertium vel quartum annum.

VINA ACIDULO - SUBDULCE- SCENTIA.

Noſcuntur ſapore acidulo - subdulcescenti.

Minus continent principii acidi.

VIRTUS. Minus antiseptica & diuretica sed magis spirituosa quam vina prioris classis sunt. Aquam minus ferunt, hinc facile inebriant si meraca bibantur.

VINUM GALLICUM ALBUM.

VINUM GALLICUM ALBUM. Weisser Franz-wein.

VIRTUS. Vina gallica in prima ætate sunt aquosa, acido-acerba, parum spirituosa, hinc inebria, at vina *antiqua* saporem acido-dulcem cum grata acerbitate mixtum nanciscuntur & pro potu mensuali apta atque salubria fiunt.

VINUM CAMPANICUM.

VINUM CAMPANICUM. Schampagner Wein.

VIRTUS. Vinum Gallicum, acido-dulce, linguam acriter pungens, penetrantissimo spiritu & copiosissimo aere fixo repletum ita ut vitro infusum valde spumescat, & haustum nares feriat, multosque ructus excitet. Citissime exhilarat, levem crapulam inducit, corpus mire reficit. At velocissimus est ejus transitus per vasa secretoria, hinc mox urinam & sudorem movet, hinc mox exhalat hilaris crapula, quam cito producit. In sensibilibus subjectis ob aciditatem, quam in ventriculo relinquit, fodæ causa est. Ob copiosum aerem fixum & penetrantissimum spiritum in fe-

bre nervosa & putrida landabile esset remedium, ni pretium obstareret.

Oenopolæ ex quolibet vino novello ope sacchari & fœcis columbinæ fraudulenter vinum campanum imitari sciunt. Hoc noscitur, si lagena exigua vi-
no tali impleta & vitro aqua replete inverse im-
missa vinum in aquam effluere sinat.

VINUM HUNGARICUM ALBUM.

VINUM HUNGARICUM ALBUM. Weisser Hungarischer Wein. Optimæ species sunt, vina *Soproniensia*, *Rustensia*, *Razeldorfensia*, *Nes-
millinum*, *Waradinum*, *Oreschanum*.

VIRTUS. Hæc vina acidulo - dulcescentia respectu vi-
norum Austriacorum, valde generosa, analepti-
ca, reficientia, diaphoretica & inebriantia sunt.
Nesmillinum vero magis diureticum, acidulum
& pro potu mensuali saluberrimum est.

VINUM PORTUGALLICUM.

VINUM PORTUGALLICUM. Portwein.

VIRTUS. Vinum rubellum, acido - dulcescens, sub-
adstringens, crassum & generosum.

VINA AUSTERIUSCULA.

Noscuntur sapore plus minus adstringente & colore
rubro.

Multum continent tartari terrei.

VIRTUS adstringens, alvum constipans, sanguinem
exæstuans, vasa gravans, acidum generans, lar-

giori usu exsiccans, & fluida inspissans. *Conveniunt tamen vina austriaca corporibus laxis, debilitatis, alvo laxa & atonia ventriculi laborantibus.*

VINUM HUNGARICUM RUBRUM.

VINUM HUNGARICUM RUBRUM. Rother
Ungarischer Wein. Optimum est *Budense, Neo-*
stadiense, Agriense & Sicksardiense.

VIRTUS. Hæc vina fragrantia, adstringentia, acidula,
gratissima sunt.

VINUM GALLICUM RUBRUM.

VINUM GALLICUM RUBRUM ORDINARIUM. Rother Franzwein.

VIRTUS. Vinum subadstringens, non nimis generosum.

VINUM BURGUNDICUM.

VINUM BURGUNDICUM. Burgunderwein.

VIRTUS. Vinum gallicum, rubrum, valde spirituosum, penetrabile, lenissime adstringens, stomachicum, generosum, sanguinem exæstuans.

VINUM EREMITICUM.

VINUM EREMITICUM. Eremitager Wein.

VIRTUS. Vinum gallicum, subausterum, saporem baccharum myrtilli referens, modice calefaciens, ventriculum roborans, salubre

VINUM BURDIGALENSE.

VINUM BURDIGALENSE. Bourdeauerwein.

VIRTUS. Vinum in Aquitania nascens, mite, minus generosum quam præcedens, hinc potui quotidiano aptum.

VINUM PONTAC.

VINUM PONTAC. Pontaf.

VIRTUS. Vinum gallicum, subausterum, adstringens, vasa gravans, alvum constipans.

VINUM GRAVIANUM.

VINUM GRAVIANUM. Claret.

VIRTUS. Cum vino Pontac multum convenit.

VINA DULCIA.

Sunt vina quorum sapor valde *dulcis* est.

Acidum multo oleo vel muco imprægnatum continent.

VIRTUS si simul spirituosa sunt, calefaciens, cardia-
ca, stomachica, diaphoretica, antemetica. *Con-*
veniunt senibus, hypochondriacis, podagricis,
acido & ston achi debilitate laborantibus. *Nocent*
plethoricis, sanguineis, juvenibus. *Habentur*
1. *generosa* ut hungarica, hyspanica, insolana,
quæ durabilia & fortia sunt.

2. *debilia* ut italica, tyrolensia, gallica, hæc
potius musta coda quam vina vocari me-

rentur, cum fermentationem vix passa facile corrumpuntur.

3. *dulcificata* ex saccharo, & uvis passis parata.
4. *Plumbata* nempe lithargyro dulcificata. *

V I N U M T O K A J E N S E.

VINUM TOKAJENSE. Tokajerwein. Vinum hungaricum in Comitatu Zempliniensi ad oppidum *Tokay* proveniens. Sed præter *Tokay* septem alia numerantur oppida, quorum vina generosite Tokajensi non cedunt, hinc per excellentiā Tokajensia dicuntur, nempe vina locorum submontanorum *Tartzal*, *Mad*, *Tallya*, *Szanto*, *Keresztur*, *Liszka*, *Toltsua*. **

Genera vini Tokajensis sunt quatuor:

1. *ESSENTIA* die Effenj. Quæ ex uvis solis calore in ipsa vite siccatis & corrugatis sua sponte emanat. Hæc dulcissima, maxime spirituosa, oleosa, spissiuscula & pretiosissima est. Hinc magnatum mensas solummodo ornat & vinis aliis dulcificandis inservit.

2. *VINUM PASSUM PRIMÆ NOTÆ.*

Der Ausbruch. Quod ex uvis passis cum pauca quantitate musti affusa per lenem ex-

* V. WOLLIN *Verfälschung des Weins mit Bleyglätte.*

p. 26. inde nobilium colica pictorum.

** Cel. DOMBI *diff. de vino Tokaiensi* 1758. *Trajecti ad Rhenum.*

pressionem paratur. Minorem dulcedinem & fragrantiam quam essentia habet.

3. *VINUM PASSUM SECUNDÆ NOTÆ.* Der Maslasch. Quod conficitur, si uvis prioribus iterum major musti quantitas affunditur & dein fortius exprimitur. Dulcedo & fragrantia minor quam in priori specie est.

4. *VINUM ORDINARIUM.* Gemeiner Wein. Quod ex uvis recentibus non siccatis more consueto, ut aliud vinum paratur. Habetur rubrum & album, utrumque acidulum, vix dulcescens, vulgare nec optimæ notæ vinum est. Vinum *apiænum* dicitur, quod ex uvis recentibus, quæ odore & sapore nucem muscatam referunt, conficitur.

VIRTUS vini Tokajensis cardiana, stimulans, dia-phoretica, stomachica, nervina, ob oleositatem nutriens. Dulcedinem suam præ aliis dulcibus Europæ vinis tardissime deponens, ætate longissima in apto loco gaudens. Hinc vinum inter hungarica per universam Europam celeberrimum, fragrantissimum, dulcissimi saporis & gratissimi odoris.

USUS. Post alia vina ad prandii finem pauca quantitate ob fragrantiam convivis exhibetur.

VIRTUS medicata. In morbis a debilitate fibrum & nervorum ortis vel eadem stipatis exoptatas vires exserit cardiacas, ut in cachexia, malo hy-

pochondriaco , dyspepsia, lienteria, coeliaca , diarrhæa, flatulentia, in languore pannonic & nausea hungarorum *Tsömör* dicta , in arthritide, podagra, in molestiis a senectute, in febrium intermittentium, nervosarum, putridarum debilitate absque inflammatione , in convalescentia a morbis acutis.

VINUM S. GEORGII.

VINUM S. GEORGII. Edenburger Ausbruch.

S. Jörgen Ausbruch. In comitatu Posoniensi ad urbem S. Georgii.

VIRTUS. Vino Tokajensi non multo est inferius.

VINUM HISPANICUM ORDINARIUM.

VINUM HISPANICUM ORDINARIUM.

Gemeiner Spanischer Wein.

VIRTUS. Vinum tenui, aurei coloris , dulce cum pauca amaritie mixtum , delicatum. Laudatur in ventriculi & intestinorum debilitate , in passione hysterica & hypochondriaca.

VINUM CAPENSE.

VINUM CAPENSE. Rappwein. Ex promontorio capitatis bonæ spei.

VIRTUS. Vinum rubrum , dulce , generosum.

VINUM FRONTINIACUM.

VINUM FRONTINIACUM seu *LANGUEDOCIUM*. Frontiniae.

VIRTUS. Vinum dulce, saporis nonnihil moscati, generosum, album.

VINUM MALVATICUM.

VINUM MALVATICUM. Malvasierwein. Ex *Candia*.

VIRTUS. Vinum clarum, saporis oleoso - dulcis, coloris ambræ, delicatum, stomacho aptum.

VINUM MADERAICUM.

VINUM MADERAICUM. Maderawein. In Insulis Canariensibus ex uvis semisiccis paratur.

VIRTUS prioris.

VINUM PALMÆ.

VINUM PALMÆ. Palm - Seß. In Insulis Canariensibus ex uvis semisiccis & corrugatis paratur.

VIRTUS prioris.

VINUM MALACCENSE.

VINUM MALACCENSE. Malagawein.

VIRTUS. Vinum hispanicum dulce, subamarum, oleosum, spississimum, valde spirituosum.

VINUM

VINUM XERÆ.

VINUM XERÆ. Xereser Sec. Vinum hispanicum.

VIRTUS. Vinum dulcis saporis & grati, tenue, spirituosum. Debilibus & convalescentibus commendatur.

VINUM ALICANTINUM.

VINUM ALICANTINUM seu *ILLICITANUM*. Alkantenwein. Vinum hispanicum.

VIRTUS. Vinum rubrum, spissuscum, saporis dulcis, subnauseosi ; tartarum ad lagenarum latera deponit ; laudatur in ventriculi imbecillitate, ac in vermibus.

VINUM LACHRYMA CHRISTI.

VINUM LACHRYMA CHRISTI. Lachrima Christi. Vinum italicum. Ad Vesuvii radicem crescens.

VIRTUS. Ex vinis Italicis præstantissimum, rubrum, maxime spirituosum, caput facile tentans.

VINUM GRÆCUM DI SOMMA.

VINUM GRÆCUM DI SOMMA. Vesubius-wein. Vinum italicum. In Vesuvii cacumine nascentis.

VIRTUS. Vinum pingue, aurei coloris, saporis acriusculi, dulcis, caput facile tentans. Hoc & præcedens vinum suavius fit, cum ad exterias regiones transuehitur.

VINUM MONTIS PULICIANI.

VINUM MONTIS PULICIANI. Montipulicianer.

VIRTUS. Vinum italicum, rubrum, generosum.

VINUM TYROLENSE.

VINUM TYROLENSE. Tyrolerwein.

VIRTUS. Vina Tyrolensia satis quidem grata, sed non durabilia sunt.

VINUM TINTO.

VINUM TINTO. Tintowein.

VIRTUS. Vinum hispanicum, profunde rubrum, dulcamaticans.

VINUM MUSCATELLINUM.

VINUM MUSCATELLINUM. Muscatellerwein.

VIRTUS. Vinum italicum, tenue, flavescens, suave, mitioris indolis.

VINA ACIDA.

Noscuntur *sapore acido.*

Multo tartaro sunt imprægnata.

VIRTUS. Ventriculum acido, sanguinem muco acidoterreo inquinant, hinc strumas, viscerum obstrudiones, calculum, arthritidem, podagram, pruritum, exanthema faciei generant. Ad con-

diendos cibos, coquenda juscula & conficiendam
mustardam solum adhiberi deberent. *

VINUM CASSOVIENSE.

VINUM CASSOVIENSE. Caschauerwein.

VIRTUS. Vinum hungaricum, acidum, acerbiusculum,
vile.

VINA BOHEMICA.

VINA BOHEMICA. Böhmishe Weine.

VIRTUS. Hæc utplurimum acida, & terrestria sunt,
nec ætatem ferunt. Optimum ex his adhuc est
Vinum ad Melnik & Außig.

VINA SAXONICA.

VINA SAXONICA. Sächsische Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA SILESIACA.

VINA SILESIACA. Schlesische Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA LUSATICA.

VINA LUSATICA. Elsaßer Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA HELVETICA.

VINA HELVETICA. Schweizer Weine.

VIRTUS acido - spirituosa.

* Cel. ZUCKERT *materia alimentaria.* p. 350.

VINA MARCHICA.

VINA MARCHICA. Mark-Weine.

VIRTUS. Vix ad potum sed ut plurimum ad cibos & jura vinoa coquenda, atque ad conficiendam mustardam adhibentur.

SPIRITUS VINOSI.

Liquidum inflammabile, aquæ miscibile, volatile, fragrans, ex fermentatione spirituosa succi uvarum vel aliorum vegetabilium natum & destillatione elicitum, *spiritus vini* vocatur.

E spiritu vini cum vegetabili quodam aromatico destillato parantur varii liquores spirituosi, ut spiritus *cumini*, *caryi*, *mellissæ*, *absynthii*, *juniperi*, *nucleorum perfici.* &c.

Hi spiritus *syrupo* edulcorati *Rosolia* dicuntur; hæc varie colorata vario sub nomine divenduntur.

SPIRITUS VINI.

Est spiritus ex fœcibus vini destillatus. Weinbrandwein.

ODOREM habet fragrantem, spirituosum, peculiarem; SAPOREM acrem, urentem.

VIRTUS est calefaciens, roborans, exhilarans, anti-septica, appetitum cibi creans, carminativa.

Usus. Hypochondriacis & hysterics debilitate nervosa ventriculi laborantibus, quibus vinum acorem,

& cerevisia pituitam flatusque molestos creat, spiritus vini multa aqua dilutus convenit. * In calidioribus regionibus vires sudoribus exhaustas mirifice resarcit. ** Etiam in febre nervosa & putrida ingentem debilitatem corrigit. Anorexiā & flatulentiam a primarum viarum atonia ortam sanat. Ischuriam a potu cerevisiae acescentis solvit.

Abusus. Immodica ingurgitatio stupefacit, inebriat, ardorem & lentorem humorum phlogisticum inducit, morbos inflammatorios, viscerum & glandularum obstrunctiones, nervorum debilitatem, tremorem, phtysim, iderum, hepticam, hydropem causat. Quandoque flamma e ventriculo eructatur, aut incendium corporis oritur. Spiritus vini ex alembico cupreo destillatus cuprum continet, *** vide *Toxicologiam*.

SPIRITUS FRUMENTI.

Ex hordeo vel secali aut utroque simul mixto & fermentato in locis ubi nulla viticultura est, destillatur. Kornbrandwein.

* Ccl. WHYTT l. c. p. 641.

** Ill. ZIMMERMANN von der Erfahrung T. 2.
pag. 318.

*** Cel. PLOUQUET Warnung an das Publikum für
einem in manchen Branteweinen enthaltenen Gift, samt
den Mitteln es zu entdecken und auszuscheiden. Tübin-
gen 1780.

ODOR & SAPOR spirituosus at valde simul empyreumaticus nauseosus & spiritu vini multo debilior, aquosior.

SPIRITUS PRUNORUM.

Spiritus ex fermentato succo prunorum destillatus.

Zwetschenbrandwein.

VIRTUS, sapor gratior quam præcedentis.

SPIRITUS CERASORUM.

Spiritus ex fermentato succo cerasorum destillatus.

Kirschbrandwein.

VIRTUS. Sapor gratior adhuc præcedentis.

SPIRITUS SACCHARI seu TAFFIA.

Ex succo arundinis sachariferæ fermentato ab Americanis paratur. Zuckerbrandwein, qui ex syrupo saccharino paratur empyreuma habet & acrimoniam ac Taffia. Rum dicitur.

VIRTUS urentem habet acritatem, hinc ab Anglis ad conficiendam limonadæ spirituosam *Punch* dictam solummodo adhibetur. Taffia etiam antipodagræca esse censetur.

SPIRITUS ORYZÆ.

Spiritus ex oryza destillatus. Reißbrandwein. Arack.

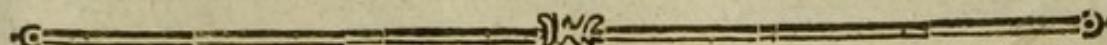
Rack.

VIRTUS præcedentis.

SPIRITUS LACTIS.

Spiritus ex lacte equino fermentato paratus. Pferd-milchbrandwein.

VIRTUS præcedentis. *Tartari & Indi* hoc spiritu
utuntur.

DE LACTE GENERATIM.

Liquor e mammis animalium emulsus, vix odorus,
dulcis sapore, albus colore, spissusculus consi-
stentia, *lac animale* vocatur.

Hic liquor sua sponte in *cremorem*, *serum* & *caséum*
secedit, qui secessus calore adjectisque salibus
præsertim acidis acceleratur; saccharo contra &
bullitu cavetur. *

Diffrert inter se met lac pro vario animalis, unde
emulgetur, genere, nec non in eodem etiam
genere lac pro singulorum animalium ætate, vi-
ta genere, pabulo, ** distantia a partu, tem-
pore quo emulgetur, differt.

Lac quod cærulescit, aut flavescit, saporem aut odo-
rem alienum prodit, cuiusque guttula ungui in-
stillata nimis cito aut nimis tarde defluit, re-
jiciatur.

Usus. Lac simul est esculentum & potulentum, quo
solo non solum animalia neunata sed etiam mul-
tae olim vixerunt gentes.

* *Ill. SPIELMANN pharmacopœa generalis.* p. 128.

** Purgans fit lac caprinum a scamonio, allium a vac-
cis devoratum laeti suum odorem & saporem commu-
nicat.

LAC HUMANUM.

Est lac e mammis mulieris emulsum. Frauenmilch.

VIRTUS. Habet lac humanum longe majorem copiam seri & aeris fixi, atque longe minorem copiam tremoris & casei, quam lac vaccinum vel aliud quodcunque animale. Neque ab acidis vegetabilibus aut animalibus (excepto acido ventriculi) coagulatur. * Est magis nutriens & reficiens, quam lac animale.

USUS. Est primarium & optimum neonatorum alimento, cui tenellus infans jam in utero suæ matris adsuevit, hinc lac propriæ matris præstantius quam conductæ nutricis est, ut experientia docuit.

Est denique lac efficax medicina in tabe & phthysi hominum adulorum.

Dosis. Oportet autem, ut ægrotus lac ex ipsius nutricis mammis sugat, aut in vas emulsum illico bibatur, ne subtilissimus exhalans ex lacte recens multo & adhuc calido ros (quod liquidi nervorum magna copia mammas adeuntium forsan particeps est) exhalet.

Colostrum seu serosus primo post partum tempore e mammis exstillans liquor laxante sua virtute *meconium* ex intestinis neonatorum optime expellit. Si vero hoc colostrum diu in mammis stagnavit, tunc potius extrahatur & neonato non præbeatur, nam stagnando adeo quandoque acre

* Cel. BERGIUS mat. med. T. I. p. 164.

evadit, ut pessima tormina & convulsiones excitare valeat. *

Debet vero lac esse fæminæ sanæ, quæ salubri motu corpus exercet & viatu laudabili mixto seu vegeto-animali utitur & integro ætatis flore vigeat. Omnium optime si 4 vel 5 post pastum horis lac ducatur.

LAC VACCINUM.

Lac ex uberibus vaccæ emulsum. Kühmilch.

ODOR vix ullus; SAPOR dulcis, gratus, proprius. *Indoles* vegeto-animalis, ex cremore pingui, sero saccharifero & caseo glutinoso constans. Facillime acescit, lacte humano spissius, cremore & caseo plenius est.

VIRTUS nutriens, fibras emolliens, relaxans, irritabilitatem & sensitatem vi butyracea obtundendo nervos minuens, motum sanguinis contemporans, acrimoniam obtundens, putredini resistens.

Usus. Tabes, phthisis, ** podagra, arthritis, dysenteria, ulcera interna, cancer præsertim uteri, necrosis, catharrhus, scorbutus, corpora a lue venerea fere putrida, salivatione exhausta sola *diæta alba* seu *lactea* curata vel saltem multum emendata fuere, in assumpto veneno, in dys-

* Cl. STFIN *Beischreib. einer Brust oder Milchpumpe* p. 11.

** Cel. SYDENHAM in lacte & equo spem curationis posuit.

ria a cantharidibus, in morbis mere nervosis,
ut in hysteria &c. laudatur.

Incommoda. Non convenit lac vini potatoribus, acidoventriculi aut sabura biliosa primarum viarum laborantibus, quibus fibra debilis & laxa est. Lac vehementer appetitum minuit, saporem integratum & sitim in faucibus & fatuam quamdam sensationem in ventriculo relinquit, quia vi butyracea vascula humorem oris eructantia paulum obturat & eadem nervos ventriculi obtundit. Potest etiam in ventriculo in coagula abire, quæ pyloro impedita funestas civere convulsiones. *

Debilitat denique adultum hominem, ut omnis vegetabilis victus solet, ventriculum obtundit, alvum quibusdam nimis solvit, aliis nimis siccatur.

Hæc ut vitarent medici, vaccino lacti asininum substituerunt, quod tenuius est & alvum ducit; Alii aquam mineralem aliquam admiscuerunt, in qua sit modicum salis lixiviosi vel terræ absorbentis.

Dosis. Diætæ lacteæ. H̄j mane & h̄l a meridie dari potest. Pro prandio cibi cum lacte parati exhibentur.

Si lac vaccinum alvum obflipat, tunc ȝj sacchari lactis h̄j addatur. Si acidum in ventriculo generetur, tunc blandum obsorbens detur.

Aquarum felteranatum h̄j cum h̄l lactis miscea-

tur. Alii decoctum hordei lati loco felteranæ aquæ admiscent.

LAC CAPRILLUM.

Lac ex uberibus *Capræ*. Ziegenmilch seu Geismilch.

INDOLES. Asinino & equino copiosiorem cremorem, at minus casei, qui vaccino tenerior est, vehit. Ejus serum post ovillum minus oleosum est.

Cum aqua felterana vel alia minerali dilutum exhibetur tabidis, quibus aliud lac alvum nimis laxat.

VIRTUS valde nutriens, obvolvens, constipans.

LAC OVILLUM.

Lac ex uberibus *Ovis*. Schaafmilch.

INDOLES. Est ex omnibus lactis speciebus maxime caseosum & cremoraceum. Minime ex omnibus serosum.

VIRTUS. Valde nutriens, constipans. At qui corpori æstate nimis calenti hoc lac crudum ingurgitant, vomitu, cardialgia & febre quandoque corripuntur. *

LAC ASININUM.

Lac ex uberibus *asinæ*. Eselmilch.

INDOLES. Est lac maxime serosum, paucissimum cremorem & caseum habet.

* Cel. Z U K E R T mat. aliment. p. 151.

VIRTUS nutriens, diluens, solvens, eccoprotica, & diuretica.

Usus. Ob tenuitatem suam ad humores acres edulcorandos, hepticis, arthriticis, rheumaticis, scorbuticis longe convenientius est quam aliud lac animale.

SERUM LACTIS.

Est lactis pars aquosa saccharum lactis continens, a caseo separata. Molken.

SPECIES habetur duplex :

1. **DULCE**, quod dulcescente gaudet sapore & ope coaguli *Lab* dicti paratur.
2. **ACIDULUM**, quod acidulum habet saporem & sua sponte vel ope succi citri, aceci vel cremoris tartari a parte caseosa separatum fuit.

VIRTUS est diluens, minus quam lac nutriens, demulcens, relaxans, eccoprotica.

Usus. Incolarum *Islandiae* est quotidianum potulentum.

POTULENTIA DULCIA.

Potulenta, quæ dulcem habent saporem, sunt.

M U S T U M.

Est succus ex uvis *VITIS viniferæ* L. expressus, nondum fermentatus. Most.

ODOR lenis; SAPOR dulcissimus.

VIRTUS nutriens, at ob copiosum aerem fixum extricatum ventriculum & intestina inflans, ructus, flatus, quandoque cholera, diarrhaem & capitis dolorem procreans; saburram pituitosam relinquentis.

USUS. Vindemiarum tempore bibi solet. In regionibus calidis, ubi mustum facile in fermentationem abit, coquitur, & *Vinum coctum* audit. Mustum denique ad parandam *Mustardam* & *Sapam nostris* culinis inservit. V. *Sapa*.

VINUM ABSYNTHIACUM.

Est mustum cum herba absynthii & aliis plantis amaris conditum ac subfermentans. *Wermuthwein*.

ODOR aliquantum vinosus; SAPOR dulcamarus, gratissimus, sapidissimus.

VIRTUS. Musto minus ventrem inflat, amarore torborat.

USUS. Finitis vindemiis, donec mustum simplex vinficit, bibi solet.

VINUM POMACEUM.

Est vinum ex succo pomorum, pyrorum vel aliorum fructuum fermentato paratum. *Obstwein*. *Aepfelwein*. *Cidera*.

ODOR vinosus; SAPOR acidulo - dulcis. *Color* ruber vel flavus aquæ instar limpidus. Pomaceum e pomis austoris diu se servat, e pomis dulcibus vero paratum brevi corruptitur.

VIRTUS. Recens pomaceum ut & nimis vetustum non valet, optimum est quod in media ætate constitutum. Hoc est nutriens, urinam movens, sitim bene sedans, bilis fervorem temperans. Majori copia inebrians & ventrem inflans.

Usus. In regionibus, quibus vitis vinifera vel pauca est, vel non matura fit, vinum est consuetum.

Abusus, ob vim diureticam maciem & diabeten quandoque inducit.

VINUM CERASIA CUM.

Vinum ex cerasorum nigrorum succo expresso, aqua frigida diluto & dein fermentato. Weichselwein.

ODOR vinosus; **SAPOR** gratus, acidulus. **Color** ruber.

Succus cerasorum sponte quidem fermentat, sed si saccharum addatur vinum magis spirituosum enascitur. *

VIRTUS pomacei.

Usus. In Suecia potus consuetus. Nostis in regionibus vinum cerasiacum extemporaneum ex vino rubro bono, cum syrupo cerasorum nigrorum dulcificato, additis aromatibus præsertim vanilla cum saccharo trita, confici solet.

H I D R O M E L.

Est potus ex melle cum aqua fermentato. Meth.

ODOR vinosus; **SAPOR** dulcissimus, vetustate vinosus.

Color aurantius.

* *ILL. BERGIUS mat. med. p. 404.*

VIRTUS nutriens, facile inebrians, ventrem inflans,
stimulans.

Usus. Exhibit potum regionibus vino destitutis familiarem.

L I M O N A D A.

Est potus ex aqua, succo citri & oeleosaccharo flavedinis citri confectus. Limonade.

ODOR flavedinis citri; SAPOR acido - dulcis, gratissimus.

VIRTUS refrigerans, æstum & bilem temperans, putredini resistens, corpus tempore æstivo grate reficiens.

Usus in calidis regionibus quotidianus; nobis in æstate consuetus est potus; etiam febricitantibus & scorbuticis saluberrimus.

Nonnullis limonada stranguriam, spirituosis vero facile compescendam inducit.

L A C A M Y G D A L I N U M.

Est potus lacti analogus, qui ex amygdalis dulcibus cum aqua tritis & per linteum pressis conficitur, atque saccharo dulcificatur. Mandelmilch.

ODOR nullus; SAPOR dulcescens, laeteus. Augetur gratia saporis, si amygdalis dulcibus simul aliquot amygdalæ amaræ addantur.

VIRTUS nutriens, refrigerans, oleo obvolvens, obtundens.

Usus. Tempore æstivo potum refrigerantem exhibit gratum.

Abusus ventriculo ob oleum obtundens & relaxans
est noxius.

S U C C U S B E T U L Æ.

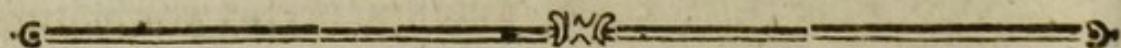
Est succus, qui tempore vernali ex trunko *BETULÆ albæ L.* terebra efforato stillat. *Birkensaft.*

ODOR nullus; SAPOR leviter dulcescens; Color lym-
pidus instar aquæ. Non perit arbor ex stillici-
dio lymphæ, sed perdit ut quidam statuunt, an-
num integrum de sua increscentia.

Arbores fauciatae pergunt lympham stillatim fun-
dere, quoad folia proruperunt.

VIRTUS diluens, antiscorbutica, anthelminthica, diu-
retica.

Usus. Quidam ad depurandum sanguinem succum
betulæ bibunt recentem. Lympha addito saccha-
ro & fermento subit fermentationem vinosam,
abitque in potum sub calore æstivo gratissimum
& aere fixo abundantem adeo, ut instar vini
campani effervescat. *

P O T U L E N T A C A L I D A.

Sunt potulenta, quæ calida sorbilari vel bibi solent.
Consuetudo aquam impuram coctione clariorem
reddendi calidis potibus ansam dedisse videtur.

* *Ill. BERGIUS m. m. p. 729.*

AQUA TEPIDA.

Est aqua per calorem vel ignem tepefacta. Liques
Wasser.

ODOR nullus; SAPOR fatuus, nauseosus.

VIRTUS nauseam & emesim movens, ventriculum relaxans.

Usus. Solum pro vomitu ciendo adhibetur.

THEA VIRIDIS.

THEA *viridis* L. Grüner Thee.

ODOR foliorum gratus, narcoticus, fragrantior quam Theæ boheæ. SAPOR grate acerbus, odori congruus.

VIRTUS foliorum recentium diuretica, narcotica. Folia ob odorem narcoticum tostione siccantur & ante annum elapsum pro usu non adhibentur.

Usus pro parando infuso Theæ, quod est aqua calida succo herbæ imprægnata, quæ cum saccharo saporis gratia & quandoque cum lacte bibitur.

Thea viridis magis quam Bohea nocet imbecillitate systematis nervosi laborantibus.

THEA BOHEA.

THEA *bohea* L. Theebu seu Brauner Thee. *Thea chinensis*.

Colitur hic frutex in China & folia ejus paullo ante medium saeculi XVI. Europæis innotuere, & nondum finito saeculo jam per totam Europam incrementum illorum usus.

ODOR foliorum *recentium* narcoticus , virulentus ,
siccatorum vero gratus . SAPOR amaricans , acer-
bus , non ingratus tamen . Folia recentia ob odo-
rem virulentum torrentur & ante annum pro
usu in China non adhibentur .

VIRTUS foliorum *recentium* virulenta , narcotica , *
siccatorum corroborans , diuretica .

Usus pro parando infuso Theæ , quod est diureticum
& leniter diaphoreticum . Hinc sanis & ægrotis
potus est consuetus . Convenit somnolentis , obe-
sis , calculosis . Sitim extinguit , ventriculi guloso-
rum saurram eluit , sanguinem a sordibus depurat ,
hinc scorbuticis vel alia acrimonia sanguinis la-
borantibus prodest , quatenus urinam pellit , renes a
sabulo liberat . Absque saccharo & lacte commen-
datur in somnolentia & polysarcia , cum lacte
in diarrhœa & in macie .

Abusus. Qui infuso hocce abutuntur , pallidi , tre-
muli , insomnes redduntur , atque debilitate sto-

* Cel. LETTSOM *diff. sistens observationes ad vires*
theæ pertinentes. Lugd. Batav. 1769. Aquam stillati-
tiam theæ boheæ nervis ischiadicis ranæ denudatis &
caviti abdominis applicuit , unde extremitates poste-
riores intra dimidium horæ prorsus paralyticæ &
insensiles fiebant , & post horam exspiravit rana . Id ve-
ro non accidebat ab extracto theæ injecto . Unde con-
cludit author , fragrantiam theæ nocere , dum largiori
quantitate hauritur .

machi & languido ventre laborant. * Hinc nocet debilibus & ventriculi imbecillitate laborantibus, præsertim hystericis & hypochondriacis. A nimio Theæ usu ventriculus debilitatur, dentes corrumpuntur, borborygmi, anorexia, cachexia, hydrops, leucorrhæa inducitur. Chinenses Theam noxiam pronuntiant in ophthalmiis, in colica & in paralyssi.

Succedanea, quæ Theæ loco commode substitui possent, adhuc nulla placuerunt. *Veronica*, *Myrica Gale*, folia *acaciæ*, *origani vulgaris*, *rubi arctici*, *Chenopodium ambrosioides*, *Apalachine americanorum* nullo modo saporis excellentia Theæ sunt æquiparanda.

C O F F E A.

COFFEA arabica L. Coffe.

ODOR seminum crudorum debilissimus; SAPOR subamaricans. Semina vero ustulata odorem fragrantes, gratum, penetrantem, præcipue si recentissime ustulata sint, spargunt. Saporem habent amaricantem, odori congruum.

Semina Coffeæ arabicæ sapidiora sunt & diutius se conservant, quam semina Coffeæ americanæ. USUS. Potus Coffeæ medio circiter sæculo XVII. increbuit. Mane, post prandium & pro merenda a multis hominibus bibitur.

VIRTUS. Semina ustulatione redduntur subempyreumatica, hinc motum sanguinis accelerant, cale-

* Ill. HALLER *Element. Physiol.* T. VI. p. 242.

faciunt, stimulant, exsiccant, attenuant, stomachum roborant, urinam mövent, vermes & flatus pellunt. Mane bibitus potus alvum blande solvit, erigit animum tristem, quibus vigilandi necessitas pro lucubratione vel alia re est, somnum dispellit. Saturior mox post pastum sine lacte sumptus potus digestionem ciborum adjuvat. Nam putredinem carnis & fermentationem retardat Coffea. * Transpirationem & urinam movet, motum vitalem sanguinis auget.

Dosis. Pulveris circiter sesquiuncia libris duabus aquæ coctæ miscetur, ignique imponitur & postquam hæc bis, terue una ebulliverint, ab igne aferuntur. Quidam rasura cornu cervi decoctum reddunt clarum, sed hoc gelatinosum additamentum vim & gratiam potus labefactat. Alii frigidam aquam affundunt, alii vas ab igne desumptum linteo frigido involvere solent, ut decoctum clarificetur.

Arabes & reliquæ gentes orientales coffeam absque saccharo sorbent, Europæi autem sacchari & plerumque etiam lactis vel ejus cremoris connubium desiderant.

Vis medicata. Cephalalgiam ex ventriculi debilitate ** vel transpiratione suppressa ortam sepe discutit, urinam movendo fabulum expellit. Diarrhæam

* *Cel. PERCIVAL Essay. Vol. 2. p. 712.*

** *Ill. BERGIUS m. m. p. 112.* Novit feminam, quæ a 20 annis quovis mane evigilavit cum cephalalgia, tantisper ingravescente, donec potum Coffæ haufisset, ex quo per totum diem levatam se sensit.

chronicam quandoque sanat , ut & febrēm inter-
mittentem , si saturatissimum decoctum cum succi
citra æquali quantitate mixtum apyrexiaæ tempore
jejuno ventriculo assumatur . * Imminuit vim opii
& aliorum narcoticorum . **

Vis noxia. Abusus saturationis & nimis sæpe assu-
pti potus ob oleum empyreumaticum , suo
stimulo calorem , anxietatem , cordis palpitatio-
nem & pervigilium , præsertim in hominibus
imbecilli systemate nervoso laborantibus , exci-
tat . Excessus vero cephalalgiam , vertiginem ,
tremorem artuum , pusillanimitatem , exanthema-
ta faciei , debilitatem visus , paralysim , diathesim
ad apoplexiā parit . Hystericum & hypochondria-
cum malum , menstrua copiosiora & ultra ætatem
durantia , atque hæmorrhoidales affectus gignit &
auget , macilentiam & impotentiam virilem cau-
sat . Febrientibus igitur , plethoricis , cholericis ,
emaciatis , hæmoptoicis , hystericis non convenit .

Non omnis tamen noxa ab oleo empyreumatico se-
minum coffeeæ est , partem culpæ fert aqua calida ,
ventriculum & nervos relaxans ; saccharum aci-
do generando favens , lac vel quod pejus *cre-
mor lactis* , qui oleo relaxat fibras & fluorem
album causare censetur . ***

* *ILL. MURRAY l. c. p. 397.*

** Arabes , qui abusu opii & confectione benges somno-
lenti & depresso evadunt , solo Coffeæ potu eriguntur .

D' ARVIEUX voyage dans la *Palestine*. p. 196.

*** *ILL. MURRAY l. c. p. 395.*

Succedanea, quæ Coffeæ tam pretii causa, quam molestiarum, quas ex potu percipi credunt, subsituere conabantur, nullo modo votis respondent. Horum e tribu erant *panis secalinus tostus*, *hordeum vel secale tostum*, *radix cichorei vel scorzonerae tosta*, *semina helianthi annui*, *fabæ vulgaris minoris &c.*

C H O C O L A T A.

Est potus ex aqua vel lacte, in pacta ex quo butyro Cacao, Vanilla & saccharo incoctum est. Schocolade.

ODOR gratus vanillæ; SAPOR blandus, dulcis, aromaticus, suboleosus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica, emolliens, parum calefaciens, impinguans, acres humores involvens, fibras siccas humectans.

Usus. Pro jentaculo, aut merenda bibitur. Americanis & hispanis ordinarium alimentum est, qui chocolatam saepius de die ut Batavi Theam & Coffeam bibunt.

Virtus medicata convenit in atrophia, marasmo senili, tabe sine febre hecifica tamen, in malo hypochondriaco, ** in haemorrhoidibus cæcis & apertis. ***

** Cel. BEHRENS *Seleç.* *Diætet.* p. 291. Nota est historia Cardinalis a RICHELIEU, supremi Galliæ status ministri, orbis, dum viveret, Directoris, qui hypochondriaco detentus morbo, postquam omnia incassum expertus esset auxilia medica, tandem Chocolatæ potu pristinam recuperavit valetudinem.

*** ILL. LINNÆUS in *amœnitat. academic.* Vol. VI. p. 263

LIMONADA SPIRITUOSA seu P. O. LOPUNTIA.

Est aqua calida succo citri, saccharo & spiritu sacchari imprægnata. Puntsch.

ODOR gratus, spirituosus; SAPOR acido - dulcis, spirituosus.

VIRTUS sudorifera, cito & leviter inebrians, at inebriatione cito iterum evanescente, cum vis spiritus ardentis ab acido & copiosa aqua frangatur.

Usus. Frequens & consuetus in Anglia potus.

In morbis a transpiratione suppressa natis est eergusonium sudoriferum.

JUS CARNIS BUBULÆ.

Est aqua carnis bubulæ gelatina & paucō oleo per coctionem extracto imprægnata. Rindfleisch-Brühe.

ODOR & SAPOR peculiaris, non ingratus.

dicit: juvenis literatus, quem ita per novem annos conquassaverant cæcæ hæmorrhoides, ut unicum speraret mortem medicinam, solo potu Chocolatæ per annum continuato perfecte curatus fuit. Etiam dicit, se plures novisse fœminas, quæ ex vita sedenteria & immoderato Coffeæ usu hæmorrhoidariæ tandem potu chocolatæ sanatæ fuerint.

VIRTUS gelatinoso - oleosa , valde nutriens , diluens.

Prima iusculi degeneratio est *acescens* , secunda *putrescens*.

Usus. Initium prandii & cænæ plurimis in regionibus cum jure , cui panis secalinus vel triticeus , aut cibi farinacei , aut cerealia incoquuntur , fieri solet. Hæc incocta vim putrefacentem gelatinæ juris impedire solent , hinc talia jura non solum sanis sed etiam ægrotis & acute decumbentibus conveniunt.

JUS CARNIS VITULINÆ.

Jus ex carne vitulina paratum. Kalbfleisch - Brûhe.

Est jure bubulo minus gelatinosum , magis mucosum , facilius & citius acescens.

VIRTUS gelatinoso - mucilaginea , hinc nutriens & involvens : hinc lixivium causticum calculosis in jure vitulino datur : hinc in hausto veneno commendatur.

JUS CARNIS VERVECINÆ.

Jus ex carne vervecina paratum. Hamel - Brûhe.

VIRTUS , est valde glutinosum & pingue , hinc digestu difficile.

Pedum vervecinorum , qui valde glutinosi sunt , decoctum in morbis , ubi acre intestinis ineſt , ſcopo obvolvendi ano injicitur.

JUS GALLINACEUM.

Jus ex carne gallinæ vel galli senioris paratum. Hühnerbrühe.

ODOR & SAPOR gratissimus.

VIRTUS valde nutriens, sapida, analeptica, & roborens sine stimulo.

Lac pulli est jus carnis cujuscunque, in quo ovi vitellus solutus.

JUS TESTUDINUM.

Jus ex carne testudinum paratum. Schildkrötenbrühe.

VIRTUS nutriens, obvolvens, antiscorbutica, antihaemorrhistica. Vide *Testudo vulgaris*.

Dosis. Una testudo, rejectis capite & pedibus ex aqua*ffij* ad remanentiam *ffij* coquitur & pro una dosi exhibetur.

JUS RANARUM.

Jus ex carne ranarum paratum. Fröschen-Brühe.

VIRTUS nutriens, parum gelatinosa. Scopo medicato iura ex femoribus ranarum, & variis vegetabilibus cocta, phthisicis, hecticis & morbo cutaneo laborantibus suadetur.

Dosis. 6 vel 8 paria femorum cum carne vitulina cum *ffij* aqua ad remanentiam *ffij* decoquuntur.

JUS COCHLEARUM.

Jus e cochleis paratum. Schnecken-Brühe.

VIRTUS nutriens, viciqua, humores acres obvolvens, demulcens, hinc tussientibus & hepticis non sine successu suadetur.

Dosis. Scopo medicato 8 vel 10 cochlearum cum fū aquæ coquuntur.

J U S C A N C R O R U M .

Jus e cancris excoctum. Krebs - Brûhe.

VIRTUS nutriens, parum gelatinosa, alcalescens.

Usus. Jura cancerorum debilibus, hepticis, vitiis cutaneis, melancholia aut scorbuto laborantibus scopo medicato dantur. *

J U S P I S C I U M .

Jus e carne piscium paratum. Fisch - Brûhe. *Cyprianus Tinca* in hunc usum frequens adhibetur.

VIRTUS gelatinoso - alcalescens, diluens, nutriens.

Usus. Tempore jejunii loco juris bubuli mensis apponitur.

J U S V I P E R I N U M .

Jus e carne viperæ paratum. Vipern - Brûhe.

VIRTUS est gelatinosa & valde alcalina, hinc resolvens, antacida, sudorifera.

Usus. Scopo medicato in paralysi, in morbis ab acido spontaneo, in morbis cutaneis, in plica polonica ** datur.

* Cel. SPIELMANN inst. m. m. p. 178.

** GABRIEL de plica pol. p. 103.

Dosis. Vipera , cujus cauda & caput abjicitur , in frusta sexta cum juris pulli fibij ad remanentiam fibj coquitur. Colatura mane assumitur & usus per tres septimanas continuatur.

J U S C O N S U M M A T U M .

Jus e carnium una vel pluribus speciebus paratum & in gelatinæ consistentiam fere concentratum.
Kraftbrühe.

VIRTUS. Valde nutriens , hinc debilibus exhaustis conveniens. Sed non in alia debilitate , nam *jurta* , in quibus gelatina valde *concentrata* , in morbis putridis , febris inflammatoriis & præsente plethora aut obesitate nocent ; stimulum enim inflammatum , putredinem , febrem , plethoram & pinguedinem inferunt.

J U S E V I N O C A L I D O .

Est vinum cum ovi vitello & saccharo coctum. Weinsuppe.

VIRTUS. Calefaciens , sudorifera : cum vero partes spirituosa coctione multum imminuantur , hinc tale vinum in ventriculo facile acescit.

Usus. Pro jentaculo hyemali a multis assumitur.

J U S E X C E R E V I S I A C A L I D A .

Est cerevisia cum ovi vitello & saccharo vel melle cocta. Biersuppe.

VIRTUS calefaciens , sudorifera , nutriens , at facile in ventriculo acescens.

Usus. Pro jentaculo & in catarrhis laudatur.

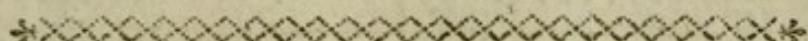
JUS E LACTE CALIDO.

Lac cum vel sine saccharo & vitello coctum. Milchsuppe.

VIRTUS nutriens , emolliens. Lac coctura difficilius acescit , at digestu est difficilius & minus reficiens quam lac recens.

I N D E X.

A.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
Abelmoschi semina.	351	Amylum.	350
Abies.	164	Anacampferos.	91
Absynthium.	254	Anacardium.	138. 139
Acacia.	133	Ananas.	108
Acanthias.	272	Anas.	238. 239. 240
Acetosa.	74	Anchusa officinalis.	167
Acetosella.	74	Anethuni.	333
Acetum.	298. 299	Anguilla.	250
Acus.	273	Anisum.	333
Aeglefinus.	262	Anona.	141
Aer fixus.	347	Anser domesticus.	221
Agaricus.	82	— ferus.	222
— muscarius.	359	Antacæus.	270
Agnus.	202	Antophyllus.	341
Alauda arborea.	223	Aper.	207
— arvensis.	223	Aphya.	256. 269
— calandra.	224	Apium.	93
— campestris.	224	Aqua.	369 usque 381
— crispa.	224	Archangelica.	176
— pratensis.	223	Arachis hypogaea.	167
— spinoleta.	224	Arbutus alpinum.	134
Albula.	252	— unedo.	134
Albumen ovi.	319	Ardea.	242. 243
Alburnus.	254. 277	Areca.	152. 358
Alces.	209	Aries.	201
Alga saccharifera.	171	Aritarum.	165
Alliaria.	338	Armeniacum malum.	109
Allium.	324. 325. 326	Armoracia.	101. 37
Alofa.	264	Artemisia.	335
Amaranthus.	172	Arum eculentum.	163
Aniolum.	342	— maculatum.	163
Amygdalæ amaræ.	135	Arundo saccharifera.	151
— dulces.	134	Aia fœtida.	349

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
A		B	
<i>Afinus</i>	206	<i>Brassica acidulata</i>	68
<i>Asparagus</i>	77	— <i>botrytis</i>	71
<i>Atriplex</i>	76	— <i>brocoli</i>	72
<i>Attagen</i>	221	— <i>capitata</i>	67. 94
<i>Avellana</i>	136	— <i>laciniata</i>	70
<i>Avena</i>	40	— <i>rapa</i>	95
— <i>fatua</i>	155	— <i>rubra</i>	69
<i>Averrhoa acida</i>	149	— <i>sabauda</i>	70
<i>Aurantium</i>	108	— <i>septilis</i>	71
<i>Aurata</i>	268	— <i>selenisfa</i>	71
<i>Azarolus</i>	130	— <i>viridis</i>	70
B.			
<i>Balæna</i>	215	<i>Bromus</i>	155
<i>Ballerus</i>	254	<i>Bubalus</i>	201
<i>Bananas</i>	141	<i>Bulbocastanum</i>	63
<i>Barbarea</i>	98	<i>Butyrum</i>	313. 314
<i>Barbatula</i>	258	C.	
<i>Barbus</i>	253	<i>Cacao</i>	140
<i>Barnia</i>	254	<i>Caffra</i>	153
<i>Basilicum</i>	329	<i>Calaba</i>	152
<i>Bassianus</i>	241	<i>Calamus arom.</i>	345
<i>Batatta</i>	64	<i>Calendula</i>	354
<i>Batis</i>	271	<i>Calla palustris</i>	162
<i>Beccabunga</i>	98	<i>Callarias</i>	262
<i>Belona</i>	266	<i>Caltha palustris</i>	337
<i>Berberis</i>	105	<i>Camelus</i>	205
<i>Beta</i>	73. 96	<i>Campanula</i>	167
<i>Betonica</i>	175	<i>Canarum</i>	146
<i>Betula</i>	416	<i>Cancer</i>	277
<i>Bilimba</i>	150	<i>Canis</i>	205
<i>Blitum</i>	172	<i>Cannabis</i>	359
<i>Boa constrictor</i>	277	<i>Canna saccharifera</i>	151
<i>Boletus</i>	86	<i>Cantharus</i>	268
<i>Bonus Henricus</i>	168	<i>Caper</i>	202
<i>Boops</i>	268	<i>Capparis</i>	336
<i>Borassus</i>	151	<i>Capra</i>	202
<i>Borrago</i>	100. 174	<i>Capreolus</i>	207
<i>Bos</i>	198	<i>Capsicum</i>	343
		<i>Caragana</i>	56

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
Carambolas.	150	Chloris.	231
Carassius.	254	Chocolata.	422
Carbonarius.	263	Chrysobalanus Icaco.	143
Carcharias.	272	Chrysophyllum Cainito.	142
Cardamine.	338	Civer.	56
Cardamomum.	343	Cichorium.	90
Cardium edule.	282	— Intybus.	165
Carduelis.	224	Ciconia.	243
Cardunculus.	78	Cinæ semen.	339
Carduus palustris.	170	Cinnamomum.	341
Carlina acaulis.	171	Citellus.	211
Caro fumata.	297	Citrinella.	230
— muriata.	297	Citrullus.	121
Carota.	59	Citrus.	104. 300
Carpio.	253	— decumana.	105
Carvi.	63. 331	Clavaria.	86
Caryophyllata.	354	Cnicus deraceus.	171
Caryophyllus.	341	Coagulum lactis.	513
Caseus.	314. 315. 316	Coccothraustes.	231
Cassava.	152	Cobitis.	259
Cassia fistula.	107	Coclos butyracea.	145
Castanea.	139	Coccus nucifera.	145
Castor.	213	Cochlea.	280
Catappa.	146	Cochlearia.	98
Catus.	212	Coffea.	419
Cavia porcellus.	208	Colocasia.	163
Caviarum.	295	Columba.	222
Caulorapa.	59	Colymbus.	243. 244
Centriscus scolopax.	273	Convallaria.	156
Cepa.	325. 327	Coriandrum.	345
Cephalus.	267	Cornix.	236
Ceraïum acidum.	105	Cornu cervi gelatina.	317
— dulce.	114	Cornus.	128
Cerefolium.	330	Cortex citri.	331
Cerevitia.	382 usque 386	Corvus.	235. 236
Cervus.	207	Corypha.	151
Chærophylum bulbosum.	93	Cotodon.	215
Charadrius apricarius.	252	Cottus.	256
— pluvialis.	233	Coturnix.	229
Chate.	147	Crambe maritima.	170

I· N · D · E · X ·

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
C		E	
<i>Crangx.</i>	279	<i>Dracunculus.</i>	99. 334
<i>Cratæjus.</i>	129. 130. 158	<i>Dudaim.</i>	121
<i>Cremor lactis.</i>	312	<i>Durio.</i>	149
<i>Crex.</i>	234	F.	
<i>Crithmum.</i>	338	<i>Echinus.</i>	282
<i>Crocodilus.</i>	276	<i>Elaeocarpus.</i>	152
<i>Crocus.</i>	340	<i>Emberiza.</i>	230
<i>Cubebæ.</i>	343	<i>Empetrum nigrum.</i>	125
<i>Cucus.</i>	236	<i>Encrasiculus.</i>	263
— <i>marinus.</i>	266	<i>Endivia.</i>	73. 90
<i>Cucumis anguinus.</i>	66	<i>Enula.</i>	339
— <i>sativus.</i>	95	<i>Eperlanus.</i>	252
<i>Cucurbita.</i>	122	<i>Epilobium angustifolium.</i>	176
<i>Cuminum.</i>	332	<i>Equus.</i>	205
<i>Cuniculus.</i>	208	<i>Erinaceus.</i>	210
<i>Curcumia.</i>	346	<i>Eruca.</i>	334
<i>Curruca.</i>	227	<i>Ervum Ervilja.</i>	160
<i>Curvirostia.</i>	230	<i>Eryngium maritimum.</i>	175
<i>Cydonia.</i>	132	<i>Erythrinus.</i>	269
<i>Cygnus.</i>	241	<i>Erytrophthalmus.</i>	255
<i>Cynara.</i>	78	G.	
<i>Cynosbatum.</i>	113. 159	<i>Faba.</i>	55
<i>Cyperus.</i>	67	— <i>viridis.</i>	81
— <i>Papyrus.</i>	166	<i>Faber.</i>	267
<i>Cyprinus.</i>	253. 154. 255. 256	<i>Fagopyrum.</i>	42

D.

<i>Dactyli.</i>	123
<i>Dama.</i>	209
<i>Delphinus.</i>	216
<i>Delphis.</i>	216
<i>Bidon hystrix.</i>	273
<i>Dillenia.</i>	142
<i>Dioscorea.</i>	166
<i>Diospyros.</i>	144
<i>Dobula.</i>	255
<i>Dolichus.</i>	148. 149
<i>Draco.</i>	267

<i>Fabina mineralis.</i>	355
<i>Fermentum panis.</i>	348
<i>Ficedula.</i>	226
<i>Ficus.</i>	122. 123
<i>Filipendula.</i>	159
<i>Filix mas.</i>	355
<i>Flesus.</i>	265

I N D E X.

<i>Pag.</i>	<i>Pag.</i>
<i>Fœniculum</i>333	<i>Grana Paradisi</i>344
<i>Fœnum græcum</i>176	<i>Granatum</i>126
<i>Fragum</i>115	<i>Grias</i>152
<i>Francolinus</i>221	<i>Grossularia</i>127
<i>Fucus esculentus</i>173	<i>Grus</i>242
— <i>palmatus</i>173	<i>Guajacana</i>142
— <i>saccharinus</i>172	<i>Gummi arabicum</i>350
<i>Fringilla canaria</i>226	
— <i>cannabina</i>225	H.
— <i>citrinella</i>225	
— <i>cœlebs</i>225	<i>Hædus</i>203
— <i>montana</i>225	<i>Hæmatopus ostralegus</i> ...234
— <i>spinus</i>225	<i>Halex</i>263. 296
<i>Fulica</i>241. 242	<i>Harengus</i>263
	<i>Harmala</i>358
	<i>Helianthus annuus</i>168
	— <i>Cynara</i>66
	— <i>tuberosus</i>65
	<i>Hepsetus</i>267
	<i>Heracleum spondilium</i> ..168
	<i>Hipochæris maculata</i>171
	<i>Hippocampus</i>273
	<i>Hippoglossus</i>264
	<i>Hippophal</i>107
	<i>Hircus</i>202
	<i>Hirundo</i>237
	<i>Holcus sorghum</i>44
	<i>Hordeum</i>38
	<i>Horminum</i>360
	<i>Hortulanus</i>230
	<i>Hucho</i>251
	<i>Huso</i>269
	<i>Hydromel</i>414
	<i>Hymenæa courbaril</i> ...165
	<i>Hyoscyamus physalodes</i> ..357
	<i>Hystrix</i>210. 273
	I.
	<i>Jacapucaya</i>146
	<i>Iguana</i>276

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
<i>Janibos.</i>	145	<i>Limonada.</i>	415
<i>Ibex.</i>	209	<i>Limonium.</i>	104
<i>Jeses.</i>	255	<i>Linquatula.</i>	265
<i>Juglans.</i>	136	<i>Locusta.</i>	279
<i>Jujuba.</i>	124	— <i>olitoria.</i>	91
<i>Juniperus.</i>	335	<i>Loligo.</i>	284
<i>Jus.</i>	423 usque 428	<i>Lolium temulentum.</i> 156. 362	
K.			
<i>Karatas.</i>	107	<i>Lophius.</i>	272
L.			
<i>Labrax.</i>	257	<i>Lucerna marina.</i>	266
<i>Lac.</i> 312. 313. 408 usque 412		<i>Lucioperca.</i>	257
<i>Acca.</i>	415	<i>Luciis.</i>	257
<i>Lachryma Jobi indica.</i> ..	154	<i>Lupinus.</i>	161
<i>Lactes piscium.</i> .. 407 usq. 411		<i>Lupulus.</i>	78. 360
<i>Lactuca.</i>	89	<i>Luscinia.</i>	227
<i>Lagopus.</i>	220	<i>Lutra.</i>	213
<i>Lamium album.</i>	169	— <i>marina.</i>	214
— <i>purpureum.</i> .. .	170	<i>Lycoperdon.</i> .. .	87
<i>Lampetra.</i>	270	<i>Lycopersicum.</i> .. .	126
— <i>fluvialis.</i> .. .	271	<i>Lyra marina.</i> .. .	266
<i>Lapathum.</i>	157	M.	
<i>Lappa.</i>	174	<i>Macis.</i>	340
<i>Lardum.</i>	311	<i>Macrocephalus.</i>	216
<i>Lapsana.</i>	167	<i>Mæna.</i>	269
<i>Larus.</i>	244	<i>Majorana.</i> .. .	329
<i>Lathyrus.</i>	66	<i>Malpighia.</i> .. .	150
— <i>cicera.</i>	160	<i>Malum indicum.</i> .. .	143
<i>Laufocerasi folia.</i> .. .	349	<i>Malva.</i> .. .	76
<i>Laurus.</i>	335	<i>Mammea.</i> .. .	144
<i>Lens.</i>	55	<i>Manatus.</i> .. .	214
<i>Lepidium.</i>	327	<i>Mangifera.</i> .. .	151
<i>Lepus.</i>	208	<i>Mangostana.</i> .. .	142
<i>Leuciscus.</i>	255	<i>Manna polonicum.</i> .. .	44
<i>Lichen islandicus.</i> .. .	172	<i>Marmota.</i> .. .	210
<i>Lilium camscharcense.</i> .. .	165	<i>Mays.</i> .. .	96
<i>Limanda.</i> .. .	265	<i>Medulla ossium.</i> .. .	309

I N D E X.

<i>Pag.</i>	<i>Pag.</i>
Melaftoma.....	150
Melica.....	44
Melilotus cærulea.....	338
Melo.....	120
Melocactus.....	170
Melongena.....	125
Mentha gentilis.....	328
Mercurialis annua.....	175
Mergus.....	241
Merlangus.....	262
Merlucius.....	262
Merula.....	228
Mespillum.....	128
Millefolium.....	361
Maraletus.....	272
Mola.....	273
Molva.....	262
Mombin.....	144
Monedula.....	236
Monoceros.....	216
Montifringilla.....	225
Morinda.....	143
Morinellus.....	232
Moringa.....	143
Morrhua.....	261
Morum.....	115. 116
Motacilla alba.....	226
— curruca.....	227
— erithacus.....	226
— flava.....	226
— Luscinia.....	227
— oenanthe.....	226
— Phoenicurus.....	227
— Regulus.....	227
— Rubecula.....	226
— Troglodytes.....	227
Mullus.....	261
Mumia Brunsvicensis.....	386
Muræna.....	259
Musa.....	141
Mus musculus.....	212
Mustella.....	250
— marina.....	262
Mustam.....	412. 413. 414
Myrobalanus.....	133
Myrtillus.....	131
Mytilus.....	280
N.	
Napobrassica.....	58
Napus.....	58
Nasturtium aquaticum.....	98
— crispum.....	97
— horrende.....	97
— indicum.....	100
Nasus.....	253
Nelumbo.....	63
Nicotiana.....	352
Nigella.....	332
Nitrum.....	294
Numida.....	210
Nux Cembræ.....	138
— fagi.....	137
— moschata.....	340
O.	
Ochna Jabotapita.....	144
Oenanthe.....	226
Oenothera.....	92
Olea.....	306. 307. 308. 309
Olivæ.....	152
Omphacium.....	299
Onocrotalus.....	240
Ononis.....	175
Onopordon.....	171
Opium.....	356
Opuntia.....	144
Oifus.....	254
Origanum.....	330

N.

Napobrassica.....	58
Napus.....	58
Nasturtium aquaticum...	98
— crispum....	97
— horrense....	97
— indicum....	100
Nasus.....	255
Nelumbo.....	63
Nicotiana.....	352
Nigella.....	332
Nitrum.....	294
Numida.....	210
Nux Cembræ.....	138
— fagi....	137
— moschata....	340

०.

Ochna Jabotapita.....	144
Oenanthe.....	226
Oenothera.....	92
Olea.....	306. 307. 308. 309
Olivæ.....	152
Omphacium.....	299
Onocrotalus.....	240
Ononis.....	175
Onopordon.....	171
Opium.....	356
Opuntia.....	144
Oifus.....	254
Origanum.....	330

I N D E X.

	Pag.		Pag.
Orleana.....	346	Phaseolus floralis.....	79
Ornithogalum luteum..	175	— nanus.....	80
Orobus.....	160	— saccharatus...	80
Oryza.....	39	— viridis.....	79
Ostrea.....	281	Phatianus.....	219
Ova gallinacea.....	320	Phoca leonina.....	214
Ovis.....	201	— vitulina.....	213
Oxycoccus.....	130	— ursina.....	214
Oxygala.....	312	Phœnicopterus ruber. .	238
Oxyrhyncus.....	253	Phænicurus.....	227
Oxyrinchus.....	271	Pholas Dactylus.	282
P.			
Pagurus.....	278	Phoxinus.....	255
Palumbus.....	222	Physalus.....	215
Panicum italicum.....	41	Phytolaca.....	174
— miliaceum.....	41	Pica.....	235
— sanguinale....	176	Picus.....	238
Panis secalinus.....	52	Pimpinella italicca...	100
— triticeus.....	50	Pinanga.....	358
Papaja.....	149	Pinguedines. . . 309. 310. 311	
Papaveris semen.....	339	Pinguicula.....	353
Pargus.....	269	Pinus abies. ,	164
Parus.....	234	— sylvestris.....	164
Passer.....	224. 266	Piper jamaicense. . .	342
Pastinaca.....	61	Pistachia.	137
Pavo.....	219	Pisum.	54
— marinus.....	266	— maritimum.....	160
Pelamis.....	260	Platalea.	241
Pepo.....	122	Plateffa.	265
Perca.....	256. 257	Podophyllum.	150
— marina.....	261	Polopuntia.	423
Perdix.	220	Polpo.	283
— ruffa.	221	Polygonum aviculare. . .	157
Persea.	152	— couvolvulus. . .	157
Persicini malum.	109	— erectuni. . .	42
Petroselinum.	62. 336	— Bistorta. . .	158
Petola.	147	— tartaricum..	42
Phallus.	87	— viviparum. . .	157
Phætolus.	55	Pomum.	110
		Porcellus.	205
		Porrum.	326
		Portulaca.	73. 92

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
<i>Primula veris</i>	167	<i>S.</i>	
<i>Pristis</i>	272	<i>Saccharum</i>	300
<i>Prunum</i>	112. 113	<i>Sæpia</i>	283. 284
<i>Pſittacus</i>	223	<i>Sæpiola</i>	283
<i>Pullus gallinaceus</i>	219	<i>Sago</i>	44
<i>Pyrrhula</i>	231	<i>Sal</i>	292. 293. 294
<i>Pyrum</i>	111	<i>Salicaria</i>	175
Q.		<i>Salicornia</i>	99
<i>Querquedula</i>	239	<i>Salmarinus</i>	251
R.		<i>Salmo</i>	251
<i>Raja</i>	271	<i>Salpa</i>	268
— <i>clavata</i>	272	<i>Salvelinus</i>	252
<i>Rallus aquaticus</i>	235	<i>Salvia</i>	328
— <i>porzana</i>	235	<i>Sambucus</i>	102. 117
<i>Rana</i>	275	<i>Sanguis animalium</i>	323
<i>Ranunculus ficaria</i>	169	<i>Santonici semen</i>	339
<i>Rapa</i>	57. 95	<i>Sapa musti</i>	303
<i>Rapunculus</i>	92	<i>Sardina</i>	296
<i>Raphanus</i>	101	<i>Sargus</i>	268
<i>Rapunculus</i>	62	<i>Satureja</i>	327
<i>Rattus</i>	212	<i>Scandix</i>	331
<i>Regulus</i>	227	<i>Schœnoprasum</i>	326
<i>Rhombus</i>	264	<i>Sciæna umbra</i>	267
<i>Ribes alpinum</i>	127	<i>Scirpus maritimus</i>	155
— <i>nigrum</i>	126	<i>Sciurus</i>	211
— <i>rubrum</i>	106	<i>Sclarea</i>	361
<i>Rosmarinus</i>	328	<i>Scolopax</i>	231. 232. 273
— <i>sylvestris</i> ..	361	<i>Scomber</i>	260
<i>Rosmarus</i>	214	<i>Scorodoprasum</i>	326
<i>Rubecula</i>	226	<i>Scorzonera</i>	60
<i>Rubus</i>	118. 119. 120	— <i>humilis</i>	162
<i>Rumex</i>	75	— <i>picroides</i> ..	97
<i>Rupicapra</i>	209	<i>Sebestena</i>	124
<i>Ruta</i>	351	<i>Secale</i>	38
<i>Ruthenus</i>	270	<i>Sedum reflexum</i>	91
<i>Rutilus</i>	255	— <i>rupestre</i>	91
		<i>Sempervivum tectorum</i> ..	169
		<i>Sepia</i>	283
		<i>Serpillum</i>	329

I N D E X.

<i>Pag.</i>	<i>Pag.</i>		
Serum lactis.....	412	Tartarus cerevisiae.....	348
Siliqua dulcis.....	124	Tartaria Hungarica.....	173
Sinapis arvensis.....	170	Taurus.....	199
— nigra.....	333	Taxus.....	211
Sisarum.....	60	Testudo.....	274, 275
Sitodium.....	153	Tetrix.....	220
Smilax.....	93	Thea.....	417
Soja.....	148	Thrissa.....	264
Solanum montanum.....	147	Thymallus.....	252
— tuberosum.....	64	Thymus.....	329
Solea.....	265	Thynnus.....	260
Sonchus alpinus.....	168	Tinca.....	254
— oleraceus.....	168	— marina.....	266
Sorbus.....	129, 159	Torpedo.....	271
Spartium scoparium.....	337	Trachinus Draco.....	267
Sparus annularis.....	268	Trachurus.....	260
Spelta.....	43	Tragopogon.....	61
Spergula arvensis.....	158	Tremella Nostoc.....	173
Spinachia.....	72	Tribulus.....	140
Spiritus.....	404 usque 406	Trifolium repens.....	162
Sprattus.....	263	Tringa canutus.....	233
Squalus.....	272	— ocrophus.....	233
Squilla.....	279	— pugnax.....	233
Stachys palustris.....	159	— squaratola.....	233
Sterna.....	245, 244	— vanellus.....	233
Stincus marinus.....	353	Triticum.....	36
Struthio - Camelus.....	243	— repens.....	156
Sturio.....	270	Troglodytes.....	227
Strychnos potatorum.....	147	Trutta.....	250
Sturnus.....	234	Tuka.....	270
Surmuletus.....	270	Turdus iliacus.....	228
Sus.....	203	— merula.....	228
		— muficus.....	228
		— pilaris.....	228
		— pollyglottos.....	229
		— viscivorus.....	227
		Turtur.....	223
T.		V.	
Tamarindus.....	106	Vacca.....	199
Tamus.....	100		
Tanacetum.....	338		
Tarandus.....	209		
Taraxacum.....	94		
Tarda.....	221		

I N D E X.

<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>	
Vaccinium.....	132	Urtica.....	76
Vanellus.....	233	Vulpes.....	210
Vanilla.....	345	Uva.....	116. 117
Vervex.....	20.	— <i>crispa</i>	128
Vicia.....	161	— <i>ursi</i>	133. 158
Vina.....	387 usque 414		
Vinum absynthiacum.....	413		
— <i>cerasiacum</i>	414		
— <i>pomiaceum</i>	413		
Vipera.....	276		
Vitellus ovi.....	319		
Vitis flos.....	355		
— <i>idæa</i>	131		
Vitulus.....	200	Zea.....	42
Ulva umbilicalis.....	173	Zeus faber.....	267
Umbla.....	252	Zingel.....	257
Urogallus.....	220	Zingiber.....	344
Ursus.....	211	Zizania aquatica.....	165
Urus.....	200	Zygæna.....	272

X.

Xiphias gladius..... 267

Z.

Zea.....	42
Zeus faber.....	267
Zingel.....	257
Zingiber.....	344
Zizania aquatica.....	165
Zygæna.....	272

OPERA AUTHORIS HUCUSQUE EDITA.

Primæ lineæ anatomes.

Compendium institutionum chirurgicarum.

Pharmacologia chirurgica.

Pharmacia chirurgica.

Bromatologia.

Doctrina de morbis oculorum.

— — — — — cutaneis.

— — — — — dentium.

— — — — — venereis.

Methodus nova & facilis argentum vivum, ægrotis lue venea affectis exhibendi.

Elementa medicinæ & chirurgiæ forensis.

— — — artis obstetriciæ.

OPERA GERMANICA.

Erster Umriss der Bergliederungskunst des menschlichen Körpers.

Anfangsgründe der chirurgischen Vorbereitungswissenschaften.

Materia chirurgica.

Chirurgische Pharmacie.

Lehrsätze der praktischen Wundarzneywissenschaft.

Neue Methode den mit der Lusiseuche angesteceten das Quecksilber zu geben.

Sammlung chirurgischer Bemerkungen.

Anfangsgründe der Geburtshilfe.

Die Lehre von den Hautkrankheiten.

— — — — — Zahnkrankheiten.

— — — — — Augenkrankheiten.

— — — — — venerischen Krankheiten.

Anfangsgründe der gerichtlichen Arzneywissenschaft.

